

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів,
слухачів, курсантів і студентів**

**"Сучасні проблеми розбудови
Збройних Сил України"**

26 квітня 2013 року

Київ – 2013

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

*Затверджено до друку начальником Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Т30 Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів "Сучасні проблеми розбудови Збройних Сил України" [Текст] – К. : ВІКНУ, 2013. – 338 с.

Опубліковано тези доповідей вчених, науково-педагогічних працівників, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка та провідних вітчизняних фахівців із актуальних проблем виховної роботи у Збройних Силах України, високих технологій подвійного призначення, створення, відновлення, модернізації та ремонту радіоелектронних засобів озброєння, правового забезпечення діяльності військ (сил), фінансів і воєнної економіки, інформаційно-психологічного протидіювання в сучасному світі, лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України, геоінформаційного, топогеодезичного та навігаційного забезпечення Збройних Сил України.

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

© Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2013

ЗМІСТ

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ	15
Агаєва А.Н. Актуальні завдання професійного психологічного відбору військовослужбовців строкової служби в ЗСУ.....	17
Андрущенко А.О. До проблеми вивчення психологічних особливостей ціннісно-смыслових орієнтацій військовослужбовців строкової служби в контексті розвитку їх психічної саморегуляції.....	18
Андрущенко Л.О. Проблема соціально-психологічної адаптації офіцерів-випускників до умов діяльності в особливих умовах.....	19
Афіцька М.І. Проблема розвитку лідерських якостей у курсантів під час навчання.....	20
Балашова С.П., Міркамілов М.С. Війна як людський біопсихологічний фактор.....	21
Балашова С.П., Міркамілов М.С. Досвід як джерело професійно-особистісного розвитку офіцера-психолога Збройних Сил України.....	23
Безбах В.Г., Грецишин С.В. Розбудова збройних сил незалежного Сингапуру у 1965–1971 рр.	25
Безбах В.Г., Кобилянський А.О. М. Янгель – творець стратегічного паритету.....	26
Безбах В.Г., Коваль О.О. З історії створення дивізії сірожупанників.....	27
Безбах В.Г., Падалка С.С. Селянське підприємництво Київській губернії (1861–1917 рр.).....	27
Безбах В.Г., Пониपाляк О.Д. Постать Рональда Рейгана в новітній історії.....	28
Безбах В.Г., Розумний О.М. Початки національної армії в умовах становлення суверенітету України.....	29
Бугера І.О. Проблема соціально-психологічної адаптації молодого поповнення до військової служби.....	30
Вовк А.Г. Оптимізація рівня тривожності військовослужбовців строкової служби в процесі службової діяльності.....	32
Гарькавий Є.М. Порівняльний аналіз Воєнних доктрин України.....	33
Гичка С.С. Вплив ціннісно-смыслових орієнтацій військовослужбовців на рівень згуртованості військового підрозділу.....	34
Добровольська О.Б. До проблеми психопрофілактики негативних емоційних станів військовослужбовців строкової служби.....	35
Дорохов М.С. Посилення ідеологічної складової виховання молоді – вимога часу.....	35
Євтушенко В.А. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності військовослужбовців строкової служби.....	37
Єфімова А.О. Воєнно-політична обстановка, алгоритм її оцінки та методика прогнозування її розвитку.....	38
Забалуї Л.В. Психологічні особливості прояву тривожності у курсантів у процесі навчання у ВВНЗ.....	39
Залеська К.М. Психологічні особливості комунікативної сфери військовослужбовців за контрактом.....	40
Зарицька А.І. Формування об’єктивної самооцінки студентів через інтерактивні технології навчання.....	41
Зубовський Д.С. Психофізіологічна та нейропсихологічна діагностика дезінформації.....	43
Зубченко О.В. Емоційна експресивність у невербальній поведінці викладача.....	44

Карпук Т.С. Типові причин виникнення конфліктів в колективі курсантів	45
Карп'юк І.О. Підтримка воєнної безпеки в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення військ (сил)	45
Кириченко М.С. Гендерні аспекти військової служби в Збройних Силах України	46
Корчак О.В. Формування загальновійськових умінь у студентів, які навчаються за програмою офіцерів запасу у ВНП ВНЗ.....	47
Кужель О.А. Позаблоковий статус України: реалії та перспективи	48
Кузьменко М.Д. Технологія психологічної діагностики професійної придатності кандидатів на військову службу за контрактом у ЗС України.....	49
Кутана Д.В. Вплив темпераментальних властивостей військовослужбовців строкової служби на їх психологічну сумісність	51
Кушнір В.Ю. До проблеми вивчення феномену суїциду.....	51
Мацюк В.С. Використання глобальної мережі Інтернет в практичній діяльності майбутніми психологами	52
Мельник Я.І. Проблема психодіагностики та психокорекції екстремальних ситуацій у військовому підрозділі	54
Молокопій О.Л. Діяльність громадських організацій у військово-патріотичному вихованні військовослужбовців	55
Морозовська Н.В. Психологічна корекція агресивних проявів особистості військовослужбовця строкової служби	56
Орлов І.О. Шляхи створення та етапи розвитку системи виховної роботи у ЗСУ.....	57
Охримчук Д.О. До проблеми психологічного вивчення мотиваційної сфери курсантів та військовослужбовців строкової служби	58
Палагіцький Н.В. Формування лідерських якостей майбутніх офіцерів.....	59
Палашкевич В.О. До проблеми психокорекції негативних психічних станів в процесі службової діяльності військовослужбовців строкової служби.....	60
Панько О.Ю. Міжнародна безпека та характер воєнних конфліктів майбутнього: політологічний аспект	61
Печоріна Ю.В. Актуальність дослідження питань зовнішньої та внутрішньої політики України	62
Пилипенко О.М. Психопрофілактика конфліктної поведінки військовослужбовців строкової служби	63
Поздишев С.О. Управлінська діяльність офіцерів оперативно-тактичного рівня в особливих умовах	63
Розсоха І.В. Проблема саморегуляції військовослужбовців строкової служби під час адаптації до умов службової діяльності	64
Сафін О.Д., Лепехін А.О. Вітчизняний досвід використання психодіагностичних методик	65
Сафін О.Д., Юсипович В.В. Психологічні детермінанти розвитку стресостійкості молодших командирів	66
Сірий С.В. Тенденції розвитку міжнародного середовища і Україна.....	68
Солодєєв А.В. Деякі аспекти профілактики суїцидальної поведінки у військовому середовищі.....	68
Степанов В.П. Конституційні основи будівництва та діяльності сектору безпеки України	69
Сторожук Н.А., Мась Н.М. Особливості професійної мотивації фахівців виховної роботи ЗСУ	71

Сторожук Н.А. Морально-психологічний стан особового складу підрозділу: сутність поняття	72
Стринадко В.Д. Діяльність військових музеїв ЗСУ у військово-патріотичному вихованні військовослужбовців ЗС і громадян України	73
Ступакова Н.С. Психологічна профілактика агресивних проявів військовослужбовців строкової служби	73
Татаренко К.В. Функціональні особливості використання молодіжного сленгу	74
Тупікова Л.О. Динаміка агресії особистості в процесі адаптації до умов навчання у ВВНЗ	75
Тюріна В.В. До проблеми вивчення гендерних особливостей психічної саморегуляції жінок-військовослужбовців	76
Феняк М. Велика Вітчизняна війна очима Петра Тимофійовича Тронька	77
Чорна Т.В. Індивідуально-психологічні властивості військовослужбовців строкової служби та їх врахування у практиці відбору на посади сержантського складу	78
Шеян О.О. Зв'язок між самооцінкою і рівнем агресивності підлітків	79
Щербинський Є.Г. Вплив комунікативних здібностей військовослужбовців строкової служби на рівень їх конфліктної поведінки	80
Янішевський О.О. Психологічні особливості девіантної поведінки у підлітковому віці	81
Секція 2. ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	83
Бажан А.А. Аналіз методів підвищення точності вимірювань лінійно-кутових параметрів деталей	85
Вінярський Я.Я., Ленков О.С., Берназ Н.М. Методи протидії динамічним способам зняття захисту програм від копіювання	86
Джулій В.М., Красильников С.Р. Інформатизація логістичного забезпечення підприємств автотранспортної галузі	88
Джулій В.М., Ряба Л.О., Солодєєва Л.В. Інформаційні технології в системі навчання в навчальних закладах	89
Колосова Т.В., Карпенко О.В. Оптико-електронний метод визначення геометричних параметрів нанорозмірних об'єктів	90
Куліш Є.О., Гудима Д.Я. Якість, надійність та продуктивність передачі даних обчислювальними мережами	91
Лещенко Ю.П. Алгебраїчна модель інтелектуальної частини інтелектуальні вимірювальні системи	92
Любченко В.В. Алгоритми маршрутизації в комп'ютерних системах	93
Муляр І.В., Ленков Є.С. Забезпечення безпеки передачі даних HTTP	94
Мясіщев О.А. Вивчення можливості створення TELNET-сервера на базі мікроконтролерів ATmega32 і модуля WIZ812MJ	95
Огнева А.М. Аналіз основних управлінських інформаційних систем	96
Огнєвий О.В. Підвищення продуктивності цифрових сигнальних процесорів	97
Пампуха І.В., Березовська Ю.В. Алгоритм забезпечення безпеки воєнно-політичної обстановки на рівні не нижче заданого з тактичними структурними альтернативами	98
Пампуха І.В., Березовська Ю.В. Алгоритм забезпечення безпеки воєнно-політичної обстановки на рівні не нижче заданого зі стратегічними структурними альтернативами	99
Сташинський О.П. Градієнтний метод нелінійного програмування при оптимізації режиму роботи ГТС	100

Хасейн Т.М. Прогнозування стану метрологічних характеристик координатно-вимірювальних машин	101
Чешун В.М. Комбінаційні схеми в множенні двійкових чисел	102
Чешун Т.І., Чешун В.М. Оцінка ефективності впровадження нових методик навчання	103
Чорненький В.І. Структурні рішення в апаратній реалізації діагностичних штучних нейронних мереж	104
Шкуліпа П.А. Розробка узагальненої методики діагностування блоків РЕТ автономною автоматизованою системою технічного діагностування із застосуванням інформаційних технологій	105
Секція 3. ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ, ВІДНОВЛЕННЯ, МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РЕМОНТУ РАДІОЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ОЗБРОЄННЯ	107
Андріянова Н.М. Організація імплементації трансформаційних процесів у збройних силах Республіки Польща	109
Боряк К.В., Опенько П.В., Панін В.Г., Борзак О.М. Методика прогнозування залишкового терміну служби (ресурсу) РЕЗ комплексів ЗРО при експлуатації за технічним станом	110
Вишнівський О.В. Алгоритм побудови статичної моделі транзистора	111
Ганєва Т.І. Вплив параметрів транспортного засобу на його коливання	112
Гапюк В.М., Дмитрієв В.Є. Виявлення джерел радіовипромінень за допомогою спектрально-кореляційної обробки та селекції сигналів у частотній області	113
Глухов С.І., Шевченко В.В. Визначення технічного стану цифрових ТЕЗів за допомогою електромагнітного методу діагностування	114
Дранник П.А., Гогонянц С.Ю., Опенько П.В., Кобзєв В.В. Впровадження стратегій технічної експлуатації за станом ОБТ ЗРВ ПС ЗСУ	115
Жиров Г.Б. Комбіноване управління нелінійними об'єктами	116
Казанцев Ю.О., Дмитрієв В.Є. Порівняльна оцінка за статистичними показниками виявлення оптимального алгоритма адаптивного багатоканального прийому з алгоритмом "надрозрізнення" із використанням методу Кейпона	117
Карпенко О.В. Фазові переходи в подвійних системах А2–В6	118
Крижний А.В., Опенько П.В., Шваб В.К. Прогнозування розвитку зенітного ракетного озброєння на середньострокову перспективу	119
Левченко М.А., Паталаха В.Г., Борзак О.М. Тенденції розвитку та застосування сучасних засобів повітряного нападу та їх вплив на побудову системи зенітного ракетного прикриття	120
Левченко М.А., Паталаха В.Г., Панін В.Г. Удосконалення методики побудови бойового порядку військової частини ЗРВ	120
Марченкова С.В. Аналіз методів управління мобільним роботом	121
Немченко В.В. Технологія дублювання рівнів структури системи перетворення інформації в процесі керування роботом	122
Опенько П.В., Панін В.Г., Борзак О.М. Методика оцінки довговічності комплексів зенітного ракетного озброєння при експлуатації за технічним станом	123
Охромович М.М. Аналіз методів зменшення віддзеркалення фотоелектричних перетворювачів	124
Тимофієва М.А. Система стабілізації кутового руху вимірювального елемента КВМ	125

Щипанський В.В., Ткачов В.В., Лук'янчук В.В., Опенько П.В. Шляхи вирішення проблемних питань переведення озброєння ЗРВ на експлуатацію за технічним станом	126

Секція 4. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬК (СИЛ)

Афанасьєв А.А. Функціонування системи управління миротворчого контингенту у міжнародній миротворчій операції	129
Бородій Я.В. Проблемні питання ОСББ в Україні	130
Власов І.М. Закон про авторське право в цифрову епоху та хмарні обчислення	131
Гурняк О.Г. Радянська судова система як засіб проведення масових політичних репресій громадян па військовослужбовців у УРСР 1930-х років	133
Гущин О.О. Стандартні операційні процедури у системі правового регулювання міжнародних операцій з підтримки миру та безпеки	134
Димарецький І.В. Деякі аспекти питань правового регулювання військової служби в Україні	135
Кожедуб О.В., Кузьменко І.В. Комплексна судово-психологічна експертиза: поняття та види	137
Козлова К.О. Конституційні засади інститутів громадянського суспільства	138
Коропатнік І.М. Ефективність функціонування системи управління миротворчого контингенту у міжнародній миротворчій операції	140
Кузьмич І.І. Підстави для прийняття нормативно-правового акту у військовій частині (установі)	142
Ленков О.С. Організаційно-правові і технічні заходи щодо захисту інформації та програм від копіювання	143
Лисак Я.А. Військові організації, їх цивільно-правове становище	144
Опанасенко О.О. До питання про поняття принципу змагальності в адміністративному судочинстві України	146
Пасіка С.П. Адміністративно-правове регулювання здійснення державних закупівель у воєнній сфері	147
Рожков В.В. Концептуальні засади змін до Закону України "Про вибори народних депутатів України"	148
Турченко Ю.В., Турченко О.В., Мась К.В. Геополітичний фактор реалізації інформаційної політики в ЗСУ	149
Турченко Ю.В. ЗМІ як суб'єкт інформаційної політики у ЗСУ	150
Чумачов О.М. До питання про адміністративну відповідальність військовослужбовців	150
Шульгін В. Особливості реалізації військового законодавства Західно-Української Народної Республіки	151

Секція 5. ФІНАНСИ ТА ВОЄННА ЕКОНОМІКА

Агранов А.І. Оборонно-промисловий сектор економіки України: проблеми і перспективи розвитку	157
Бабій Д.Д. Порядок проведення внутрішнього фінансового контролю та аудиту у військовій частині та шляхи його вдосконалення	158
Беженар Н.О., Демєнтьєв С.Ю. Роль фінансово-економічної служби військової частини в підвищенні ефективності використання бюджетних коштів	159

Богдан П.С. Особливості розбудови Збройних Сил України та чинники, що впливають на неї	160
Бойко В.М. Актуальні питання організації автоматизованої форми бухгалтерського обліку у військовій частині.....	161
Бондар В.В. Шляхи вдосконалення інвентаризаційного процесу у військових частинах	162
Бухман О.С., Чимишенко С.М. Актуальні питання грошового забезпечення військовослужбовців при звільненні їх із військової служби	163
Василюк О.А., Медведєв Ю.Б. Фінансове планування як важливий елемент у системі забезпечення потреб військової частини.....	164
Вдовиченко Д.О., Остапенко О.П. Організація внутрішнього фінансового контролю у військовій частині.....	165
Волошин Р.В., Ульянов К.Є. Трансформація елементів методу бухгалтерського обліку при використанні комп'ютерних інформаційних систем.....	166
Годлевська І.В. Матеріальне стимулювання працівників Збройних Сил України у системі додаткової заробітної плати.....	167
Гончар О.А., Сизов А.І. Українські банки і кіпрські ризики	168
Гортовлюк М.Ю. Актуальні питання вдосконалення оплати праці працівників Збройних Сил України	169
Давидюк О.О. Шляхи вдосконалення системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України із застосуванням світового досвіду	170
Данчинов О.Ф., Котій Д.М. Можливості та перспективи впровадження систем автоматизації нарахування та виплати грошового забезпечення в ЗСУ	171
Демидко А.В., Шрамко О.В. Порядок списання та відображення в обліку матеріальних та грошових засобів у військовій частині в сучасних умовах.....	172
Дживак П.Б. Організація бухгалтерського обліку у військових частинах при застосуванні комп'ютерних інформаційних систем	172
Дудкін Д.С., Ворона В.В. Актуальні питання бухгалтерського обліку доходів та витрат у військовій частині.....	173
Євтушенко Ю.О., Остапенко О.П. Актуальні питання документообігу військової частини з органами Державної казначейської служби України	174
Єрмаков І.В. Економічні основи витрат матеріально-технічної бази Збройних Сил України	175
Іовенко В.В., Котій Д.М. Аналіз структури грошового забезпечення військовослужбовців ЗСУ в контексті стимулювання військової служби	176
Ісаєнко О.В., Дейнега Н.В. Міжнародні стратегічні альянси. Досвід корпорації TOSHIBA	176
Каленик В.С. Вплив заробітної плати на результати праці цивільного персоналу ЗСУ	178
Капковська Л.М. Грошове забезпечення як основний чинник стимулювання військової служби.....	179
Кац С.В. Впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в військових частинах та закладах України.....	180
Кац М.В. Принципи державного аудиту	181
Клімчук Р.О. Актуальні питання виконання кошторисів військової частини.....	183
Клінчева А.А. Вплив організаційної роботи на результати діяльності начальника ФЕС військової частини.....	184

Коваль С.В. Грошове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил Російської Федерації	184
Коліщенко Р.О. Актуальні питання ефективності планування та використання коштів спеціального фонду військової частини.....	185
Коломієць Р.М. Роль фінансового контролю та аудиту в системі фінансового забезпечення фінансового забезпечення військової частини.....	187
Кондик Ю.П., Брижеватий В.М. Бухгалтерський облік касових операцій у військовій частині та шляхи його вдосконалення.....	187
Криворучко О.С., Сизов А.І. Актуальні питання встановлення мінімальної заробітної плати, як елемент регулювання трудових відносин у військовій частині	188
Кузьменко А.Д., Котій Д.М. Актуальні питання формування доходів та шляхи їх вирішення	189
Кучеренко О.О., Чистик О.М. Участь США у військових конфліктах як спосіб досягнення політичних та економічних інтересів.....	189
Легка А.А., Кузьмич О.І. Соціально-економічний аспект виплати додаткової заробітної плати та її вплив на якість праці працівників ЗСУ.....	190
Лехновський І.П. Актуальні питання здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти військовими частинами	191
Ликуш Д.Л., Чистик О.М. Види зобов'язань та їх реєстрація й облік в органах Державної казначейської служби України.....	192
Литвиненко М.В. Фактори, що впливають на обсяг видатків Державного бюджету на потреби оборони	193
Лога С.І., Ільченко С.М. Актуальні питання нормативно-правового регулювання військовослужбовців та членів їх сімей	194
Лойшин А.А. Сучасні проблеми розбудови Збройних Сил України	194
Лубенець А.С. Актуальні питання пенсійного забезпечення осіб, звільнених із військової служби	195
Лук'янчук В.К., Ульянов К.Є. Організація та шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку у військовій частині.....	196
Ляпін М.В., Чмишенко С.М. Роль грошового забезпечення в системі матеріального забезпечення військовослужбовців.....	197
Мансуров В.С., Демент'єв С.Ю. Актуальні питання матеріальної відповідальності військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі.....	198
Матвєєва Ю.М. Контроль рівня державного боргу та фінансова стійкість країни	199
Медведєв Ю.Б., Чистик О.М. Застосування бюджетної класифікації видатків Державного бюджету України при фінансовому плануванні та використанні коштів військовою частиною	200
Мельник М.М. Актуальні питання системи соціального захисту військовослужбовців	201
Менько Т.О., Макарова Ю.А., Котій Д.М. Актуальність визначення напрямку розвитку Збройних Сил України.....	202
Місяць О.О. Особистий погляд на оборонну політику як інтеграційну систему національної безпеки країни.....	203
Морозовський П.П. Оптимізація взаємодії військової частини з органами Державної казначейської служби України.....	205
Нешута Т.В., Кузьмич О.І. Шляхи вдосконалення системи заробітної плати в Збройних Силах України із застосуванням світового досвіду	206

Ніцевич Д.В. Планування як складова управління господарською діяльністю військової частини.....	207
Опришко Р.Г. Модернізація організації ведення бухгалтерського обліку у військових частинах	208
Харитончук О.В., Остапенко О.П. Виконання планових показників бюджетних програм фінансування розвитку озброєння та військової техніки	209
Охріменко Ю.О. Актуальні питання грошового забезпечення військовослужбовців, які звільняються з військової служби.....	210
Павлишин І.О., Остапенко О.П. Особливості державного страхування військовослужбовців	211
Павлов Д.Д. Актуальні питання здійснення нарахувань на фонд оплати праці та утримань із заробітної плати працівників Збройних Сил України.....	212
Паламарчук О.А. Організація бухгалтерського обліку у військовій частині при застосуванні комп'ютерних інформаційних систем	212
Пахачук Я.Й., Шрамко О.В. Актуальні питання формування, використання та обліку коштів спеціального фонду військової частини	213
Пахольчук В.В., Медведєв Ю.Б. Фінансування оборонного бюджету України в сучасних умовах	214
Петроченков О.В. Алгоритм здійснення внутрішнього фінансового контролю у військовій частині та шляхи його вдосконалення	215
Поймало А.О. Актуальні питання складання фінансової звітності військової частини	216
Поліщук О.Ю. Забезпечення соціальних гарантій працівників ЗСУ шляхом укладання колективних договорів	217
Поштаренко Є.В., Шрамко О.В. Організація роботи начальника фінансово-економічної служби в умовах казначейського виконання Державного бюджету	217
Прокопів О.І., Котій Д.М. Фінансово-економічні проблеми розвитку Збройних Сил України	218
Прокоф'єв А. Вплив скорочення бюджету на фінансування армії США.....	219
Радін В., Сизов А.І. Формування вартості фінансового ресурсу в зоні євро в умовах кризи	220
Репетій О.О. Актуальні питання формування та використання коштів спеціального фонду військових частин	221
Римар Т.В., Медведєв Ю.Б. Бюджетна класифікація у фінансовому плануванні військової частини	222
Рихтюк В.Л. Вплив економічного фактору на Збройні Сили України	223
Росомака А.М. Шляхи вдосконалення порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям у різних випадках службового становища.....	225
Самсонов А.В. Дослідження забезпечення соціальних гарантій працівникам ЗСУ шляхом укладання колективних договорів	226
Скалозуб В.М. Актуальні питання конверсії оборонно-промислового комплексу України	226
Сліпченко В.В. Актуальні питання автоматизації роботи фінансового органу.....	228
Слободяник С.П. Роль вітчизняного оборонно-промислового комплексу у забезпеченні Збройних Сил України озброєнням та військовою технікою	228
Слущкий Є.В. Роль начальника фінансово-економічної служби у організації здійснення внутрішнього фінансового контролю	230

Соловей В.В. Особливості організації бухгалтерського обліку операцій на реєстраційних та спеціальних реєстраційних рахунках військової частини	231
Трещов С.В. Актуальні питання бухгалтерського обліку, вибуття та переміщення матеріальних цінностей у військовій частині	232
Трошин А.В. Організація та шляхи вдосконалення фінансового контролю в Збройних Силах України	232
Улибін Я.І. Застосування бюджетної класифікації видатків державному бюджеті України при фінансовому плануванні та використанні коштів військової частини	234
Уліч В.В. Організація і шляхи вдосконалення фінансового забезпечення військових частин Збройних Сил України	235
Херсонюк О.В. Державний бюджет як інструмент реалізації оборонної політики держави	235
Хоменко О.Є. Актуальні питання здійснення утримань із грошового забезпечення військовослужбовців	236
Царьов О.В. Актуальні проблеми воєнної політики та стратегічні аспекти	237
Чеберяко О.В., Лісовський В.І. Фінансування потреб оборони держави	237
Череповська А.Я. Проблемні питання організації взаємодії органів Державної казначейської служби та фінансово-економічного органу військової частини	239
Шати́ров А.В. Внутрішній контроль у військовій частині: порядок організації, проведення та можливі шляхи його покращення	240
Шевчук Л.П., Шевчук А.А. Вплив на фінансові ресурси паодаткових змін 2012 року	242
Шостак В.В. Контрактна армія: неминуче чи неймовірне?	243
Шрамко О.В. Актуальні питання проведення внутрішнього аудиту у Міністерстві оборони України	244
Шулдик С.С. Господарська діяльність військової частини як юридичної особи в сучасних умовах	244
Яблочков Д.А. Актуальні питання фінансового планування у військових частинах ЗСУ	245

Секція 6. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ПРОТИБОРСТВО В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....247

Арадовська Д., Кукарцева О. Статус збройних сил у сучасних міжнародних відносинах	249
Белошевич Я.С. Інформаційна безпека держави в сучасних умовах	249
Боревич О.О. Комп'ютерна злочинність та кібертероризм як загроза інформаційній безпеці	250
Гойко Д.О. Інформаційне забезпечення підрозділів ЗСУ в рамках програми "Партнерство заради миру"	251
Дем'яненко В.С. Аналіз особливостей роботи військового журналіста при виконанні завдань у складі миротворчого військового контингенту	252
Жарков Я.М. Особливості побудови та функціонування розвідки з відкритих джерел в іноземних державах	253
Жеребчук С.В., Берило Е. Особливості мовної картини світу: військовий аспект	255
Жиденко А.І. Розвідка з відкритих джерел	256
Капмоль А.П. Соціальні мережі як важливий інструмент реалізації інформаційної політики Міністерства оборони	257

Конах В.К. Негативні інформаційно-психологічні впливи в Україні та можливі шляхи їх нівелювання.....	258
Куманченко М.О. Маніпулятивний вплив ЗМІ на інформаційний простір України.....	259
Маринченко О.О. Інформаційна розвідка як невід’ємна складова забезпечення національної безпеки України.....	260
Маркевич М.М. Місце Регіональних медіацентрів в системі зв’язків військової організації держави з громадськістю.....	261
Міхалєв С.О. Сучасні тенденції інформаційно-психологічного впливу на Україну за останні роки.....	261
Параніч О.П. Україна та Російська федерація в нерозповсюдженні засобів масового ураження.....	262
Петергова О.О. Шляхи подолання інформаційних загроз для зміцнення національної безпеки України.....	263
Покотило Л.О. Сучасний стан та перспективи двостороннього співробітництва України з Російською Федерацією у воєнній сфері.....	265
Приліпко І.В. Засоби масової комунікації як інструмент інформаційно-психологічного впливу.....	266
Рогов П.Д., Бухало Л.В. До завдань Державної системи забезпечення інформаційно-психологічної безпеки у ЗСУ.....	268
Рогов П.Д., Турченко Ю.В. До питань теоретичних основ понятійного апарату інформаційно-психологічного протистояння.....	269
Слободян Н.В. Близький Схід – керована нестабільність.....	270
Степанюк О.В. Актуальні проблеми інформаційно-виховної роботи в ЗСУ.....	271
Узбек Д.А. Аналіз стану енергетичної безпеки України та прогнозування її розвитку до 2020 року.....	272
Устьянцева Н.К. Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві.....	273
Фесюн В.В. Миротворча діяльність України за період її незалежності.....	274
Храбан М.І. Біла книга з питань політики безпеки ФРН та перспективи розвитку збройних сил.....	275
Черніченко О.П. Військово-технічне співробітництво України: стан і перспективи.....	276
Шайдюк С.В. Військове співробітництво між Україною та країнами Центрально-Східної Європи.....	277
Шевчук Я.В. Міжнародне співробітництво України у військовій сфері з країнами Прибалтики.....	278
Секція 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	279
Бутримович Ю.С. Лексико-граматичні особливості перекладу офіційної документації НАТО.....	281
Вовчаша Н.Я. Лінгвістичне забезпечення фахівців ДСНС України.....	282
Поняття терміну та важливість вивчення проблем термінології	282
Гулей Т.В. Реалізація концепту military urbanism в сучасній англійській мові.....	284
Данилюк Ю.В. Компаративний аналіз військової юридичної терміносистеми в українській та англійській мовах.....	285
Джава Ю.О. Лексико-семантичні особливості офіційного листування (військовий аспект).....	286

Дзядзя А.М. Лексико-семантичні труднощі перекладу американських військових жаргонізмів.....	287
Златніков В.Г. Організація позааудиторної роботи курсантів під час вивчення дисципліни "Іноземних мов".....	287
Каптюрова О.В. Мовленнєві тактики інтерв'юера в ток-шоу.....	288
Каптюрова В.В. Сленг соціальних мереж та мікроблогів.....	289
Коміренко Ю.А. Дипломатичні терміни та особливості їх перекладу.....	290
Космацька Ю.С. Труднощі перекладу кластерів у військово-політичних документах НАТО.....	292
Костішко Р.В. Лінгвопедагогічна діяльність військового перекладача в системі лінгвістичного забезпечення військ.....	293
Криворучко В.Д. Прагматичний компонент заголовків статей військової тематики з англійської мови на українську.....	294
Лісовський В.М. Системи машинного перекладу як засіб підвищення продуктивності перекладацької праці.....	295
Миненко В.С. Порівняльний аналіз військової термінології ЗС США та Великобританії.....	296
Момот О.В. Інтернаціоналізми у військовому перекладі.....	296
Невмержицький І.В. Військові лінгвістичні бази даних.....	297
Охромович Л.В. Екстралінгвістичні аспекти військового перекладу.....	298
Проноза В.О. Аналогія і словникарська стаття.....	299
Ращенко В.В. Труднощі двостороннього перекладу військово-політичних текстів.....	300
Римар Є.Ф. Класифікація складових концепту "SAVAŞ" за їх приналежністю до частин мови.....	300
Санталов М.І. Концептуальні запозичення в контексті глобалізації.....	302
Сидоренко Т.А. Особливості перекладу військової кореспонденції з англійської мови.....	302
Сухецький Н.С. Проблеми перекладу новоутворених аббревіатур в офіційних документах НАТО.....	303
Тимошенко О.П. Переклад військової документації з тематики кібербезпеки.....	304
Тирон І.В. Воєнний дискурс в сучасному мас-медіоному просторі.....	305
Хакімова Ю.О. Пареміологічні константи в англійській фразеології на матеріалі фітонімів.....	306
Черевко Д.Г. Військово-політичні терміни-синоніми та їх переклад українською мовою.....	307
Шуневич Б.І., Рак Н.В. Комп'ютерний "Англійсько-український словник пожежно-технічних термінів".....	308

Секція 8. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОГО, ТОПОГЕОДЕЗИЧНОГО ТА НАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	309
Валієв Д.О. Комбінаторний підхід до дешифрування рухомих об'єктів.....	311
Вчерашний М.В. Фактори картографічної генералізації.....	312
Кольцов Р.Ю. Демаркація державного кордону України як одне із завдань Топографічної служби ЗС України.....	313
Комарова Л.О. Система динамічного моніторингу параметрів навколишнього середовища у реальному часі.....	314

Короленко О.С. Використання системи ArcView при вирішенні задач надзвичайних ситуацій	315
Кузьмук І.Г. Точність позиціонування системи GPS	315
Макух Д.Д. Видача маршрутного листа пересування за допомогою ARCGIS Network Analyst	316
Мартинюк К.Є. Геоінформаційні системи як перспективний напрямок розвитку картографії.....	316
Минюк Д.С. ГІС у військовій справі	317
Михальчук М.В. Перспективи комбінаторного використання технологій ГІС (GIS) і САПР (CAD)	318
Москалюк І.І. Модель як представлення дійсності	319
Музиченко-Козловський В.С. Концептуальна модель рухомого картографічного комплексу для застосування у ТС ГІС	320
Ольховая Ю.І. Тенденції до розширення географії сучасної миротворчої діяльності України	320
Писаренко Р.В. Створення аналітичних карт для потреб ЗСУ.....	322
Рябченко В.В. Використання цифрових зображень в картографії.....	323
Савков П.А., Савкова В.П. Концептуальна модель організації і проведення навчально-виховного процесу в ВНЗ підготовки фахівців ГІС та технологій.....	324
Сівков С.В. Актуальні проблеми навігаційного забезпечення військ	325
Сміловський О.М. Моделі баз даних	326
Кузьмук І.Г. Схема функціонування підсистеми управління користувачами навігаційних засобів ГІС ЗС України	326
Чернявський О.О. Проведення екологічного моніторингу.....	327
Шмаль С.Г. Метод вивчення природних комплексів за матеріалами аерокосмічних зйомок	328
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	331

Секція 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

**Актуальні завдання професійного психологічного відбору
військовослужбовців строкової служби
в Збройних Силах України**

Постійний розвиток Збройних Сил України змінює вимоги до професійно важливих якостей військовослужбовців та ставить нові завдання щодо їх професійної придатності. Тому професійний психологічний відбір у ЗСУ набуває актуальності та допомагає підвищити боєздатність військ, зменшити травматизм та попередити проблеми, які можуть виникнути під час подальшого соціально-психологічного супроводу.

Професійний психологічний відбір можна визначити як комплекс заходів, що спрямований виявити у призовників стійкі базові психологічні властивості та професійно важливі якості, що відповідають вимогам військово-професійної діяльності.

Основним напрямком при проведенні ППВ є оцінка нервово-психічної стійкості. Вона проводиться з метою раннього виявлення станів психічної дезадаптації особистості, а також дає можливість оцінити ймовірність виникнення нервово-психічних зривів та виявити особливості поведінки в стані психічної діяльності людини в різних умовах.

При проведенні ППВ психолог орієнтується на 4 рівні НПС:

– Незадовільна НПС – характеризується схильністю до порушень психічної діяльності при значних психічних і фізичних навантаженнях.

– Задовільна НПС – характеризується можливістю в екстремальних ситуаціях помірних порушень психічної діяльності, що супроводжуються неадекватною поведінкою, самооцінкою та (або) сприйняттям навколишньої дійсності.

– Хороша НПС – характеризується низькою ймовірністю нервово-психічних зривів, адекватною самооцінкою і оцінкою навколишньої дійсності. Можливі одиничні, короткочасні порушення поведінки в екстремальних ситуаціях при значних фізичних і емоційних навантаженнях.

– Висока НПС – характеризується низькою ймовірністю порушень психічної діяльності, високим рівнем поведінкової регуляції.

Оскільки на кожного військовослужбовця покладаються завдання та обов'язки з питань оборони Вітчизни, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності, нервово-психічна стійкість є головним показником придатності для проходження служби у лавах ЗСУ.

До проблеми вивчення психологічних особливостей ціннісно-смыслових орієнтацій військовослужбовців строкової служби в контексті розвитку їх психічної саморегуляції

Проблема вивчення динаміки ціннісно-смыслових орієнтацій військовослужбовців у контексті розвитку їх психічної саморегуляції є актуальною у безперервному процесі пошуку шляхів підвищення якості бойової підготовки військовослужбовців та військової дисципліни в процесі несення ними військової служби.

Категорія цінності є однією із найскладніших у філософії, соціології, психології. Сучасні дослідники смислової сфери особистості визначають ціннісні орієнтації, що сформовані в процесі соціалізації, найбільш впливовим чинником формування смислів діяльності людини та сенсу життя в широкому розумінні.

Психічна саморегуляція як система регуляції активності людини розглядалась дослідниками різних психологічних шкіл (Г. Айзенк, П. Анохін, А. Бандура, Н. Бернштейн, М. Магомед-Емінов, В. Мерлін, Г. Нікіфоров, А. Реан, Дж. Роттер, В. Русалов, В. Франкл, Д. Узнадзе, Г. Хекхаузен та ін.).

У військовій психології проблема психічної саморегуляції розглядається у напрямку забезпечення емоційно-вольової стійкості військовослужбовців (В. Бодров, О. Караяні, В. Лефтеров, О. Маклаков, О. Тімченко та ін.).

В рамках аналізу даної проблеми під час військової практики та стажування нами було здійснене емпіричне дослідження ціннісно-смыслових сфери військовослужбовців підрозділів морської піхоти та військ зв'язку. Для проведення дослідження було розроблено план емпіричного дослідження, який передбачав три етапи роботи: на першому етапі – загальне тестування особового складу (тест СЖО Д. Леонтева, методика дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокича та авторська анкета дослідження смислових пріоритетів військовослужбовців).

На другому етапі з експериментальною групою військовослужбовців було проведено авторський тренінг в екзистенціальній парадигмі "Знайти себе", що ставив за ціль – сприяння особистісному розвитку учасників за допомогою групової взаємодії. На третьому контрольному етапі дослідження для військовослужбовців експериментальної і контрольної груп ставилося завдання написати есе – побудувати власну життєву перспективу.

Очікуваний результат – військовослужбовці, які взяли участь у тренінгу покажуть вищий результат осмислення своєї життєвої перспективи та рівня саморегуляції (показники "локусу контролю Я", "локусу контролю життя"), ніж військовослужбовці контрольної групи.

За результатами емпіричного дослідження планується розробити програму організаційних, виховних та психологічних заходів щодо розвитку ціннісно-смыслових орієнтацій військовослужбовців строкової служби в контексті розвитку їх психічної саморегуляції.

Проблема соціально-психологічної адаптації офіцерів-випускників до умов діяльності в особливих умовах

Соціальні й економічні перетворення, що сьогодні відбуваються в Україні, стимулюють корінні зміни в суспільстві в цілому і Збройних Силах зокрема. Трансформаційні процеси, пов'язані з формуванням професійної армії, висувають нові вимоги до підготовки офіцерських кадрів для діяльності в особливих, екстремальних і надекстремальних умовах.

Державна програма реформування і розвитку Збройних Сил передбачає створення сучасної за структурою й озброєнням, нечисленної і високопрофесійної армії. Впровадження нових багатофункціональних і складних у керуванні систем озброєння призводить до збільшення числа стрес-факторів і зростання інтенсивності їх впливу на військовослужбовців. Головним чином це стосується офіцерського складу, який відповідає не тільки за власну діяльність, а насамперед, за ефективне виконання підлеглими поставлених навчально-бойових завдань.

Постійні впливи стрес-факторів і зміни соціального середовища викликають в офіцерів ті або інші форми реакцій, які залежно від рівня соціально-психологічної адаптації можуть бути адекватними або неадекватними вимогам діяльності. Особливу значущість ця проблема має стосовно діяльності офіцерів-випускників в особливих умовах. Вивченням різних аспектів даної проблеми займалися багато науковців, проте питанням соціально-психологічної адаптації офіцерів-випускників до діяльності в особливих умовах уваги приділяється недостатньо. Аналіз службової діяльності офіцерів-випускників і військова практика свідчать, що успішність їх соціально-психологічної адаптації є найважливішим чинником, що впливає на ефективність діяльності в особливих умовах. Тому актуальність теми мого дослідження зумовлена певними факторами.

По-перше, темпи й успішність соціально-психологічної адаптації офіцерів-випускників мають реальне втілення у вигляді результатів навчально-бойової діяльності як особистої, так і підрозділів, що ними очолюються.

По-друге, період "входження" офіцера-випускника в нове соціальне середовище, освоєння первинної офіцерської посади пов'язаний зі становленням його особистості. Офіцери-випускники, що прибувають у війська, це – молоді люди з несформованим життєвим самовизначенням, зумовленим різким соціальним переміщенням з одного прошарку, групи в інші.

По-третє, на сучасному етапі розвитку психологічної науки процес формування рівнів соціально-психологічної адаптації з урахуванням впливу індивідуально-психологічних особливостей вивчений недостатньо.

По-четверте, досвід службових знань у військах, переконливо доводить, що самоусунення від виконання обов'язків, відхилення від службових і моральних норм, міжособистісні конфлікти, ухилення від служби і навіть спроби суїциду спостерігаються в офіцерів-випускників на фоні стійкої соціально-психологічної дезадаптації.

Одже, проблема роботи з офіцерами-випускниками в період їх соціально-психологічної адаптації у військах вимагає ґрунтового наукового дослідження та обґрунтування шляхів її подальшого удосконалення.

Проблема розвитку лідерських якостей у курсантів під час навчання

Проблеми лідерства є провідними у багатьох галузях та видах діяльності. Адже для досягнення ефективної діяльності потрібно забезпечити виконання всіх функцій управління. Лідерство – той вид діяльності, який пронизує всю систему управління. Ефективне виконання поставлених задач, планування подальшої роботи, її контроль та безліч іншого – неможливо без ефективного керівництва, яке несе за це відповідальність. Майже усі особи, які займають керівні посади, досягли такого рівня завдяки низці чинників: лідерським якостям, оточенню, досвіду, здібностям та ін.

Лідер – це особа, яка має, розвиває та удосконалює різні навички роботи з людьми (робота в колективі, спілкування, вміння знаходити компроміс, розуміти особливості психології інших людей, ефективно реагування на проблеми, які виникли); вдало оперує ораторським мистецтвом; рішуча, що є досить важливою рисою, особливо враховуючи військову специфіку; володіє організаторськими здібностями та завжди готова до нововведень.

Він може бути призначений офіційно, а може і не займати ніякого офіційного положення, але фактично керувати колективом через свої організаторські здібності. Дослідження показують, що знання й здібності лідера оцінюються людьми завжди вище, ніж відповідальні якості решти членів групи. Лідерові властиві такі психологічні якості: упевненість в собі, гострий і гнучкий розум, компетентність як досконале знання своєї справи, сильна воля. Проте, аналіз реальних груп показав, що деколи лідером стає людина без вище перерахованих якостей. З іншого боку, людина може мати ці якості, але не бути лідером. Виникла ситуативна теорія лідерства, згідно з якою лідером стає та людина, яка при виникненні в групі якої-небудь ситуації має якості, властивості, здібності, досвід, необхідні для оптимального вирішення цієї ситуації.

Неможливо ефективно виконувати роботу та мріяти про бездоганний результат не маючи задатків лідера та не маючи бажання досягти високих результатів у своїй роботі. Інтерес до проблеми лідерства в нашій країні зараз великий. І це природньо, тому що від дій лідерів, адміністраторів, керівників, залежить управління різними соціальними структурами від різного роду груп, колективів підприємств, армійських підрозділів до держави, що є теж організацією, але значно більш складною і значущою для нас.

Період навчання у ВВНЗ – це період юності, період "відкриття "Я", період "пошуків та рішень", період "самоідентифікації". Цей період пов'язують з віком обов'язкової участі людини в суспільному житті. Юнаки вчаться приймати на себе відповідальність, вирішувати завдання особистого розвитку, орієнтуватися в людських якостях суспільного оточення.

Відбувається переживання особистої цінності, готовності до змін в своєму житті та прагнення реалізації своїх зусиль. Це вік, коли ти готовий до цілісного, правдивого, реалістичного відношення до факту свого особистого існування. З'являється прагнення лідерства, загострюється потреба підтвердження реальності особистого, яке є не тільки потенційною але і справжньою, правдивою силою, що сприймається іншими людьми.

З'являється готовність до встановлення особливих відносин з іншими людьми, набувають руху екзистенціальні прояви життя.

У людини в юнацькому віці існує велика потреба, необхідність в інтегруванні різних проявів лідерських якостей. Юнацький вік – сенситивний, особливо чуттєвий до змісту відношень з людьми. Життя сповнюється безліччю різного роду відносинами, які засновані на явному або таємному підкоренні людини людиною.

Асмолов вважає, що в цей період з'являється питання, про мету свого існування, про те, до чого ти ідеш і до чого спрямовані твої зусилля. Дуже близько сприймаються в юнацькому віці погляди Е. Фромма про сенс життя, про свободу існування. Людина може бути сама собою тільки в співвідношенні з тим, що вона про себе думає. Але думки інших про неї, теж стають вагомими в цей віковий період. Прагнення спілкуватись мовою правди не завжди реалізується в соціальному оточенні. Юнак шукає силу для будівництва лідерських якостей для розуміння особистої цілісності, яка породжує його силу зберігає та оберігає.

Образ "лідера", що формується в період курсантських років, прагнення до незалежності існування та специфіка військового навчання порушують безліч проблем в процесі взаємодії "особистість – оточення".

*к.пед.н., доц. Балашова С.П. (ВІКНУ),
Міркамілов М.С. (ВІКНУ)*

Війна як людський біопсихологічний фактор

Війна – складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами, національними і соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їх збройними силами. Це специфічна форма вияву соціальних відносин, у якій домінує збройна боротьба як продовження політики, що підпорядковує своїм цілям усі сфери суспільного життя.

Основна причина виникнення воєн, на думку більшості авторів, це прагнення політичних сил використати збройну боротьбу за досягнення різних зовнішньо- та внутрішньополітичних цілей. З виникненням у XIX столітті масових армій важливим інструментом мобілізації населення для війни стала ксенофобія, хоча і більш раніші війни не особливо відрізнялися своєю причинністю.

Але хотілось би зазначити далі не суспільно сублімативні причини конфліктів (політичні, економічні, релігійні тощо), а більш глибинні (архетипічні), які викриваються у наступних теоріях:

Поведінкова теорія. Психологи, наприклад Е. Дурбан і Джон Боулбі, стверджують, що людині за природою речей властива агресія. Вона підживлюється сублімацією і проекцією, коли людина перетворює своє невдоволення в упередження і ненависть до інших рас, релігій, націй чи ідеологіям. Відповідно до даної теорії держава створює і зберігає певний порядок у місцевому товаристві і в той же час створює базу для агресії у формі війни. Якщо війна є невід'ємною частиною людської натури, як передбачається багатьма психологічними теоріями, то повністю зжити її ніколи не вдасться.

Італійський психоаналітик Франка Форнарі, будучи послідовником Мелані Клейн, припустив, що війна є параноїдальною чи проекційною формою туги. Форнарі стверджував, що війна і насильство розвиваються на базі нашої "потреби в любові": наше бажання зберігати і захищати священний об'єкт, до якого ми прив'язані, а саме до матері і наш зв'язок з нею. Для дорослих людей таким священним об'єктом є нація. Форнарі фокусується на жертвовності, як сутності війни: жадобі людей вмирати за свою країну і прагненню віддати себе на благо нації. Попри те, що дані теорії можуть пояснити, чому війни існують, вони не пояснюють причини їх виникнення; в той же час вони не пояснюють існування деяких культур, які не знають воєн як таких. Якщо внутрішня психологія людського розуму незмінна, то подібні культури не повинні б існувати. Деякі мілітаристи – такі, як Франц Олександр, стверджують, що стан світу – це ілюзія. Періоди, які прийнято називати "мирними", насправді є періодами приготувань до майбутньої війни або ситуацією, коли войовничі інстинкти придушуються сильнішою державою, наприклад, Pax Britannica.

Дані теорії ґрунтуються нібито на волі переважної більшості населення. Однак вони не враховують той факт, що лише невелика кількість воєн в історії було дійсно результатом волевиявлення народу. Набагато частіше народ насильно втягується у війну своїми правителями. Одну з теорій, яка ставить на чільне місце політичних і військових лідерів, розробив Моріс Уолш. Він стверджував, що переважна більшість населення нейтрально по відношенню до війни, і що війни трапляються лише тоді, коли до влади приходять лідери з психологічно ненормальним ставленням до людського життя. Війни затіваються правителями, які навмисно прагнуть воювати – такими, як Наполеон, Гітлер і Олександр Македонський. Подібні люди стають на чолі держав у часи кризи, коли населення шукає ватажка з твердою волею, який, як їм здається, здатний вирішити їхні проблеми.

Еволюційна теорія. Прихильники еволюційної психології схильні стверджувати, що людські війни – це аналог поведінки тварин, які борються за територію або конкурують за їжу або партнера. Тварини агресивні за своєю природою, а в людському середовищі подібна агресивність виливається у війни. Однак з розвитком технології людська агресивність досягла такої межі, що почала загрожувати виживанню всього виду. Одним з перших adeptів цієї теорії був Конрад Лоренц.

Подібні теорії були розкритиковані вченими, такими як Джон Р. Кеннеді, які вважали, що організовані, тривалі війни людей істотно відрізняються від бійок за територію у тварин – і не тільки в частині технології. Ешлі Монтегю вказує, що соціальні чинники та виховання є важливими причинами, визначальними природу і хід людських воєн. Війна все-таки є людським винаходом, які мають свої історичні та соціальні корені.

В захист даним теоріям хотілось би зауважити, що не можна забувати, що людина – це тварина, і порівнювати територіальні бійки на такому рівні, дещо зухвало, в силу еволюційному ускладненню поведінкових та інших соціально-індивідуальних процесів, яким являється війна як певний процес або складний людський ритуал. Також щодо внутрішньовидового відбору можна відмітити, що військовий і інтранаціональний відбір має безсумнівно інтеррасовий характер, тобто в результаті війни відбувається скорочення і збільшення не тільки деяких

невизначених фізичних і психічних, але і безумовно расових типів. Війна таким чином є безсумнівний фактор відбору, але цей відбір здійснюється не тільки між воюючими народами, але і всередині їх самих, і відбувається несвідомо і непомітно, не піддаючись контролю і впливу свідомої волі.

Отже, чи не першим, хто звернув увагу на біологічне значення війни в житті людства, був Чарльз Дарвін, засновник панівного напрямку в сучасній біології. У своїй книзі "Походження людини" Чарльз Дарвін з повною ясністю вказав, що війна і військові організації є безсумнівним фактором відбору, викликаючи знищення або чисельне скорочення одних фізичних типів і переважання або розповсюдження інших. Процес біологічної еволюції, в якій природний добір є одним з найбільш істотних, якщо не винятковим, чинником, значною мірою здійснюється за допомогою воєн, які ведуть народи між собою. Вся складність воєн і її динамічний розвиток є всього на всього відображення еволюції психіки людини та її складність у відображенні даного процесу, а причини війн є не що інше, як сублімація.

*к.пед.н., доц. Балашова С.П. (ВІКНУ),
Міркамілов М.С. (ВІКНУ)*

Досвід як джерело професійно-особистісного розвитку офіцера-психолога Збройних Сил України

В умовах модернізації Збройних Сил України і в той же час скорочення кількості спеціалістів соціально-виховного профілю особливу значущість набуває проблема підвищення якості кадрів та професійної підготовки офіцерів-психологів та заступників структурних підрозділів з виховної роботи. Аналіз наукової літератури дає можливість зробити висновки про: недостатню розробленість проблеми соціально-психологічних особливостей професійного розвитку фахівців під час проходження ними служби у лавах ЗСУ; відсутністю соціально-психологічної моделі навчання фахівців; відсутністю структурованої системи засобів збагачення досвіду.

Н. Мартін у власній концепції часової лінії досвіду зазначає, що людський досвід можна розділити на складові: особистість з її вміннями, поглядами, реакціями, саморозумінням зустрічаються з подією (об'єктивно нейтральною), яка зумовлює первинну уявну реакцію (сприйняття, інтерпретацію, минулі програми), первинний емоційний відгук (позитивний або негативний), вторинну уявну реакцію, вторинний емоційний відгук, поведінку (гнучку, звичну, усвідомлену), наслідки (для себе, оточення, ситуації) та можливий розвиток.

Професійний розвиток військового психолога не закінчується на отриманні диплома і закінченні ВВНЗ. Необхідність професійного самовдосконалення обумовлена тим, що теоретичні знання отримані за період навчання не дають змоги у повному обсязі практично їх використовувати і ефективно розвивати досвід по-своєму особистому характеру професійної діяльності.

Взагалі термін "досвід" є недостатньо визначеним як на концептуальному рівні, так і на рівні емпіричних досліджень. Тому не випадково в більшості сучасних словників з психології категорія "досвід" відсутня. Але останнім часом намічається суттєве підвищення інтересу з боку дослідників до змістовного

вивчення феномену досвіду. Однак, вчені по-різному розуміють цей складний психологічний феномен і розглядають його як сукупність знань, умінь і навичок. Метою викладеного матеріалу є детермінація досвіду (психологічного) та досвіду (загального) і розкладання першого на категорії для пошуку важелів впливу на протікання його складових, і запобігання деформації процесу психічного розвитку. А також, перенесення цієї проблематики на професію офіцера-психолога у зв'язку з низькою її популярністю, і приділенні малої кількості уваги з паралельним збільшенням проблем та завдань, що постають перед даним родом діяльності.

Військові психологи різних галузей, на відміну від інших фахівців, повинні мати свій, неподібний, індивідуальний, специфічний особистісний досвід. Такий досвід К. Роджерс називає "постанням особою", "свободою бути". Досвід (у психології) – це відображення в людській свідомості законів об'єктивного світу і суспільної практики, одержане в результаті активного практичного пізнання, сукупність практично засвоєних знань, умінь та навичок засвоєне на пережитому, випробуваному. За Д.М. Узнадзе базовий досвід можна визначити як варіацію установок, комбінації яких визначають індивідуальний досвід (схильності суб'єкта до певної активності в певній ситуації і як стан мобілізаційної готовності до подальшої дії). Можна спостерігати такий процес, як "локус контроль" за Д. Роттером, – реакцію на вище згадані установки. За К. Роджерсом найвищий результат всього цього процесу – самість. У баченні дихотомії досвіду хотілось би виділити, когнітивну та афективну сфери, які в свою чергу мають психологічні та соціально-психологічні аспекти. Все вищесказане висвітлене з метою кращого розуміння широкого спектра даного процесу.

Повертаючись тепер до самої спеціальності офіцера-психолога хотілось би підкреслити фактори, що ускладнюють процес росту професійності (досвіду), а саме: дотримання даними фахівцями не тільки етичного кодексу психолога, а і вимог статутів ЗСУ та закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"; відсутність системи і необхідного мінімуму професійного спілкування між психологами різних рівнів; невизначеність і формальність критеріїв оцінки ефективності професійної діяльності психологів; великого об'єму різнопланових функціональних обов'язків; виконання доручень і обов'язків, не пов'язаних на пряму із задачами професійної діяльності; недостатнє усвідомлення командуванням структурних підрозділів (ЗСУ), про роботу психолога; недостатня методична і матеріальна забезпеченість психологічної роботи у військових частинах. З всього вищеперечисленого випливає наступне спостереження: що при зміні обстановки (місця діяльності) в загальному спостерігається зниження, на певний період, рівня інтелектуальних та аналітичних можливостей військовослужбовця.

Отже, досвід в психології розглядається: як одне з важливих понять адаптивної концепції соціалізації, як наративна конфігурація, як складова подолання труднощів шляхом асиміляції, конструкти якого виконують дві функції: підтримують уявлення про світ, як про стабільний процес і виконують селективну функцію відносно кожного нового фрагмента життєвого досвіду, перетворюючи увесь життєвий досвід в індивідуальну інтегровану і відносно несуперечливу систему "життєвої філософії" особистості.

Розбудова збройних сил незалежного Сингапуру у 1965–1971 рр.

9 серпня 1965 р. Сингапур "зненацька" став незалежним. Біля державного керма знаходився лідер Народної партії дії Лі Куан Ю, який зі своєю командою фахівців розпочав процес побудови суверенної держави. На початковому етапі становлення Сингапуру одним із головних клопотів стало формування власних збройних сил.

За формування армії і нової поліції взявся Гох Кен Сві, який очолив Міністерство внутрішніх справ та оборони.

Із навчанням власних військ допомогу надав Ізраїль, який був зацікавлений і встановленні дружніх стосунків з новою державою. Офіцерів, котрі прибули до Сингапуру з метою допомогти сформувати у найкоротші терміни боєздатну армію, називали для широкого загалу "мексиканцями" (вони були смаглявими), щоб не збурити невдоволення мусульман-малайців. 18 ізраїльських офіцерів у своїй інструкторській роботі головний акцент робили на розвитку військових умінь та високому рівні мотивації, а не вбиванні в голови шляхом муштри дисципліни та покірливості командирам (чим відзначалась британська система військової підготовки).

Кен Сві переконував своїх колег, що "Нерозумно купуватись на диспропорцію у чисельному складі населення – Сингапуру та наших сусідів. Головне не кількість населення, а боєздатність армій ... після п'ятих років обов'язкового призову до війська, включаючи резервних військовослужбовців, ми зможемо створити 150-тисячну армію... Ми в жодному разі не повинні недооцінювати військового потенціалу нехай невеликого, але енергійного, добре освіченого та свідомого населення". В основу цього плану ліг досвід ізраїльтян з мобілізації максимальної кількості людей у найстисліші строки. На створення армії на кшталт швейцарської чи ізраїльської відводилось десять років.

На 1971 р. Національна гвардія складалася вже з 17 кадрових батальйонів (16 000 військовослужбовців), а резервні частини з 14 батальйонів (11 000 чоловік). Були засновані школи для базової підготовки солдатів і молодших офіцерів, артилеристів, інженерів, саперів та військових моряків. Сингапурський інститут збройних сил покращував свій рівень і з кожним разом залучав все більш обдаровану молодь, а найкращих студентів та курсантів надсилали на навчання до Оксбриджу за державний кошт з виплатою паралельно з стипендією лейтенантської зарплатні.

У вересні 1970 р. Сингапур уже мав одну боєздатну ескадрилью з 16 винищувачів ("хоукер-хантерів"). З 1971 р. Сингапур змушений був існувати без британської "військової парасольки".

Внаслідок наполегливої багаторічної роботи у Сингапурі були сформовані збройні сили, здатні захистити територіальну цілісність власної держави, які постійно вдосконалюються та розвиваються.

М. Янгель – творець стратегічного паритету

Творчий шлях Михайла Янгеля випав на 50–70-ті роки минулого століття – надзвичайно складний період міжнародних відносин, час "холодної" війни. І спершу ймовірний супротивник мав значні переваги за запасами стратегічних ядерних озброєнь. За рекордно короткий термін в конструкторському бюро в Дніпропетровську було створено першу масову стратегічну ракету Р-12, пуск якої відбувся 22 червня 1957 року. А в 1959-му ракету було прийнято на озброєння. Саме на основі Р-12 було створено новий вид Збройних сил Радянського Союзу – Ракетні війська стратегічного призначення.

Після цього кожна нова розробка головного конструктора Михайла Янгеля ставала подією геополітичного значення. Конструкторське бюро "Південне" у найстисліші терміни поставило на озброєння ракети Р-14, Р-16, які покривали стратегічну дальність 13 тисяч кілометрів і дозволяли доставляти на територію заокеанських "яструбів" ядерний заряд потужністю понад 500(!) "хіросім". У 1963–1968 рр. були розроблені стратегічні ракетні комплекси Р-36 із роззосередженими стартами та унікальною головною частиною, яка могла з'явитися над ціллю з будь-якого напрямку, що позбавляло можливості її враження технічними засобами протиракетної оборони.

Михайло Янгель ще встиг розгорнути роботи зі створення ракетних комплексів третього покоління Р-36М, що відзначалися принциповою новизною – і використанням цифрової наземної апаратури, і комплексом командних приладів підвищеної точності, і вище згадуваним мінометним стартом... Саме цей тип ракет за класифікацією МО США та НАТО було грізно названо "Сатана"

Однак наймасовішою стала саме ракета-первісток Р-12. Ці ракетні комплекси перебували в експлуатації понад 30 років і зняті з озброєння після підписання міжнародних договорів із роззброєння. І саме Р-12 стала ефективним засобом оборони рубежів Радянського Союзу у роки "холодної війни", вона була вирішальним фактором ядерного стримування. "Шлях до стратегічного паритету було відкрито! І в цьому була величезна заслуга Янгеля", – зазначає в останній своїй статті Станіслав Конюхов – український конструктор ракетно-космічної техніки, генеральний директор КБ "Південне" ім. М.К. Янгеля (з 1995 по 2011).

Мабуть, ніхто інший із конструкторів військової техніки не зробив настільки багато і ефективно у XX столітті, як зробив це творець бойової ракетної техніки М.К. Янгель", – переконаний Станіслав Миколайович.

Таким чином М. Янгель став творцем військових ракет, які були гордістю радянської науки і жахом для вірогідного противника. Це було питання "життя і смерті" цілої країни, яка постійно наздоганяла США в кількості і якості ракетних озброєнь.

*к.і.н., доц. Безбах В.Г. (ВІКНУ),
Коваль О.О. (КНУ)*

З історії створення дивізії сірожупанників

(За матеріалами збірника "За Державність: Матеріали до Історії Війська Українського").

Перша світова війна у світі відома тим, що стала причиною краху трьох імперій, у тому числі і російської. Дані події стали каталізатором до національно-визвольних змагань багатьох народів, зокрема і українського. Створення власного війська стало історичною потребою.

Таким чином 14 липня 1917 року було утворено Товариство "Січ" імені гетьмана Петра Дорошенка, що й стало підставою для формування 1-ої Стрілецько-Козацької Дивізії (Сірожупанників).

23 квітня 1918 року був сформований полк трьохкурінного складу. Командиром полку був призначений сот. Петро Ганжа. Почалася інтенсивна організаційна праця. Вироблялись військові правильники, інструкції, військова термінологія. Спеціальна комісія виробила уніформу – сірі короткі жупани, з відзнаками колоска пшениці, що символізував багатство України на збіжжя. Саме через цю уніформу дивізія й отримала назву "сірожупанники".

29 квітня 1918 року було проголошено Українську Державу на чолі з Павлом Скоропадським. Відбулась присяга на вірність Гетьманові. Загалом, більшість Сірожупанників не була проти гетьманського уряду. 12-го травня 1918 р. Перший Стрілецько-Козацький полк розгорнувся в Першу Стрілецько-Козацьку Дивізію в складі чотирьох полків піхоти, гарматного полку, інженерної сотні та кінного дивізіону.

Піший полк мав 3 курені чотирьохсотенного складу й кулеметну сотню. Крім того були сформовані: обоз, шпиталь, хлібопекарня та допоміжні майстерні. Командиром дивізії призначено підполковника генерального штабу Івана Перлика.

3 грудня 1918 у зв'язку з відмовою мобілізованих Сірожупанників битися на Чернігівщині проти Першої радянської української дивізії, було проведено часткову демобілізацію, після якої дивізія отримала назву "Сіра дивізія", яка воювала до листопада 1920 р. у складі Другої Волинської дивізії.

Отже, Сірожупанники, незважаючи на різні перипетії в їхній долі, до кінця виконували свою клятву на вірність Батьківщині, залишалися вірними й непохитними борцями за українську справу та здобули почесне місце в історії визвольних змагань українського народу.

*к.і.н., доц. Безбах В.Г. (ВІКНУ),
Падалка С.С. (КНУ)*

Селянське підприємництво Київській губернії (1861–1917 рр.)

Реформи, що проводяться в Україні з часу набуття нею незалежності, зумовили процес входження країни в ринкову економіку, невід'ємною складовою

якої є розвиток підприємництва та комерційної діяльності. Пошук шляхів покращання ситуації в соціально-економічній сфері життя сучасного українського суспільства також зумовлює актуальність звернення до історії розвитку підприємництва, його об'єктивної оцінки.

По-різному виявлялися чинники становлення і розвитку підприємництва, діяльності підприємців та їх організацій в суспільно-політичному і соціально-економічному розвитку українських губерній. У Київській губернії, що спеціалізувалася на вирощуванні озимої пшениці, цукрових буряків, картоплі та хмелю, підприємці відігравали значну роль переважно у розвитку аграрного сектора та підприємств переробної промисловості.

На даний час відсутнє узагальнене дослідження історії розвитку підприємництва в Київській губернії у другій половині XIX – на початку XX ст., коли були досягнуті вагомі результати підприємницької діяльності. Актуальність даної теми полягає і в тому, що важливо і необхідно розкрити особливості, специфіку становлення та розвитку підприємництва з урахуванням природно-кліматичних умов, особливостей розвитку економіки, соціально-етнічного складу населення, організаційної діяльності місцевих органів влади.

Роль сільських підприємців у економічному і соціальному розвитку Київської губернії (1861–1914 рр.), насамперед сільського господарства і підприємств переробної промисловості, зокрема, цукрової, які займали провідне місце в економіці цього регіону. З цим пов'язане утворення окремого Київського генерал-губернаторства з особливими повноваженнями у межах Волинської, Київської і Подільської губерній.

Законодавство передбачало окремі положення щодо цього регіону. Узагальнення досвіду, розкриття позитивних і негативних сторін діяльності підприємців у другій половині XIX – на початку XX ст., коли відбувалися зміни у соціально-економічному житті під впливом реформ, технічного прогресу та формування нових соціальних верств, має важливе значення для визначення принципів, конкретних завдань і форм діяльності підприємців в сучасній Україні, де проводяться заходи щодо поглиблення демократичних принципів розвитку суспільства, активізації громадян у здійсненні економічних перетворень, підвищенні добробуту народу.

*к.і.н., доц. Безбах В.Г. (ВІКНУ),
Понипаляк О.Д. (КНУ)*

Постать Рональда Рейгана в новітній історії

Одна із небагатьох особистостей в наш час життя і діяльність якої стало символом епохи. Період американської і світової історії 1980-х тісно пов'язаний з Рональдом Вілсоном Рейганом – сороковим Президентом США.

Без сумніву для комуністичного блоку Рейган асоціювався з представником, лідером ворожого полюсу, однак для власних громадян він став батьком нації, її захисником і покровителем. В своїх промовах Президент, навіть в жартихливих ремарках перед виступом, демонстрував повагу до власного народу.

Його промови, зазвичай, починались зі слів "любі американці, співвітчизники", "дякую, добрий вечір..." він відрізнявся від своїх попередників акторською харизмою й хлопчачо-юнацьким, простим уособленням реалізації американської мрії, Рейган був символом своєї держави і народу. Водночас з ворогами 40-вий Президент США був безкомпромісний.

На відміну від колишніх президентів, Рейган розгорнув небачену активність, спрямовану якнайбільше дискредитувати СРСР й максимально нівелювати загрозу для США з боку радянського полюсу. СРСР за Рейгана став не просто ворогом з антагоністичною для американського світогляду ідеологією, він підніс його на рівень всесвітнього, біблійного зла, з яким треба боротись і не можна йти на поступки й компроміси за рахунок власних інтересів.

Вся зовнішня політика США в цей час, особливо в другій половині 1980-х, спрямовується на перехід від ідей стримування й гонки озброєнь до відвертого тиску на Союз. Прозондувавши соціально-економічний стан СРСР, виявивши його залежність від світових цін на нафту, адміністрація Рейгана, з обережністю, почала втягувати нове керівництво Радянського Союзу в свою гру, що призвело до важких наслідків для всього комуністичного блоку... Від Берлінського муру й до Берингової протоки могутній ворог США почав руйнуватись...

У внутрішній політиці він продовжив розвивати економічний фундамент США. Поняття "Рейганоміка" на сьогодні символізує розквіт і процвітання для Сполучених Штатів, навіть демократи на сьогодні намагаються наслідувати великого республіканця.

Американці справедливо ставлять Рейгана на одному постаменті з Рузвельтом, Лінкольном, Джефферсоном, однак не лише для США Рональд був батьком, для багатьох в світі він став визволителем.

*к.і.н., доц. Безбах В.Г. (ВІКНУ),
Розумний О.М. (КНУ)*

Початки національної армії в умовах становлення суверенітету України

16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію "Про державний суверенітет України", у першому розділі якої проголошувалося: "Українська РСР здійснює захист і охорону національної державності українського народу". Декларувалось право України на власні збройні сили, визначення порядку проходження служби громадянами Республіки.

Проте реально збройні сили все ще підпорядковувалися лише союзному центру. 25 липня вийшов Указ Президента СРСР М. Горбачова, що забороняв створення збройних формувань, не передбачених законодавством Союзу, оскільки повноваження на їх створення за Конституцією СРСР мали лише союзні органи.

Ще з 1989 року армію почали використовувати для придушення демократичних перетворень у республіках, силового розв'язання національних конфліктів (Тбілісі, Нагірний Карабах, Баку, Південна Осетія, Прибалтика). За умов

зростаючої суспільної напруги, "боротьби законів" між союзним центром і суверенними республіками перед Радянською Армією виникла реальна загроза стати опорою реакційних сил.

Ситуація загострилася із наближенням осіннього призову на строкову службу. Під час студентського голодування в жовтні 1990 р. однією з вимог молоді було проходження служби виключно на території України. Під тиском громадськості Верховна Рада прийняла постанову, в якій наголошувалося, що відтепер громадяни України служитимуть поза межами республіки тільки за добровільної згоди. Однак на практиці всі без винятку чини військового командування підпорядковалися Москві, а отже, й виконували лише її накази. У зв'язку з цим уряд республіки був змушений прийняти рішення про припинення відправки призовників за межі республіки до прийняття союзними органами відповідних рішень, які б врахували вимоги постанов Верховної Ради України.

Завдяки організаторській роботі Народного Руху та інших демократичних сил було проведено I (IV) з'їзд офіцерів – громадян України. З'їзд відкрився 27 липня 1991 року в актовому залі Будинку вчителя (колишнього Будинку Центральної Ради), що символізувало продовження традицій Всеукраїнських військових з'їздів 1917 року.

На з'їзді було підтримане створення Збройних сил України через еволюційне перетворення існуючого угруповання Збройних Сил СРСР. При цьому з'їзд чітко визначив: створення національної армії має відбуватися на правовій основі. З'їзд продемонстрував підтримку офіцерством ідеї української армії у критично важливий момент політичної невизначеності.

Одним із наслідків I з'їзду офіцерів стало створення громадської організації Спілки офіцерів України. Ця організація мала сприяти побудові ЗСУ та соціальному захисту військовослужбовців.

Бугера І.О. (ВІКНУ)

Проблема соціально-психологічної адаптації молодого поповнення до військової служби

Після призову до лав Збройних Сил України юнак стикається з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до вирішення окремих завдань, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій, втрати закріплених взаємин із колективом та формуванням нових навичок, а також з невмінням здійснювати психологічну саморегуляцію власної діяльності та поведінки. Із переходом до військової служби молоде поповнення потрапляє у нові, незвичні для них умови, що неминуче спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов'язаних з ним емоційних переживань.

У ході теоретичного аналізу, нами були визначені різні підходи до вивчення адаптації як процесу у різних психологічних школах. Здійснений моніторинг і аналіз психологічної літератури щодо підходів до вивчення

соціально-психологічної адаптації. Визначено поняття соціально-психологічної адаптації, як процес взаємодії особистості із середовищем, за якого особистість повинна враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх основних потреб і реалізацію значущих ланцюгів.

Етапи адаптації – початковий, дисбаланс, акомодация, асиміляція. Розрізняють три форми соціально-психологічної адаптації молодого поповнення до військової служби: формальна адаптація, суспільна адаптація та дидактична адаптація.

Нами було визначені чинники, які впливають на процес адаптації молодого поповнення: особистісні; чинники середовища (соціальні відносини, тип та рівень організації військової служби, розвиток та структура внутрішньокolleктивних та міжособистісних відносин, система цінностей та норм поведінки, підготовка командирів до адаптації); опосередковані фактори (схильність та готовність до оволодіння новими цінностями військового середовища). Показниками адаптованості є: об'єктивні (реалізації військовослужбовцем норм та правил, які висувуються колективом, а також ефективність діяльності у професійному середовищі); суб'єктивні (задоволення умовами проживання, обраним родом діяльності, реальними умовами служби).

Показниками успішної соціально-психологічної адаптації виступає: високий соціальний статус військовослужбовця в середовищі, його психологічне задоволення і найбільш важливими елементами, зокрема, задоволення навчанням, його організацією, умовами і змістом тощо. Показниками низької соціально-психологічної адаптації є переміщення суб'єкта в інше соціальне середовище, відхилення у поведінці. Успішність соціально-психологічної адаптації залежить від характеристики середовища і суб'єкта.

Ми виокремили проблемні ситуації, які викликають початковий етап процесу адаптації: наявність блокади (військовослужбовець потрапляє в нову невідому йому проблему, ситуацію, коли виникає перешкода перед діяльністю і вона переживає, відчуває наявність даної перешкоди; відчуття наявності блокади супроводжується переживанням проблеми, яку необхідно подолати; емоційне переживання, яке частіше всього є негативним, особливого етапу знаходження шляхів виходу з ситуації яка склалася; відчуття необхідності прийняття якого-небудь рішення. Для правильного розуміння мотивів і "механізмів" поведінки військовослужбовця необхідно враховувати всю складність і специфічність особливостей тих проблемних ситуацій, в яких йому доводиться діяти.

Реалізація основних положень спрямовується на подальший розвиток теоретико-методологічних основ психологічної техніки покращення соціально-психологічної адаптації молодого поповнення до військової служби.

Тому важливо розглянути і досліджувати проблему соціально-психологічної адаптації молодого поповнення до військової служби.

Оптимізація рівня тривожності військовослужбовців строкової служби в процесі службової діяльності

Важливим завданням у Збройних Силах України на сьогодні є формування гармонійно розвиненої, фізично та психічно здорової особистості. Більшість різноманітних чинників детермінують появу у військовослужбовців строкової служби – тривожності, які, при відсутності належної психологічної корекції, адекватних змін умов навчання та виховання, можуть трансформуватись у стійкі властивості особистості та деформувати її подальший розвиток, стати причиною погіршення успішності навчальної діяльності, поведінки, зумовити порушення взаємин з товаришами.

Тривожність являє собою особливість людини, яка може проявляти себе при дії певних чинників: зовнішніх або внутрішніх. Певний рівень тривожності – обов'язкова особливість активної діяльності особистості. У кожної людини існує свій оптимальний або бажаний рівень тривожності – це так звана корисна тривожність. В психологічній сфері тривожність виявляється в зміні рівня домагань особистості, в зниженні самооцінки, рішучості, впевненості в собі.

Тривожність породжується міжособистісними стосунками, а також, в потребі в уникненні або в усуненні тривожності по суті дорівнює потребі в міжособистісній надійності і безпеці. Тривожність іде поряд з людиною там, де вона вступає в контакт з іншими людьми, вона є основним джерелом психічної енергії.

Тривожність пов'язана з негативним соціальним статусом, формує конфліктні відносини. Таким чином, рішення проблеми тривожності належить до гострих і актуальних завдань психології і ставить дослідників перед необхідністю якомога більш ранньої діагностики рівня тривожності. Відомо, що передумовою виникнення тривожності є підвищена чутливість. Однак не кожний військовослужбовець з підвищеною чутливістю не може ставати тривожним.

Якщо у військовослужбовця посилюється тривожність, з'являються страхи – неодмінний супутник тривожності, то можуть розвинути невротичні риси. Невпевненість у собі, як риса характеру – це знущальна установка на себе, на свої сили і можливості. Тривожність як риса характеру – це песимістична установка на життя, коли вона представляється як сповнена погроз і небезпек. Невпевненість породжує тривожність і нерішучість, а вони, у свою чергу, формують відповідний характер. Таким чином, невпевнений у собі, схильний до сумнівів і коливань, боязкий, тривожний, нерішучий, несамотійний, нерідко інфантильний, підвищено вселяє. Невпевнена, тривожна людина завжди недовірлива, а помисливість породжує недовіру до інших. Для подолання тривожності та її впливу на військовослужбовців необхідно застосовувати комплекс психологічних та виховних заходів. Комплексне вирішення цієї проблеми гарантує ефективний результат і буде сприяти підвищенню успішності навчання та розвитку особистості курсанта в цілому.

Порівняльний аналіз Воєнних доктрин України

Воєнна доктрина чимось схожа з візитною карткою держави. Доктрина потрібна, щоб офіційно декларувати за яких умов, з якого приводу держава буде змушена воювати, як захищатися, з ким об'єднуватися в союзи та альянси при тій чи іншій загрозі.

Доктрини необхідно осучаснювати, оскільки інтереси та можливості держав змінюються, воєнно-технічний прогрес постійно розвивається.

Українські Воєнні доктрини пройшли у своєму становленні історичний шлях випробувань у теорії та практиці військового будівництва. Вони тісно пов'язані з загальнодержавним процесом розбудови незалежної держави. Відмінності у редакціях Воєнних доктрин залежать від геополітичних чинників і полягають відповідно у зміні вектору зовнішньої політики України. У військово-технічній сфері це обумовлено революцією у військовій справі, що позначилось на масштабах збройного протистояння.

З моменту проголошення незалежності Україна побачила три редакції Воєнної доктрини (1993, 2004, 2012 рр.). Кожна з доктрин має свої особливості виходячи з воєнно-політичної обстановки, науково-технічного прогресу, мети та цілей державної політики на певному етапі розвитку українського суспільства. На жаль, кожна з доктрин має безліч недоліків та неточностей, що не може не вплинути на розвиток армії.

Відмінності у редакціях Воєнних доктрин залежать від геополітичних чинників і полягають відповідно у зміні вектору зовнішньої політики України. У військово-технічній сфері це обумовлено революцією у військовій справі, що позначилось на масштабах збройного протистояння.

З огляду на потребу реформування всієї сфери безпеки та її пріоритети варто більш глибоко проаналізувати процес реформування Збройних Сил України, створення професійної армії майбутнього, зупинитися на принципових положеннях будівництва національного війська та дати реальну об'єктивну оцінку цьому процесу у порівнянні з країнами провідних центрів сили.

Воєнна організація та сектор безпеки України не повною мірою відповідають вимогам сучасності. Вони в цілому, їх складові внаслідок невважених, а іноді і помилкових рішень критично ослаблені і на сьогодні досягли критичної межі можливостей щодо вирішення завдань захисту національних інтересів України. На жаль, стан Збройних Сил України і оборонно-промислового комплексу характеризується глибокою депресією.

Подальший розвиток воєнно-доктринальної сфери безпосередньо залежить від політичної ситуації в Україні та політичних поглядів вищого державного керівництва. Із впевненістю сьогодні можна зазначити наступне: нашій державі передусім необхідно чітко визначитись у своїх зовнішньополітичних орієнтирах, адже позаблоковий статус в сучасних реаліях не зможе сприяти безпековому розвитку країни.

Вплив ціннісно-сміслових орієнтацій військовослужбовців на рівень згуртованості військового підрозділу

Одна з найважливіших і одночасно складних областей діяльності командира, офіцера-психолога – згуртування військового колективу. Від цього багато в чому залежить рівень бойової готовності, військової дисципліни, і морально-психологічного стану особового складу. Одним словом, чим вища згуртованість військовослужбовців, тим кращі показники в бойовому навчанні та службі.

Вагомий вплив на рівень згуртованості військового колективу мають ціннісно-сміслові орієнтації військовослужбовців, і ця проблема є однією із пріоритетних у сучасній науці, особливо в умовах кардинальних змін, які відбуваються в нашій країні. Зростаюча необхідність формування моральності та громадянської спрямованості особистості у процесі професійної підготовки молоді зумовлює підвищення наукового інтересу до вивчення закономірностей становлення ціннісних орієнтацій.

Перед системою освіти ставляться досить складні завдання: у процесі навчання, виховання й розвитку молодих людей, які вступають до вищого навчального закладу, не тільки забезпечити певний освітньо-кваліфікаційний рівень навчання, але й сформувати систему ціннісно-сміслових орієнтацій – громадянських, корпоративних і особистих.

Тенденція до поширення пацифістських настроїв у суспільстві, недооцінка ролі та значення Збройних Сил викликає занепокоєння станом справ з формуванням у військових спеціалістів у процесі їх підготовки громадянських ціннісних орієнтацій, потрібних для виконання бойових задач.

Особливості військової діяльності ставлять жорсткі вимоги до особистих рис військовослужбовців, передбачають певну ієрархію цінностей, у якій національні, громадянські цінності мають незаперечний пріоритет перед особистими. Тому важливим, на наш погляд, є дослідження впливу ціннісно-сміслових орієнтацій військовослужбовців на рівень згуртованості військових колективів підрозділу.

Представниками різних наукових течій активно ведеться пошук визначення ролі й структури ціннісних орієнтацій.

У науковій літературі проблема ціннісних орієнтацій особистості розглядається психологами (М. Вебер, Е. Дюркгейм, А. Маслоу, Р. Мертон, Т. Парсонс, М. Рокіч, Е. Фромм та ін.), так і на пострадянському просторі (К.О. Абульханова-Славська, О.Г. Асмолов, Ф.В. Басін, М.І. Лапін, Д.О. Леонт'єв, О.М. Леонт'єв, А.Г. Здравомислов та ін.).

Активно розробляється ця проблематика і в Україні (М.Й. Боришевський, П.Р. Ігнатенко, Т.С. Кириленко, В.В. Клименко, С.Д. Максименко, І.П. Маноха, В.А. Роменець, Т.М. Титаренко, В.Т. Циба, Т.С. Яценко та ін.).

До проблеми психопрофілактики негативних емоційних станів військовослужбовців строкової служби

Розвиток Збройних Сил України вимагає підвищення якості підготовки військовослужбовців строкової служби. Тому актуальним стає питання не лише якості організації службового процесу, а й дослідження особистісних якостей військовослужбовців, зокрема особливостей їхньої емоційної сфери та її вплив на успішність їх професійного становлення.

Емоції відрізняються від пізнавальних психічних процесів і мають певні характерні ознаки. По-перше, вони характеризуються полярністю, тобто мають позитивний або негативний знак. Другою відмінною характеристикою емоцій є їх енергетична насиченість. Саме у зв'язку з емоціями Фрейд ввів у психологію поняття енергії. Енергетика емоцій виявляється в протилежності напруження і розрядки. Розрізняють емоції стеничні, що характеризуються підвищенням активності і астенічні, що супроводжуються зниженням активності. Ще однією найважливішою характеристикою емоцій є їх інтегральність, цілісність: в емоційному переживанні беруть участь всі психофізіологічні процеси людини і його особистість, вони вмить охоплюють весь організм і надають переживанням людини певного забарвлення.

Нами було проведене емпіричне дослідження по вивченню проявів негативних емоцій особистості військовослужбовця строкової служби. Ми вивчали за допомогою діагностики агресивних станів А. Баса та А. Дарки, методики "Шкала реактивної (ситуативної) і особистісної тривожності Ч.Д. Спілбергера – Ю.Л. Ханіна" та методикою "Самопочуття, активність, настрої".

В результаті проведення емпіричного дослідження нами була розроблена програма психопрофілактики негативних емоційних станів та проведена з військовослужбовцями строкової служби.

Дорохов М.С. (ВІКНУ)

Посилення ідеологічної складової виховання молоді – вимога часу

Актуальність проблеми обумовлена тим, що, існуюча система роботи з молоддю потребує посилення ідеологічної складової виховання особового складу, спрямованої на формування світогляду громадянина і патріота, усвідомлення ним особистої відповідальності за захист Батьківщини. Виходячи із положень "Загальної Декларації прав людини", прийнятій у 1948 році ООН, про те, що кожна людина має право на свободу переконань і на їх вільне виявлення Конституція України в статті 15 визначає: "Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова...".

Словник іншомовних слів дає таке тлумачення: "Ідеологія – система політичних, правових, морально-етичних, релігійних, естетичних і філософських поглядів, ідей, теоретичних засад, які кристалізуються на теоретичному

рівні суспільної свідомості". Термін "ідеологія" (від грецьк. "idea" – поняття і "logos" – наука, значення) запровадив французький дослідник А. Дестют де Трасі (1754–1836), який розумів під нею вчення про ідеї або систему ідеологічних уявлень про світ. Сьогодні в Україні відбувається зіткнення різних ідеологій, а не пошук їхньої спільної основи. Але ідеологічна багатоманітність ні означає про "...відсутність будь-якої ролі держави в ідеологізації суспільства. Сьогодні це поняття набирає певної значущості, маючи як теоретичне, так і прикладне значення. Суспільні перетворення без відповідного ідеологічного забезпечення в умовах України не матимуть необхідного позитивного результату....".

Жодна влада не обходиться без ідеології, яка орієнтує громадян на певну систему цінностей, норм поведінки, відповідний спосіб життя. Ідеологія інтегрує суспільство. Яка ж ідеологія може об'єднати суспільство? Стрижнем об'єднуючої, інтегративної ідеології в Україні може стати українська національна ідея, *ідея захисту Вітчизни*. Вона й буде універсальною ідеологемою для суспільства. Закріплення такої ідеї у свідомості мас дозволило б об'єднати навколо неї й інші цінності (національні, патріотичні тощо).

Вчені пропонують для мобілізації українського суспільства на період реформ **інтегративну** ідеологію, "...що ґрунтується на духовності народу та відповідних моральних цінностях, що притаманні йому. Така ідеологія не повинна обмежуватися змістом тієї чи іншої доктрини, закріплювати перемогу певної ідеології, а зобов'язана забезпечити умови їх існування та діалогу. Загальнонаціональна ідеологія не може бути згодою всіх окремих ідеологій, оскільки існують ідеології недемократичні, ті, що не приймають умов демократичного діалогу. Тому інтегративна ідеологія – це ідеологія не всіх, а більшості".

Нині мало хто займається ідеологічною роботою, особливо з молоддю. Нехтування цією справою має негативні наслідки. Людська свідомість, як і природа, не терпить вакууму, і він неминуче заповнюватиметься певним змістом, який не завжди буде позитивним. Сьогодні з'являються не притаманні нашому народу такі явища, як неофашизм; молодіжна субкультура екстремального характеру, що протиставляє себе решті суспільства; ксенофобія, що проявляється у ненависті до штучно створеного "образу ворога". У суспільстві, включаючи й військове середовище, виникають конфлікти під час зіткнення різновекторних ціннісних установок та цільових орієнтацій, які базуються на типі світогляду, життєвої стратегії, досвіду, стереотипах світосприйняття тощо. Відсутність інтегруючої ідеології, нехтування загальноприйнятою системою норм і цінностей не сприяє зміцненню зв'язків між людьми, молоді та представників старшого покоління, збереженню спадкоємності, військово-патріотичному вихованню. Окремі засоби масової інформації не завжди керуються інтересами суспільства і держави.

Достатньо навести приклад. Так, у лютому–березні 2013 року на телеканалі "Україна" відбулася трансляція 5 серій документального фільму І. Кобрини "1941. Заборонена правда", які викликали бурхливі дискусії. Зрозуміло, що ст. 34 Конституції України гарантує право на свободу думки і слова,

на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Але ж ця стаття вказує і на необхідність здійснення обмежень з метою захисту репутації або прав інших людей. У цьому фільмі версія подій, пов'язаних із початком Другої світової та Великої Вітчизняної війн ображає фронтовиків, принижує їх вклад в Перемогу, тенденційно, однобоко висвітлює причини подій того часу. Пропонується не вважати святом 9 травня.

Робота з особовим складом Збройних Сил потребує посилення ідеологічної складової. Основою цієї роботи може стати інтегративна ідеологія, тобто ідеологія більшості громадян України, що дбають про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуються про зміцнення громадянської злагоди. Виконання цих завдань можливе тільки через проведення ідеологічної роботи, заходів щодо своєчасного доведення і роз'яснення суспільно значущої інформації військовослужбовцям, організованого та планомірного впливу на свідомість і поведінку особового складу щодо формування патріотизму, формування та розвиток військових традицій. Створення системи ідеологічного впливу на особовий склад Збройних Сил забезпечить усвідомлення кожним військовослужбовцем необхідності дотримання вимог Конституції України та законів України у воєнній сфері, Військової присяги, виконання поставлених завдань та особистої відповідальності за захист Вітчизни.

Євтушенко В.А. (ВІКНУ)

Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності військовослужбовців строкової служби

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнила сутність і визначити структуру комунікативної компетентності військовослужбовців строкової служби.

Найчастіше дослідники визначають компетентність, як одну із сходинок професіоналізму, тобто систему знань, умінь, навичок, способів діяльності, психологічних якостей необхідних для здійснення діяльності, виокремлюючи в структурі компетентності певний склад компонентів

М.В. Киргищев пропонує визначити у якості структурних елементів професійної компетентності наступні блоки: комунікативний, інтелектуальний, спеціальний. Автор стверджує, що ці блоки складають ніби ядро інтегративного конструкта професійної компетентності.

Провела емпіричне дослідження, щодо визначення психологічних особливостей розвитку комунікативної компетентності військовослужбовців строкової служби. Дослідження було проведене на 60 солдатах строкової служби. Дослідження проводилося за наступними методиками: "Тест комунікативних умінь Міхельсона", "Діагностика мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікацій (І.Д. Ладанов, В.А. Уразаєва)", "Оцінка рівня комунікабельності (тест В.Ф. Ряховського)", "методика діагностики комунікативної соціальної компетентності (КСК)", "Діагностика комунікативного контролю", "Експрес-діагностика рівня соціальної ізольованості особистості (Д. Расел та М. Фергюсон)".

За результатами дослідження були виявлені рівні розвитку комунікативної компетентності військовослужбовців, якість сформованості основних комунікативних вмінь, визначені основні комунікативні орієнтації, рівень комунікативного контролю та були розроблені рекомендації стосовно оптимізації розвитку комунікативної компетентності військовослужбовців строкової служби у відповідності до визначених психологічних особливостей.

Єфімова А.О. (ВІКНУ)

Воєнно-політична обстановка, алгоритм її оцінки та методика прогнозування її розвитку

Радикальні зміни, що відбуваються сьогодні у розвитку світового співтовариства свідчать про те, що людство переживає переломний момент своєї історії. Україна як повноправний член світового співтовариства, розв'язуючи надзвичайно складні питання подолання кризи у всіх сферах внутрішнього суспільного життя, повинна виконувати і нову роль в системі міжнародних відносин. Така обставина обумовлює особливу актуальність проблеми аналізу, оцінки та прогнозування розвитку воєнно-політичної обстановки, яка, у свою чергу, здійснює суттєвий вплив на розв'язання внутрішніх та зовнішніх проблем.

Будучи складним утворенням, у якому органічно перетинаються процеси і явища міжнародних відносин, внутрішньої і зовнішньої політики окремих держав та їх угруповань, воєнно-політична обстановка характеризується надзвичайним динамізмом, різноманітністю форм вияву та тенденцій їх розвитку. Тому класифікація усіх чинників та параметрів, якими визначається воєнно-політична обстановка, є досить складною проблемою. При цьому базовими чинниками, які безпосередньо детермінують конкретний характер воєнно-політичної обстановки в конкретному місці і у конкретний час, є воєнна політика та воєнно-політичні відносини між окремими країнами або їх об'єднаннями.

Аналіз сучасної воєнно-політичної обстановки в світі потрібний, перш за все, для оцінки рівня воєнної небезпеки і воєнної загрози або ж її відсутності для України. Ця проблема має не тільки науково-теоретичне, але й безпосередньо практичне значення.

Воєнно-політичне прогнозування – це визначення перспективних імовірних даних про можливі напрямки і тенденції розвитку збройних сил, військової техніки і військового мистецтва як у своїй державі, так і в імовірного супротивника, ходу і результату військової боротьби в цілому.

Аналіз, оцінка і прогнозування воєнно-політичної обстановки є досить важливими чинниками в системі стратегічного планування державної політики Національної безпеки України. Адже виявлення тенденцій воєнно-політичних відносин передбачає виявлення осередків напруги, які можуть в подальшому привести до локальних або світових війн. Прогнозування воєнно-політичної обстановки дозволяє отримати цінну та необхідну інформацію для органів та установ, що розробляють воєнну політику держави. В свою чергу воєнна політика держави, що ставить за мету забезпечення воєнної безпеки, оборони,

самостійності, суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу держави є найбільш вагомою частиною державної політики національної безпеки України.

Воєнно-політичне прогнозування аналізує характерні риси воєнної політики держав, виявляє ймовірні тенденції розвитку обстановки, розкриває спрямованість і інтенсивність дій агресивних сил, що можуть привести до створення воєнної небезпеки, напруженим відносинам, кризовим ситуаціям, до локальних конфліктів і світової війни. На основі принципів та методів складається методика прогнозування розвитку воєнно-політичної обстановки. Урахування всіх особливостей та чинників, котрі впливають на оцінку та прогноз обстановки та послідовне здійснення етапів прогнозування нададуть найбільш повну та чітку картину розвитку воєнно-політичної обстановки в країні та у світі. А це в свою чергу, дозволить створити проект певного політичного курсу, стратегії і тактики військово-політичної діяльності.

Забалуї Л.В. (ВІКНУ)

Психологічні особливості прояву тривожності у курсантів у процесі навчання у ВВНЗ

Один із найважливіших станів людини, який відіграє чималу роль у формуванні особистості є стан тривожності. Тривожність розглядається як стійка характеристика особистості, як її властивість, що відображає потенційну схильність розцінювати різні ситуації, які утримують в собі загрозу. Нажаль, існують деякі чинники, які негативно впливають на формування стійких психологічних якостей та психічного стану курсанта: погані соціально – економічні умови життєдіяльності; особистість викладача, його ставлення до курсанта, розуміння його запиту; взаємовідносини курсанта з батьками та родичами, емоційна нестабільність курсанта, індивідуально – психологічні властивості тощо. Звичайно, все це може вплинути на зміну психічних станів курсантів, що може відображатись на поганих взаєминах з товаришами, а також на погіршенні успішності навчальної діяльності.

Нашою метою було емпірично дослідити особливості проявів тривожності курсантів у процесі навчання у ВВНЗ. Виявилось, що до сесії та під час сесії показники прояву тривожності у курсантів значно менші, аніж у студентів. Це стосується певного рівня дисциплінованості та організованості, курсанти більш пристосовані до ускладнених умов діяльності.

Було виявлено основні сторони високого рівня особистісної тривожності: особистість з високим рівнем тривожності сприймає світ, який містить в собі загрозу і небезпеку в значно більшому ступені, чим особистість з низьким рівнем тривожності; високий рівень тривожності створює загрозу психічному здоров'ю особистості і сприяє розвитку передневротичних станів; високий рівень тривожності негативно впливає на результат діяльності; високий рівень тривожності позначається на стійкості поведінки і прояві навичок його самоконтролю. Тривожність надає неоднаковий вплив на ефективність навчання. Оптимальний рівень тривожності робить навчання ефективніше: активізує

увагу, пам'ять, сприйняття, інтелектуальні здібності. Але коли рівень тривожності перевищує норму, це призводить до паніки. Щоб уникнути невдачі, особистість відсторонюється від навчання, боїчись відповідати, переживає, щоб її не запитали на парі.

Таким чином, рішення проблеми тривожності належить до гострих і актуальних завдань психології і ставить дослідників перед необхідністю якомога більш ранньої діагностики рівня тривожності. В даний час існують дослідження показують, що тривога, зароджуючись у дитини вже в семимісячному віці, при несприятливому збігу обставин у старшому віці стає тривожністю є стійкою властивістю особистості. Вивчення, а також своєчасна діагностика та корекція наявності страхів, рівня тривожності в особистості допоможе уникнути її негативні наслідки.

Залеська К.М. (ВІКНУ)

Психологічні особливості комунікативної сфери військовослужбовців за контрактом

Проблема розвитку комунікативної сфери особистості є однією з найбільш актуальних у сучасній психології. В періоди інтенсивної зміни економічного та політичного життя суспільства завжди загострюється інтерес до проблеми головних рушійних сил людського життя, можливостей пристосування особистості до оточуючого її соціального середовища. У зв'язку з цим питання становлення, розвитку та функціонування комунікативної сфери людини напряму пов'язані з проблемами спілкування, міжособистісної взаємодії та професійних відносин.

Комунікація є інформаційним зв'язком суб'єкта з тим чи іншим об'єктом. Комунікація є односпрямованим процесом; кількість інформації в процесі її руху від відправника до одержувача зменшується. У спілкуванні інформація циркулює між партнерами, оскільки вони обидва однаково активні, а тому вона не зменшується, а збільшується, збагачується, розширюється. Орієнтація на певний стиль зумовлена змістом індивідуального комунікативного еталону, який задається внутрішніми і зовнішніми детермінантами професійного розвитку особистості. Структура стилю має два взаємопов'язані рівні: зовнішній, операційно-дієвий, і внутрішній, який включає в себе когнітивно-ціннісні характеристики особистості і відіграє детермінуючу, визначальну роль щодо першого.

Комунікативна сфера, як система, включає в себе такі компоненти: мотиваційно-ціннісні, емоційно-вольові та орієнтовні, операційно-поведінкові та виконавчі. Основним показником ефективності комунікативної сфери є гнучкість, здатність до швидкого переходу від одного способу комунікації до іншого, адекватного ситуації. Тому найбільш продуктивним є гармонійний стиль спілкування, який забезпечує врахування ситуаційних умов професійної взаємодії.

Для більшості військовослужбовців за контрактом провідними ціннісними орієнтаціями, що утворюють основу комунікативної сфери, виступають орієнтації на досягнення авторитету і поваги підлеглих, визнання колег та керівництва,

налагодження дисципліни і доброзичливих стосунків з підлеглими. Таким чином, найбільш значимими для останніх виступають цінності особистісного самоствердження, які визначають вибір відповідних способів та прийомів міжособистісного спілкування. Характеристики індивідуальних еталонів стилю, мотивів досягнення успіху в спілкуванні, впливають на ефективність стилю комунікативних здібностей військовослужбовців за контрактом в міжособистісних, службово-дисциплінарних і функціонально-рольових стосунках.

Для проведення емпіричного дослідження я використала такі методики: діагностика міжособистісних відношень Т. Лірі, діагностика комунікативних і організаторських здібностей, діагностика комунікативного контролю, методика "Адаптивність". Метою є емпірично перевірити особливості прояву комунікативної сфери військовослужбовців за контрактом та проаналізувати психологічні особливості міжособистісної взаємодії останніх. З цього приводу я можу зробити висновки, що серед комунікативної сфери домінує авторитарний тип спілкування.

Зарицька А.І. (ВІКНУ)

Формування об'єктивної самооцінки студентів через інтерактивні технології навчання

У різних видах професійної діяльності можна виділити ряд особистісних якостей, професійно важливих для будь-якої діяльності. Це, в першу чергу, відповідальність, самоконтроль, професійна самооцінка. Відповідальність розглядається вченими Платоновим К.К. і Ростуновим А.Т. як одна з властивостей, що характеризує спрямованість особи, впливає на процес і результати професійної діяльності, насамперед, через ставлення до власних обов'язків у роботі і до власних професійних якостей.

Самооцінка визначає формування цілої низки професійно значущих якостей. Наприклад, нахил до ризику часто породжується неадекватною самооцінкою. Високі оцінки ведуть до того, що діяльність професіонала детермінується потребами ефективного плану: типова недооцінка вимог ситуації і переоцінка власних можливостей. Низькі оцінки пов'язані з побоюванням прийняття рішень, повільністю і пасивністю. В обох випадках порушено ймовірнісне прогнозування в діяльності та, як результат цього, – зниження загальної ефективності. Крім того, від самооцінки залежить емоційна стійкість. Тому питання формування адекватної самооцінки у майбутніх випускників з вищою освітою є важливим фактором навчально-виховного процесу.

Як доводить вчений Г.С. Костюк, що самооцінка особистості – це важливий психологічний фактор, який, незалежно від якісних характеристик, може істотно впливати на процес формування самоконтролю, продовжувати істотні індивідуальні відмінності в її розвитку та функціонуванні.

Самооцінка може бути оптимальною і неоптимальною. При оптимальній, адекватній самооцінці суб'єкт правильно співвідносить можливості і здібності, достатньо критично ставиться до себе, прагне реально дивитися на свої невдачі та успіхи, намагається ставити перед собою реальні цілі. До оцінювання досягнутого

він підходить не тільки зі своїми мірками, але й прагне передбачити, як до цього будуть ставитися інші. Отже, адекватна самооцінка – результат пошуку реальної міри, тобто без переоцінки, але й без надмірної критичності.

Романюк Л.В. у "Методиці дослідження самооцінки студентів як елемента розвитку їхніх ціннісних орієнтацій в процесі використання інтерактивних методів навчання" до оптимальної самооцінки відносить "високий рівень" і "вище середнього рівня", коли студент заслужено поважає себе, задоволений собою, а також "середній рівень", коли студент поважає себе, але знає свої слабкі сторони і прагне до самовдосконалення, саморозвитку. Самооцінка може бути й неоптимальною – занадто завищеною або занадто заниженою.

На основі неадекватно завищеної самооцінки в студента виникає неправильне уявлення про себе, ідеалізований образ своєї особистості й можливостей, своєї цінності для оточуючих, для спільної справи. В таких випадках суб'єкт ігнорує невдачі заради збереження звичної високої оцінки самого себе, своїх вчинків і справ. Тому справедливе зауваження починає сприйматися як чіпляння, об'єктивна оцінка результатів роботи – як несправедливо занижена. Неуспіх сприймається як наслідок певних підступних дій чи несприятливих обставин, що ніякою мірою не залежать від дій самої особистості.

Суб'єкт з завищеною неадекватною самооцінкою не бажає визнавати, що все це наслідок власних помилок, ліні, недостатніх знань, здібностей чи неправильної поведінки. Виникає важкий емоційний стан – афект неадекватності, головною причиною якого виступає стійкість стереотипу завищеної самооцінки своєї особистості, що склався. Якщо ж самооцінка пластична, змінюється у відповідності з реальним станом справ – підвищується при успіхові і понижується при невдачі, то це може сприяти розвитку особистості, оскільки їй доводиться докладати максимум зусиль для досягнення поставлених цілей, розвивати свої властивості й волю.

Самооцінка може бути і нижче реальних можливостей особистості. Зазвичай, це призводить до невпевненості в собі, боязливості, несміливості, неможливості реалізувати свої здібності. Такі студенти, як правило, не ставлять перед собою цілей, що їх важко досягнути, обмежуються вирішенням повсякденних завдань, надто критичні до себе.

Занадто висока чи занадто низька самооцінка порушує процес самоуправління, викривляє самоконтроль. Особливо це помітно у спілкуванні, де особи з завищеною і заниженою самооцінкою можуть стати причиною конфліктів. При завищеній самооцінці конфлікти виникають через зневажливе ставлення до інших людей і неповажне звертання до них, занадто різкі і необґрунтовані висловлювання на їхню адресу, нетерпимість до чужої думки, прояв зарозумілості і зазнайства.

Таким чином, формуванню адекватної самооцінки студентів сприяє розроблення тренінгів. Коли людина сама усвідомлює свої досягнення, віддає належне результату докладених нею зусиль, задоволена проведеною "над собою" роботою, вона позитивно оцінює рівень розкриття свого внутрішнього потенціалу. Розуміння і адекватна (бажано позитивна) оцінка своїх власних досягнень має сприяти самоствердженню майбутнього фахівця і як спеціаліста, і як громадянина, і як особистості.

Психофізіологічна та нейропсихологічна діагностика дезінформації

На сьогодні, особливо гостро постає необхідність дослідження дезінформації та відповідного прикладного застосування цих досліджень у виділенні емпіричних індикаторів, за допомогою котрих можна зафіксувати її прояви у поведінці людей. Отриманий, таким чином, ефективний інструментарій став би умовою можливості її діагностики та профілактики у конкретних суб'єктів у різних соціальних ситуаціях та сферах професійної діяльності.

Вся варіативність наукових розробок за цією тематикою розподіляється в три головні методологічні підходи: психологічний, психофізіологічний та нейропсихологічний. Два останні відносяться до інструментальних методів діагностики дезінформації в силу використовують специфічний дослідницьких приладів.

Психофізіологічний підхід, як правило базується на теоретичному положенні згідно з яким використання дезінформації супроводжується гамою змін фізіологічних показників. Задля вимірювання цих змін використовується поліграф ("детектор брехні"), що являє собою багатоцільовий медико-біологічний прилад, що дозволяє реєструвати та вимірювати фізіологічні параметри людини. У своїх модифікаціях він розрахований на реєстрацію таких фізіологічних показників як: зміна частоти і глибини дихання, частоти пульсу, величини шкірно-гальванічної реакції, відносної величини артеріального тиску, тремору. Кількість реєстрованих фізіологічних параметрів становить зазвичай 5–10.

Хоча даний підхід викликає в наукових колах критичні зауваження щодо власної ефективності, але незважаючи на це, активно розвивається, та разом із вдосконаленням методичних правил опитування дозволяє з достатньою долею ймовірності – 90–95 % робити висновок про щирість досліджуваного.

Методологія нейропсихологічного підходу базується на розумінні дезінформації як процесу з складною когнітивною складовою. Виходячи з цього за умов встановлення та вивчення продуктованих біоелектричних хвиль та найбільш активованих центрів головного мозку підчас акту дезінформації можна здійснювати ефективну її діагностику.

Відповідно головним інструментарієм підходу виступає енцефалограма, магнітно-резонансний томограф та метод функціонального ядерного магнітного резонансу, які дають можливість включити в поле дослідницької розробки найменші структурні зміни головного мозку. Не зважаючи на те, що нейропсихологічний підхід за часом виникнення є наймолодшим, він активно розвивається та демонструє перспективні здобутки.

Врахування та опрацювання здобутків та помилок двох вищезазначених підходів та синтез їх методологічного бачення в вітчизняних роботах з цієї тематики дозволить створити ефективний пласт діагностичних індикаторів дезінформації з високим рівнем надійності.

Емоційна експресивність у невербальній поведінці викладача

В останнє десятиліття спостерігається значне зростання інтересу вчених і громадськості до проблем невербальної комунікації, до тих способів, за допомогою яких люди передають свої почуття.

Зазвичай люди не завжди можуть виразити свої почуття відкрито (у мові), тому найчастіше вони виражають їх у менш явних і розпізнаних формах.

На відміну від цілком певних систем кодів, що існують, коди невербальної комунікації залишаються прихованими. Проте, в експериментальних даних виявляється певна згода щодо кодування, і розшифровування невербальних сигналів. У своєму вузькому й більш точному змісті поняття "невербальне поведіння" відноситься до дій, які відрізняються від мови. Таким чином, сюди входять міміка, жести рук, пози, положення тіла й різноманітні рухи тіла, або ніг.

У наш час на сторінках психолого-педагогічної літератури велика увага приділяється проблемі спілкування в професійно-педагогічній діяльності. Одним з аспектів даної проблеми є вивчення невербального компонента спілкування педагога, зокрема його емоційно-експресивних складових.

Невербальний компонент спілкування відіграє істотну роль у процесі взаємодії викладача з курсантами (студентами), оскільки відомо, що різні засоби невербального спілкування (жест, міміка, поза, погляд, дистанція) виявляються в деяких випадках більш виразними й діючими, ніж слова. Дуже важливим є відображення у невербальній поведінці викладача емоційно-експресивного компонента.

Дослідження емоційної експресивності у невербальній комунікації викладача майже не проводилися, що і зумовило вибір теми нашого дослідження "Емоційна експресивність у невербальній поведінці викладача"

Проблема інтерпретації невербальних аспектів міжособистісного спілкування має багатовікову історію. Однак детально означена проблема стала розроблятися лише в останні десятиліття (починаючи з 60-х рр. у роботах Дж. Фаста, А. Піза, М. Крічлі, Ч. Морріса, І.Н. Горєлова, В.А. Лабунської, О.О. Леонтьєва й ін.). У зв'язку із цим вона залишається недостатньо вивченою.

Вивчаючи емоційну експресивність викладача, для нас було важливим визначити, якими негативними або позитивними жестами супроводжується спілкування викладача з курсантами (студентами).

Для цього ми спостерігали за п'ятнадцятьма викладачами. У ході спостереження було виявлено, що відсоток негативно забарвлених жестів (обурення; образа; вимоги) складають 46 %, а позитивно або нейтрально забарвлених (пригадування; схвалення; початок, завершення контакту; вказівки) – 53 %.

Отже, можна сказати, що відсоток негативно забарвлених жестів неприпустимо високий.

Типові причин виникнення конфліктів в колективі курсантів

Виявлення причин виникнення конфліктів визначає вибір методів та шляхів запобігання їм, та конструктивного їх розв'язання. Без знання рушійних сил розвитку конфліктів не можливо ефективно впливати та регулювати ними.

Причини конфлікту – це явища, події, факти, ситуації, що передують конфліктові та викликають його за певних умов діяльності суб'єктів соціальної взаємодії.

В контексті досліджень окремо розкриємо психологічні чинники виникнення міжособистісних конфліктів серед курсантів. Конфлікти між особистістю та групою в основному зумовлено розбіжністю індивідуальних і групових норм поведінки.

Міжгрупові конфлікти породжуються здебільшого розбіжністю в поглядах чи інтересах, хоч подібні розбіжності досить часто зводяться до боротьби за ресурси.

Етап розв'язання міжособистісного конфлікту є найскладнішим завданням для його учасників, яке потребує прояву творчості. Саме міжособистісний рівень передусім вимагає вникнути в психологічну сутність суперечностей між сторонами, що конфліктують, не віддаючи переваги тому чи іншому опонентові.

Виходячи з цього пропонується чимало практичних рекомендацій і щодо попередження конфлікту, і стосовно його профілактики чи послаблення. При цьому вибір способів і методів подолання конфліктів залежить як від об'єктивної ситуації, психічного стану опонентів, так і від спрямованості конфлікту, тобто чи сприятиме він глибшому розумінню проблеми, а отже й розвитку елементів кооперативної взаємодії всередині конфлікту, чи, навпаки, призведе до розхитування й неузгодженості взаємодії.

Узагальнення теоретичних положень, представлених у окремих роботах, дозволило припустити, що міжособистісні конфлікти у юнацькому віці можуть зумовлюватися рядом соціально-психологічних чинників, і, насамперед, індивідуальним стилем спілкування особистості, конфліктністю особистості, яка пов'язана з цілим рядом індивідуально-психологічних особливостей, та соціальним статусом особистості у групі.

Карп'юк І.О. (ВІКНУ)

Підтримка воєнної безпеки в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення військ (сил)

Система забезпечення воєнної безпеки країни займає особливе місце в системі забезпечення національної безпеки держави, яка створюється з метою реалізації національних інтересів, інтересів особистості і суспільства із врахуванням і на основі взаємозалежності соціальних, економічних, політичних, військових, техногенних та інших факторів.

У системі виховної роботи, морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності Збройних Сил провідна роль приділяється інформаційно-пропагандистському забезпеченню військовослужбовців, цивільного персоналу і членів їх родин.

Ідеологічне протиборство в суспільстві є причиною різного трактування в засобах масової інформації тих або інших явищ соціального й політичного життя, суперечливої інтерпретації заходів держави по реалізації воєнної політики. Не виключається й повне перекручування фактів, що відносяться до діяльності Збройних Сил. Протидія подібним явищам – одне з найважливіших завдань інформаційно-пропагандистського забезпечення серед військовослужбовців. У цьому випадку краща робота "на випередження". Найефективнішим профілактичним засобом, безумовно, є своєчасне, систематичне й об'єктивне інформування особового складу з'єднань, частин, підрозділів (кораблів) із проблем міжнародного життя, розвитку українського суспільства і його силових відомств, а також цілеспрямований інформаційний вплив на військовослужбовців з конкретними виховними завданнями.

Кириченко М.С. (ВІКНУ)

Гендерні аспекти військової служби в Збройних Силах України

Проблеми статі до недавнього часу не було прийнято обговорювати в контексті питань публічної політики держави і тим більше вони дуже мало вивчалися та розглядалися стосовно сфер безпеки та оборони нашої держави. На сьогоднішній день практично відсутні роботи, присвячені комплексному дослідженню процесів становлення та розвитку гендерної політики в Україні в сфері безпеки та оборони.

При вивченні питання жінки в армії треба враховувати, що історія військової служби жінок має доволі давні витоки, але обговорення цього питання ще і нині триває навіть у тих країнах, які значно просунулись у питаннях забезпечення реальної рівності жінок та чоловіків. На сьогодні існують різні погляди на залучення жінок на військову службу. Точки зору часто прямо протилежні. Частина вчених переконана, що в армії немає місця жінкам. Як аргумент наводять приклади того, що жінки вносять де зорганізованість в усталений уклад армійського життя, негативно впливають на військову дисципліну, провокують сексуальну активність чоловіків. Інша частина вчених, навпаки, стверджує, що жінки не гірше від чоловіків, а нерідко й краще виконують військові обов'язки, сприяють зміцненню дисципліни, дотриманню етичних норм.

Сьогодні жінки активно реалізують себе в усіх, без винятку, сферах суспільної діяльності, зокрема і у сфері захисту нашої Вітчизни. У лавах Збройних Сил України проходять військову службу близько 19 тисяч жінок-військовослужбовців (на початку незалежності України в Збройних Силах їх чисельність складала 500 чол.). Серед них більше 1000 офіцерів, майже 2,5 тисячі прапорщиків, близько 14,5 тисяч сержантів і солдатів військової служби за контрактом, більше 100 курсантів.

Тому, важливим є питання організації роботи з цією особливою групою військовослужбовців. Військовослужбовці-жінки мають свої специфічні психологічні, фізичні особливості, а отже і методи та засоби роботи мають відповідати цим особливостям.

У Збройних Силах України, без сумніву, активно впроваджується державна гендерна політика. Дотримання рівних прав та свобод військовослужбовців, як громадян суверенної і демократичної держави є найважливішим завданням в системі управлінської діяльності керівництва Міністерства оборони та Генерального штабу, командувачів та командирів.

Жінка у військовому мундирі – це об’єктивна реальність Збройних Сил, що не викликає здивування у суспільстві. Вона реалізує свої можливості, фактично, у майже всіх сферах військової діяльності. Тому у виконанні завдань військової служби в Збройних Силах України не можливо переоцінити роль жінки-військовослужбовця.

Сьогодні з метою забезпечення гендерної рівності у Збройних Силах України постійно вживаються організаційні та соціально-правові заходи щодо вдосконалення нормативно-правової бази, всебічного забезпечення, створення належних умов проходження військової служби жінками, вирішення їх соціальних проблем.

Враховуючи тенденцію до зростання чисельності військовослужбовців-жінок у лавах Збройних Сил України необхідне вжиття комплексних заходів щодо вирішення питань проходження служби жінками-військовослужбовцями, що має надати їм можливість активно розвивати свою військову кар’єру та більш ефективно використовувати свій потенціал.

Поряд з цим, нам треба розуміти, що Збройні Сили України є частиною і віддзеркаленням українського суспільства. Тут існують ті ж самі проблеми та панують такі ж стереотипи. Тому забезпечення належної ролі жінки є питанням комплексним та суспільним.

Гендерні перетворення в сфері оборони, як і в суспільстві в цілому – процес складний і тривалий. Водночас, забезпечення рівності чоловіків і жінок у війську є одним з головних питань функціонування Збройних Сил України, в контексті демократичного розвитку України.

Корчак О.В. (ВІКНУ)

Формування загальновійськових умінь у студентів, які навчаються за програмою офіцерів запасу у ВНП ВНЗ

Підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу нормативно визначається Законом України "Про військовий обов’язок і військову службу", постановою Кабінету Міністрів України від 01 лютого 2012 р. № 48 "Про затвердження Порядку проведення військової підготовки студентів вищих навчальних закладів за програмою підготовки офіцерів запасу", Інструкцією про організацію підготовки офіцерів запасу з числа студентів вищих навчальних закладів, затвердженою спільним наказом Міністерства оборони України та

Міністерства освіти і науки України від 11.11.04 № 531/857, та іншими нормативно-правовими актами.

Військова підготовка студентів може проводитись за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на утримання Збройних Сил, а також коштів, які надходять від юридичних та фізичних осіб як плата за послуги, пов'язані з навчанням.

Прийняття на військову службу осіб офіцерського складу запасу дозволяє зменшити некомплект первинних посад офіцерського складу та мати від цього значний економічний ефект.

Вивчення наукової літератури, практичного досвіду щодо підготовки військових фахівців дало можливість визначити загальновійськову підготовку як педагогічний процес у вищих військових закладах освіти, спрямований на формування професійно значущих знань, практичних умінь і навичок професійної діяльності, професійно важливих якостей відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик.

Відповідно до вищезазначеного у процесі навчання у військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів (далі – ВНП ВНЗ) за програмою офіцерів запасу особлива увага приділяється формуванню та розвитку особистості майбутнього офіцера запасу, а саме його загальновійськовим умінням.

Формування та розвиток загальновійськових умінь здійснюється у ході проведення занять з загальновійськових дисциплін: "Тактична підготовка", "Статути Збройних Сил України", "Стройова підготовка", "Вогнева підготовка", "Військово-медична підготовка", "Військова топографія", "Підготовка з радіаційного, хімічного та біологічного захисту".

Проблема формування загальновійськових умінь у студентів, які навчаються за програмою офіцерів запасу у ВНП ВНЗ, ще недостатньо досліджена як у теоретичному, так і в методичному аспектах, що негативно позначається на стані практичної діяльності науково-педагогічних працівників ВНП ВНЗ щодо формування загальновійськових умінь студентів.

Враховуючи актуальність означеної проблеми, її недостатню теоретичну розробленість та об'єктивну потребу формування студентів, які навчаються за програмою офіцерів запасу, як професіоналів, тема дослідження формування загальновійськових умінь у студентів, які навчаються за програмою офіцерів запасу у ВНП ВНЗ, є досить актуальною.

Кужель О.А. (ВІКНУ)

Позаблоковий статус України: реалії та перспективи

Розвиток суспільно-політичних подій наприкінці минулого століття в напрямку параду суверенітетів республік Радянського Союзу, привів українське суспільство до самовизначення в зовнішніх і внутрішніх векторах руху. Прийнята Декларація про державний суверенітет 16 липня 1990 року визначила позаблоковий статус України.

Проголошення 24 серпня 1991 року Акту про незалежність та суверенітет України надихнули мільйони громадян в грудні 1991 року на Всеукраїнському референдумі сказати "так" новій європейській державі. Волевиявлення українського народу жити в незалежній, суверенній, позаблоковій, правовій державі знайшло відображення і в Конституції України, яка була прийнята 28 червня 1996 року.

Важливим завданням для України у сучасних умовах є пошук свого місця, які не суперечать національним інтересам, у системі міжнародних відносин. Сутність позаблоковості полягає в не входженні держави в організації колективної безпеки та оборони. Позаблокова країна розраховує виключно на власні сили, на свою оборонну достатність.

Позаблоковий статус нашої держави, закріплений у законі "Про основи внутрішньої і зовнішньої політики", його географічне розташування, унікальний потенціал створюють передумови для України бути активним гравцем континентального масштабу. Позаблоковий статус України відкриває перспективи для більш активної участі нашої держави в урегулюванні міжнародних конфліктів як посередника.

На тлі світової фінансово-економічної кризи, глобальних продовольчих проблем і загострення суперництва за енергетичні ресурси ціла низка процесів несуть у собі як потенційні загрози, так і певні можливості для України. Ми мусимо враховувати загострення ситуації навколо Ірану і нарощування конфліктного потенціалу на Близькому Сході та в Північній Африці, посилення геополітичного й геоекономічного впливу Китаю та інших країн, що зростають. Також ідеться про гальмування процесу євроінтеграції, напружену ситуацію навколо загальноєвропейської системи ПРО, інтеграційні проекти на просторі колишнього СРСР при наявних заморожених конфліктах. Україна може брати участь у їх розв'язанні.

Отже, дотримання Україною політики позаблоковості, тобто неучасті України у військово-політичних союзах, пріоритетність участі у вдосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного співробітництва з НАТО та іншими військово-політичними блоками з усіх питань, що становлять взаємний інтерес. Наша держава визначає пріоритети національних інтересів членства в Європейському Союзі при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами СНД, а також з іншими країнами світу. Україна і Організація договору колективної безпеки (ОДКБ) могли б на політичному рівні визначити завдання і цілі своєї співпраці. При цьому не відмовлятися від наявних напрацювань у співпраці між Україною і НАТО.

Кузьменко М.Д. (ВІКНУ)

Технологія психологічної діагностики професійної придатності кандидатів на військову службу за контрактом у ЗС України

Сучасні тенденції свідчать про важливість проблеми психологічної діагностики професійної придатності кандидатів на військову службу за контрактом

Збройних Силах України, адже для них характерна підвищена напруженість праці, негативний вплив особливих умов діяльності, відчуття високої відповідальності за правильність виконуваних завдань.

На нашу думку, сукупність існуючих досліджень, об'єктивна потреба сьогодення та власні напрацювання у цьому напрямку обумовлює необхідність та можливість розробки технології психологічної діагностики професійної придатності кандидатів на військову службу за контрактом.

Зв'язок між прогнозом поведінки досліджуваного, який отриманий за результатами тестування, і його поведінкою у реальній ситуації також має статистичну природу. Причому прогноз тим кращий, чим психологічно адекватніше в психодіагностичній процедурі відтворена реальна ситуація. Це повністю відображено при доборі методик психологічної діагностики професійної придатності. Тест може відображати особливості саме тих діяльностей, за якими здійснюється оцінка придатності кандидатів на військову службу за контрактом.

"Технологія" психологічної діагностики професійної придатності, яка є в широкому розумінні "сукупністю, послідовністю виробничих методів і процесів у певній галузі виробництва, науковим описом способів виробництва" буде розглядатися нами як сукупність методів, способів інтерпретації результатів психологічного вивчення в інтересах формування висновку стосовно професійної придатності кандидатів на військову службу. Значну роль тут відіграє перевірка та обґрунтування психодіагностичних методик у сукупності із застосуванням методів математичної статистики практично на всіх рівнях аналізу.

Технологія психологічної діагностики, має розглядатися на двох взаємопов'язаних рівнях:

- 1 – на рівні методик (тестів), як перевірка адекватності їх показників;
- 2 – на рівні ухвалення рішення про придатність (непридатність) кандидата.

Адже як на першому, так і на другому результатом стає виміряна особистість – з конкретним набором індивідуально-психологічних особливостей.

Розроблена технологія реалізується шляхом застосування психодіагностичного методу, кількісної (статистичної) обробки результатів діагностики та застосування перевіреного методичного інструментарію.

Розширений спектр "вхідних" параметрів, що аналізуються, їх кількісний та якісний аспекти.

Перспективою подальших досліджень вважається подальша розробка та впровадження психологічної діагностики професійної придатності засобами комп'ютерних технологій (нарівні із бланковими варіантами), накопичення та аналіз емпіричних результатів для вдосконалення системи професійно-психологічного відбору на військову службу за контрактом до Збройних Сил України.

Вплив темпераментальних властивостей військовослужбовців строкової служби на їх психологічну сумісність

Військова служба є службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян, пов'язаній із захистом Вітчизни. Для успішного навчання та виконання бойових завдань необхідно враховувати певні індивідуально-психічні якості військовослужбовців. Наявність високої психологічної сумісності колективу сприяє їх кращої зпрацьованості, а як результат – високої ефективності у виконанні поставлених завдань.

Адже відомо, що ефективність виконання ними своїх обов'язків залежить не лише від фізичної та професійної підготовленості, але й від їх морально-психологічного стану. При комплектуванні будь-якої групи необхідно враховувати не тільки індивідуально-психологічні якості людини, але і можливі результати спільної діяльності, зумовлені процеси з'єднання цих людей. Також, слід брати до уваги, що для якісного навчання та виконання конкретного виду військової діяльності бажаним є наявність у військовослужбовців певних рис темпераменту та відповідних показників їх психологічної сумісності. Для кожного виду військової діяльності необхідно, щоб військовослужбовець мав певну сукупність специфічних якостей особистості. Поняття психологічного клімату розглядається звичайно в зв'язку з психологічною сумісністю. Високий рівень сумісності є найважливішим фактором, що робить сприятливий вплив на соціально-психологічний клімат військового колективу.

Крім того, одним із важливих моментів, який мусить брати до уваги військовий психолог, – це урахування особливостей темпераменту військовослужбовців у роботі з ними, для згуртування військового колективу та більш ефективного використання кожного військовослужбовця у процесі військової служби, оскільки темперамент є основою для формування характеру військовослужбовців, а знання основних рис характеру необхідно для вірного вибору методики індивідуальної роботи з військовослужбовцями строкової служби, форм, методів та засобів впливу на них. Це дослідження спрямоване на вивчення темпераменту останніх а також його впливу на їх психологічну сумісність.

В даному дослідженні я використав наступні методики: індивідуальний опитувальник Айзенка "Темперамент", опитувальник "Адаптивність 200", методика темперамента А. Томаса – С. Чесса.

До проблеми вивчення феномену суїциду

Феномен суїциду в умовах військової діяльності з усіма її обмеженнями та навантаженнями набуває особливого значення для психологічного дослідження.

Більшість вчених трактують суїцид як навмисне позбавлення себе життя. Схильність до суїциду спостерігається як при психічних захворюваннях так і

в здорових людей під час депресії. В психологічному дослідженні він набув статусу поведінки, на яку впливають психологічні, соціальні, ідейно-філософські, біологічні, та інші чинники. Кожен з перелічених чинників безперервно пов'язаний з військовослужбовцем та оточенням з котрими він вступає в активну діяльність.

Суїцидальна поведінка має внутрішні і зовнішні форми свого прояву. Внутрішні форми: антивітальні подання (тобто роздуми про відсутність цінності життя); пасивні суїцидальні думки (фантазії на тему своєї смерті при відсутності чіткого задуму); суїцидальні задуми; суїцидальні наміри. Зовнішніми формами являються: суїцидальні висловлювання; суїцидальні спроби; завершений суїцид.

Існують три основні ознаки схильності суїциду:

- прихований гнів: гнів приховують, видаючи за інші почуття, він спрямований всередину себе;
- військовослужбовець охоплений почуттям безпорадності;
- відхід з життя, в силу його крайньої важливості, краще відкласти все на деякий час.

Виділяють на три основні групи суїциду, які стикаються у військах: істинні, демонстративні і приховані.

Істинний суїцид направляється бажанням померти, не буває спонтанним, хоча іноді і виглядає досить несподіваним. Такому суїциду завжди передують пригнічений настрій, депресивний стан або просто думки про відхід з життя.

Демонстративний суїцид не пов'язаний з бажанням померти, а є способом звернути увагу на свої проблеми, покликати на допомогу, вести діалог.

Прихований суїцид (непряме самогубство) – вид суїцидальної поведінки, що не відповідає його ознакам в "суворому" сенсі, але має ту ж спрямованість. Це дії, що супроводжуються високою ймовірністю летального результату. Такі люди вибирають не відкритий відхід з життя "за власним бажанням", а так зване суїцидально обумовлену поведінку.

Суїцид становить та становив серйозну проблему, з якою стикаються військові підрозділи по всьому світі. Це багато в чому пов'язано з різноманітністю причин та мотивів, що можуть стати приводом для суїцидальної спроби. Відповідно до цього здійснення постійного наукового культивування цієї проблематики та виділення профілактичних рекомендацій щодо його попередження є невід'ємною складовою наукових розробок психологів.

Мацюк В.С. (ВІКНУ)

Використання глобальної мережі Інтернет в практичній діяльності майбутніми психологами

Актуальність теми. В наш час досить актуальним є розвиток інформаційних технологій. Кожна людина постійно звертається до засобів інформаційно-комунікативних технологій, а саме глобальної мережі Інтернет, які допомагають їй при вирішенні повсякденних питань. Нам важко уявити майбутнього

психолога, який не користується даною послугою. Тому кожному спеціалісту варто знати основні напрямки роботи в мережі Інтернет та їх особливості.

Метою є дослідження можливостей використання глобальної мережі Інтернет в практичній діяльності майбутнього психолога.

Сутність дослідження. Під час дослідження було проведено аналіз ресурсів глобальної мережі Інтернет. Я ознайомився з найвідомішими пошуковими системами, різноманітними сайтами для психологів та ін. Зібравши дані, я хотів би виділити декілька напрямків використання мережі Інтернет.

Таблиця 1

<i>Напрямок</i>	<i>Опис</i>
Спеціалізовані сайти для психологів	В наш час досить популярними є різноманітні сайти для психологів, де кожен спеціаліст даної професії знайде потрібну інформацію. Найвідомішими є: 1. http://www.psychologies.ru – Сайт відомого журналу з психології "Psychologies", в якому психолог має змогу знайти різну наукову інформацію (напр.: В чому різниця між гештальт-терапією та психоаналізом? Які питання вирішує психодрама?). 2. http://upsihologa.com.ua/baza.html – База психологів України. 3. http://person-training.info – тренінгова компанія PERSON, де можна знайти навчальний курс для психологів та ін.
On-line тестування	На сьогодні досить популярним є online тестування. Його переваги полягають в тому, що ми одразу після складання тесту можемо отримати результати та практичні рекомендації. Найвідомішими сайтами є: 1. http://psyfactor.org/tests/ – тест комунікабельності, тест для виявлення емоціонального стану людини та ін. 2. http://www.psynavigator.ru/tests.php – приклади тестів: Яким психологом ти можеш бути? Яких розмірів ваше "Я"? 3. http://tests.kulichki.com/ – тест Люшера, тести на інтелект та ін.
Бази даних для психологів	В глобальній мережі інтернет існує досить велика кількість інформації для завантаження. Наприклад: 1. http://bookz.ru/authors/v-zin4enko/bol_6oi-923.html – Великий психологічний словник (Зінченко В.). 2. http://www.syntone.ru/library/books/ – психологічна бібліотека.

Висновок. Проведене дослідження дало можливість виявити сутність використання глобальної мережі Інтернет в практичній діяльності майбутнього психолога. Отже, я дійшов висновку, що даний засіб є досить актуальним серед майбутніх психологів, і дозволяє створити більш сприятливі умови для їх подальшої професійної діяльності.

Проблема психодіагностики та психокорекції екстремальних ситуацій у військовому підрозділі

Життя та діяльність людей протікає в постійному чергуванні подій, умов та обставин. Частина з них має хвилюючий та проблемний характер, загрожує небезпекою неприємних, а іноді й важких наслідків. Їх позначають різними словами, які мало відрізняються за значенням – "важкі", "особливі", "ризиковані", "небезпечні", "критичні", "стресові", "надзвичайні", "екстремальні". Загальним для них виступає останнє поняття.

Екстремальні ситуації – ситуації, які ставлять перед людиною великі об'єктивні та психологічні труднощі, зобов'язують її до повного напруження сил та найкращого використання особистісних можливостей для досягнення успіху у забезпеченні безпеки.

Екстремальні ситуації на багатьох людей мають переважно негативний вплив, значно ускладнюючи життя, породжуючи невдачі та нещастя. Негативні зміни в психічній діяльності, поведінці та діях людей виявляються в різних видах. Досить розповсюдженими є негативні зміни функціональних сфер та компонентів психічної діяльності.

В цілемотиваційній сфері людей спостерігається:

- боротьба мотивів, психологічна напруга при виборі між мотивами обов'язку, відповідальності, порядності, моралі, гуманізму та егоїстичними, індивідуалістичними, корисливими, самозбереження;
- перебудова в системі мотивації, зниження рівня соціальної та моральної мотивації, посилення ролі індивідуалістичних, егоїстичних, корисливих мотивів;
- відмова від тих цінностей, які вже є та заміна їх іншими, як правило, соціально більш примітивними;
- послаблення мотиву досягнення цілі, підміна його мотивом уникання невдач;
- відмова від досягнення професійних та частини особистісних цілей;
- втрата сенсу життя.

Зміни можуть мати тимчасовий або постійний характер, а також різноманітний ступінь виразності: від більш "загострених" окремих рис характеру (акцентуації) до різноманітного роду невротичних станів і деформацій особистості. Дані психологічні особливості конкретної людини знаходять вираження в її поведінці, що відрізняється, як правило, від загальноприйнятих поглядів. У поєднанні з порушенням соціальних (правових і моральних) норм, така поведінка характеризується як девіантна.

Девіантна поведінка – система вчинків особистості, що виходять за загальноприйняте уявлення про нормативну поведінку у певній сфері суспільних відносин. Девіантна поведінка є специфічним засобом ігнорування чи активного заперечення існуючих соціальних норм; при цьому девіантні дії виступають водночас як засіб досягнення значимої мети та зменшення психологічної напруженості.

Дана концепція ґрунтується на поетапному підході: на першому етапі доцільно використовувати психологічний інструментарій, що дає змогу

здійснювати максимально широку діагностику; на наступному етапі слід приділити увагу більш глибокій діагностиці, яка дала б змогу підтвердити чи спростувати схильність до девіантної поведінки у визначених раніше осіб; і, нарешті, при наявності інформації про визначений вид девіантної поведінки у конкретної особи потрібна експрес-діагностика з високим ступенем ймовірності одержаних результатів.

Корекція девіантної поведінки – це системна сумісна діяльність психолога та особистості щодо нівелювання та подолання такої поведінки, формування здатності вирішувати проблеми, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, з використанням знань, умінь і навичок, життєвого досвіду.

Відповідно, дана проблема є дуже актуальною в наш час і повинна передусім досліджуватися та висвітлювати особливості надання психологічної допомоги особистостям з девіантною поведінкою.

Молокопій О.Л. (ВІКНУ)

Діяльність громадських організацій у військово-патріотичному вихованні військовослужбовців

В сучасних українських військових формуваннях найбільш дієву ланку військовослужбовців та службовців, складають члени громадських організацій та активу частин і підрозділів. Суттєво впливаючи на результати виконання повсякденної службової діяльності та бойових завдань, вони проводять величезну і необхідну роботу по вихованню у військовослужбовців необхідних морально-ділових якостей для виконання поставлених бойових завдань і формуванню морально-психологічного клімату військових колективів.

Недооцінка цього фактору та приниження ролі громадських організацій в проведенні виховної роботи значно погіршує морально-психологічний стан, що в свою чергу знижує ефективність використання бойової техніки, та сучасної зброї.

Саме тому, основними напрямками діяльності громадських організацій у військово-патріотичному вихованні стають:

- ставлення до держави (державно-патріотичне виховання, орієнтоване на національні інтереси, - патріотизм, почуття відданості);
- ставлення до суспільства (громадське виховання, орієнтоване на виховання соціальних якостей особистості - громадянськості, поваги до закону, соціальній активності й відповідальності);
- ставлення до культури (повага до культурних цінностей і досягнень, виховання духовності, національної самобутності);
- ставлення до професії (розуміння суспільної значимості своєї професії, відповідальність за якість своєї праці);
- ставлення до своєї власної особистості як унікальної цінності

Сучасний етап реформування та розвитку Збройних Сил України активізує нові вимоги до громадських організацій, їх підготовленості і службово-бойових якостей, особливо їх робота у повсякденній діяльності, ефективності організації навчання й підготовки до повсякденної діяльності частин та підрозділів що робить цю тему актуальною і сьогодні.

Психологічна корекція агресивних проявів особистості військовослужбовця строкової служби

Актуальність теми полягає у тому що життєдіяльність військовослужбовців за сучасних умов пов'язана з впливом на них несприятливих чинників різного походження, які згубно позначаються на фізичному та психічному здоров'ї особистості. Однією з характерних особливостей соціальної взаємодії військовослужбовців у сучасному суспільстві є підвищена агресивність. Агресивність об'єктивно може виступати дестабілізуючим фактором у підготовці молодих спеціалістів, впливати на здатність контролювати і регулювати ними власні психічні стани та поведінкові реакції, що необхідно для забезпечення нормальної та ефективної навчальної і службової діяльності. Крім того, враховуючи, що військовослужбовці строкової служби належать до категорії психічно здорових осіб, прояви ними агресивності можуть бути свідченням відсутності оптимальних психолого-педагогічних умов їх підготовки.

Агресивні прояви вивчали багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Проблема агресії розкривається в працях А. Бандури, Л. Берковица, Г. Васильєвої, Д. Доллард, В. Ковальова, М. Левітов, К. Лоренца, В. Мерлін, Л. Семенюк, Л. Славиної, З. Фрейда, И. Фурманова й інших. У наукових працях дослідників було дано визначення агресії як, мотивована деструктивна поведінка, що суперечить нормам і правилам співіснування людей у суспільстві, що завдає шкоди об'єктам нападу, що приносить фізичну шкоду людям чи викликає у них психологічний дискомфорт.

Нами було організована емпірична перевірка реалізації корекційної програми агресивних проявів військовослужбовців строкової служби. Емпірична перевірка була організована в 3 етапи. На першому етапі ми визначили рівень агресії у військовослужбовців, за допомогою методики "Діагностика агресивних станів" А. Баса та А. Дарки, Фрайбургським особистісним опитувальником та "Тестом Руки" Е. Вагнера. За проведеним емпіричним дослідженням ми дійшли висновків:

1) прояви агресивності дуже різноманітні і залежать від багатьох факторів (вільний час, свобода вибору діяльності),

2) військовослужбовці строкової служби мають середній рівень агресивності, але за певних критичних умов (відсутність вільного часу, велика кількість напружених ситуацій, звужені рамки свободи діяльності) можуть проявити негативізм та протистояння правилам. Це може призвести до порушення дисципліни та не виконання поставлених завдань.

На другому етапі на основі аналізу наукових праць та результатів емпіричного дослідження розроблений тренінг корекції агресивних проявів. На третьому етапі нами був апробований даний тренінг. Після тренінгу ми емпірично перевірили його ефективність за допомогою методик "Діагностика агресивних станів" А. Баса та А. Дарки і Фрайбургським особистісним опитувальником. Результати показали позитивні зміни і зменшення рівня агресій у військовослужбовців строкової служби.

В даній кваліфікаційній роботі висвітлені прояви агресивності військово-службовців строкової служби, розроблений тренінг корекції агресивності та подані практичні рекомендації щодо впровадження психокорекційних дій для зменшення рівня агресії у військовослужбовців строкової служби. З метою безпосереднього впливу на розвиток молодих спеціалістів під час проходження служби. У зв'язку з переходом армії на контрактну основу даний тренінг може бути адаптований до військовослужбовців за контрактом. Тому це питання вимагає більш широкого теоретичного вивчення та емпіричного дослідження в майбутньому.

Орлов І.О. (ВІКНУ)

Шляхи створення та етапи розвитку системи виховної роботи у ЗСУ

Одним із значущих засобів розв'язання завдань виховної роботи упродовж 1991–2012 рр. була виховна робота (ВР) в ЗС України. Вона мала безпосередній вплив на підвищення ефективності бойової підготовки Збройних Сил та навчально-виховного процесу. Завдяки проведенню ВР в армії здійснювалось національно-патріотичне, моральне та естетичне виховання воїнів, формування їх високих морально-бойових якостей, відновлення моральних, психічних та фізичних сил, створювались умови для утвердження української мови, збереження та вільного доступу до культурних цінностей.

Якісне оновлення ЗС України підвищило вимоги до організації та змісту ВР. Назріла необхідність розроблення і уточнення її окремих теоретичних аспектів, вдосконалення нормативно-правової бази, системи управління, організаційно-штатної структури військових установ і підрозділів. Зважаючи на це, всебічне висвітлення ВР в ЗС України у 1991–2013 рр. дає змогу виявити позитивні досягнення, з'ясувати причини помилок та упущень, зробити висновки та окреслити перспективи її подальшого розвитку.

Мета і завдання дослідження: На основі вивчення й аналізу фактичного матеріалу розкрити діяльність органів військового управління у 1991–2013 рр. щодо становлення і розвитку виховної роботи в ЗС України.

Основними засадами розвитку національної системи військового виховання в незалежній Україні були історично сформовані й збережені в свідомості українського народу військові традиції, існуючі соціально-політичні умови, діяльність органів державного і військового управління.

Перший – етап створення засад для відродження національної системи військового виховання (1991–1993 рр.). Починається з прийняттям концептуальних положень про оборону та будівництво ЗС України й завершується закріпленням на державному рівні основ національної системи виховання.

Другий – етап пошуку й апробації оптимальних функціональних компонентів системи військового виховання в державі (1994–1997 рр.). Починається зі створенням органів виховної соціально-психологічної роботи ЗС України і завершується прийняттям Концепції (основ державної політики) національної безпеки України на підставі Конституції – Основного Закону України.

Третій – етап структуризації системи виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України й входження її у систему військового виховання як найважливішої підсистеми (1997–2006 рр.). Починається із затвердженням Державної програми будівництва та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року (1997 р.) й завершується прийняттям Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки.

Охримчук Д.О. (ВІКНУ)

До проблеми психологічного вивчення мотиваційної сфери курсантів та військовослужбовців строкової служби

Актуальність проблеми дослідження психологічних чинників, умов і засобів формування мотиваційної сфери сучасного курсанта та військовослужбовця строкової служби визначається завданнями оптимізації процесу особистісного та професійного становлення фахівця у вузівському навчанні.

У психолого-педагогічній науці зростання особистісного підходу викликало глибокий інтерес до мотиваційної сфери особистості, факторів, умов і засобів її формування в професійному становленні. В єдиному процесі соціалізації-індивідуалізації виявляється нездатність особистості інтегруватися в нову соціокультурну ситуацію, відбувається психологічна деформація особистості у відносинах до оточуючих і до себе. Все це визначає мотивацію поведінки та діяльності особистості.

Специфіка вивчення мотиваційної сфери особистості полягає в тому, що незважаючи на підвищення останнім часом інтересу до мотивації поведінки та діяльності особистості серед психологів до цих пір питання психологічної природи даного феномена залишається одним з дискусійних, і вимагає глибокого теоретико-методологічного опрацювання. Також поки не виявлено чинники, умови і засоби, що роблять істотний вплив на формування мотиваційної сфери особистості.

Основою вивчення мотиваційної сфери особистості виступають розробки психологічних феноменів, властивих різним напрямкам особистості в умовах діяльності, відносин, взаємодій, емоційних переживань. Відсутність єдиної теорії мотиваційної сфери особистості не дозволяє відповісти на багато психолого-педагогічних запитів, пов'язаних з особливостями успішної реалізації потенційних можливостей курсантів та військовослужбовців строкової служби, забезпеченням якісної підготовки сучасного фахівця, адаптацією та ідентифікацією в умовах соціальної нестабільності.

Таким чином, актуальність розробки проблеми пошуку психологічних умов і засобів формування мотиваційної сфери особистості курсанта та військовослужбовця строкової служби має дві основні передумови: необхідність пізнання їх особливостей, а також – методів діагностики та своєчасної корекції, що є з психолого-педагогічного підходу значущим і необхідним.

Формування лідерських якостей майбутніх офіцерів

На сьогодні інтерес до проблеми лідерства достатньо великий. І це природно, тому що саме від дій лідерів, керівників, менеджерів залежить якість керування різними соціальними структурами починаючи з груп, колективів підприємств, військових підрозділів і закінчуючи державою.

На даний час існує багато концептуальних підходів до питання визначення феномену лідерства. З одного боку лідерство розглядається як наявність певного набору якостей, які притаманні тим, хто успішно спричиняє вплив на інших, з іншого лідерство як соціально-психологічне явище, сутність якого зводиться до здійснення провідного впливу одних членів групи на інших у процесі знаходження й реалізації оптимального вирішення групового завдання.

За своїм соціальним статусом офіцер є формальним лідером свого підрозділу, але цього часто виявляється недостатньо для ефективного керівництва підлеглими в ситуації, що ускладнилася, і виявляє додаткові вимоги до професійних особистісних якостей офіцера. У структурі готовності офіцера до вирішення професійних завдань особлива роль належить лідерським якостям, які визначають його здатність справляти безпосередній емоційно-вольовий вплив на підлеглих і через це домагатися авторитету, керувати військовим підрозділом, організовувати спільну діяльність і ефективно вирішувати поставлені службово-бойові завдання.

Значення лідерства полягає в тому, щоб підтримувати цілісність і стійкість групи відносно зовнішніх та внутрішніх впливів; підтримувати порядок та єдність; уникати конфлікти; спонукати до діяльності інших членів групи та сприяти правильному сприйняттю ними соціальної спільноти, її цілей і власне самого лідерства.

Базою, на якій формується лідерські якості є вимогливість до себе. Вимогливість є ключовою характеристикою, що дозволяє здобути базові та професійні знання, уміти застосовувати їх у військовій діяльності, набувати нових вмінь та навичок. Все це формує певний досвід, що допомагає у прийнятті рішень, породжує впевненість у собі, високу самооцінку. Невід'ємною складовою лідерських якостей є також егоцентричність, вміння самостійно приймати рішення.

Підготовка військових фахівців часто відбувається таким чином, що курсанти отримують величезну кількість інформації, яка в процесі здійснення службово-бойової діяльності не знадобиться, без урахування зміни ситуації, нових завдань, які стоять перед випускниками ВВНЗ, перед військами.

Тому постає питання гострої необхідності вдосконалення професійної підготовки офіцерів, реформування системи вищої військової підготовки з метою комплектування збройних сил військовими фахівцями, здібними в складних сучасних умовах уміло керувати підрозділом, завоювати довіру і авторитет у особового складу.

До проблеми психокорекції негативних психічних станів в процесі службової діяльності військовослужбовців строкової служби

Вступ. Важливим завданням у збройних силах України на сьогодні є формування гармонійно розвиненого, фізично та психічно здорового військовослужбовця. На успішність розв'язання цього завдання сьогодні негативно впливають ряд чинників: проблеми нестабільного соціально-економічного становлення держави, складність соціальної ситуації розвитку особистості, внутрішньо сімейна атмосфера та особливості взаємин батьків, рівень професійності та психологічної освіченості командирів, а також сенситивність військовослужбовців строкової служби до різноманітних соціальних впливів, їхні емоційні нестабільність та вразливість, вікові, індивідуально-типологічні властивості тощо.

Мета – вивчити проблему негативних психічних станів та визначити засоби психопрофілактики у військовослужбовців строкової служби в процесі службової діяльності, а також емпірична перевірка ефективності засобів психопрофілактики негативних психічних станів.

Аналіз теоретичних джерел свідчить про актуальність вивчення проблеми психокорекції негативних психічних станів в процесі службової діяльності військовослужбовців строкової служби. В системі негативних психічних станів військовослужбовців строкової служби, які мають переважно соціально-психологічне походження, провідне місце посідають емоційні негативні стани, які можуть трансформуватись у стійкі властивості особистості та деформувати її подальший розвиток. Це зумовлює актуальність вивчення проблеми, однак, поза увагою науковців все ж залишається генеза негативних психічних станів військовослужбовців, детермінанти, структура та механізми їх розвитку.

Базовим станом, з якого розвиваються всі інші негативні стани у військовослужбовців, є тривога. Виокремлюються такі типові для даного віку психічні стани, як страх, агресія, депресія та інші, а також подається їхня психологічна характеристика.

Показниками нашого дослідження були визначені рівні ситуативної та особистісної тривожності. Дослідження проводилося в два етапи – психодіагностичний та психопрофілактичний. Аналіз результатів свідчить про зниження високих показників і підвищення низьких ситуативної тривожності. Таким чином, результати свідчать, що ситуативна тривожність є впливовим чинником ефективності службової діяльності військовослужбовців строкової служби.

Висновки. Значні відхилення від рівня помірної тривожності вимагають особливої уваги, висока тривожність припускає схильність до появи стану тривоги у військовослужбовців під час службової діяльності та оцінки його компетентності. В цьому випадку слід знизити суб'єктивну значимість ситуації проводити психокорекційну роботи з метою зниження деформуючого впливу негативних психічних станів на розвиток особистості військовослужбовця.

Міжнародна безпека та характер воєнних конфліктів майбутнього: політологічний аспект

У широкому розумінні поняття "безпека" означає комплекс суспільно-політичних поглядів та організаційних заходів, що поєднують прагнення організованих соціальних суб'єктів, насамперед державних і суспільно-політичних утворень, до існування в найбільш сприятливих умовах. На практиці такими сприятливими чинниками вважають такі, що можуть гарантувати стабільні умови розвитку суспільства та держави і забезпечити захищеність від зовнішніх ризиків і небезпек.

У побутовому розумінні "безпека" означає певний стан захищеності, який вказує на відсутність імовірних небезпек, або встановлення умов, коли виникнення таких небезпек контролюється, унеможлиблюється чи мінімізується. Однак, у реальному житті такий стан зазвичай вважається умовним, або ідеальним. Натомість для визначення реального стану безпеки застосовується оцінка ризиків і загроз, пов'язана з оцінкою можливостей і вдосконалення засобів їх нейтралізації.

На межі XX і XXI століть сталися фундаментальні зміни у сфері міжнародної безпеки. Світова спільнота зустрілась з принципово новими викликами й загрозами. У багатьох регіонах світу спостерігається міждержавне суперництво, що загрожує спалахом воєнних конфліктів, які здебільш можуть мати форму збройного протистояння.

Вся історія людської цивілізації та набутий історичний досвід переконливо свідчать про те, що воєнні конфлікти (війни і збройні конфлікти) були, є і, на жаль, залишатимуться у прогнозованому майбутньому неминучими і вкрай небезпечними явищами світового суспільного буття.

Основні сфери життя тепер знаходяться на переломному етапі – в переході від індустріальної до інформаційної цивілізації. Всебічне впровадження і розвиток інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя стали потужним фактором, що викликав трансформації в освіті, економіці, науці, соціальній сфері та у воєнній справі. Отже, світ вступив в Еру війн новітніх технологій.

Проте, основною формою боротьби у воєнних конфліктах була і залишається збройна боротьба. А характер, масштаби і способи збройної боротьби значною мірою залежать від методів та ступеню розвитку засобів її ведення.

Зміни у характері збройної боротьби у війнах і збройних конфліктах початку XX століття призводять до фундаментальних змін основних положень воєнної стратегії та оперативного мистецтва.

Сьогодні світ стоїть перед новими загрозами, новими викликами, які раніше не бралися до уваги воєнною наукою. Так, зокрема, у радянській воєнній науці ніколи не існувало поняття боротьби з тероризмом, і тим більше ніколи не планувалося використання для цих цілей Збройних Сил.

Підсумовуючи, треба визнати, що для правильного передбачення характеру збройної боротьби майбутнього виключно важливо бачити не тільки

окремі, найбільш виразні явища і однобічно орієнтуватися тільки на них, а й враховувати протилежні тенденції, прагнути проникнути у сутність об'єктивних суперечливих процесів розвитку воєнної справи з усієї сукупності цих складних, багатогранних явищ роботи висновки для подальшої воєнної діяльності. Це один із найважливіших уроків з досвіду минулого.

Війни майбутнього можуть стати ще більш серйозними випробуванням для народів і армій, ніж у минулому. І для того, щоб Збройних Сил України могли з меншими втратами і з найбільшою ефективністю вирішувати поставлені задачі, необхідно правильно прогнозувати тенденції розвитку характеру збройної боротьби майбутнього, засобів та методів її ведення.

Печоріна Ю.В. (ВІКНУ)

Актуальність дослідження питань зовнішньої та внутрішньої політики України

З часів проголошення незалежності Україна будує свою зовнішню і внутрішню політику на основі беззастережного дотримання норм і принципів міжнародного права, Статуту ООН, Загальної декларації прав людини, Гельсінського Заключного Акта, Паризької хартії для нової Європи й інших документів щодо організації безпеки і співробітництва в Європі. Україна затвердила себе повноправним суб'єктом європейського і світового співтовариства, домоглася міжнародних гарантій безпеки, уклала договір про дружбу і співробітництво з усіма сусідніми країнами, стала важливим фактором стабільності на європейському континенті. Наша держава показала світу приклад ядерного роззброювання, добровільно відмовившись від третього у світі по потужності ядерного арсеналу.

Актуальність вивчення питань міжнародних відносин і внутрішньої політики зумовлюється потребою виваженого і збалансованого підходу України до налагодження політичних та економічних відносин з іншими країнами в сучасних умовах, а також утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави.

Спектр взаємин України зі світовим співтовариством постійно розширюється, її голос вагомо сприймається в міжнародних організаціях. Україна продовжує наполегливо здійснювати свій стратегічний курс на інтеграцію в Європейський Союз, що є одним з основних зовнішньополітичних пріоритетів країни.

Варто зазначити, що головною метою внутрішньої політики України є забезпечення життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, зміцнення обороноздатності України, посилення відповідальності органів державної влади всіх рівнів за належну підготовку і забезпечення безпеки країни, а також створення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку нашої держави.

Україна проводить відкриту, чесну і принципову внутрішньополітичну та зовнішньополітичну діяльність, засновану на принципах та нормах міжнародного права.

Психопрофілактика конфліктної поведінки військовослужбовців строкової служби

Трансформаційні процеси, які переживає сучасне українське суспільство на шляху демократичних перетворень супроводжуються конфліктними ситуаціями. Викликані вони соціально-політичними протиріччями, що виникли в усіх сферах життєдіяльності суспільства в цілому, та у військовій сфері, зокрема.

У суспільстві змінюються ціннісні орієнтації, комунікативні структури, утверджується ідеологічний плюралізм та ін. Ці зміни позначаються на системі людських відносин у Збройних Силах досить складно і проблемно.

Дослідження психологічних особливостей конфліктної поведінки військовослужбовців строкової служби полягають у розкритті психологічної обумовленості процесів виникнення, загострення і профілактики конфліктної поведінки з темпераментом, здібностями і характером особистості військовослужбовця.

Природно, конфліктна поведінка призводить до ескалації конфлікту та загострення конфліктної ситуації, що ускладнює міжособистісні стосунки, негативно впливає на морально-психологічний стан військовослужбовців строкової служби в підрозділах та військових частинах Збройних Сил України.

Конфлікти неминучі та існують там, де є життя, тому потрібно знати, як запобігати їх деструктивності, негативним проявам і руйнуючим наслідкам, як поводитися у процесі різних конфліктів, як вести себе у значущих, життєво важливих конфліктах, як завершувати і конструктивно, вдало для всіх конфліктуючих сторін, вирішувати конфлікт.

Поздишев С.О. (НУОУ)

Управлінська діяльність офіцерів оперативно-тактичного рівня в особливих умовах

Відродження і зміцнення основ державності України висувають на перший план необхідність подальшого розвитку всіх складових національної освіти та виховання військовослужбовців. Аналіз психологічної літератури стосовно ступенів нервово-психічної напруженості свідчить про її зумовленість різноманітними несприятливими чинниками: фізичними, хімічними, соціальними, індивідуально-психологічними.

Відповідно до посадових обов'язків, основними завданнями управлінської діяльності офіцера оперативно-тактичного рівня в умовах повсякденної діяльності виступають: навчання та виховання підпорядкованого особового складу; контроль військової дисципліни, зовнішнього вигляду підлеглого особового складу, внутрішнього порядку; організація та контроль несення служби підлеглими в нарядах, вартах; утримання в належному стані (готовності до застосування) озброєння, техніки, спорядження та іншого майна частини (підрозділу), контроль виконання підлеглими командирами своїх посадових та службових обов'язків, їх заохочення та покарання, ведення дисциплінарної

практики; доведення до підлеглих службової інформації в частині, що їх стосується; вивчення індивідуальних характеристик (службових, соціально-психологічних) підлеглих командирів підрозділів.

В умовах бойової діяльності: з'ясування та розуміння поставленого перед частиною (підрозділом) завдання, а також завдання сусідніх частинин, часу готовності до виконання завдання, порядку і термінів його виконання; оцінка обстановки та місцевості; прийняття рішення та організація бою (визначення завдань особовому складу); віддання бойового наказу; організація підготовки підрозділу до виконання завдання; контроль знання завдань особовим складом, його забезпеченість усім необхідним для бою; стеження за ходом бою; управління вогнем підрозділу; управління діями підлеглих під час бою; інформування старшого командира, оповіщення сусідів і підлеглих про обстановку та її зміни.

Управлінська діяльність офіцера оперативно-тактичного рівня може додатково ускладнюватися такими факторами як: несприятливі погодні і кліматичні умови (дощ, сніг, туман, надзвичайно низька або висока температура повітря тощо), застосування противником зброї масового ураження, географічні умовами місцевості та ін.

Таким чином, до несприятливих умов управлінської діяльності ми відносимо такі, що не несуть безпосередньої вітальної загрози, але викликають надмірну, дуже високу ступінь нервово-психічної напруженості завдяки впливу комплексу соціально-психологічних, специфічних і природних чинників, що вимагає спеціальних соціально-психологічних заходів щодо забезпечення управлінської діяльності офіцерів, як фахівців у системі "людина – людина".

Розсоха І.В. (ВІКНУ)

Проблема саморегуляції військовослужбовців строкової служби під час адаптації до умов службової діяльності

Проблема психічної саморегуляції військовослужбовців строкової служби під час адаптації до умов службової діяльності є актуальною проблемою сьогодення. Велика кількість вчених і науковців різних сфер діяльності, як ми бачимо з аналізу теоретичних джерел, цікавиться проблемами адаптації, психічної саморегуляції та саморегуляції військовослужбовців під час адаптації до умов служби (Ж. Піаже, Г. Сельє, М. Корольчук, Д. Андрєєва, О. Конопкін, В. Русалов, А. Бандура, Дж. Роттер, В. Бодров, Д. Узнадзе, О. Маклаков та ін.)

Військова служба являє собою систему взаємопов'язаних дій, що здійснюються для досягнення суспільно-значущих цілей (забезпечення суспільного порядку і суспільної безпеки, оборони важливих державних об'єктів, територіальної цілісності країни тощо), заснованих на реальному або потенційно можливому використанні зброї, бойової техніки, психологічного впливу та інших засобів.

Кожна людина, яка вступає на військову службу, проходить складний і серйозний шлях підготовки, навчається певним військовим азам, усвідомлює всю відповідальність за власні дії і, звичайно, проходить важливий та неминучий етап адаптації до умов службової діяльності.

Адаптація до службової діяльності поділяється на декілька етапів: починаючи з початкового (підготовчого) етапу – момент приписки юнака до військового комісаріату, закінчуючи – безпосередньо військовою службою у військовій частині. Процес адаптації на різних рівнях служби полягає в тому, що молодий військовослужбовець повинен пристосуватися до нових умов життя та діяльності, пристосуватися до нових вимог. Відповідно до цього, адаптаційний процес полягає у формуванні світогляду солдата (суспільно-політична адаптація); він повинен отримати базу воєнно-технічних знань та вмінь, оволодіти спеціальністю, пристосуватися до умов технічного обслуговування (військово-технічна адаптація); вивчити власну зброю, сформувати навички стрільби та збройної боротьби з противником (навчально-бойова адаптація); включитися в конкретний військовий колектив та встановити відносини з командирами, старшими та рівними за посадою (соціальна адаптація).

Проходження військової служби є потужним психоемоційним фактором, що безпосередньо впливає на психіку солдата. Переважна кількість військовослужбовців одразу починає відчувати суб'єктивний дискомфорт, емоційне пригнічення чи напруження, проявляє ознаки підвищеної тривожності тощо. Всі ці стани можуть призвести до зриву регуляційних механізмів, дезадаптації поведінки та діяльності військовослужбовців, також вони можуть отримати негативні наслідки на власне здоров'я та психіку.

Для того, щоб всього цього не сталося і потрібна саморегуляція. Отже, одним із напрямків підвищення ефективності адаптації військовослужбовців є розвиток їх психічної саморегуляції.

Саморегуляція визначається як один з універсальних принципів існування організму, що здійснюється на різних рівнях його функціонування. Суть психічної саморегуляції – здатність керування власними діями й станами, яка теж виявляється на різних рівнях. На думку Г.С. Никифорова, психічне саморегулювання визначається як свідомий вплив людини на притаманні їй психічні явища (процеси, стани, властивості), діяльність, поведінку з метою підтримання або зміни характеру функціонування.

Саморегуляція – це здатність військовослужбовця управляти собою на основі сприймання й усвідомлення власних психічних станів і поведінки. Залежно від індивідуальних особливостей військовослужбовця, його звичок і особистісних якостей програма саморегуляції і процес її реалізації у різних людей відбувається неоднаково.

Таким чином, необхідний рівень розвитку психічної саморегуляції допоможе будь-якому воїну пройти складний етап адаптації.

*д.психол.н., проф. Сафін О.Д. (ВІКНУ),
Ленєхін А.О. (ВІКНУ)*

Вітчизняний досвід використання психодіагностичних методик

Одним із напрямків використання психодіагностики в Збройних силах України є профвідбір, як початковий етап соціально-психологічного супроводу військовослужбовців усіх категорій. Для забезпечення заходів профвідбору є

необхідним використання психодіагностичного інструментарію. Він повинен забезпечити всебічне психологічне вивчення особистості, що в свою чергу допоможе виконати усі завдання поставлені вищим командуванням перед групою профвідбору.

Великий досвід використання різних психологічних методик, як закордонних так і вітчизняних, дає змогу проаналізувати їхні кількісно-якісні показники та відносну спроможність діагностування того чи іншого психологічного феномену. Тут постає питання про надійність та валідність психодіагностичного інструментарію. Наприклад, використання методики Кеттела 16PF є недоцільним (згідно дослідження Бурлачука Л.Ф.) тому, що показник внутрішньої узгодженості α -Кронбаха за шкалами в середньому не більше відмітки у 0,35. Застарілість та не адаптованість методичного інструментарію призводить до збільшення похибки, а також вірогідності недостовірності результатів психологічного дослідження. Багато методик, які використовуються для професійно-психологічного відбору окрім тих, що вимірюють інтелект є на не достатньому рівні валідними та надійними. Першопричиною цього являється переклад методик з російської на українську мову без урахування психодіагностичних особливостей адаптації. Наприклад, цю проблему можна вирішити не тільки трудомісткою адаптацією або розробкою нового інструментарію, а і використанням батарей тестів на які не впливають культурні особливості. Так батарея тестів, яка вимірює загальний рівень інтелектуального розвитку (ЗІР), що включає в себе такі шкали як: "Підбір слів" (ПС), "Числові ряди" (ЧР), "Візерунки" (В), "Фігури" (Ф), "Аналогії" (А), "Арифметичний рахунок" (АР), "Слухомовна пам'ять" (СП) є прикладом такого інструментарію. Окрім того, що ця методика вимірює інтелектуальний розвиток, за допомогою неї ми можемо розкрити рівень здібностей й актуальних досягнень, що і є першопричиною формуванню представлень про профвідбір, як про етап на якому відбувається професійна орієнтація кандидатів на певні посади та професійно-психологічний відбір, як констатація професійної придатності.

Розвиток цього напрямку в науці, а зокрема у військовій психології дає змогу розвивати та покращувати не тільки психодіагностичний інструментарій але й професійні навички офіцерів психологів, щодо особливостей формування військових підрозділів та адекватності підбору кандидатів для оптимального забезпечення ЗС України професіональними кадрами.

*д.психол.н., проф. Сафін О.Д. (ВІКНУ),
Юсипович В.В. (ВІКНУ)*

Психологічні детермінанти розвитку стресостійкості молодших командирів

Аналіз психологічної літератури з проблеми специфіки військової діяльності, професійно значимих якостей особистості молодших командирів, а також професійної придатності дозволив нам сформулювати наступні положення:

Не дивлячись на різноманіття визначень поняття стійкості до стресу, представлених у науковій літературі, більша частина авторів досліджень сходиться на думці про те, що це комплексна властивість, риса особистості,

обумовлена як зовнішніми, так і внутрішніми факторами, які у свою чергу детермінують рівень стійкості індивіда, а так само ефективність і результативність його діяльності в екстремальних умовах.

Стійкість до стресу як комплексне, інтегральне утворення, обумовлена наявністю властивостей та якостей особистості, що детермінують рівень стійкості до екстремальних факторів. Найбільш значимими з них є особистісні і суб'єктно-діяльнісні характеристики, що обумовлюють ступінь стійкості до стресу, серед яких: темпераментальні властивості, окремі риси характеру, мотиваційно-потребнісна сфера, рівень тривожності, локус контролю, самооцінка, інтелектуальний рівень особистості, комунікативний потенціал суб'єкта.

Таким чином, стресостійкість – це самооцінка здібності та можливості подолання екстремальної ситуації пов'язана з ресурсом особистості чи запасом, потенціалом різних структурно-функціональних характеристик, що забезпечують загальні види життєдіяльності та специфічні форми поведінки, реагування, адаптації і т.д. Як впливає з наведених визначень стресостійкості, даний феномен (якість, риса, властивість) розглядається в основному з функціональних позицій, як характеристика, що впливає на продуктивність (успішність) діяльності.

Проведений аналіз досліджень, представлених у науковій літературі, дозволяє констатувати значну роль вище позначених психологічних особливостей при формуванні стійкості до стресу. Отже, дані, отримані в ході теоретичного та емпіричного досліджень, підтверджують припущення про можливість і доцільність формування стійкості до стресу як професійно важливої (значимої) якості на етапі професіоналізації молодших командирів.

Таким чином, можна констатувати, що в основі конструктивних механізмів стійкості до стресу військовослужбовців що призначені на посади молодших командирів лежать: високий рівень сформованості професійних навичок і вмінь та його адекватна самооцінка, інтровертованість, інтервальний локус контролю, мотивація досягнення успіху, високий інтелектуальний розвиток, адекватна моральна нормативність, високий рівень розвитку комунікативних навичок.

Саме ці механізми дозволяють продуктивно вирішувати проблемні професійні ситуації і завдання, що у свою чергу сприяє професійному росту та особистісній самореалізації, тоді як їхня відсутність або не достатньо високий рівень розвитку сприяє домінуванню ситуаційним способам подолання стресу (перекладання відповідальності, відхід від труднощів, екстрапунитивний і покірно-соромливий стиль поведінки тощо), що гальмує їхнє професійне становлення та особистісний розвиток.

На основі отриманих в ході кореляційного і факторного аналізу результатів необхідним на наш погляд є розробка і впровадження програми психологічних тренінгів, спрямованої на пошук резервних можливостей, на підвищення стійкості до стресу майбутніх молодших командирів.

Тенденції розвитку міжнародного середовища і Україна

Сучасний розвиток сучасного світу характеризується:

- фундаментальними змінами співвідношення сил на міжнародній арені, які полягають в послабленні західного світу, швидкому зростанні нових глобальних і регіональних держав. Нині немає країни-гегемона яка б вирішувала все в планетарному масштабі;

- загальною дестабілізацією міжнародної системи, викликаною економічною та фінансовою кризою, загостренням боротьби за контроль над енергоресурсами, та якісно новим явищем яким став агресивний ісламський радикалізм;

- інтенсифікацією "конкуренції" на міжнародній арені, в якій усе більшу роль відіграє чинник культурної та цивілізаційної ідентичності;

- зростаючою непередбачуваністю міжнародної ситуації: поглиблення кризи у Євросоюзі, загострення нестабільності на Близькому та Середньому Сході, зосередження США на Азіатсько-Тихоокеанському напрямі, посилення позицій Китаю на міжнародній арені можна вважати ознаками невідворотного перерозподілу світового політичного та економічного впливу.

Безумовно, вищезазначені тенденції розвитку сучасного світу мають вплив і на Україну, що має прояв у існуванні ризиків і загроз:

- інформаційному впливі ідеології сусідніх держав, формування рішень української влади за межами країни, підтримці антиукраїнських рухів, діяльність іноземних спецслужб на території України. Найбільші загрози зміщені з військової сфери у сферу інформаційно-ідеологічну;

- посилення зовнішнього впливу на Україну для встановлення контролю над її політичними рішеннями та секторами економіки.

курсант Солодєєв А.В. (ВІКНУ)

Деякі аспекти профілактики суїцидальної поведінки у військовому середовищі

При профілактиці девіантної поведінки важливо знати не лише мотиви та причини цих фактів, але й обставини, що характеризують соціальне середовище і особистість і їх поєднанні. Нажаль існуючі на сьогодні хибні чинники: побутова невлаштованість, соціально-правова незахищеність військовослужбовців, безперспективність служби і невпевненість у завтрашньому дні, зниження авторитету армії, небажання багатьох молодих людей служити у Збройних Силах – обумовлено потребою враховувати у своїй роботі усім посадовим особам.

За своїм змістом і організацією профілактична робота повинна об'єднувати заходи педагогічного, соціального, психологічного, і навіть медичного характеру, і бути безперервною і послідовною.

У профілактиці суїциду велике значення має знання індивідуальних особливостей кожної особистості. Запорука цьому – вивчення воїна у динаміці

повсякденного життя. Це дозволяє зробити висновки про особливості його характеру, моральних і ділових якостей на ті чи інші конфліктні ситуації.

Профілактика девіантної поведінки досягається за допомогою:

а) загальної профілактики, основним змістом якої є "ослаблення і усунення соціальних і соціально-психологічних причин і умов, що "сприяють формуванню і прояву девіантної поведінки військовослужбовців та загостренню суїцидогенної обстановки;

б) часткової профілактики, яка будується на основі обліку групових та індивідуальних факторів ризику і спрямована на своєчасний вияв військовослужбовців, що знаходяться у суїцидонебезпечному стані та наданням їм психологічної допомоги.

Для цієї роботи необхідно вести спеціальну карту суїцидального ризику для окремих військовослужбовців, які входять до групи ризику.

Крім того, постійної уваги потребують військовослужбовці, які за родом своєї службової діяльності часто знаходяться у відриві від підрозділів, важливо глибше вникати в обставини і умови позаслужбової діяльності і особистого життя підлеглих.

Степанов В.П. (ВІКНУ)

Конституційні основи будівництва та діяльності сектору безпеки України

Для сучасного світу характерна швидкоплинна зміна обстановки навколо питань безпеки. Визначивши свій позаблоковий статус, Україна визначила курс на створення власної системи безпеки, яка була б спроможна відповісти на сучасні загрози такі як міжнародний тероризм, радикальні релігійні рухи, світовий обіг наркотиків та інші.

Геополітичне становище України вимагає чіткого розуміння ситуації, яка створилась навколо її кордонів, та адекватних дій щодо посилення своєї національної безпеки. Вона має гнучко реагувати на значну кількість не передбачуваних за масштабом загроз та викликів воєнного та техногенного характерів. Динамічні зміни в країні та світі змушують постійно вдосконалювати та трансформувати сектор безпеки під виникаючі завдання та загрози, приводити його у відповідність до реалій поточного моменту. Особливої уваги у цьому зв'язку заслуговує проблема законодавчого оформлення регламенту функціонування Сектору безпеки України.

Конституція України є основним джерелом права і регламентує, закріпленими в ній законами, порядок діяльності основних державних інститутів, у тому числі і діяльність Сектору безпеки України, як сукупності особливих державних організацій. Сектору безпеки притаманні ознаки, які виділяють його серед інших державних інституцій: по-перше, він є найважливішими елементами державного механізму, особливим органом, який створюється та утримується безпосередньо державою; по-друге, це специфічний інститут суспільства, здатний виконувати свої завдання та функції збройними засобами, у яких домінують

організаційні відносини (структурні, функціональні, координаційні, субординаційні тощо); по-третє, Сектор безпеки, як сукупність особливих державних організацій, спроможен адекватно та вчасно реагувати на будь-які виклики (вести широкомасштабні військові дії або боротися з наслідками стихійних лих).

Склад та структура Сектору безпеки держави визначається у законодавчому порядку у відповідності з національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями України.

Сектор безпеки держави має включати:

а) Збройні Сили України, які становлять її ядро й основу забезпечення воєнної безпеки, інші військові формування й органи державної влади та місцевого самоврядування, які призначені для відсічі зовнішній збройній агресії та іншим воєнним загрозам, пов'язаним із застосуванням військової сили проти України, та для виконання Україною міжнародних зобов'язань;

б) внутрішні війська, інші військові формування і органи, призначені для захисту конституційного ладу, попередження безпорядків, забезпечення охорони громадського порядку й безпеки в державі, боротьби з тероризмом, охорони державної таємниці;

в) органи, загони, частини та підрозділи охорони державного кордону і Державної спеціальної служби транспорту;

г) правоохоронні органи та формування, які призначені для боротьби зі злочинністю;

д) розвідувальні та контррозвідувальні органи держави;

е) органи та воєнізовані формування, які призначені для забезпечення урядового зв'язку;

є) органи і підрозділи цивільного захисту, а також ті, що призначені для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природно-екологічного та соціально-гуманітарного характеру;

ж) спеціальні формування, які створюються у воєнний час.

Визначивши напрями діяльності кожної із складових Сектору безпеки держави, можливо окреслити пріоритетні напрями діяльності всієї цієї державної інституції. Головним з них є :

- забезпечення стану національної безпеки України;
- протидія зовнішнім і внутрішнім загрозам;
- забезпечення стабільності, законності і правопорядку у суспільстві;
- боротьба із злочинністю і тероризмом;
- захист економічних інтересів України.

Іншими словами – створення такого стану, при якому забезпечується безпека особи, суспільства і держави, що є стрижнем національної безпеки будь-якої країни.

Особливості професійної мотивації фахівців виховної роботи ЗСУ

Необхідною передумовою досягнення успіху у військово-професійній діяльності фахівцем з виховної роботи є високий ступінь розвитку у нього професійної мотивації. Як показують дослідження високий рівень професійної мотивації здатний компенсувати нестачу досвіду та здібностей, а почуття задоволення від якісно виконаних завдань сприяє формуванню стійкого позитивного відношення до обраної професії. Невдачі навпаки призводять до виникнення негативних психічних станів, що здатні викликати появу значної кількості похибок у діяльності, зневірення у власних здібностях і навіть повну відмову від виконання професійної діяльності. Тому дослідження особливостей професійної мотивації фахівців з виховної роботи, процесу її формування та динаміки розвитку є актуальним завданням, що має важливе наукове та прикладне значення.

Під мотиваційною сферою фахівця з виховної роботи розуміють складну систему мотивів, що здійснює системоутворюючий вплив на його професійну діяльність і проявляється у стимулюючій, регулятивній та смислоутворюючій функціях. Адекватність мотиваційного забезпечення діяльності передбачає перш за все відповідність мотивів предмету діяльності, тобто воно передбачає наявність у суб'єкта таких потреб, які можуть бути задоволені тільки в професійній діяльності.

Аналіз наукових досліджень та практичний досвід вказують на існування окремих групи професійних мотивів в структурі мотиваційної сфери фахівців з виховної роботи:

- адекватна, представлена наявністю пізнавального інтересу до предмету власної діяльності;
- компенсаторна, представлена мотивами, що відбивають прагнення молодого фахівця здолати "слабкі" сторони власного характеру;
- мотивація досягнення, представлена мотивами прагматичного характеру;
- підтверджуюча, що представлена мотивами, спрямованими на підтвердження власної професійної кваліфікації;
- мотиви зовнішнього впливу (вимоги керівництва, страх перед покаранням, складність при влаштуванні на іншу роботу тощо);
- атрибутивна представлена мотивами, пов'язаними із зовнішньою атрибутикою професії.

Отже, домінування мотивів, адекватних предмету професійної діяльності, мотивів, які підтверджують власну професійну компетентність фахівця та мотивів досягнення успіху в структурі професійної мотивації фахівців з виховної роботи ЗС України є показником ефективності їх професійної діяльності.

Морально-психологічний стан особового складу підрозділу: сутність поняття

Дослідження проблеми МПС особового складу підрозділу, його оцінка, прогнозування і формування виступає важливим теоретико-прикладним завданням військової психології. Адже без реальної оцінки МПС підрозділу неможливо здійснювати успішне керівництво соціально-психологічними процесами в повсякденній діяльності військових колективів, неможливо перейти до якісно нових параметрів в показниках їх службової діяльності, досягати психологічної переваги над супротивником, здійснювати ефективне управління підрозділами в ході бойових дій тощо.

На сьогодні єдиного розуміння поняття МПС не існує, на що вказує існування великої кількості синонімічних термінів ("моральний стан", "психологічний клімат", "моральний дух", "бойовий настрій" тощо), що застосовують у керівних документах структури з виховної роботи ЗСУ та різноманітні наукові джерела для визначення явищ одного порядку.

Аналіз наукової літератури щодо сутності поняття МПС дозволив зробити наступні:

а) МПС – інтегративна, ситуативна, якісна, характеристика колективу військового підрозділу, що формується в певних умовах і при збереженні цих умов досить стійка;

б) МПС проявляється в формі конкретних індивідуально- та соціально-психологічних явищ: індивідуальні і групові судження, думки, установки; індивідуальні та групові емоційні стани, які опанували особовим складом у зв'язку з тими чи іншими подіями; стан вольової мобілізованості, готовності до виконання завдань військово-професійної діяльності.

в) особливості МПС залежать від низки чинників, а саме:

– індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців та особливостей психології військових формувань, з домінуючими у них інтересами, потребами, мотивами, системою ціннісно-сміслових утворень, наявним у особового складу професійного і життєвого досвіду тощо;

– характеру конкретних обставин (економічні, політичні, правові, військово-професійні, внутрішньокolleктивні і індивідуально-особистісні події), в яких знаходиться особовий склад підрозділу;

– характеру конкретних навчально-бойових і бойових завдань, виконання яких стоїть перед особовим складом підрозділу;

– особливостей управління, компетентності і авторитету військового керівництва.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що морально-психологічний стан особового складу підрозділу – це багатофакторне, складне соціально-психологічне явище, яка проявляється в конкретний проміжок часу, в конкретній обстановці у зв'язку із готовністю і здатністю особового складу до виконання конкретних бойових і навчально-бойових завдань службової діяльності.

Діяльність військових музеїв ЗСУ у військово-патріотичному вихованні військовослужбовців ЗС і громадян України

Складовою системи національного виховання є військово-патріотичне, що передбачає вироблення високого ідеалу служіння народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання Української держави. Воно покликане формувати громадянина-патріота, виробляти у нього глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, спонукати до фізичного самовдосконалення, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його Збройних Сил.

Саме історична спадщина українського народу має стати основою для подальшого розвитку військово-патріотичного виховання молоді та військово-службовців.

Важливу роль у цьому процесі відіграють військові музеї та музеї слави, оскільки саме в них зосереджена мудрість минулих поколінь, пам'ять про багаточисленні подвиги наших предків, матеріальні свідчення історичних подій. Без активної участі музейних організацій у громадському житті та вихованні молодого покоління українців буде надзвичайно важко сформувати свідомість майбутніх захисників Вітчизни, виховати якості необхідні для виконання свого громадянського та військового обов'язку.

Важливість військових музеїв у сучасному інформаційно-культурному просторі держави та їх вклад у патріотичне виховання важко переоцінити. Освітньо-виховний потенціал музею розкривається у таких основних напрямках:

- 1) виховання на основі здобутків національної і загальнолюдської культури;
- 2) засвоєння та поглиблення знань, формування вмінь і навичок у різних галузях людської життєдіяльності;
- 3) розвиток творчих здібностей і створення умов для самотворення і самовдосконалення особистості.

Саме тому актуальність теми дослідження залишається на достатньо високому рівні.

Психологічна профілактика агресивних проявів військовослужбовців строкової служби

Зі всього кола проблем людської агресії найважливішою можна вважати проблему агресії молоді. Ця соціально-вікова група є не лише найбільш активним та динамічним елементом соціальної структури суспільства, але й являє собою майбутнє будь-якого суспільства. На думку багатьох фахівців, саме агресивність, виступає найбільш частим проявом особистості серед сучасної молоді. Актуальність цієї проблеми підтверджується і сучасною криміногенною

ситуацією, коли швидкими темпами зростає насильницька злочинність серед молоді.

Особливе занепокоєння викликають прояви агресивності в Збройних Силах України. Тут кожен десятий злочин є насильницьким, багато порушень військової дисципліни породжуються погано контрольованою агресивністю окремих військовослужбовців. Агресивність знаходить свій вияв у нестатутних формах взаємин. Небезпека агресії полягає і в тому, що вона створює передумови до суїцидів, перешкоджає оздоровленню психологічного клімату, зменшує ступінь довіри у взаємовідносинах між начальниками і підлеглими.

Інтереси розвитку Збройних Сил вимагають ефективної системи усунення девіантних форм агресивної поведінки військовослужбовців, напрямки їх енергії в соціально корисне русло. Вирішення цих завдань, важливість яких підкреслюється в керівних документах, потребує відповідного науково-психологічного забезпечення.

Тому, вивчення даної проблематики є провідним для комплектування, удосконалення та підвищення ефективності функціонування військових підрозділів Збройних Сил України.

Таким чином, є нагальна потреба в дослідженні агресивних проявів юнаків призовного віку з метою їхньої ранньої психодіагностики, прогнозу ймовірних варіантів порушень поведінки і розробки методичних рекомендацій щодо конкретизації заходів і засобів, спрямованих на їх профілактику і корекцію.

Подальшими напрямками нашого дослідження роботи, буде розробка тренінгових програм психологічної профілактики агресивних проявів військовослужбовців строкової служби.

Татаренко К.В. (ВІКНУ)

Функціональні особливості використання молодіжного сленгу

Сленг

Сленг – це слова, які часто розглядаються як порушення норм стандартної мови. Це дуже виразні, іронічні слова, що служать для позначення предметів, про які говорять в повсякденному житті.

Сам термін "сленг" в перекладі з англійської мови означає:

1. Мова соціально або професійно відособленої групи в протилежність літературній мові;
2. Варіант розмовної мови (також і експресивно забарвлені елементи цієї мови), який не збігається з нормою літературної мови.

Молодіжний сленг

Лексичний склад нашої, як і будь-якої іншої, мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним та професійним групам людей. Упродовж часу, коли наша мова перебувала під впливом тоталітарної системи, визнавався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається.

Важливим чинником у творенні сленгових лексем є спорідненість інтересів осіб, які формують різновид цього утворення. За цією ознакою лексичні одиниці молодіжного сленгу можна поділити на такі, що вживаються:

1. у середовищі людей, **що мають справу з комп'ютерами:**

У даному колі найчастіше використовуються жаргонні слова англomовного походження. Це викликано насамперед тим, що англійська є мовою комп'ютерних технологій. У процесі роботи з комп'ютерною технікою деякі слова перейшли до української розмовної лексики. Так, у даній сфері можна почути слова: *апгрейд* (поліпшення, модернізація комп'ютера), *батони* (клавіші), *масдай* (крайній ступінь незадоволення), *сидюк* (дисковод та диски CD-ROM), *юзер* (користувач).

2. Свої сленгові новотвори мають люди, які **цікавляться автомобілями:**

Найпоширенішими лексемами цієї групи є назви різноманітних автомобільних деталей та іншого обладнання: *бублик*, *баранка* (кермо), *тачка* (автомобіль), *резина*, *скати* (шини) тощо.

3. у середовищі підлітків, **які захоплюються музикою**, часто вживають такі слова: *вертушка* (CD-програвач), *саундтрек* (мелодія, що супроводжує відеофільм), *сингл* (CD з меншою, ніж на альбомі, кількістю пісень), *солянка* (збірний концерт).

Власний сленг мають книголюби, газетярі, спортсмени та ін. До того ж у кожній з названих груп можна виділити підгрупи. Наприклад, спортивний сленг поділяється на сленг футболістів, хокеїстів, плавців та ін.

Отож можна зробити висновок, що практично кожна група людей, яких об'єднують спільні інтереси, має свій особливий тип мовлення, який реалізується у сленгових новоутвореннях і є притаманним лише цій групі. Це свідчить про те, що молодіжний сленг не є цілісною системою і включає в себе загально-молодіжний жаргон, що характеризує мову певного покоління, і спеціальні молодіжні жаргони. Молодіжний сленг є неоднаковим відповідно до спілкування. Кожне з таких середовищ має свої відмінності, і сленг озвучує реалії життя саме у цьому оточенні.

Тупікова Л.О. (ВІКНУ)

Динаміка агресії особистості в процесі адаптації до умов навчання у ВВНЗ

З перших кроків на першому курсі навчання молоді люди включені в нове динамічне та інтелектуально вимогливе середовище. Успішність та ефективність навчання у вищому навчальному закладі залежить від достатньо широкого кола інтра- і інтерособистісних процесів та явищ, найбільш актуальною на сьогоднішній день виступає проблема адаптації. У військових ВВНЗ ця проблема ускладнюється інтенсивністю і напруженістю вимог військової служби.

Неможливо не визнати, що насильство і конфлікт належать до найбільш серйозних проблем, перед якими зараз опинилося людство. Саме тому проблема людської агресії є і залишається дуже актуальною. Зростання насилля, жорстокості викликає підвищений інтерес спеціалістів до з'ясування психологічної сутності, причин виникнення агресивної поведінки.

Особлива увага у вивченні агресивних проявів приділяється природі їх виникнення, тобто дослідженню чинників, що обумовлюють агресивну поведінку людини (Р. Берон, Д. Річардсон, 1998). Знання психологічних детермінант агресивних проявів особистості сприяє їх прогнозуванню в конфліктних обставинах, створенню ефективних засобів психокорекції для попередження агресивності, виробленню рекомендацій з метою допомоги особам, що перебувають у стані психологічної кризи.

Л.Н. Корнєєва (1989) називає механізм психологічного захисту одним з механізмів адаптації, а Р.М. Грановська (1984) визначає функцію психологічного захисту як незамінну для процесу професійної адаптації. Ф.Б. Березін (1988) також виділяє механізми інтрапсихічної адаптації (синонім психологічного захисту, що підкреслює внутрішній характер дій людини в адаптаційній ситуації).

Дія захисних механізмів може виявлятися або в тому, що несприятливі фактори не сприймаються чи не усвідомлюються (витіснення, заперечення), або в тому, що дискомфорт, який виник у процесі адаптації, пов'язується з певною особою чи об'єктом (агресія), або в зниженні мотивації, пригнічені нереалізованих схильностей і бажань чи в переосмисленні ситуації, що дозволяє знизити її негативний емоційний вплив.

В такому вигляді агресія може розглядатися як окремий випадок первинної або превентивної поведінкової адаптації до змін середовища.

Поведінкова адаптація включає багато форм, її елементи наявні на всіх етапах адаптаційного процесу аж до стадії стабільної адаптації. Робіт, які стосуються цього виду адаптації, пов'язаної не тільки із зовнішніми формами поведінкових реакцій, але й із внутрішньою психічною структурою діяльності, надзвичайно мало. Вивчення поведінкових реакцій у початковий період адаптації і, особливо, в період руйнування програм гомеостатичного регулювання показало, що вони виконують основну захисну функцію, яка забезпечує подальший розвиток взаємин із адаптаційними умовами.

Тюріна В.В. (ВІКНУ)

До проблеми вивчення гендерних особливостей психічної саморегуляції жінок-військовослужбовців

Повсякденна діяльність жінок-військовослужбовців пов'язана із високим рівнем фізичної та психоемоційної напруги. В умовах напруженої діяльності, при високих вимогах щодо її ефективності, гостро постає проблема психологічного розвантаження та підвищення рівня психічної саморегуляції жінок-військовослужбовців. Відомо, що за допомогою методів психічної саморегуляції військовослужбовець може поступово оволодіти прийомами регулювання рівнем психічної напруженості й за рахунок цього підвищувати рівень особистої працездатності.

Якщо взяти за мету активізацію емоційно-вольової сфери, використання можливостей своєї психіки з метою підвищення ефективності військово-професійної діяльності, необхідно досліджувати проблему психічної саморегуляції як

багаторівневий системний феномен, що тісно пов'язаний з особистісним зростанням військовослужбовців під час військової служби. Цікавим й перспективним напрямком цих досліджень є вивчення гендерних особливостей психічної саморегуляції, враховуючи питому вагу жінок-військовослужбовців у ЗСУ.

Нами було проведено емпіричне дослідження гендерних особливостей психічної саморегуляції у жінок-військовослужбовців. Для цього ми використали матеріали таких методик, як опитувальник контролю за дією "НАКЕМР" Ю. Куля, опитувальник "Локус-контроль" Джуліана Роттера, психодіагностичний тест В. Мельникова і Л. Ямпольського та методика "Спрямованість особистості" Смекала-Кучери. Емпіричне дослідження було проведено під час проходження військового стажування. Вибірка складала 60 осіб військовослужбовців-жінок, що проходять військову службу за контрактом.

Результати емпіричного дослідження дозволили визначити фактори, що впливають на психічну саморегуляцію жінок-військовослужбовців і на основі результатів нашого дослідження були розроблені практичні рекомендації щодо врахування гендерних особливостей психічної саморегуляції. Практичні рекомендації включали організаційні, виховні та психологічні заходи, що спрямовані на оптимізацію психічної саморегуляції військовослужбовців-жінок в процесі службової діяльності.

Феняк М. (КНУ)

Велика Вітчизняна війна очима Петра Тимофійовича Тронька

*Все своє свідоме життя я намагався чесно
служити рідному українському народові, з
глибин якого я вийшов, який дав мені путівку
у велике життя.*

П.Т. Тронько

Петро Тимофійович Тронько (12 липня 1915 – 12 вересня 2011) був одним із найвідоміших наукових і державних діячів України 1960–1990-х років, вчений-історик, який зробив суттєвий внесок у наукове дослідження історії Великої Вітчизняної війни, визнаний патріарх українського краєзнавства.

На долю цієї великої людини випала участь у Великій Вітчизняній війні. Ці події значною мірою вплинули на подальшу долю П.Т. Тронька, адже він почав займатись її дослідженням. Його праця не пройшла дарма, а як результат, з-під пера автора вийшли: "Безсмертя юних"(1957 р.), "В боях за Вітчизну"(1959–1960 рр.), "Історія Києва"(1960 р.), "Київ в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.)" (1960 р.), "Подвиг твоїх батьків"(1968 р.) та "Безсмертя подвигу"(1985 р.). А також багато статей та робіт у співавторстві.

В результаті того, що П.Т. Тронько був учасником війни, він досить талановито, а завдяки своїй політичній кар'єрі – надзвичайно сміливо й насичено цікавими фактами, описує події війни. Понад 50 років він розробляв тему героїчної боротьби комсомолу та молоді України на фронтах, у партизанських загонах, та у підпіллі. Саме його дослідження вкладу українського народу в перемогу над ворогом, є дуже важливими і цікавими для сучасних дослідників, а також простих українців, які цікавляться своєю історією.

В своїх працях П.Т. Тронько дуже часто детально описує подвиги молодих воїнів. Так наприклад у книзі " Бессмертие подвига" він пише: "За судьбу своего города горячо беспокоились пионеры и школьники. 10 июля 1941 года Советское информбюро сообщило, что школьник Владимир Косинский вместе с товарищами – дружинниками выследил вражеские посты, которые подавали сигналы фашиским самолетам. Органы НКВД обезвредили шпионские гнезда." Саме так науковець описує Велику Вітчизняну війну, і з ним важко не погодитись в такій болючій і делікатній темі.

Чорна Т.В. (ВІКНУ)

Індивідуально-психологічні властивості військовослужбовців строкової служби та їх врахування у практиці відбору на посади сержантського складу

Проблема вивчення індивідуально-психологічних якостей військовослужбовців і їх психологічний відбір на посади сержантського складу була і є актуальною в Збройних Силах України. Адже від вибору військовослужбовця який буде керувати підрозділом і залежить злагодженість і дисциплінованість в підрозділі. Психологічне обстеження кандидатів на посади сержантського складу проводиться для оцінки індивідуально-психологічних якостей, що є професійно важливими для проходження військової служби на посаді сержанта, а саме здібності військовослужбовця, його мотиваційна спрямованість, темперамент та акцентуації характеру.

Підвищення вимог до стану психічного здоров'я військовослужбовців зумовлює необхідність розробки нових підходів до діагностичних критеріїв, впровадження в практику психодіагностичних методик, які могли б забезпечити об'єктивну оцінку індивідуально-психологічних особливостей, відбір військовослужбовців строкової служби на посади сержантського складу, прогнозування успішності військово-професійної діяльності, що ґрунтуються на уявленнях про стійкі індивідуально-психологічні властивості, риси особистості.

Нами було здійснено аналіз наукової літератури та керівних документів, де ми визначили які саме індивідуально-психологічні властивості військовослужбовців строкової служби необхідно враховувати при відборі на посади сержантського складу.

Для вирішення поставлених завдань ми використали наступні методики: Характерологічні акцентуації особистості (ХАЛ), комунікативні і організаторські здібності (КОС), опитувальник формально-динамічних властивостей темпераменту В.М. Русалова та тест мотивації досягнення успіху та уникнення невдач Т. Елерса. Дані методики ми застосували в військовій частині А1302 93 омбр, дослідження проводилось в першому механізованому батальйоні даної частини, вибірка складала 60 військовослужбовців строкової служби. Після аналізу емпіричних даних ми виявили, що 30 % військовослужбовців по всім методикам мають високі та вище середнього рівня показники індивідуально-психологічних властивостей, що свідчить про те що саме цих військовослужбовців ми можемо рекомендувати на посади сержантського складу.

Зв'язок між самооцінкою і рівнем агресивності підлітків

Складне економічно-політичне становище та соціальні кризові процеси привели наше суспільство до серйозних труднощів, конфліктів, злочинності. Особливо важко в цей період виявилось підліткам. В підлітковому віці одним із видів поведінки, що відхиляється є агресивна поведінка. Дана девіантна поведінка насамперед пов'язана з рівнем самооцінки підлітка. Самооцінка кожної особистості формується під впливом багатьох факторів, але найважливішу роль відіграє оточення. Це друзі, викладачі, батьки чи просто прохожі. Тож ми маємо враховувати всі відомості для того, щоб зробити правильний висновок.

В дослідженні розглядається самооцінка, як одна із головних причин формування агресивної поведінки у підлітків. Дану проблему в різні роки досліджувало багато вчених: А. Адельсон, А. Басс, Л.С. Виготський, А. Дарк, Є. Доусон, Л.М. Семенюк, М. Мід, Ш. Мюллер, Е. Фром, Е. Шпрангер, Е. Штерн, та ін.

Мета дослідження: розглянути теоретичний аспект самооцінки і агресивності підлітків і встановити зв'язок між ними.

Підлітковий вік – це вік допитливого розуму, жадібного прагнення до пізнання, вік кипучої енергії, бурхливої активності, ініціативності, спрага діяльності. Важливим чинником розвитку дитини на даному етапі є самооцінка. Самооцінка – оцінка особистістю самої себе своїх можливостей, якостей, здібностей місце у системі відношення з іншими людьми. Вона є важливим фактором саморегуляція особистості, впливає на взаємовідносини з іншими людьми, критичність, вимоги до себе, відношення до успіхів та невдач. Самооцінка щільно зв'язана з рівнем домагань людини. Виділяють адекватну, завищену та низьку самооцінку. Самооцінка і рівень домагань у порядку зворотного впливу починають регулювати поведінку людини у складних умовах, виступаючи як мотиви поведінки.

В формуванні нової самооцінки велика роль належить осмисленню підлітками своїх досягнень та свого відношення до діла, а також спостереженням за успіхами товаришів. Роль сформованої самооцінки у формуванні особистості як суб'єкта діяльності дуже велика. З самооцінкою пов'язана впевненість особистості у своїх силах та можливостях, у позитивному результаті прийнятих справ. У свою чергу впевненість в успіху підтримує певний рівень домагань та сприяє його формуванню. Таким чином, впливаючи на самооцінку, змінюючи її, можливо підняти рівень домагань особистості в тій або іншій діяльності (учбовій, трудовій).

Дуже часто ми бачимо як саме самооцінка впливає на поведінку дітей, особливу на агресію. Науково обґрунтованими і досить цікавими для батьків, педагогів, психологів є характеристики форм агресивних реакцій, які виділили А. Басс та А. Дарка. Це: фізична, пряма, непряма, вербальна та інші види агресії. За класифікацією Е. Фрома виділяється два види агресії :

– доброякісна – виявляється в момент небезпеки і носити оборонний характер, небезпека зникає і загасає дана агресія;

– злаякісна – являє собою деструктивність, буває спонтанною, пов'язана зі структурою особистості.

Р. Берон та Д. Річардсон у своїй роботі "Агресія" виділяли чотири основні детермінанти агресії: соціальні, зовнішні, індивідуальні, біологічні. На думку цих авторів, ключова роль у розвитку агресії належить індивідуальним, особистісним детермінантам. Під ними розуміють початок для виникнення та розвитку агресії, зосереджені в основному в стійких рисах характеру та схильностях потенційних агресорів. Часто в агресії велику роль відіграють атрибуції відносно намірів інших.

Для того, щоб встановити зв'язок між самооцінкою і рівнем агресивності підлітків було взято результати експерименту, в якому використано: метод тестування; метод анкетування "Анкета підлітка"; методи математичної статистики; Опитувальник Басса-Дарки; проективна методика "Будинок-дерево-Людина" – експрес діагностика рівня самооцінки; вербальна методика самооцінка особистості. Ми передбачимо, що в результаті експерименту встановимо зв'язок між самооцінкою і рівнем агресивності.

Таким чином, результати підтвердили висунуту нами гіпотезу про те, що рівень агресивності залежить від самооцінки дитини. Було виявлено, що чим нижча самооцінка підлітка тим вищий рівень його агресивності.

Щербинський Є.Г. (ВІКНУ)

Вплив комунікативних здібностей військовослужбовців строкової служби на рівень їх конфліктної поведінки

Вступ. Здібність – це складна властивість людини, її внутрішня можливість відповідати вимогам, які ставить перед нею діяльність. Вона опирається на низку інших властивостей, до яких належать життєвий досвід людини, здобуті нею знання, вміння та навички. Конфлікт – суспільний феномен, який супроводжує людство на всіх етапах його існування. Розвиток прогресивних тенденцій в житті суспільства, вдосконалення діяльності й особистісних якостей його членів неможливі без вміння ефективно розв'язувати конфлікти, що виникають, виявляти та попереджувати появу інших. Вміння виявляти причини виникнення протиріч, механізм розвитку й способи попередження конфлікту, конфліктні обставини, що сприяють здійсненню протиправних вчинків, прогнозувати конфліктні ситуації, керувати поведінкою людей, що беруть участь в конфлікті, є важливою професійною якістю офіцера-психолога ЗСУ. Підвищення ролі особистості офіцера-психолога як фахівця вимагає розробки нових професійних та психологічних підходів до його професійної підготовки.

Мета. теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити залежність конфліктної поведінки військовослужбовців строкової служби від рівня розвитку їх комунікативних здібностей.

Висновки. Можна сказати, що у зарубіжній психології комунікативні здібності не були самостійним предметом вивчення. У психоаналізі комунікативні здібності значимі для встановлення балансу між бажаннями людини та

обмеженнями зовнішнього середовища у виконанні цих бажань. У біхевіоризмі простежується зв'язок комунікативних і розумових здібностей, які підлягають об'єктивному вивченню, цілеспрямованому розвитку і контролю. У гуманістичній психології комунікативні здібності можна розглядати як один із засобів самоактуалізації особистості, тому що саме вони виступають сполучною ланкою між бажанням людини виявити активність і оточуючих людей, у спілкуванні з якими ця активність проявляється. У гештальтпсихології значення комунікативних здібностей проявляється при задоволенні виникаючих у людини потреб.

У вітчизняній психології здібності розглядаються переважно як індивідуально-психологічні особливості людини, що забезпечують успіх виконання діяльності, для якої ці здібності призначені. Вітчизняні психологи розглядають здібності головним чином у контексті діяльнісного підходу, сутність якого полягає у тому, що кожна людина, роблячи свій життєвий шлях, виконує різні види діяльності, у процесі яких всі психічні властивості особистості, у тому числі і здібності, не тільки проявляються, але формуються та розвиваються.

З'ясовано, що *об'єктивними причинами конфліктів* серед військовослужбовців є: відкрита демонстрація осуду або ворожості до зовнішнього вияву фізичних або психологічних характеристик військовослужбовця; ситуація об'єктивної службової, чи навчальної неуспішності військовослужбовця, ситуація, коли рівень фізичної підготовки, професійні знання чи досвід одного військовослужбовця перевищують подібні характеристики іншого військовослужбовця за кількісним або якісним показником; порушення статутних норм поведінки в підрозділі; вихід військовослужбовців за межі соціальних ролей, що обумовлені військовим статутом; відсутність регламентуючих документів щодо організації службової діяльності; здійснення військовослужбовцем маніпулятивних дій у досягненні бажаних для нього цілей.

Щодо *суб'єктивних причин конфліктів*, то до таких слід відносити: індивідуальний спосіб мислення опонентів; особистісні риси і властивості сторін конфлікту; комунікативні проблеми обох або однієї із сторін; мотиваційно-ціннісні характеристики сторін; емоційну компенсацію, перенесення конфлікту з інших сфер життя особистості; наявність різних неадекватних стереотипних уявлень і переконань; безпосередню психологічну несумісність військовослужбовців.

Янішевський О.О. (ВІКНУ)

Психологічні особливості девіантної поведінки у підлітковому віці

Девіантна поведінка, як порушення соціальних норм набула в останні роки масовий характер, що і поставило цю проблему в центр уваги соціологів, соціальних психологів, медиків, юристів.

Проблема девіантної поведінки у підлітковому віці є дуже актуальною в нашій країні. Спостерігається стрімке зростання правопорушень серед підлітків, збільшується кількість втеч дітей з дому та ін.

Дослідження девіантної поведінки у світовій психологічній літературі представлені достатньо широко, а в сучасній вітчизняній психології і педагогіці є визначальним, тому що саме девіантна поведінка перешкоджає соціалізації особистості, її становленню й формуванню, розвитку її громадянської самосвідомості.

Проблеми девіантної поведінки, різні її аспекти прояву у підлітковому віці, досліджувались вітчизняними вченими. Так, Л.М. Зюбін виділив варіанти девіантної поведінки, С.А. Белічева досліджувала прояви девіантної поведінки, А.Г. Амбрумова, та В.А. Тихоненко вивчали суїцидальну поведінку, В. Маценко виділив характерні риси особистості неповнолітніх правопорушників.

Е.В. Заїка, Н.П. Крейдун, А.С. Ячина комплексно досліджували деформації особистості підлітка та виникнення протиправної поведінки.

Серед науковців існують різні точки зору щодо особливостей формування девіантної поведінки. Різні дослідження виявляли різні фактори. На це у своєму дослідженні звернули увагу В. Маценко, Л.Г. Леонова, Н.Л. Бочкарьова, І. Рудницька, А.Д. Гонєєв.

Серйозний дефіцит позитивного впливу на молоде покоління призводить до того, що у підлітків домінуючими почуттями стали тривога, агресія, соціальна пасивність, страх.

Фізична нестабільність, риси характеру, що ускладнюють спілкування, емоційна незрілість, несприятливі мікро- й макросоціальні відносини – усе це фактори ризику, наявність яких, безумовно, робить цей важкий підлітковий вік ще важчим.

У підлітків з'являються специфічні поведінкові реакції, що складають специфічний підлітковий комплекс: 1) реакція емансипації (крайній ступінь – бродяжництво); 2) реакція групування з однолітками (формування власної субкультури); 3) реакція захоплення (хобі).

Девіації в підлітковому віці виникають також і як відповідь на неспроможність особистості реалізувати свої особистісні тенденції до самоактуалізації. Тому профілактика та подолання девіацій можливі шляхом навчання людини способів самореалізації, які б стали джерелом особистісного зростання та позитивності Я-концепції, що в цілому сприятиме психологічному благополуччю підлітка.

Таким чином, ми вважаємо, що допомога дитині з боку батьків, психологів, педагогів, соціальних працівників у розкритті особистісних можливостей, усвідомленні всіх проявів особистісного "Я", зняття настанов, що обмежують розвиток, дозволить дитині знайти своє місце в житті, зробити спілкування гуманнішим, навчити її жити в мирі й злагоді з собою та іншими, сформувати в дитини інтерес і прагнення вивчати всі грані власної особистості.

У своїх подальших спостереженнях та дослідженнях, плануємо більш широко дослідити фактори, які впливають на виникнення девіантної поведінки у підлітковому віці та їх психологічні особливості.

Секція 2

ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Аналіз методів підвищення точності вимірювань лінійно-кутових параметрів деталей

Останнім часом під впливом інтенсивного розвитку інтегральних схем, мікропроцесорних пристроїв відбулось корінне оновлення та значне урізноманітнення техніки, що застосовується при вимірюваннях лінійно-кутових параметрів деталей. Завдяки прогресу в конструюванні приладів, можуть бути реалізовані такі методи вимірювань, які ще декілька років тому здавалися неймовірними. Нові апаратні рішення ведуть до появи нових різновидностей методів вимірювань.

Донедавна для вимірювань геометричних розмірів застосовували здебільшого прилади, що працюють за аналоговим принципом. У зв'язку зі значним прогресом в галузі первинних вимірювальних перетворювачів та винятковими можливостями цифрової вимірювальної техніки на перший план виходять цифрові засоби вимірювань цих величин. Їх основні переваги: можливість автоматизації вимірювального процесу та автоматичної обробки результатів вимірювань, неперервний запис результатів вимірювань тощо.

Метою роботи є розгляд та порівняльний аналіз електричних засобів вимірювань геометричних розмірів, зокрема з цифровим виходом, основною ланкою яких є первинний вимірювальний перетворювач.

Основні електричні методи та відповідні засоби вимірювань лінійно – кутових параметрів деталей залежно від наявності чи відсутності механічного контакту між досліджуванним об'єктом та засобом вимірювань поділяють на контактні та безконтактні, а залежно від принципу вимірювального перетворення методи поділяють на електромеханічні, електрофізичні та спектрометричні (хвильові).

Електромеханічні методи залежно від виду первинного перетворювача поділяють на резистивні, індуктивні, ємнісні, оптоелектронні, обкочування тощо.

Електрофізичні методи вимірювань ґрунтуються на використанні відмінності в фізичних властивостях речовин, що знаходяться на різних сторонах границь вимірюваного розміру. Для вимірювань лінійних та кутових розмірів використовують методи та прилади, основані на відмінностях електричних, магнітних, теплових та інших властивостей. Відповідно електрофізичні методи поділяються на електромагнітні, ємнісні, кондуктометричні тощо. Найпоширенішими з електромагнітних є вихрострумові та резонансні методи.

Таким чином, вдосконалення електрофізичних та електромеханічних методів вимірювань вимагає вдосконалення засобів вимірювань і розширення їх можливостей у двох напрямках:

- 1) забезпечення можливостей неруйнівного контролю виробів з шорсткою (грубо обробленою) поверхнею, наприклад, литва;
- 2) забезпечення високої чутливості до коротких тріщин довжиною близько 0,8–1 мм.

*к.т.н. Вінярський Я.Я. (АДПСУ),
Лєнков О.С. (ВІКНУ),
Берназ Н.М. (НАУ)*

Методи протидії динамічним способам зняття захисту програм від копіювання

Серед методів протидії динамічним способам зняття захисту програм від копіювання викликають увагу перш за все наступні:

1. Періодичний підрахунок контрольної суми, області оперативної пам'яті, яку займає образ задачі, в процесі виконання. Це дозволяє: помітити зміни, внесені в завантажувальний модуль. У разі, якщо програму намагаються "роздягнути", виявити контрольні точки, встановлені відладчиком.

2. Перевірка кількості вільної пам'яті і порівняння і з тим обсягом, до якого задача "звикла" або "привчена". Ця дія дозволить застрахуватися від занадто грубого стеження за програмою за допомогою резидентних модулів.

3. Перевірка вмісту незадіяних для вирішення програми, що захищається областей пам'яті, які не потрапляють під загальний розподіл оперативної пам'яті, доступної для програміста, що дозволяє домогтися "монопольного" режиму роботи програми.

4. Перевірка вмісту векторів переривань на наявність тих значень, до яких задача "привчена". Іноді буває корисним порівняння перших команд операційної системи, що відпрацьовують ці переривання, з тими командами, які там повинні бути. Разом з попереднім очищенням оперативної пам'яті перевірка векторів переривань і їх примусове відновлення дозволяє позбутися від більшості присутніх у пам'яті резидентних програм.

5. Перевстановлення векторів переривань. Вміст деяких векторів переривань копіюється в область вільних векторів. Відповідно змінюються і звернення до переривань.

6. Постійне чередування команд дозволу і заборони переривання, що ускладнює установку відладчиком контрольних точок.

7. Контроль часу виконання окремих частин програми, що дозволяє виявити "зупинки" в тілі виконуваного модуля.

Багато з перерахованих захисних засобів можуть бути реалізовані виключно мовою Асемблер. Одна з основних відмінних рис цієї мови полягає в тому, що для нього не існує обмежень в області роботи зі стеком, регістрами, пам'яттю, портами вводу/виводу тощо.

Автокорреляція становить значний інтерес, оскільки дає деяку числову характеристику програми. Ймовірно авто кореляційні функції різного типу можна використовувати в тестуванні програм на технологічну безпеку, коли розроблену програму ще немає з чим порівнювати з метою виявлення програмних дефектів. Таким чином, програми мають цілу ієрархію структур, які можуть бути виявлені, виміряні і використані як характеристики послідовності даних.

Аналіз проблем безпеки інформаційних систем обробки даних

Місією інформаційної системи є виробництво потрібної для організації інформації, необхідної для ефективного управління всіма її ресурсами, створення інформаційного та технічного середовища для управління її діяльністю. Інформаційні системи управління вирішують задачі трьох типів: задачі оцінки ситуації (деколи їх називають задачами розпізнавання образів); задачі перетворення опису ситуації (розрахункові задачі, задачі моделювання); задачі прийняття рішень (в тому числі і оптимізаційні).

Вимоги безпеки є результатом перетворення загальних цілей безпеки системи в сукупність вимог безпеки для функціональних об'єктів та вимог безпеки для зовнішнього середовища, які, в разі їх задоволення, повинні забезпечити для системи здатність досягнення її базових цілей функціональної безпеки.

Середовище забезпечення функціональної безпеки ІС включає політики та програми організації безпеки підприємств і систем, досвід, спеціальні навички і знання, що визначають контекст передбачуваного застосування системи. Середовище включає також можливі загрози безпеки, присутність яких у цьому середовищі встановлено або передбачаються. При формалізації середовища функціональної безпеки слід брати до уваги:

- призначення інформаційної системи, включаючи функції програмного забезпечення і передбачувану сферу його застосування;

- активи – програми і дані функціональних завдань системи, які вимагають забезпечення безпеки, до яких застосовуються вимоги та / або політики безпеки, а також компоненти, які підпорядковані вимогам безпеки інформаційної системи;

- фізичне середовище в тій її частині, яка визначає всі аспекти експлуатаційного середовища системи, що стосуються безпеки, включаючи заходи, пов'язані з засобами фізичного захисту і персоналу.

На підставі розроблених політик безпеки, оцінок загроз і ризиків слід сформулювати вхідні дані, пов'язані з функціональною безпекою середовища системи і основного комплексу програм:

- припущення, яким повинне задовольняти середовище для того, щоб інформаційна система вважалася безпечною;

- загрози безпеці для активів, в яких були б ідентифіковані всі загрози середовища, прогнозовані на основі аналізу безпеки, які відносяться до об'єкта функціональної безпеки;

- загрози, які розкриваються через поняття джерела загроз, передбачуваного методу їх реалізації, передумови для відмов та ідентифікація компонентів, які є об'єктами відмов;

- політика безпеки, в якій були б достатньо точно ідентифіковані та описані цілі, методи і правила реалізації функціональної безпеки системи.

Інформатизація логістичного забезпечення підприємств автотранспортної галузі

Логістичні інформаційні системи являють собою відповідні інформаційні мережі, що починаються з денних вимог замовників, яка розповсюджується через розподіл і виробництво до постачальників і зазвичай розділяються на наступні групи. Інформаційні системи для прийняття довгострокових рішень про структури і стратегії. Вони слугують головним чином для створення й оптимізації ланок логістичного ланцюга. Інформаційні системи для прийняття рішень на середньо-термінову і короткострокову перспективу. Вони спрямовані на забезпечення налагодженої роботи логістичних систем. Мова йде про використання (диспозицію) внутрішньозаводського транспорту, запасів готової продукції, забезпечення матеріалами і підрядними постачаннями, запуск замовлень у виробництво.

Однією з найбільш актуальних завдань, що постають сьогодні перед менеджментом АТП, – є пошук джерел інформації, які можуть забезпечити найкраще співвідношення ціна/якість. Однак рішення подібних проблем поки не є пріоритетним. Доказом цього можуть слугувати численні факти, коли фірми залучають консультантів, замовляють дорогі дослідження, результати яких не знаходять належного практичного застосування. Це, у свою чергу, може бути свідченням того, що керівництво на різних рівнях не завжди точно знає, яка інформація є в організації, і для яких цілей вона потрібна. Наступна проблема, що постає перед АТП, полягає в необхідності розробки й адаптації підходів, необхідних для оцінювання якості вхідної і вихідної інформації, а також знизити ефекти, що виникають внаслідок її недосконалості й асиметричності.

Така вимога не є дивною, якщо врахувати, що АТП часто прибігають до тих або інших підходів, що дозволяють зменшити ефекти, пов'язані з асиметричною інформацією, наприклад, коли роблять пошук і відбір персоналу, партнерів. В даному випадку справа не в тому, що підходи, які вони застосовують, можуть бути недосконалі самі по собі й/або однобічні, але в тому, щоб розширити область їхнього застосування як усередині, так і зовні фірми. Зростаючі обсяги нової інформації, що з'являється щорічно, викликають збільшення кількості "інформаційних працівників" у сучасній організації.

Таким чином, проблеми ємності й архітектури інформаційної системи, яка багато в чому є відбиттям структури логістичного управління фірми, дійсно, стає об'єктом першорядної уваги, особливо в умовах нестабільності, якою характеризується сучасний стан соціально-економічного розвитку нашої країни. На підставі проведених досліджень можна стверджувати, що інформатизація логістичних систем АТП знаходиться на початковому етапі розвитку. Перш за все, подальшому розвитку інформатизації АТП заважає скептицизм персоналу та адміністрації, відсутність організації не тільки інформаційних, а й логістичних процесів також.

*к.т.н., доц. Джулій В.М. (ХмНУ)
Ряба Л.О. (ВІКНУ),
Солодєєва Л.В. (ВІКНУ)*

Інформаційні технології в системі навчання в навчальних закладах

Процеси комп'ютеризації та інформатизації суспільства, які бурхливо відбуваються останнім часом, не могли не порушити таку галузь інтелектуальної діяльності, як навчання. В умовах науково-технічного прогресу підвищуються вимоги до якості знань, навиків та умінь спеціалістів, безперервно збільшується обсяг наукової інформації, яку необхідно засвоювати студенту при незмінних термінах навчання.

Необхідність розвитку вищих закладів освіти на Україні ні в кого не викликає сумніву. Вплив Болонського процесу на освіту в Україні потребує вирішення важливих завдань забезпечення стабільної роботи вищих закладів освіти і розвитку нових освітніх програм в рамках існуючої системи управління вищими навчальними закладами освіти. Для забезпечення ефективного функціонування вищих закладів освіти на Україні в цих умовах необхідно реорганізувати систему управління освітою. В першу чергу така реорганізація пов'язана із необхідністю переходу на ринкові механізми при реалізації практично всіх освітніх проектів та інтенсифікації діяльності вищих закладів освіти.

Існує єдиний правильний шлях такої інтенсифікації – інформатизація системи управління вищими закладами освіти на основі створення автоматизованих інформаційних систем та технологій, які забезпечують вирішення задач збору, обробки, зберігання та ефективного використання інформації. Вирішення цих задач є необхідною умовою для забезпечення ефективної роботи вищих закладів освіти. Створення систем управління вищим закладом освіти з використанням комп'ютерної техніки дасть змогу підвищити якість та оперативність рішення завдань, які виникають в системі управління вищими закладами освіти. Задача побудови ефективних систем управління вищими закладами освіти обумовила актуальність наукових досліджень і розробок.

Від ефективності роботи таких систем залежить рівень підготовки студентів, а першим та основним моментом при розробці таких систем є побудова інформаційної технології. На основі проведеного аналізу існуючих вітчизняних та закордонних вищих навчальних закладів виділені типові функції систем управління вищими закладами освіти. Показано, що для підвищення ефективності навчального процесу необхідно автоматизовані системи навчання і контролю знань розглядати як невід'ємну складову системи управління навчальним процесом. Проблеми побудови інформаційної технології автоматизованих системи навчання і свідчить, що, враховуючи ситуацію, яка склалася навколо вищих закладів освіти в нашій країні, використання нових підходів для побудови таких систем є необхідністю для підвищення рівня знань майбутніх спеціалістів.

Оптико-електронний метод визначення геометричних параметрів нанорозмірних об'єктів

Оперування з нанорозмірними об'єктами ставить як першочергове завдання вимірювання їх геометричних параметрів, а значить, забезпечення єдності лінійних вимірювань у нанометровому діапазоні – а саме в тій області (менше 1 мкм), яка на сьогодні не охоплена вітчизняною системою метрологічного забезпечення вимірювань довжини.

Контроль малих тріщин, зміни форми поверхні в результаті деформації, параметрів переміщення в нанодіапазоні здійснюється за допомогою різноманітних безконтактних засобів, дія яких ґрунтується на різних фізичних ефектах.

Метою роботи є розробка алгоритмічного методу та засобу підвищення вірогідності контролю і розширення діапазону вимірювання поверхневих механічних деформацій шляхом визначення координат краю зображення із субпіксельною точністю.

Для оптимізації роботи засобів безконтактного вимірювання геометричних параметрів об'єктів широкого застосування набувають різноманітні методи попередньої обробки зображень шляхом виділення та знаходження координат країв. Визначення країв об'єктів на зображеннях є фундаментальною проблемою, не тільки для вимірювання геометричних параметрів, але й для розпізнаванні образів, військового спостереження тощо.

Потрібно зазначити, що більшість відомих методів та алгоритмів на їх основі, такі як градієнтні, диференційні, методи порівняння із шаблоном, статистичні не є оптимальними та вимагають уточнення результатів обчислення, оскільки відомо, що зображення, зареєстровані різними оптико-електронними засобами спотворюються під впливом шумів різного характеру. Тому розробка алгоритмічних методів та засобів поліпшення якості й підвищення просторової роздільної здатності цифрових зображень, отриманих за допомогою матричних приймачів з низькою роздільною здатністю, є актуальним завданням як у теоретичному, так й у прикладному плані.

В роботі запропоновано визначати геометричні параметри тріщин шляхом реєстрації координат краю шляхом багатократного зсуву матричного фотоприймального пристрою. При цьому зсув виконується на величину, яка є меншою ніж міжпіксельна ширина матричного приймача. Реалізація такого методу не вимагає великих обчислювальних витрат, як класичні методи, але ускладнює апаратні засоби. Набір цифрових зображень, зсунутих одне відносно одного за допомогою оптимальної обробки дає змогу отримати межову криву, яка містить більше число відліків, а також оцінити параметри дискретної похідної першого порядку, яка визначається як різниця яскравості сусідніх елементів.

Таким чином, даний підхід може бути використаний в різноманітних системах автоматизованого контролю геометричних параметрів об'єктів.

Якість, надійність та продуктивність передачі даних обчислювальними мережами

Головним надбанням будь-якого сучасного підприємства є бази даних про клієнтів, їх потреби, наявне у них обладнання, товари, строки гарантійних зобов'язань, фінансовий стан, укладені договори, історію співробітництва, розмір націнок та знижок. Внутрішня маркетингова діяльність теж насичена інформацією – даними про конкретні замовлення, їх кодифікацію, виробництво, виконання та відвантаження. На підприємстві, що має велику базу даних, до якої необхідно забезпечити доступ з усіх робочих місць, можна використувати мережеве з'єднання. Це ефективніше, ніж розміщувати інформацію цієї бази даних на багатьох комп'ютерах. Перед розробниками програмного і апаратного забезпечення проблема об'єднання розрізнених обчислювальних та інформаційних ресурсів, зосереджених у кожному окремо взятому персональному комп'ютері, в єдине програмно-апаратне середовище, яке крім того могло б поєднуватися з глобальними інформаційними ресурсами, що формуються.

Існують два основних підходи до забезпечення якості роботи мережі. Перший полягає в тому, що мережа гарантує користувачеві дотримання деякої числової величини показника якості обслуговування. Наприклад, мережі Frame Relay і ATM можуть гарантувати користувачеві заданий рівень пропускнуєї спроможності. При другому підході (best effort) мережа старається по можливості більш якісно обслужити користувача, але нічого при цьому не гарантує.

До основних характеристик продуктивності мережі відносяться: час реакції, який визначається як час між виникненням запиту до якого-небудь мережевого сервісу і отриманням відповіді на нього; пропускнуя спроможність, яка відображає об'єм даних, переданих мережею в одиницю часу, затримка передачі, яка рівна інтервалу між моментом надходження пакету на вхід якого-небудь мережевого пристрою і моментом його появи на виході цього пристрою.

Для оцінки надійності мереж використовуються різні характеристики, в тому числі: коефіцієнт готовності, що означає частку часу, протягом якого система може бути використана; безпеку, тобто здатність системи захистити дані від несанкціонованого доступу; відмовостійкість здатність системи працювати в умовах відмови деяких її елементів.

Взаємодія комп'ютерів і обладнання в рамках мережі забезпечується мережною комунікаційною системою. Вона включає в себе набір спеціалізованих апаратних засобів, що забезпечують фізичне з'єднання компонентів комп'ютерної мережі і їх узгоджену роботу на основі якої-небудь мережної технології. При організації узгодженої взаємодії персональних комп'ютерів у складі локальної обчислювальної мережі розрізняються такі основні параметри: топологія комп'ютерної мережі; концепція організації мережного програмного забезпечення.

Алгебраїчна модель інтелектуальної частини інтелектуальної вимірювальної системи

При вимірюванні геометричних параметрів деталей складної геометричної форми у різних галузях промисловості постає ряд проблем, що пов'язані з автоматизацією ряду інтелектуальних операцій. До останнього часу подібні вимірювальні операції виконувалися виключно людиною. Однак методи і засоби штучного інтелекту набувають свого розвитку, завдяки чому починають конструювати автоматичні системи, що імітують інтелектуальні функції людини і здатні навчатися.

У галузі конструювання деталей складної форми такі системи отримали назву – інтелектуальні вимірювальні системи (ІнВС). У загальному розумінні ІнВС – це програмно-апаратні засоби вирішення інтелектуальних задач, що пов'язані з вимірюваннями. Відмінною ознакою таких систем є наявність бази даних і бази знань, засобів інтерпретації задач і планування їх вирішення, а також алгоритми формування правил, ситуацій і прийняття рішень. На Рис. 1 представлена алгебраїчна модель інтелектуальної частини ІнВС.

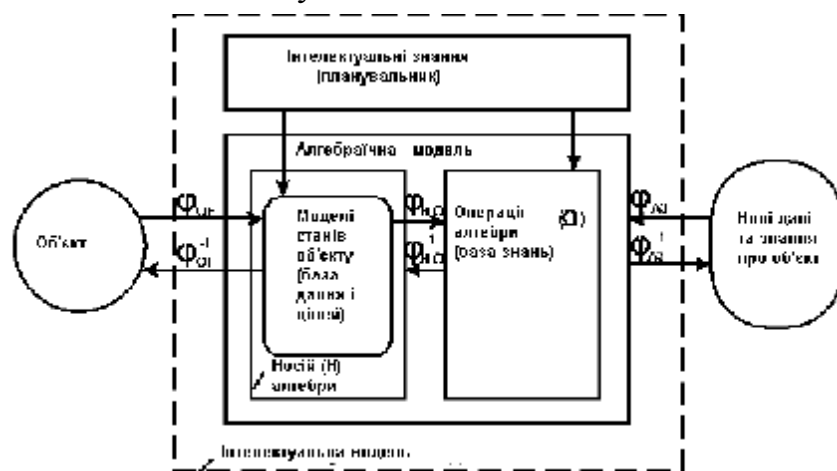

Рис. 1 Алгебраїчна модель інтелектуальної частини ІнВС

Для автоматичного вирішення інтелектуальних задач модель містить інтелектуальні знання. Для цього додано планувальник, який імітує елементи розумової діяльності людини. Отримані таким чином моделі об'єктів називають інтелектуальними. У цих моделях об'єкту цільові, вихідні і проміжні вимірювання параметрів об'єкту відповідають базі даних, а рівняння операцій – базі знань. Як ми бачимо, база знань може поповнюватися новими даними і знаннями про об'єкт.

До бази знань можуть бути занесені певні алгоритми прийняття рішень вимірювальної задачі, але у цьому випадку інтелектуальність системи зникає, тому інтелектуальними є ті задачі, для яких у базі знань не існує готових алгоритмів або процедур прийняття рішень.

Також слід врахувати те, що алгебраїчна модель, яка є ефективною для вирішення одних класів задач, може бути не ефективною для вирішення інших. Тому алгебраїчна модель повинна містити у своєму складі багаторівневу систему, алгебру, що відповідає багаторівневим системам представлення знань у ІнВС.

Алгоритми маршрутизації в комп'ютерних системах

Головна ідея визначення найкоротшого шляху між відправником і отримувачем в комп'ютерних системах полягає в побудові графа, в якому кожному вузлові буде відповідати маршрутизатор (обробляючий пристрій), а дузі – лінії зв'язку. При виборі маршруту між двома точками алгоритм просто знаходить найкоротший шлях між ними на графі.

Однак, крім підрахунку транзитивних ділянок і фізичної довжини ліній зв'язку можливі і інші параметри. Наприклад, кожній дузі графа можна поставити у відповідність середню довжину черги і час затримки пересилки, означуваного через певний інтервал часу за допомогою пересилки спеціального текстового пакета. В такому графі найкоротший шлях визначається як самий швидкий канал, а не шлях із самою коротшою довжиною дроту, або шлях із мінімальним числом окремих відрізків окремого дроту. В загальному випадку параметри дуг графа є функціями відстаней, пропускної можливості, середньої завантаженості, середньої довжини черги, вимірної довжини затримки і інших факторів.

В роботі розглянута ідея, суть якої полягає в наступному. Змінюючи вагову функцію, алгоритм може вираховувати найкоротший шлях із урахуванням будь-якої кількості критеріїв в різноманітних комбінаціях.

В алгоритмі маршрутизації з врахуванням стану ліній лежить проста ідея, яку можна сформулювати в п'яти вимогах до маршрутизатора:

1. Знаходити своїх сусідів і визначати їх мережеві адреса.
2. Визначати затримку, або вартість зв'язку із кожним із своїх сусідів, за допомогою посилання тестового пакета по мережі.
3. Створити пакет, який вміщує всю зібрану інформацію.
4. Відправляти цей пакет всім маршрутизаторам.
5. Вираховувати найкоротший шлях до всіх маршрутизаторів.

В результаті кожному маршрутизаторі висилається повна топологія і всі змінені значення затримок. Після чого для визначення найкоротшого шляху в маршрутизаторі може застосовуватися алгоритми найкоротшого шляху: Дейкстрі (використовується для знаходження оптимального маршруту між двома вершинами), Флойда (для знаходження оптимального маршруту між усіма парами вершин), Йена (перебирання k-оптимальних маршрутів між двома вершинами, але потрібно знати хоча б один відомий маршрут), або інші.

Таким чином, алгоритм Флойда більш загальний у порівнянні з алгоритмом Дейкстрі, так як він знаходить найкоротші шляхи між будь-якими двома вершинами графа (мережі). Під час збільшення розмірів комп'ютерної мережі, автоматично збільшується і розмір таблиць маршрутизації і кількість службової інформації в мережі. Тому у великих мережах маршрутизація використовується ієрархічно, тобто маршрути розбиваються на регіони.

Забезпечення безпеки передачі даних HTTP

Оскільки протокол HTTP призначений для передачі символьних даних у відкритому (незашифрованому) виді, то лица, що мають доступ до каналу передачі даних між клієнтом і сервером, можуть без праці переглядати весь трафік і використовувати його для здійснення несанкціонованих дій. У зв'язку з цим запропонований ряд розширень базового протоколу спрямованих на підвищення захищеності інтернет-трафіку від несанкціонованого доступу.

Самим найпростішим є розширення HTTPS, при якому дані, передані по протоколі HTTP, "упаковуються" до криптографічного протоколу SSL або TLS, тим самим забезпечуючи захист цих даних. На відміну від HTTP, для HTTPS за замовчуванням використовується TCP-порт 443. Щоб підготувати веб-сервер для обробки HTTPS з'єднань, адміністратор повинний одержати й встановити в систему сертифікат для цього веб-сервера.

SSL (Secure Sockets Layer) – криптографічний протокол, що забезпечує безпечну передачу даних по мережі Інтернет. Цей протокол використовує шифрування з відкритим ключем для підтвердження дійсності передавача й одержувача. Підтримує надійність передачі даних за рахунок використання коригувальних кодів і безпечних хеш-функцій.

Для доступу до веб-сторінок, захищених протоколом SSL, у URL замість схеми http, як правило, підставляється схема https, що вказує на те, що буде використовуватися SSL-з'єднання. Стандартний TCP-порт для з'єднання по протоколі https – 443. Для роботи SSL потрібно, щоб на сервері мався SSL-сертифікат.

У мережі Веб підтримуються 3 типи аутентифікації при клієнт-серверних взаємодіях:

- Basic – базова аутентифікація, при якій ім'я користувача і пароль передаються в заголовках http-пакетів. Пароль при цьому не шифрується і є присутнім у чистому виді в кодуванні base64. Для даного типу аутентифікації використання SSL є обов'язковим.

- Digest – дайджест-аутентифікація, при якій пароль користувача передається в хешованому виді. За рівнем конфіденційності паролів цей тип мало чим відрізняється від попереднього, тому що атакуючому все рівно, чи дійсно це дійсний пароль або тільки хеш від нього: перехопивши посвідчення, він усе рівно одержує доступ до кінцевої точки. Для даного типу аутентифікація використання SSL є обов'язковим.

- Integrated – інтегрована аутентифікація, при якій клієнт і сервер обмінюються повідомленнями для з'ясування дійсності один одного за допомогою протоколів NTLM або Kerberos. Тільки при використанні даного типу аутентифікації можна працювати за схемою http, у всіх інших випадках необхідно використовувати схему https.

Вивчення можливості створення TELNET-сервера на базі мікроконтролерів ATmega32 і модуля WIZ812MJ

В даний час для управління різними пристроями широко застосовують мікроконтролери фірми AVR. У свою чергу вони підключаються до відповідним платам розширення, які управляють виконавчими пристроями.

Для програмування мікроконтролерів використовують відповідне програмне забезпечення. Зазвичай програми пишуться на мовах Сі та Асемблері. Однак складні проекти, які пов'язані, наприклад, з віддаленим управлінням пристроями, зняття інформації з датчиків через комп'ютерну мережу (TCP / IP), вимагають складання досить складних програм. Це призводить до необхідності залучення розробників високої кваліфікації і до збільшення часу введення проекту в експлуатацію.

В кінці 2000 р. італійськими інженерами був створений проект Arduino, який зараз дуже інтенсивно розвивається для створення закінчених систем управління виконавчими пристроями.

Проект включає в себе апаратну обчислювальну платформу, яка являє собою плату вводу/виводу, а також засіб розробки програм. Серед розробки заснована на мові програмування Processing.

Мова програмування аналогічна мові, використовуваний в проекті Wiring. Програми обробляються за допомогою препроцесора (Wiring), а потім компілюються за допомогою AVR-GCC. Тобто використовується технологія об'єктно-орієнтованого програмування при створенні програм для мікроконтролерів AVR. Серед розробки в даний час містить велику кількість бібліотек, що включають роботу в мережі Ethernet і протоколи TCP/IP при використанні контролера мережі – мікросхеми W5100.

Недоліком проекту є орієнтація програмного середовища на обмежену кількість мікроконтролерів AVR. Ряд популярних і поширених мікроконтролерів, наприклад ATmega16, ATmega32, ATmega644 в корпусі DIP не описані в середовищі розробки. В роботі розглядається можливість використання інтегральної середовища розробки Arduino для створення TELNET-сервера на базі мікроконтролера ATmega32 і мережевого модуля WIZ812MJ. Причому сервер повинен виконувати функції управління виконавчими пристроями (3 пристрої), відображати на TELNET клієнті стан виконавчих пристроїв, температури (зчитаної з датчика DS18B20) і показання напруги, отриманого з одного з аналогових входів мікроконтролера. Для вирішення цих завдань в роботі виконана апаратне стикування портів мікроконтролера з шиною SPI модуля WIZ812MJ, а також частково змінені програмні модулі середовища розробки Ардуіно. Це дозволило використовувати більш широкий набір мікроконтролерів AVR і мережевих модулів на базі мікросхеми W5100 для створення своїх власних проектів для керування пристроями через комп'ютерну мережу.

Аналіз основних управлінських інформаційних систем

Залежно від виду діяльності розрізняють такі різновиди АС: автоматизовані системи управління (АСУ), системи автоматизованого проектування (САПР), автоматизовані системи наукових досліджень (АСНД) тощо.

АСУ являє собою систему управління, яка орієнтована на широке й комплексне використання технічних засобів і економіко-математичних методів для розв'язування інформаційних задач управління.

Починаючи з 1963 року в країні було створено і функціонує приблизно 2500 АСУ різного рівня і проблемної орієнтації, у тому числі 500 АСУ підприємств і організацій, 36 міністерств і відомств, 62 територіальних організацій тощо.

Створені за тридцятилітню історію впровадження ЕОМ у сферу управлінської діяльності численні АСУ різняться призначенням, проблемною орієнтацією, місцем застосування, автоматизованими функціями тощо. З метою підвищення ефективності витрат на розвиток діючих систем та проектування нових, усунення паралелізму і дублювання у проведенні наукових досліджень і проектно-конструкторських робіт, створення типових проектних рішень і типових АСУ зроблено їх класифікацію.

Найвищою класифікаційною ознакою АСУ є предметна сфера її застосування: економіко-організаційна, технологічна і проектно-конструкторська. Згідно з цим безліч АСУ поділяється на три класи: економіко-організаційні (АСУ), управління технологічними процесами (АСУ ТП), проектно-конструкторські (САПР).

Економіко-організаційні АСУ містять міжгалузеві АСУ (автоматизована система планових розрахунків, автоматизована система фінансових розрахунків, автоматизована система державної статистики, автоматизована інформаційно-пошукова система науково-технічної інформації, автоматизована інформаційно-управляюча система Держкомітету зі стандартів тощо), виробничі АСУ (галузеві автоматизовані системи управління, АСУ акціонерних товариств і концернів, автоматизовані системи управління підприємствами та організаціями (АСУП), територіально-адміністративні АСУ (територіальні АСУ областей, АСУ міського господарства, адміністративних районів, територіально-виробничих комплексів).

До складу автоматизованих систем управління виробничими процесами належать системи, які призначені для управління безперервним виробництвом, автоматизованими поточними лініями, комплексними лініями агрегатів і верстатів, верстатами з числовим програмним управлінням (ЧПУ). Останнім часом верстати з ЧПУ об'єднуються в оброблювальні модулі і разом з транспортно-нагромаджувальними системами створюють гнучкі виробничі системи (ГВС).

Підвищення продуктивності цифрових сигнальних процесорів

Архітектура сучасних цифрових сигнальних процесорів зазнала значних змін у порівнянні з процесорами першого покоління, побудованими за архітектурою фон Неймана. Ці зміни – в структурі ядра процесора і організації пам'яті – забезпечують відчутний приріст продуктивності при рішенні завдань цифрової обробки сигналів.

Розподіл пам'яті на пам'ять програм і пам'ять даних із можливістю зберігання даних в пам'яті програм разом із використанням кеша програм дозволяє виконувати будь-яку обчислювальну операцію, що вимагає завантаження за 1 такт двох операндів.

Підвищення продуктивності також вдається досягти за рахунок паралельного виконання декількох команд. При цьому процесори по реалізації паралелізму розділилися на два фронти: в одному підтримується виконання однієї і тієї ж команди для декількох наборів операндів, а в іншому – паралельне виконання декількох команд, операндами для яких є внутрішні регістри процесора. Оригінальний підхід до паралельних обчислень продемонструвала компанія Analog Devices.

При створенні ADSP – 2116х компанія модифікувала свій стандартний процесор із плаваючою точкою ADSP – 2106х, додавши додатковий набір виконуючих пристроїв, повністю дублюючий основний.

Кожен набір виконуючих пристроїв в ADSP – 2116х містить помножувач-накопичувач, арифметично-логічний пристрій, пристрій зрушення і кожен має власний набір регістрів. ADSP – 2116х може сформувати єдину команду і виконати її паралельно для обох наборів різних даних, що ефективно подвоює продуктивність в деяких алгоритмах.

Нарешті, апаратна реалізація операцій часто використовуваних в цифровій обробці сигналів, таких як множення з накопиченням, збільшує продуктивність при їх обчисленні як мінімум удвічі (за рахунок того, що ця операція виконується за 1 такт, а не за 2) у порівнянні з процесорами, що не підтримують таку можливість.

Головною проблемою процесорів, що реалізують можливість паралельного виконання команд, являється важкість їх програмування. Тому для максимального використання можливостей архітектури процесора з метою отримати необхідну продуктивність в завданнях реального часу програмісти вимушені реалізовувати свої алгоритми на асемблері, що збільшує трудомісткість і час роботи над програмою.

У процесорів, що не підтримують паралельні обчислення, немає проблем, перелічених вище, але такі процесори і рідко використовуються для вирішення завдань реального часу, оскільки не здатні забезпечити достатню продуктивність.

Алгоритм забезпечення безпеки воєнно-політичної обстановки на рівні не нижче заданого з тактичними структурними альтернативами

Забезпечення безпеки воєнно-політичної обстановки на рівні не нижче заданого з тактичними структурними альтернативами утворює найважливіший етап формалізації проблеми, що визначає структуру прийняття рішень, загальну постановку задачі та внутрішню мету управління. Для організації управління і досягнення поставленої задачі здійснюється оптимальне прийняття рішення на кожному етапі діяльності системи за допомогою отримання стану динамічної рівноваги. Цей стан отримується відповідно до розробленого алгоритму, який має наступні кроки:

для сформованої інформаційної структури ризику $R = R(I)$ задати початкові наближення елементів локальної рівноваги;

розрахувати безумовний розподіл альтернатив $B_n(s)$, користуючись апіорним розподілом та заданими перехідними функціями (задаються відповідно до альтернатив прийняття рішення);

сформувати інформаційну структуру корисності U_n ;

для кожної альтернативи в кожній точці обрати управляючу альтернативу з використанням перехідних функцій за умови максимізації функції корисності, а також розрахувати остаточний ефект вибору альтернативи;

обрати структурну альтернативу та розв'язуючу функцію з умови, врахувавши мінімізацію критерію ризику;

умова переходу на наступний крок алгоритму: якщо отримані внаслідок ітераційного алгоритму розв'язуюча функція, альтернатива та корисність відхиляються від заданих на кроці 1 наближень на значення не більше ніж на задане в умові допустиме відхилення, то можна переходити до наступного кроку. В іншому разі розв'язок на даній ітерації приймається за наближення для наступної і алгоритм починається з кроку 2;

створити початкову динамічну рівновагу з локальної, прийнявши в якості обраної альтернативи результат роботи ітераційного алгоритму з пункту 1;

створити початковий безумовний розподіл, користуючись апіорним (заданим початковим) розподілом та заданими перехідними функціями (задаються відповідно до альтернатив прийняття рішення);

розрахувати локальну рівновагу аналогічним до першого етапу чином. Використані інформаційні структури i -ої ітерації через даний етап будуються на основі побудованих на ітерації $i-1$;

створити динамічну рівновагу з локальної, прийнявши в якості обраної альтернативи результат роботи ітераційного алгоритму з пункту 1;

умова переходу на наступний крок алгоритму: якщо отримана стратегія вибору альтернатив призводить до динамічної рівноваги, перейти до кроку 13, інакше перейти до наступної ітерації (пункт 9 для ітерації $i+1$).

Алгоритм забезпечення безпеки воєнно-політичної обстановки на рівні не нижче заданого зі стратегічними структурними альтернативами

Сучасний етап розвитку суспільства, науки і технологій характеризується високим динамізмом, багатогранністю та інтенсивністю. Це в свою чергу породжує чимало проблем пов'язаних з неможливістю комплексного управління та застосування їх в житті з метою забезпечення рівня безпеки військово-політичної обстановки не нижче заданого на локальному, державному та міжнародному театрах дій. Контекст забезпечення рівня безпеки військово-політичної обстановки не нижче заданого виходить з деяких умов, а саме від обсягу витрачених ресурсів: людських, фінансових, матеріальних, наукових, технологічних тощо і заданого часу з метою забезпечення заданого гарантованого рівня безпеки. Тому постає задача розробки і розвитку системи забезпечення рівня безпеки воєнно-політичної обстановки не нижче заданого на зазначених вище театрах дій.

Проблема забезпечення безпеки воєнно-політичної обстановки на рівні не нижче заданого повинна розглядатися в контексті інтересів, пов'язаних з використанням системи зі стратегічними структурними альтернативами.

Для досягнення стану статичної рівноваги, що дозволяє оптимально приймати рішення на початковому етапі діяльності системи було розроблено даний алгоритм:

- сформувані інформаційну структуру ризику $R = R(I)$;
- задати початкове наближення та інформаційну структуру корисності;
- в умовах інформаційної структури корисності знайти дві нерухомі точки із розв'язків відповідних систем;
- в отриманих нерухомих точках u та v розрахувати локальну рівновагу. Для цього необхідно спочатку сформувані основну управляючу альтернативу для визначених на попередніх кроках інформаційної структури корисності та нерухомих точок;
- для кожної структурної альтернативи сформувані розв'язуючу функцію управління;
- обрати структурну альтернативу та відповідну розв'язуючу функцію за умови максимізації корисності;
- із використанням отриманої пари альтернативи та функції в кожному стані системи обрати ситуацію, при якій мінімізується функція втрати корисності;
- отримати розв'язуючу функцію діагностики, яка разом із відповідною структурною альтернативою та розв'язуючою функцією утворюють локальну рівновагу;
- якщо рівності з операторами системи виконуються для одержаної локальної рівноваги, завершити алгоритм, інакше замінити початкове наближення отриманим вектором локальної рівноваги і перейти до етапу 2.

Градiєнтний метод нелiнійного програмування при оптимiзацiї режиму роботи ГТС

Проблема автоматизацiї виконання функцiй та завдань виробничо-диспетчерської служби в частинi оптимiзацiї роботи газотранспортної системи (ГТС) на основi використання новiтнiх iнформацiйних технологiй залишається досить актуальною на сьогоднiшнiй день. Дослiдженню i вирiшенню завдань оптимiзацiї режимiв транспортування газу по магiстральних газопроводах (МГ) присвячено багато наукових робiт. Процедури розрахунку оптимальних режимiв включенi до складу цiлого ряду комп'ютерних комплексiв.

Рiшення задачi оптимiзацiї, як правило, лежить на одному або декiлькох обмеженнях. Через це виникає питання про надiйнiсть i реалiзованiсть на практицi розрахункового режиму. Саме ж рiшення може виявитися субоптимальним (локальний оптимум) або квазiоптимальним (близьким до оптимального), причому проблема математичної оцiнки "якостi" отриманого рiшення поки не знайшла свого вирiшення.

Функцiя мети може бути рiзною, але, як правило, вона включає в себе iнтегральнi витрати на транспорт газу: вартiснi, паливного газу, споживаної потужностi та iн. У загальному виглядi функцiю мети можна представити як:

$$F = \min_B \sum_k^{M_{\text{КЦ}}} [C_k^{\text{КЦ}}(p_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, Q_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, T_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, p_{\text{вих},k}^{\text{КЦ}}, \mathbf{r}_{k,\text{ГПА}}^{\text{КЦ}})], \quad (1)$$

де $C_k^{\text{КЦ}}$ – витрати на перекачування газу k -тим компресорним цехом (КЦ); $p_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, Q_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, T_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, p_{\text{вих},k}^{\text{КЦ}}$ – розрахунковi параметри газового потоку через КЦ; $\mathbf{r}_{k,\text{ГПА}}^{\text{КЦ}}$ – вектор заданих i розрахункових параметрiв ГПА КЦ; $M_{\text{КЦ}}$ – кiлькiсть КЦ у складi системи;

Основна проблема – це вибiр методу розв'язання задачi. Один з них – градiєнтний метод нелiнійного програмування. Даний метод полягає в тому, що оптимальним приймається режим з розрахунковим значенням тиску газу на виходi КЦ, яке визначається згiдно з яким-небудь критерiєм мiнiмуму iнтегральних витрат на транспорт газу:

$$F = \min_{p_{\text{вих},\text{КЦ}}} \sum_{k=1}^{M_{\text{КЦ}}} [C_k^{\text{КЦ}}(\mathbf{r}_{k,\text{ГПА}}^{\text{КЦ}}, \mathbf{B}_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, p_{\text{вих},k}^{\text{КЦ}})], \quad (2)$$

де $\mathbf{B}_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}} = (p_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, Q_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}}, T_{\text{вх},k}^{\text{КЦ}})$ – вектор розрахункових параметрiв газового потоку на входi КЦ; $p_{\text{вих},\text{КЦ}}$ – розрахунковий тиск на виходi КЦ.

Особливiсть задачi полягає в тому, що оптимальне рiшення знаходиться на границях значень яких-небудь параметрiв управлiння режимом. Це означає, що отриманий розрахунковий режим, хоча б з огляду незначної похибки вихiдних даних i вiдповiдно отриманого рiшення, може давати деякi вiдхилення в планi практичної реалiзацiї.

Прогнозування стану метрологічних характеристик координатно-вимірювальних машин

При розробці методики метрологічної атестації (МА) координатно-вимірювальних машин (КВМ) однією з основних вимог є створення комплексу програмних засобів, які ґрунтуються на відповідних математичних моделях похибки вимірювання. До такого програмного забезпечення відноситься розробка підсистеми прогнозування стану метрологічних характеристик (МХ) КВМ. Однією з функцій якого є безперервне накопичення інформації про вимірювальні похибки КВМ, що дає змогу застосовувати різні алгоритми опрацювання отриманих результатів для прогнозування.

Дані про МА збираються періодично, тому при визначенні статистичних оцінок періодичних процесів і їх прогнозуванні такі задачі пов'язані з моделюванням розподілених на колі випадкових кутів (ВК).

Специфіка лінійно-кутових вимірювань на КВМ при проведенні атестаційних робіт полягає в тому, що областю значень випадкових кутів є не пряма, а коло, тому всі закони розподілу ймовірності та статистичні характеристики повинні розглядатись на колі.

З урахуванням цього факту можна сформулювати наступні основні функції розроблюваної підсистеми:

- аналіз апріорних знань про досліджувану КВМ;
- побудова функції залежності досліджуваних МХ від часу у фазовому просторі в полярній системі координат;
- оцінка еталонної функції на основі виділення домінуючого циклу;
- виділення діагностичних ознак.

Як основні вибіркові характеристики ВК застосовують вибіркоче кругове середнє (ВКС) напрямлення і вибіркочу кругову дисперсію (ВКД) напрямів.

При розробці блоку використовується статистично-експериментальний підхід. Основу такого підходу складає математичне моделювання випадкових процесів вимірювання в часі МХ досліджуваних КВМ.

Як базові моделі для розрахунку відхилень можуть використовуватись як математичні моделі вимірювального процесу, так і формальні характеристики КВМ.

Таким чином в роботі обґрунтовані структура і функціональні особливості програмних засобів підсистеми прогнозування стану МХ при проведенні МА КВМ і вирішуються наступні задачі:

1. обґрунтування законів розподілу ймовірності і спеціальних критеріїв оцінки для використання в статистичних дослідженнях ВК;
2. перевірка результатів моделювання ВК з експериментальними;
3. розробка підсистеми віртуального комплексу для МА з можливістю інтерактивного керування дестабілізуючими факторами, накопичення і прогнозування стану МХ.

Комбінаційні схеми в множенні двійкових чисел

Однією із найбільш часто вживаних арифметичних операцій є множення. Оскільки класичні методи множення двійкових чисел відносять зазначену операцію до числа найбільш довготривалих, розроблено досить багато методів для її прискорення. Виграш у швидкодії пристроїв множення досягається за рахунок збільшення апаратної складності пристроїв множення. Зазначені особливості зумовлюють незгасаючий інтерес до пошуку оптимального компромісу між апаратною складністю та швидкодією пристроїв множення.

Оскільки найбільша частина часу в процесі множення двійкових чисел випадає на операції зсуву, для прискорення виконання операцій зсуву в процесі множення двійкових чисел пропонується використати комбінаційні пристрої із керованою кількістю розрядів до зсуву.

Пропонована методика передбачає введення до пристрою множення додаткових блоків: DC – дешифратор значущих розрядів множника; KZ – комбінаційний пристрій зсуву множника; KZS – комбінаційний пристрій зсуву суми часткових добутоків (СЧД). Також змінюються функції регістрів множника та СЧД – усувається потреба в реалізації ними операцій зсуву, але виникає необхідність в забезпеченні можливості запису зсунутих кодів з KZ та KZS.

Особливістю запропонованої методики є те, що застосування комбінаційних пристроїв зсуву дозволяє за один такт синхронізуючої частоти виконувати зсув множника та суми часткових добутоків таким чином, щоб в молодшому розряді множника завжди була значуща одиниця. Це усуває потребу в аналізі цього розряду і робить можливим додавання до СЧД модуля множеного в кожному циклі.

Для визначення кількості значущих розрядів множника, які дорівнюють нулю і мають бути зсунуті в ході множення, використовується дешифратор DC. DC встановлює в множнику позицію першої значущої одиниці і формує код для керування комбінаційними пристроями зсуву KZ та KZS. KZ та KZS виконують зсув множника та СЧД на задану кількість розрядів, забезпечуючи занесення до молодшого розряду множника наступної значущої одиниці та можливість виконання чергового циклу формування СЧД.

Відмінність виникає лише в першому циклі множення, коли в регістрі множника міститься модуль множника, молодший розряд якого може бути довільним. Оскільки запис СЧД в такому випадку повинен відбуватися лише при одиничному значенні цього розряду, в схемі передбачене апаратне блокування проходження сигналу запису при невиконанні зазначеної умови його поданням на елемент "І" разом із молодшим розрядом множника. Це спрощує алгоритм множення та реалізацію керуючого автомата.

Після виконання описаної послідовності операцій відбувається перевірка дешифратором DC вмісту регістра множника на онулення всіх його розрядів крім молодшого, що є ознакою завершення множення.

Оцінка ефективності впровадження нових методик навчання

В сучасних умовах вища школа особливо гостро відчуває на собі зміни, що постійно відбуваються в суспільстві в епоху реформ і технологічних революцій.

Це зумовлює потребу як застосування нових методик організації навчального процесу, так і застосування новітніх технологій в навчанні для досягнення максимального ефекту. Лише в комплексному вирішенні зазначених завдань можуть бути отримані бажані результати.

Інше питання, яке набуває актуальності при впровадженні нових методик організації навчального процесу – оцінка ефективності їх застосування.

Оцінка ефективності методик, що вводяться до навчального процесу, може бути проведена на основі наступних методів.

Для оцінки ефективності збереження матеріалу у пам'яті студентів можна використати коефіцієнт збереження, побудований на основі методу Т.П. Зінченко, що визначає різницю між числом повторень матеріалу та числом довивчення матеріалу, а саме:

$$K_{зб} = \frac{\sum n_1 - \sum n_2}{\sum n_1} \cdot 100,$$

де: $\sum n_1$ – число повторень, необхідних для вивчення матеріалу, раз; $\sum n_2$ – число повторень, необхідних для доучування матеріалу через певний проміжок часу.

На основі отриманих значень коефіцієнта збереження можна судити про кількісну характеристику процесу збереження матеріалу.

Для оцінки уваги студентів під час роботи з матеріалом можна використати коефіцієнт точності виконання завдань, який можна розрахувати на основі формули Уіппла:

$$A = \frac{N - r}{N + p}$$

де: N – загальна кількість знайдених стимулів, що знаходяться у завданні; p – кількість пропущених стимулів, що знаходяться у завданні; r – кількість неправильно знайдених стимулів, що знаходяться у завданні.

Іншим показником вибіркової уваги під час виконання завдань, може слугувати час, що витрачається на пошук окремого стимулу завдання. Його розглядають як умовний показник швидкості вибору, тобто час, витрачений на один стимул, що можна розрахувати за формулою:

$$S = \frac{m}{T}.$$

де: m – кількість стимулів, що знаходиться у завданні; T – час вибіркової уваги, витрачений на пошук стимулів завдання.

Структурні рішення в апаратній реалізації діагностичних штучних нейронних мереж

Впровадження засобів штучного інтелекту при вирішенні важко формалізованих задач забезпечує отримання бажаних результатів при значному зменшенні трудомісткості та обмеженні ролі людини. Одним із таких рішень є методика застосування властивостей штучних нейронних мереж (ШНМ) для аналізу отримуваних відповідних реакцій та формування тест-векторів в процесі виконання умовних алгоритмів діагностування.

Блок нейромережного керування (БНК) реалізований апаратно у вигляді двошарової ШНМ. Розроблений експериментальний БНК реалізує процес умовного діагностування цифрових пристроїв по 6 діагностичним каналам, 4 з яких призначені для подання на об'єкт діагностування тест-векторів, а 2 – для отримання відповідних реакцій. Даний блок передбачає можливість використання 16 допоміжних ознак для вирішення конфліктних ситуацій при реалізації умовного алгоритму діагностування і забезпечує восьмикратну зміну вагових коефіцієнтів і порогів збудження штучних нейронів (ВКЗ і ПЗ ШН). БНК містить в рецепторному шарі 6 елементів, в прихованому – 16 і в ефекторному – 10. Елементи рецепторного шару виконують узгодження навантажувальної здатності вхідних сигналів з розподіленням та транспортуванням всіх вхідних сигналів з входів ШНМ до кожного елемента прихованого шару. Елементи прихованого та ефекторного шарів використовують операції арифметичного множення, додавання та порівняння.

Для зберігання значень ВКЗ і ПЗ ШН прихованого шару використовуються 7 регістрів: для зберігання значень вагових коефіцієнтів зв'язків з 6 елементами рецепторного шару і один для порогу збудження.

Інформація в регістри записується з блоку зберігання динамічно змінюваних параметрів (БЗДЗП) згідно сигналів вибірки, які надходять від спецпроцесора керування введенням-виведенням (СП КВВ). Оскільки сигнали, які поступають від елементів рецепторного шару, приймають двійкові значення, в якості елемента множення використовуються кон'юнктори. Блок додавання забезпечує отримання зваженої суми сигналів рецепторного шару. Цифровий комутатор порівнює результат додавання з порогом збудження і формує двійкове значення сигналу на виході елемента, яке поступає на входи елементів ефекторного шару.

Відмінність в структурі елемента ефекторного шару зумовлена особливістю включення в ШНМ і полягає в наступному. Елементи ефекторного шару обробляють інформацію, що поступає від 16 елементів прихованого шару. Тому, враховуючи ще й значення порогу збудження, для зберігання значень ВКЗ і ПЗ ШН ефекторного шару використовуються 17 регістрів. Інформація в регістри записується з БЗДЗП згідно сигналів вибірки від СП КВВ. На кон'юнктори надходять сигнали від елементів прихованого шару. Цифровий комутатор формує двійкове значення сигналу на виході нейрона.

Розробка узагальненої методики діагностування блоків РЕТ автономною автоматизованою системою технічного діагностування із застосуванням інформаційних технологій

Стрімкий розвиток мікроелектроніки та інформаційних технологій потребує від конструкторів і виробників сучасних автономних автоматизованих систем технічного діагностування (АА СТД) розробки нових методів отримання та обробки діагностичної інформації для визначення технічного стану та локалізації несправного радіоелектронного компонента (РЕК) аналогових і цифрових блоків.

Проведені наукові дослідження в області застосування інформаційних технологій при діагностуванні аналогових і цифрових радіоелектронних блоків дозволили розробити нові динамічний, енергодинамічний і електромагнітний методи отримання і обробки діагностичної інформації. Для розглянутих методів діагностування розроблені алгоритми побудови діагностичних тестів аналогових й цифрових блоків та алгоритми проведення діагностування аналогових і цифрових блоків.

Отримані наукові результати дозволили розробити узагальнену методику діагностування аналогових та цифрових пристроїв блоків РЕТ АА СТД. Методика складається з двох етапів. На першому етапі (етапі проектування радіоелектронного блока) виконуються наступне:

- аналіз функціональних особливостей аналогових й цифрових блоків;
- розробка алгоритмів для побудови діагностичних моделей аналогових й цифрових блоків;
- побудова діагностичних моделей аналогових й цифрових блоків;
- розробка алгоритмів для побудови діагностичних тестів для блоків;
- розробка алгоритмів визначення діагностичних параметрів (ДП);
- визначення верхніх и нижніх границь діагностичних параметрів.

Другий етап проводиться під час діагностування радіоелектронного блока. Він виконується в наступній послідовності:

1. Установка радіоелектронного блока в АА СТД и його ініціалізація.
2. Установка АА СТД в робочий стан.
3. Подача діагностичного тесту на блок.
4. Зняття діагностичних параметрів УВИМ.
5. Порівняння значень ДП увим з верхньою і нижньою границями УЕТВ і УЕТМ.
6. Прийняття рішення про технічний стан блока.
7. Локалізація несправного РЕК у випадку несправного ТС блока.
8. Визначення несправного РЕК.

Результатом другого етапу та всієї методики в цілому являється визначення технічного стану блока. У випадку несправного ТС блока – локалізація несправного РЕК.

Ефект від впровадження методики полягає в скороченні числа діагностичних параметрів, зменшення часу діагностування, скороченні апаратної частини АА СТД та зменшенні вартості діагностування при виконанні вимог до його вірогідності.

Секція 3

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ, ВІДНОВЛЕННЯ, МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РЕМОНТУ РАДІОЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ОЗБРОЄННЯ

Організація імплементації трансформаційних процесів у збройних силах Республіки Польща

В сучасному взаємозалежному світі визначення безпеки як безпеки лише своєї власної території є надто обмеженим розумінням національних інтересів. Сьогодні на безпеку можуть вплинути події, які виникають на території інших країн. За таких умов провідні країни світу вдаються до рішучих дій з трансформації національних збройних сил. Сьогодні процес трансформації триває у збройних силах понад 30 країн світу. З метою створення ефективного механізму імплементації трансформаційних процесів у збройних силах у Міністерстві оборони Республіки Польща відбулися додаткові організаційні зміни – створена нова структура – Департамент Трансформації (ДТ). Таке рішення було прийнято в результаті Огляду Оборонних Стратегій (ООС) під керівництвом Міністра Національної Оборони. ООС був акцентований на нових загрозах та проблемах безпеки Польщі та на її національних інтересах. Виходячи із ООС ці нові фактори визначають необхідність трансформації збройних сил Польщі.

Перед ДТ поставлена задача визначити стратегічні напрями трансформації збройних сил та їх інфраструктури (забезпечення). Згідно програми ДТ відповідає за проведення майбутніх змін у Збройних Силах Польщі, підготовку переліку необхідних змін, підготовку процесу реалізації цих змін, моніторинг змін у Польщі та інших країнах, і в першу чергу у країнах-членах НАТО.

Дослідження та рекомендації Департаменту трансформації мають фундаментально змінити можливості збройних сил і в результаті створити потенціал, що дозволить адекватно реагувати на сучасні та майбутні загрози і проблеми безпеки. Департамент був заснований як міжвидовий орган. До його складу входять пропорційно цивільні та воєнні експерти зі служб збройних сил Польщі. Департамент трансформації відповідає за зміни у збройних силах Польщі, включаючи визначення політики трансформації збройних сил, планування, координацію, підтримку та гармонізацію трансформаційних процесів у Міністерстві Оборони та оборонному секторі. Сфера відповідальності включає також проведення періодичних ООС та моніторинг виконання відповідних розпоряджень, виданих Міністром оборони на підставі Оглядів.

До сфери відповідальності зокрема відносяться:

- визначення політики трансформації, планування робіт та впровадження ініціатив;
- моніторинг, координація та гармонізація основних заходів з питань трансформації сектору оборони Польщі;
- проведення періодичних ООС згідно запланованого графіка.

Для успішного реформування ЗС України є важливим вивчення досвіду трансформації збройних сил країн-членів НАТО та застосування його в умовах політики позаблоковості, співробітництва з НАТО та участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

*д.т.н., доц. Боряк К.В. (ОДАТРЯ),
Опенько П.В. (НУОУ),
к.т.н. Панін В.Г. (ВІКНУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

Методика прогнозування залишкового терміну служби (ресурсу) РЕЗ комплексів ЗРО при експлуатації за технічним станом

Удосконалена методика призначена для оцінки показників залишкового терміну служби (ресурсу) відповідних радіоелектронних засобів (РЕЗ) комплексу зенітного ракетного озброєння (ЗРО) в умовах експлуатації за технічним станом (ЕТС) з метою подальшого ухвалення рішень щодо можливості подальшої експлуатації з корегуванням призначеного терміну служби або про припинення експлуатації і доцільності проведення ремонту встановленого виду і є складовою частиною методики оцінки довговічності комплексів ЗРО при ЕТС для вирішення завдань обґрунтування доцільності продовження призначеного терміну служби зразків ЗРО та планування заходів технічного обслуговування та ремонту (ТО і Р).

В методиці результати експлуатаційних спостережень, накопичені на сукупності інтервалів експлуатації фіксованої тривалості, у вигляді сукупності оцінок показників безвідмовності (ПБ) розглядаються як вихідні дані для побудови залежностей зміни величин ПБ від параметрів, що характеризують режими експлуатації: тривалість експлуатації, сумарний наробіток, тощо. В якості показників надійності в методиці обрані: середній наробіток на відмову (ймовірність безвідмовного увімкнення) РЕЗ комплексів ЗРО.

Напрями дослідження процесу прогнозування залишкового терміну служби (ресурсу) РЕЗ комплексів ЗРО при ЕТС з урахуванням об'єктивних і інших факторів визначають наявність підпорядкованих одиній меті наступних основних етапів методики: аналізу початкових даних про результати експлуатації РЕЗ комплексів ЗРО, його режими і умови експлуатації, номенклатуру і вимоги до величини нормованих показників безвідмовності і довговічності; розробку математичних моделей процесу зміни технічного стану РЕЗ комплексів ЗРО, що базуються на принципах ітераційного підходу до вибору їх раціональних структур, з використанням методу групового урахування аргументів (МГУА) для побудови оптимальних математичних моделей, прогнозуванням значень показників безвідмовності РЕЗ комплексів ЗРО на майбутній інтервал їх експлуатації; оцінку якості прогнозу технічного стану РЕЗ комплексів ЗРО; оцінку техніко-економічної ефективності та уточнення показників призначеного терміну служби РЕЗ комплексів ЗРО за техніко-економічним критерієм.

Запропонована методика є складовою науково-методичного забезпечення вирішення завдань продовження призначених термінів служби (ресурсів) РЕЗ комплексів ЗРО, індивідуального призначення моментів і об'ємів проведення ремонтів, проведення технічних обслуговувань, контролів граничного стану та корегування номенклатури і об'ємів експлуатаційного ЗІП.

Алгоритм побудови статичної моделі транзистора

Перспективним методом технічного діагностування являється енергодинамічний метод. Однією із складових, що визначають метод діагностування являється діагностична модель об'єкта діагностування.

На сучасному етапі розвитку науки і техніки є можливість отримання, обробки та управління діагностичною інформацією на основі використання інформаційних технологій для розробки методів і засобів діагностування об'єктів радіоелектронної техніки, що дозволяють визначати технічний стан з точністю до радіоелектронних компонентів, зокрема, транзисторів.

Складовою частиною енергодинамічного методу діагностування є діагностична модель транзистора з урахуванням процесів, що в ньому протікають. Діагностична модель транзистора розроблена для трьох режимів роботи: активного, насичення і відсічки. Вона представляє собою залежності струмів емітера, колектора і бази

$$I_e^M = I_e^n + I_e^p + I_e^{\text{рек}} - I'_k - I_{\text{тг}}^e + I_e^{\text{біч}},$$

$$I_k^M = -I'_e + I_k^n + I_k^p - I_{\text{тг}}^k - I_k^{\text{пас}} + I_k^{\text{біч}},$$

$I_b^M = I_e^M + I_k^M$, де I_e^n та I_k^n – електронні складові струмів емітера і колектора, I_e^p та I_k^p – діркові складові струму емітера та колектора; $I_e^{\text{рек}}$ – складова рекомбінаційного струму в емітерному переході, I'_e та I'_k – складові струмів емітера та колектора, які збираються активними площами, $I_{\text{тг}}^{\text{пас}}$ – струм термогенерації пасивної області ($S_k^{\text{пас}}$) колекторного переходу, $I_k^{\text{пас}}$ – струм колектора з пасивної області бази з урахуванням поверхневої рекомбінації, $I_e^{\text{біч}}$ та $I_k^{\text{біч}}$ – складові струму бази, що обумовлені бічними поверхнями.

Враховуючи те, що ефективне значення ширини бази входить у всі складові струмів діагностичної моделі, то їх можна переписати в наступному вигляді:

$$I_e^M = (\tilde{I}_e^n + \bar{I}_e^n) + (\tilde{I}_e^p + \bar{I}_e^p) + (\tilde{I}_e^{\text{рек}} + \bar{I}_e^{\text{рек}}) - (\tilde{I}_{\text{тг}}^e + \bar{I}_{\text{тг}}^e) - (\tilde{I}'_k + \bar{I}'_k) + (\tilde{I}_e^{\text{біч}} + \bar{I}_e^{\text{біч}}),$$

$$I_k^M = -(\tilde{I}'_e + \bar{I}'_e) + (\tilde{I}_k^n + \bar{I}_k^n) + (\tilde{I}_k^p + \bar{I}_k^p) - (\tilde{I}_{\text{тг}}^k + \bar{I}_{\text{тг}}^k) + (\tilde{I}_k^{\text{біч}} + \bar{I}_k^{\text{біч}}),$$

де, знаки $\sim$ та $-$ визначають складові струму: залежну та незалежну від часу напрацювання відповідно.

Статична модель транзистора дає однозначну залежність струмів транзистора від напруг на переходах і від часу його напрацювання.

Для визначення діагностичних параметрів різних типів транзисторів розроблено алгоритм визначення залежностей струмів емітера, колектора і бази. Даний алгоритм враховує те, що кожна із складових діагностичної моделі є не тільки функцією електрофізичних властивостей напівпровідника, часу перехідних процесів, але й часу напрацювання (старіння). Особливістю розробленого алгоритму являється можливість визначати параметри енергодинамічних імпульсів, що виникають при переході транзистора з одного стану в інший.

Вплив параметрів транспортного засобу на його коливання

Основними пристроями, що захищають автомобіль від динамічних впливів, викликаних нерівностями дороги, є підвіска й шини. Підвіска забезпечує передачу сил і моментів, що діють між колесом і рамою (кузовом). Залежно від призначення транспортного засобу, його вантажопідйомності й умов експлуатації конструкція підвіски може бути виконана по-різному.

Підресореною частиною транспортного засобу є його елементи, маса яких передається пружному пристрою підвіски – кузов і рама (остів) з закріпленими на ній механізмами. Ті елементи, сила тяжіння яких не передається через пружний пристрій підвіски, називають не підресореними (колеса у зборі і осі). Таким чином, на коливання транспортного засобу можуть впливати наступні параметри: жорсткість підвіски, маса кузова і рами (підресореної частини), маса коліс і осей (не підресореної частини) і опір пристрою гасіння (амортизаторів).

Найбільш ефективним є зменшення жорсткості підвіски при відповідному опорі амортизаторів. Це суттєво ще тому, що при розробці підвіски є практична можливість зміни пружної характеристики підвіски і характеристики амортизаторів. Саме тому, пружна характеристика і частини мають бути присутні при комплексному вирішенні.

Однак, слід зазначити, що зменшення жорсткості підвіски потребує вирішення цілої низки досить складних інженерних задач. Основною задачею є поєднання малої жорсткості поблизу статичного положення (великій статичний прогин f_p) з відсутністю ударів у упори при обмежених динамічних ходах $f_{дв}$, $f_{дс}$ (від статичного положення до упору), що можливе лише при реалізації пружною частиною підвіски відповідної нелінійної пружної характеристики. Оптимальна підвіска повинна задовольняти п'яти основним вимогам:

1. Максимальний робочий прогин $f_p = 150...300$ мм;
2. Динамічний хід при віддачі і стиску $f_{дв}$ ($f_{дс}$) = 100...150 мм;
3. У діапазоні в діапазоні $\pm 0,6 f_d$ – зміна жорсткості до 20 %;
4. За межами діапазону $\pm 0,6 f_d$ – плавне підвищення жорсткості, що відповідає кубічній залежності;
5. Найбільше навантаження, яке передає підвіска при підході до верхнього упору 1,6–2 статичної.

Результати проведених досліджень широкого кола транспортних засобів та їх статистична обробка дозволили встановити загальне співвідношення мас підресореної частини транспортних засобів різного призначення з вантажем і без. Дані цих досліджень вказують на те, що за допомогою підвіски потрібно реалізувати сімейство пружних характеристик, кожна з яких відповідає різному ступеню навантаження. Це можливо тільки при ручному або автоматичному регулюванні жорсткості підвісок і стосується зокрема пневматичних підвісок.

Виявлення джерел радіовипромінень за допомогою спектрально-кореляційної обробки та селекції сигналів у частотній області

Особливість кореляційної обробки сигналів після їх перетворення послідовним спектралізатором полягає в частотному "забарвленні" вихідних сигналів із суворою відповідністю між відносним запізнюванням (тобто просторовим положенням джерела випромінювання, що впливає) і частотою заповнення вихідного сигналу. Ця особливість дозволяє здійснити роздільну частотну селекцію корисного й перешкоджаючого сигналів. При цьому виділення перешкоджаючих сигналів, прийнятих бічними пелюстками основної антени, забезпечує формування порогу компенсації, що наближається до гіпотетично бажаного і відображає за формою реальний рівень бічних пелюсток.

Теоретичний аналіз алгоритму обробки проводиться стосовно до аналогового варіанта пеленгаційного пристрою. Прийняті коливання сигналів зовнішнього джерела випромінювання (ДВ) перетворюються в сигнали, форма яких відображає їх миттєві спектри. Це завдання виконується послідовним спектралізатором (ЛЧМ-гетеродин, змішувач, ДЛЗ, що виконує роль вузько-смугового фільтра). Для виключення впливу різниці фаз, повинен використовуватися один гетеродин для обох каналів спектралізатора. Характеристика групового запізнення дисперсійної лінії затримки (ДЛЗ) дзеркально погоджена з законом зміни частоти ЛЧМ гетеродина $f_r(t)$.

Перешкоди, що прийняті бічними пелюстками основної антени, мають відносне запізнення τ_{01} , що обумовлене величиною бази й кутовим відхиленням ДВ від напрямку антени. При цьому спектри таких сигналів відрізняються на фазовий множник $\exp\{j2f\tau_{01}\}$. У результаті зжатиї імпульс, що відповідає гармоніці f_1 в другому каналі буде відрізнятися по фазі від імпульсу першого каналу на $\varphi_1 = 2\pi f_1 \tau_{01}$. Аналогічно для гармоніки f_2 фазове запізнення буде $\varphi_2 = 2\pi f_2 \tau_{01}$ й так далі.

Спектрально-кореляційна обробка сигналів дозволяє трансформувати відносне запізнення в пропорційний йому зсув частоти вихідних сигналів корелятора. Завдяки цьому з'являється нова ступінь свободи при вирішенні завдань боротьби з перешкоджаючими сигналами в пеленгаційному пристрої. Таке завдання зводиться до селекції сигналів у частотній області й відкриває нові можливості боротьби з помилковими пеленгами.

Принципове розходження між стандартним каналом кореляційної обробки й каналом спектрального корелятора полягає в різноманітній структурі їх вихідних сигналів, які є взаємнокореляційною функцією прийнятих різними антенами коливань, але відрізняються частотним заповненням. Якщо стандартний корелятор забезпечує придушення вихідного сигналу в залежності від відносного запізнення τ_{01} , то спектральний корелятор "розставляє" вихідні сигнали пропорційно τ_{01} на частотній осі. Завдяки цьому з'являється можливість роздільної обробки корисного й перешкоджаючих сигналів.

Для технічної реалізації фільтрів селекції доцільно використовувати цифрову систему обробки. При цьому роль послідовних спектралізаторів виконують процесори ДПФ або БПФ.

Таким чином, запропонований метод побудови ПП, забезпечуючи придушення бічного прийому й формування сигналу компенсації, еквівалентного "слідкуючому" порогу, дозволяє підвищити інформаційну здатність (ІЗ) системи пеленгації. Ступінь підвищення ІЗ залежить від величини бази між основною й допоміжною антенами й реалізуємих частотних характеристиках фільтрів селекції.

*к.т.н. Глухов С.І. (ВІКНУ),
Шевченко В.В. (ВІКНУ)*

Визначення технічного стану цифрових ТЕЗів за допомогою електромагнітного методу діагностування

Існуюча система технічного обслуговування і ремонту (СТОіР) радіоелектронних засобів озброєння (РЕЗО) являє собою ієрархічну структуру і має ряд недоліків. Так третій і другий рівні частково дублюють один одного. Крім того, при застосуванні існуючих (омічних) методів діагностування для перевірки технічного стану типових елементів заміни (ТЕЗ) втрачається багато часу. Збільшує час відновлення і відстань (сотні кілометрів) між першим і другим рівнем СТОіР. Тому ЗІП об'єкта тривалий час може залишатися недоукомплектованим. Усе це призводить до зростання середнього часу відновлення об'єкта і зменшення коефіцієнта готовності об'єкта.

Тому пропонується розробка нового (електромагнітного) методу діагностування цифрових типових елементів заміни на першому рівні СТОіР (рівні експлуатації).

Ідея електромагнітного методу діагностування полягає в тому, що в якості діагностичного параметра (ДП) використовується амплітуда відеоімпульсів, наведених в антенному пристрої. Перехід цифрового ТЕЗ із одного стану у протилежний супроводжується зміною електромагнітного поля. Дану властивість доцільно використовувати для визначення його технічного стану. Для цього антена, таких же розмірів і форми, як і ТЕЗ, розміщується над її корпусом. При спрацьовуванні будь-якого з логічних елементів (ЛЕ) інтегральної мікросхеми (ІМС) у пластині наводиться імпульсна електрорушійна сила, яка генерує імпульс певної амплітуди. Наявність імпульсу на виході пластини служить інформацією про факт перемикавання ЛЕ ІМС. Діагностична інформація (ДІ), що отримана за допомогою антенного пристрою, являє собою послідовність відеоімпульсів, надходить до блоку її обробки. На основі порівняння параметрів імпульсів, еталонних і наведених у антенному пристрої, приймається рішення про технічний стан даного цифрового ТЕЗа.

Таким чином, виникає необхідність в удосконаленні системи технічного обслуговування та ремонту, зменшення вартості та середнього часу відновлення об'єктів РЕЗО за рахунок визначення технічного стану цифрових ТЕЗ за допомогою електромагнітного методу діагностування на першому рівні СТОіР (рівні експлуатації РЕЗО).

*к.військ.н., с.н.с. Дранник П.А. (НУОУ),
к.військ.н. Гогоняц С.Ю. (НУОУ),
Опенько П.В. (НУОУ),
к.т.н. Кобзєв В.В. (ХУ ПС)*

Впровадження стратегій технічної експлуатації за станом ОВТ ЗРВ ПС ЗСУ

В теперішній час на озброєнні зенітних ракетних військ (ЗРВ) знаходиться значна кількість озброєння та військової техніки (ОВТ) з терміном перебування в експлуатації понад призначені терміни служби. При цьому його технічний стан не дозволяє в повному обсязі підтримувати встановлений нормативний рівень технічної готовності ОВТ ЗРВ у зв'язку з практичною відсутністю відновлення ресурсів за рахунок проведення ремонтів за цей період.

Шляхом вирішення цієї проблеми в сучасних умовах є переведення ОВТ ЗРВ на експлуатацію за технічним станом (ЕТС) з метою підтримання встановленого рівня ефективності поза межами значень календарних і ресурсних показників, встановлених розробником та виробником ОВТ при суттєвому скороченні витрат на його утримання.

Аналіз досвіду функціонування систем експлуатації ОВТ розвинутих у військовому відношенні країн світу свідчить про створення автономної системи підтримання технічної готовності ОВТ із залученням наявних національних ресурсів. При переведенні зразків на ЕТС забезпечується заданий рівень ефективності їх використання за призначенням та надійності з мінімальними затратами часових, трудових та матеріальних ресурсів на їх технічну експлуатацію.

В доповіді розглядаються основні переваги ЕТС перед існуючою регламентованою стратегією технічної експлуатації, які пов'язані зі зменшенням експлуатаційних витрат за рахунок відмови від ремонту працездатних зразків ОВТ, їх складових частин та комплектуючих виробів, які та характеризуються потрібним рівнем надійності та проведення технічного обслуговування за вдосконаленою технологією висококваліфікованими спеціалістами бригад технічного обслуговування; одночасних витрат на ремонт за рахунок їх розподілення протягом достатньо великих термінів експлуатації; забезпеченням подальшої експлуатації частини виробів без проведення капітальних ремонтів. Наведені перспективи розвитку методів і засобів технічного діагностування та автоматизованого контролю, розглянуті можливості застосування методів технічного обслуговування окремих складових частин ОВТ за станом з контролем параметрів, проблемні питання та шляхи їх вирішення.

Таким чином, ЕТС ЗРО має за мету своєчасне попередження відмов ОВТ при умові забезпечення максимально можливого їх наробітку до заміни при організації постійного спостереження за виробами під час експлуатації.

Комбіноване управління нелінійними об'єктами

Для управління складними об'єктами в умовах апріорної невизначеності застосовують адаптивні системи управління. Існуюча теорія адаптивного управління вирішує приватні задачі при істотних обмеженнях. Управляючі впливи формуються пропорційно поточним значенням змінних стану об'єкта управління (ОУ), або використовують регулятори з заздалегідь обраною структурою (як правило, за емпіричними правилами) і постійними налаштованими параметрами.

Проте в реальних ситуаціях в адаптивних системах автоматичного управління можна використовувати лише одну реалізацію збурних впливів, які є довільними, але обмеженими за абсолютною величиною функціями часу. Тому традиційні адаптивні системи автоматичного управління з реальними збурними впливами неминуче мають статичну похибка регулювання та створюють істотне перерегулювання керованих змінних.

Таким чином, завдання синтезу адаптивних систем автоматичного управління нелінійними об'єктами є актуальною науковою задачею, рішення якої має велике теоретичне і прикладне значення.

Класичні методи синтезу систем управління базуються на добре розвинутому апараті інтегро-диференціального числення, але зараз отримують великий розвиток і широке застосування штучні нейронні мережі (ШНМ), які являють собою альтернативний напрямок в теорії автоматичного управління та пропонує інший спосіб вирішення цієї задачі.

Переваги нейромережного підходу, порівняно з класичними методами полягають у наступному:

- паралелізм обробки інформації;
- єдиний і ефективний принцип навчання;
- надійність функціонування;
- здатність вирішувати неформалізовані завдання.

У системах управління вони можуть застосовуватися в якості регуляторів і ідентифікаторів. Для побудови регуляторів і ідентифікаторів найбільше застосування отримали багат шарові нейронні мережі прямого розповсюдження, в яких інформація розповсюджується від шару до шару в напрямку руху сигналу, зворотний рух заборонено. ШНС такого типу отримали широке розповсюдження завдяки простоті структури, швидкодії за рахунок паралельної обробки інформації, наявності розроблених алгоритмів навчання мереж і стандартних програм для їх реалізації. Також, одним з перспективних способів управління є гібридне управління, в якому нейронні мережі працюють спільно зі звичайними контролерами, ПІД-регуляторами або іншими типами контролерів.

**Порівняльна оцінка за статистичними показниками виявлення
оптимального алгоритма адаптивного багатоканального прийому з
алгоритмом "надрозрізнення" із використанням методу Кейпона**

Розглянуто особливості формування кореляційної матриці (КМ) вихідних сигналів АР при оптимальному алгоритмі побудови адаптивної системи приймання та системи виявлення за алгоритмом Кейпона.

Обґрунтована процедура обробки для другого варіанта, визначена статистика вихідного сигналу і зроблено розрахунок умовних ймовірностей вірного виявлення і хибної тривоги. Представлені графіки кривих виявлення для виявлявача за алгоритмом Кейпона і оптимальним алгоритмом. Показано, що втрати за рахунок неоптимальності перевищують 1,5 дБ.

При оптимальному алгоритмі адаптивного багатоканального прийому для формування вагових коефіцієнтів використовується зворотня кореляційна матриця сигналів перешкод. Труднощі практичної реалізації алгоритму полягають в тому, що на виході приймальних каналів антенної решітки має місце нероздільна суміш корисного і перешкодового сигналів, що призводить до зниження якості виявлення.

У зв'язку з цим виникла необхідність постановки сформульованої задачі, що забезпечує можливість обійти важкий момент обробки, зазначений вище, за рахунок застосування одного з відомих алгоритмів "надрозрізнення", що одночасно дозволяють отримати властивість високого розрізнення.

Модифікація алгоритму Кейпона дозволяє використовувати при операціях обробки оцінку кореляційну матрицю, яка формується на основі амплітудно-фазового сигнального розподілу поля в розкритті антенної решітки.

Визначено математичний алгоритм обробки в багатоканальному виявлячі з використанням так званої функції Кейпона. Обґрунтований закон розподілу ймовірностей вихідного сигналу, що підкоряється розподілу " χ^2 -квадрат". Закон застосовано для розрахунку умовних ймовірностей вірного виявлення і хибної тривоги.

На підставі результатів розрахунку, підтверджених методом статистичного моделювання Монте-Карло, представлені криві виявлення для двох варіантів: з використанням модифікованого алгоритму Кейпона і оптимального алгоритму. Зроблена оцінка втрат за рахунок неоптимальності обробки.

Фазові переходи в подвійних системах А2–В6

При кімнатній температурі під дією високих тисків у халькогенідах підгрупи цинку спостерігаються фазові переходи. Вони можуть фіксуватися по зміні об'єму та електроопору.

У системах типу $A^2 - B^6$ при підвищенні гідростатичного тиску температура плавлення починає збільшуватися і утворюється одне з'єднання еквіатомного складу, яке конгруентно плавиться. Температура плавлення з'єднання, як правило, значно перевищує температуру плавлення вихідних компонентів.

До теперішнього часу $T - X$ проекції діаграм стану $P - T - X$ побудовані для всіх систем типу $A^2 - B^6$, за винятком $Zn - S$ і $Cd - S$. У системах $Zn - Te$ і $Cd - Te$ досліджені також $P - T$ проекції діаграм стану. $T - X$ проекція діаграми $P - T - X$ системи $Zn - Te$ була досліджена рядом авторів. У системі $Zn - Te$ є одна сполука $ZnTe$, яка плавиться при температурі 1290°C і утворює вироджені евтектики зі своїми компонентами.

Наявність гострого максимуму, що відповідає складу з'єднання, вказує на взаємодію між атомами цинку й телуру в розплаві.

Поблизу 1210°C на кривий ліквідус зі сторони цинку від стехіометричного з'єднання спостерігається горизонтальна ділянка, що зв'язується з можливим розшаровуванням у рідкій фазі.

Розчинність телуру в рідкому цинку змінюється від $3 \cdot 10^{-3}$ ат.% при 512°C до $(8 \div 9) \cdot 10^{-2}$ ат.% при 910°C . $P - T - X$ діаграма системи $Zn - Te$ була побудована методом оптичної щільності парів. Виміряні парціальні тиски цинку й телуру над твердим $ZnTe$ для сполук від 40 до 55 ат.% Te до температури 917°C .

Визначено, що в області температур $500 - 910^\circ\text{C}$ парціальний тиск цинку p_{Zn} над насиченим цинком $ZnTe$ такий же, як і над чистим цинком; складає 0,114 атм при 727°C і 1,17 атм при 917°C .

Парціальний тиск телуру над насиченим телуrom $ZnTe$ (p_{Zn}) визначається в температурній області між 398 і 913°C ; його величина трохи менша тиску парів чистого телуру, а також сильно залежить від температури й становить $0,03 \cdot 10^{-4}$ атм при 398°C і 0,346 атм при 903°C .

*д.т.н., проф. Крижний А.В. (ВІТІ НТУУ "КПІ"),
Опенько П.В. (НУОУ),
к.т.н., доц. Шваб В.К. (ВІКНУ)*

Прогнозування розвитку зенітного ракетного озброєння на середньострокову перспективу

Широкий спектр задач, які повинні виконувати комплекси (системи) зенітного ракетного озброєння (ЗРО), та динаміка їх кількісного і якісного зростання різко загострюють проблему довговічності озброєння в плані витрачання запасу надійності як за календарною ознакою, так і за наробітком (технічна довговічність).

Постійний контроль за прогресуючим процесом зниження ефективності застосування комплексів (систем) ЗРО при зростанні або появі нових можливостей (якостей) засобів повітряного нападу (моральна довговічність) та накладенням економічних обмежень (економічно-раціональна довговічність) в цілому дозволяє сформувати відповідні елементи інформаційної основи прийняття рішення щодо подальшої експлуатації парку комплексів (систем) ЗРО, що розглядається.

В доповіді наведено, що досягнення цілей розвитку комплексів (систем) ЗРО в даний час ускладнене дією ряду негативних факторів, основними з яких є: прогресуюче фізичне і моральне старіння парку комплексів (систем) ЗРО; недостатній рівень фінансування створення нових і підтримки у боєготовому стані комплексів (систем) ЗРО, що перебувають в експлуатації; моральне і фізичне старіння основних виробничих фондів підприємств ОПК, зокрема лабораторної і випробувальної бази, застарілі технології виробництва озброєння і військової техніки (ОВТ) і комплектуючих виробів; практично повне припинення фундаментальних, прогнозних і пошукових наукових досліджень, направлених на забезпечення перспектив розвитку, якості і надійності комплексів (систем) ЗРО.

На підставі світового досвіду експлуатації та тенденцій розвитку комплексів (систем) ЗРО, досліджень науково-обґрунтованих підходів щодо забезпечення ефективності складних технічних систем (СТС), в тому числі комплексів (систем) ЗРО зроблений висновок щодо необхідності впровадження перспективних стратегій ТО і Р, наведені перспективи розвитку методів і засобів технічного діагностування та автоматизованого контролю, розглянуті можливості застосування методів технічного обслуговування окремих складових частин ОВТ за станом з контролем параметрів, проблемні питання та шляхи їх вирішення.

В доповіді визначені напрями і принципи розвитку зенітного ракетного озброєння на основі досягнень науково-технічного прогресу і досвіду розробки комплексів (систем) ЗРО у розвинених країнах світу.

*к.військ.н., доц. Левченко М.А. (НУОУ),
Паталаха В.Г. (НУОУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

Тенденції розвитку та застосування сучасних засобів повітряного нападу та їх вплив на побудову системи зенітного ракетного прикриття

Аналіз локальних війн і збройних конфліктів кінця XX – початку XXI століть свідчить, що основна роль у вирішенні завдань збройної боротьби належить повітряній компоненті.

Основними тенденціями розвитку та застосування засобів повітряного нападу можна вважати ведення збройної боротьби із застосуванням засобів нового технологічного рівня з використанням сучасних авіаційно-космічних та інформаційних технологій і широким застосуванням високоточних засобів ураження, систем управління та розвідки; ураження на відповідних етапах в першу чергу не угруповань сухопутних військ, а важливих центрів державного та військового управління, об'єктів матеріально-технічного забезпечення, резервів.

Виходячи з того, що з одного боку відбувається стрімкий розвиток тактико-технічних характеристик засобів повітряного нападу, вдосконалюються існуючі форми і способи їх застосування, з другого – незмінні тактико-технічні характеристики зенітних ракетних комплексів, виникає нагальна потреба реагування на асиметричний характер бойових дій. Таким чином існує необхідність розроблення і впровадження нових способів побудови системи зенітного ракетного прикриття, яка здатна протистояти існуючим викликам і загрозам сьогодення.

*к.військ.н., доц. Левченко М.А. (НУОУ),
Паталаха В.Г. (НУОУ),
к.т.н. Панін В.Г. (ВІКНУ)*

Удосконалення методики побудови бойового порядку в/частини ЗРВ

Для здійснення захисту адміністративних, промислово-економічних центрів (районів) країни, угруповань збройних Сил, важливих державних, військових і інших об'єктів від ударів засобів повітряного за допомогою зенітних ракетних військ будується система зенітного ракетного прикриття, основною якої є система зенітного ракетного вогню. При її створенні важливою задачею є визначення бойового порядку, при якому б забезпечувалось максимальне використання можливостей зенітного ракетного озброєння. Зазначена задача має складний оптимізаційний характер і віднесена до задач дослідження операцій, в яких головним завданням є формалізація обмежень та критеріїв оптимізації.

В відомих рішеннях оптимізації бойового порядку не приділена увага питанню розташування засобів зенітного ракетного озброєння на певних висотах рельєфу місцевості, які суттєво впливають на ступінь використання можливостей при діях засобів повітряного нападу на малих висотах.

Запропонована методика дозволить визначити варіант побудови бойового порядку військової частини зенітних ракетних військ, який забезпечить максимально можливу реалізацію можливостей зенітного ракетного озброєння не тільки на великих та середніх, а і на малих та гранично малих висотах.

Аналіз методів управління мобільним роботом

Мобільні роботи мають широке застосування в різних галузях промисловості і господарства. Вони не замінні: при ліквідації аварій на атомних електростанціях, при пошуку і виявленні вибухових речовин, при діагностиці несправностей в комунікаціях і їх усуненні. Роботи здатні сприймати обстановку зовнішнього середовища, в якій вони функціонують, будувати модель середовища, автоматично приймати рішення про свої дії та виконувати їх, змінювати свою поведінку зі зміною обставин, самонавчатись по мірі накопичення власного досвіду.

Управління маніпуляторами здійснюється за трьома координатами, тому система управління триканальна і складається з приводів управління і алгоритму управління, який реалізується на ЕОМ.

Відповідно до завдання, ЕОМ здійснює розрахунок траєкторії, на основі якої перетворювач координат здійснює формування задавальної дії координат X , Y , Z згідно з кількістю приводів. Задавальна дія надходить на відповідний пристрій управління (ПУ), куди також подається сигнал зворотнього зв'язку про положення осей маніпулятора. В кожному із ПУ на основі отриманих помилок формується управляюча дія на привід, який рухає маніпулятор за відповідною координатою на задану величину.

Мобільні роботи мають технічні чутливі датчики (силові, візуальні, локаційні та ін.). Такі роботи можуть працювати за заданою програмою, але в процесі функціонування може здійснюватися корекція управління за рахунок датчиків, які сигналізують про зміну середовища.

Роботи з технічним або штучним інтелектом в процесі роботи самостійно формують мету та лінію поведінки. Для проектування системи управління, що реалізує такий принцип, можуть використовуватися методи вирішення проблем на базі штучного інтелекту, оптимального планування та адаптивного управління. При такому управлінні робота можна розглядати як інтелектуальний мехатронний об'єкт із власною базою даних і базою знань, здатний адаптуватися до заздалегідь невідомим або мінливих умов функціонування в середовищі з перешкодами. Тому велике значення в теорії управління мають методи навчання та адаптації на тактичному (локальному) рівні управління і на стратегічному рівні управління.

Сьогодні ці методи і їх модифікації, що використовують моделі віртуальної реальності, дозволяють вирішити такі завдання інтелектуального управління МР: оптимальне або адаптивне планування маршруту руху МР в середовищі з перешкодами з використанням локальної або глобальної інформації, моделювання у віртуальному просторі МР навколишнього середовища та його поведінки, розпізнавання ситуацій і прийняття оптимальних рішень, програмування (інтерполяція) і адаптивна корекція руху МР по спланованим маршрутом, адаптивне управління рухом МР.

Технологія дублювання рівнів структури системи перетворення інформації в процесі керування роботом

В наш час, широке коло задач вирішується за допомогою використання автономних мобільних роботів (АМР). Головна проблематика їх створення полягає в складності побудови системи керування (СК). Складовою частиною якої є система перетворення інформації (СПІ). Вона виконує обробку масивів даних, що надходять ззовні АМР, для забезпечення необхідною інформацією СК.

Пропонується будувати СПІ у вигляді багаторівневої системи перетворення інформації, яка складається з моделей оточуючих об'єктів та складових частин АМР.

Під час побудови її структури необхідно враховувати, що інформація, отримана з навколишнього середовища, може носити частковий характер. Тобто її може бути недостатньо для формування моделей необхідної якості. Крім того, гігантський обсяг інформації, що отримується штучними органами почуттів, і створення на її основі програми рухів і дій робота – системи з більшим числом ступенів волі – вимагають розв'язку проблеми реального часу. Це значить, що обчислювальне обладнання, навіть при збільшеній за останній час швидкодії, не встигає впоратися з поставленими завданнями й часто стримує темп руху робота.

Все це приводить до того, що потужності для синтезу моделей існуючими алгоритмами недостатньо.

В таких умовах стоїть завдання пошуку шляхів підсилення різноманітності засобів перетворення інформації. Тобто необхідно підсилити здатність засобів формування структури підсистеми перетворення інформації відтворювати інформацію, якої недостає в первинному, описі за рахунок підвищення ефективності формування зв'язків між елементами цієї структури.

В статті запропоновано використовувати принцип рециркуляції даних при формуванні окремих моделей. При якому кількість інформації збільшується шляхом використання результатів моделювання як додаткового параметра первинного опису та повторення процесу синтезу моделі за одним і тим же алгоритмом.

На основі даного принципу була запропонована технологія дублювання рівнів структури підсистеми перетворення інформації.

Її суть полягає в тому, що вихідні сигнали агрегатів (моделей) нижчого рівня подаються на вхід агрегатів вищого рівня, вихідні параметри якого дублюють виходи агрегатів попереднього рівня.

В результаті використання даної технології, відбувається збільшення рівня адекватності моделей (в цьому випадку покращується значення критерію регулярності), що дозволяє стверджувати про доцільність використання даної технології.

*Опенько П.В. (НУОУ),
к.т.н. Панін В.Г. (ВІКНУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

Методика оцінки довговічності комплексів зенітного ракетного озброєння при експлуатації за технічним станом

Актуальність та новизна наведеної задачі визначається необхідністю науково-методичного забезпечення експлуатації за технічним станом (ЕТС) озброєння та військової техніки (ОВТ) зенітних ракетних військ, за якими не здійснюється авторський нагляд та у яких закінчилися призначені терміни служби, зберігання, ресурси тощо.

Для реалізації ЕТС необхідно в процесі експлуатації контролювати стан конкретного об'єкту и прогнозувати його зміну для своєчасного прийняття рішення про необхідність проведення ремонту. Своєчасне виявлення моменту переходу радіоелектронних засобів (РЕЗ) комплексів зенітного ракетного озброєння (ЗРО) у граничний стан є необхідною умовою ефективної реалізації ЕТС на практиці. При цьому передбачається, що комплекси ЗРО можуть експлуатуватися без встановлення міжремонтних ресурсів (термінів служби) і підлягають ремонту по досягненню ними відповідного виду граничного стану.

В якості показників надійності в методиці обрані: нестаціонарний повний коефіцієнт оперативної готовності, що враховує режими експлуатації РЕЗ комплексу ЗРО та коефіцієнт збереження ефективності комплексу ЗРО. За допомогою цих показників можливо оцінити як рівень надійності окремого РЕЗ, так і кількісно оцінити ступінь зниження ефективності комплексу ЗРО унаслідок зміни технічного стану (рівня надійності) його РЕЗ.

Обрано критерій оцінки надійності окремих РЕЗ та комплексу ЗРО, при яких забезпечується нормативно встановлений рівень боєготовності комплексу ЗРО.

Наведена структурно-логічна схема удосконаленої методики оцінки довговічності комплексів ЗРО при ЕТС та проведений опис її складових. Наведено, що для вирішення задачі оцінки та прогнозування змін технічного стану (рівня надійності) РЕЗ комплексів ЗРО в якості часткової методики використовується удосконалена методика прогнозування залишкового терміну служби (ресурсу) РЕЗ комплексів ЗРО при ЕТС, яка базується на алгоритмах пошуку оптимальних математичних моделей, побудованих з використанням методу групового урахування аргументів (МГУА).

Головна відмінність викладеного підходу від існуючих полягає у тому, що за його допомогою забезпечується відображення закономірностей впливу експлуатаційних та організаційно-технічних факторів на рівень ефективності функціонування комплексу ЗРО як системи з ієрархічною розгалуженою структурою з урахуванням зміни технічного стану (рівня надійності) його РЕЗ.

Отримані результати визначають напрямки досліджень щодо подальшого розвитку методичних підходів до оцінки довговічності парку комплексів ЗРО.

Аналіз методів зменшення віддзеркалення фотоелектричних перетворювачів

Для функціонування елементної бази сучасних і перспективних радіоелектронних засобів (РЕЗ) потрібні надійні й довговічні джерела енергозабезпечення. Реалізація фотоелектричних перетворювачів (ФЕП), як правило, ґрунтується на твердотілих технологіях і, в цілому, добре відпрацьована. При виборі вихідного матеріалу для твердотілих ФЕП у першу чергу необхідно враховувати ширину забороненої зони напівпровідника, що обумовлює максимальну питому потужність фотоперетворювача. Найбільш поширені твердотілі кремнієві ФЕП, тому що спектральна характеристика поглинання кремнію добре узгоджується зі спектральною характеристикою сонячного випромінювання.

Існує три методи зниження коефіцієнта відбиття: структуризація поверхні перетворювача, нанесення антивідбиваючого покриття (АВП), а також одночасне із створенням рельєфу поверхні використання антивідбиваючого покриття. Для монокристалічних кремнієвих ФЕП найбільш поширеним методом зменшення віддзеркалення є текстурування їх поверхні, яке дозволяє отримати наступні переваги: а) зниження коефіцієнта оптичного віддзеркалення від поверхні ФЕП; б) поглинання фотонів відбувається ближче до області просторового заряду через їх не перпендикулярне входження в об'єм напівпровідника.

Для текстурування поверхні кремнієвих пластин використовується спонтанне або локальне анізотропне травлення в гарячих лужних розчинах. При спонтанному анізотропному травленні на поверхні пластин утворюються чотиригранні піраміди, направлені вершинами вгору. При локальному текстуруванні травлення здійснюється через вікна в маскуючому шарі та формуються інвертовані піраміди, направлені вершинами вниз. Утворення пірамід пов'язане з тим, що швидкість травлення кремнію для площин (100) вища, ніж для площин (111). Для зниження ефекту підтравлення кремнію в напрямках $\langle 310 \rangle$ і $\langle 210 \rangle$ у лужні розчини додають ізопропиловий спирт. Одним з найбільш важливих і критичних параметрів при текстуруванні є концентрація розчину.

Іншими параметрами процесу є температура і час травлення. Найкращі результати були досягнуті в діапазоні температур $+70...90^{\circ}\text{C}$ за час близько 10 хв. Час травлення визначає розмір і щільність розташування пірамід, що впливає на віддзеркалення від поверхні пластин. Окрім анізотропного травлення, для структуризації поверхні кремнієвих пластин застосовуються механічне або лазерне гравіювання, реактивне іонне травлення.

Втрати, пов'язані з неповним поглинанням сонячного випромінювання зменшуються за рахунок вторинного проходження через фотоперетворювач, це досягається шляхом нанесення металевого шару на тильну поверхню ФЕП, який діє як дзеркало, відбиваючи кванти довгохвильового випромінювання, що не поглинаються назад в об'єм напівпровідника.

Система стабілізації кутового руху вимірювального елемента КВМ

Особливістю системи стабілізації кутового руху вимірювального елемента координатно-вимірювальної машини (КВМ) є обмеженість діапазону його роботи. Адаптивна система керування використовується тільки в тій області простору ознак, в якій традиційні способи керування неефективні – для кутових швидкостей у межах точності традиційного способу керування. За межами цього простору використовується звичайне керування, засноване на математичній моделі кутового руху вимірювального елемента, що являє собою систему нелінійних диференціальних рівнянь другого порядку. При виході значення одного з вхідних параметрів за границі допустимого діапазону, керування передається зовнішній системі, що повертає значення параметрів у границі діапазонів дії адаптивної системи керування.

Метою системи стабілізації є утримання кутового відхилення вимірювального елемента у заданому діапазоні. Керованість даного об'єкта керування забезпечується при спостереженні за такими параметрами, як поточний кут $\varphi(t)$ і кутова швидкість $\varphi'(t) = d\varphi / dt$ вимірювального елемента, а також впливом на об'єкт керування шляхом подачі електричних сигналів на приводи КВМ. Електричні сигнали задаються системою керування за допомогою керуючих моментів, що не перевищують деякої заданої величини $|L| \leq L_{\max}$.

В якості вхідних параметрів система керування приймає поточні значення кутового відхилення і кутової швидкості, а вихідним параметром є значення керуючого впливу L . Значення внутрішніх констант системи керування КВМ мають наступні значення: кількість вхідних змінних, кількість вихідних змінних, максимальна кількість правил в базі знань, граничне значення суми результуючих посилок. Параметри процедури кластеризації: максимальний розмір кластеру (початковий розмах функції приналежності), мінімальна різниця в значеннях потенціалу на двох наступних шагах алгоритму кластеризації.

Результати дослідів показали, що нечітка система керування КВМ навчається в середньому в 7,5 разів швидше відомих систем та показує при цьому в 3–8 разів більше заповнення бази знань.

Велике заповнення бази знань обумовлено властивістю нечіткої системи керування із інтерполяційними властивостями та відсутністю повного перебору при навчанні.

Порівнюючи процес навчання нечіткої системи керування КВМ з завадами і без, робимо висновок, що швидкість навчання за наявності завод знизилася несуттєво – всього на 6 % відносно випадку без завод. В ході експерименту було досліджено залежності значень різних характеристик нечіткої системи керування.

*к.військ.н., доц. Щипанський В.В. (НУОУ),
к.військ.н., доц. Ткачов В.В. (НУОУ),
к.т.н., с.н.с. Лук'янчук В.В. (ХУПС),
Опенько П.В. (НУОУ)*

Шляхи вирішення проблемних питань переведення озброєння ЗРВ на експлуатацію за технічним станом

До теперішнього часу підтримання боеготового стану озброєння зенітних ракетних військ (ЗРВ) в Повітряних Силах (ПС) ґрунтується на "жорсткий" стратегії технічної експлуатації (ТЕ) до відпрацювання встановлених або призначених термінів служби (ресурсів). При такій стратегії необхідний рівень працездатності та надійності досягається за рахунок регламентованих середніх і капітальних ремонтів та періодичного оновлення парку виробів, які експлуатуються, що веде до значних витрат. Тому доцільний перехід до гнучких ресурсозберезувальних технологій експлуатації та ремонту за технічним станом (ЕТС), які забезпечать законність їх експлуатації за межами початково встановлених термінів служби (ресурсів).

На даний час залишаються не розглянутими питання організації освоєння переведення на ЕТС парку зразків озброєння ЗРВ, які на цей час експлуатуються та ремонтуються за регламентованою стратегією, та їх науково-методичного забезпечення. У зв'язку з цим актуальним є визначення проблемних питань експлуатації зенітного ракетного озброєння (ЗРО) за технічним станом та шляхів їх вирішення.

В доповіді розглядаються основні положення щодо переведення та експлуатації ЗРО за технічним станом, визначення відповідних проблемних питань та шляхів їх вирішення. З метою найбільш повної реалізації переваг ЕТС доцільно весь парк ЗРО розподілити на групи: перша група – це зразки ЗРО, переведення на ЕТС яких потребує обов'язкового заводського ремонту; друга група – зразки ЗРО, для переведення яких на ЕТС необхідно виконати контрольно-відновлювальні роботи, які дозволять забезпечити їх послідовну ЕТС протягом 3–5-и років; третя група – це зразки ЗРО, переведення на ЕТС яких здійснюється шляхом виконання розширеного контролю граничного стану, поточного ремонту і технічного обслуговування великої періодичності, з їх подальшою ЕТС протягом 1–2-х років.

Таким чином, основними завданнями вирішення проблеми завчасного забезпечення ЕТС є розробка повного циклу науково-методичного забезпечення переведення на ЕТС і ЕТС від теоретичного обґрунтування до впровадження в практику та формування науково-методичного заділу та накопичення практичного досвіду з впровадження ЕТС на зразках ЗРО.

Секція 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬК (СИЛ)

Функціонування системи управління миротворчого контингенту у міжнародній миротворчій операції

Система управління миротворчим контингентом (далі – МК) являє собою сукупність функціонально та ієрархічно пов'язаних пунктів управління МК, органів управління та засобів управління, які функціонують у єдиному інформаційному просторі багатонаціональних сил у міжнародних миротворчих операціях (далі – ММО). В системі управління реалізується процес управління, тому можна констатувати, що система управління МК являє собою організаційно-технічну основу процесу управління у ММО.

Функціонування системи управління МК у ММО є по своїй суті складним і багатогранним процесом, що торкається різних аспектів розумової та фізичної діяльності посадових осіб, які беруть в ній участь.

Як показує аналіз, на функціонування системи управління МК у ММО здійснюють вплив як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори, які в кінцевому результаті визначають умови і сутність процесу, що досліджується.

Тобто, цей вплив можна визначити на підставі аналізу факторів, які у відповідності з діючими поглядами прийнято ділити на зовнішні та внутрішні. Необхідно відмітити, що зовнішні і внутрішні фактори мають загальну рису – вони, в основному, мають просторово-часові границі.

Визначено, що під ефективністю функціонування системи управління МК у ММО в розуміється комплексна характеристика цілеспрямованого процесу функціонування системи управління, яка відображає її здатність реалізувати потенційні можливості МК в інтересах досягнення поставлених цілей операції у складі багатонаціональних сил (далі – БНС) шляхом виконання визначених завдань при витраті певних ресурсів за визначений термін в умовах обстановки, яка досліджується.

Для того, щоб визначити ступінь внеску системи управління МК у ММО необхідно перед усім уточнити поняття потенційних можливостей МК, на реалізацію яких здійснює прямий вплив система управління.

Можливості МК складаються із можливостей щодо забезпечення виконання військових завдань мирного врегулювання.

Змістом можливостей військ є властивість підрозділів МК виконувати завдання з урахуванням конкретних умов обстановки.

Використовуючи метод аналогії по відношенню до змісту можливостей можна констатувати, що можливістю системи управління МК також є здатність виконувати завдання управління, основними з яких є:

підтримання високого морально-психологічного стану, бойової готовності військ МК;

безперервне добування, збір, вивчення, відображення та аналіз обстановки в районі проведення ММО;

прийняття рішень на застосування військ МК;

доведення завдань до підлеглих;

планування миротворчих дій;

організація та підтримка взаємодії між військами багатонаціональних сил, урядовими і неурядовими організаціями, місцевою владою;

організація та проведення заходів щодо підтримки готовності військ до виконання миротворчих завдань та забезпечення їх боєздатності;

організація та проведення заходів виховної роботи, бойового, матеріально-технічного забезпечення та військово-цивільного співробітництва;

організація управління в межах коаліційних сил та в системі управління держави;

безпосереднє керівництво підготовкою військ МК до виконання завдань у ММО та управління ними в ході їх виконання;

організація та здійснення контролю і надання допомоги підпорядкованим командирам, штабам та військам.

Щоб вирішувати завдання, система управління МК повинна задовольняти вимогам, що висуваються до неї. Ступінь відповідності цим вимогам і буде визначати ефективність її функціонування, тобто система управління МК буде ефективна, коли хоча б основні показники системи будуть відповідати потрібним значенням або бути близькими до них.

Бородій Я.В. (Прокур-ра Оболон. р-ну м. Києва)

Проблемні питання ОСББ в Україні

Сьогодні вступ до ОСББ є добровільним, і воно ніяк не може вплинути на таких співвласників, тому часто змушено сплачувати їхні платежі за рахунок загальних внесків членів об'єднання, оскільки на те, щоб з ними судитись, не вистачає ресурсів. За новим законом ОСББ матиме можливість вимагати від несумлінних співвласників сплати на рівні із усіма, але тільки через суд, а це, як відомо, досить довго і витратно.

Законопроект № 8474 скасовує поняття членства в ОСББ, а також змінює порядок ухвалення ключових рішень об'єднання.

Тож, якщо створюватиметься ОСББ, то до його складу автоматично увійдуть всі співвласники багатоквартирного будинку. Ця новація цілком відповідає світовому досвіду і покликана вирішити проблему із несумлінними співвласниками, які не бажають перейматись своїми обов'язками, вступати в ОСББ, приймати управлінські рішення щодо власних будинків та сплачувати через нього за комунальні послуги та обслуговування будинку.

Теоретично також ця норма має позбавити шахраїв можливості блокувати вступ співвласників до ОСББ через встановлення захмарного вступного внеску, і не дозволить їм відмовляти у вступі до об'єднання або ж уникати прийому заявок на вступ до нього.

Але таке нововведення тягне за собою декілька логічних змін в порядку ухвалення рішень. Щодо установчих зборів, тут все залишається так, як і раніше: щонайменше за два тижні до них ініціативна група розсилає всім співвласникам будинку запрошення, і якщо в зборах взяли участь більше половини співвласників, і з них за створення ОСББ проголосувало не менше двох третин, - рішення про створення ОСББ вважається ухваленим.

Найскладніше в цій процедурі – знайти всіх тих співвласників, адже Реєстр прав власності на нерухоме майно є закритим, і отримати інформацію з нього може тільки власник, спадкоємець, правонабувач, суд, нотаріуси, органи внутрішніх справ тощо, а також органи державної влади, якщо це пов'язано із здійсненням їх законних повноважень. (п.7.1.1, 712 Наказу Мін'юсту № 7/5 від 7.02.02).

Разом з тим, ані законопроект № 8474, ані решта законодавчих актів не містять жодного механізму, що міг би полегшити доступ до інформації про співвласників багатоквартирного будинку.

Новий закон також містить норму, відповідно до якої установчі збори ОСББ у новозбудованих багатоквартирних будинках мають скликатися лише після того, як більшість власників квартир отримають свої правовстановлюючі документи.

Ця норма разом із обов'язковим членством у об'єднанні покликана унеможливити створення у новобудовах фіктивних ОСББ, які фактично беруть у заручники більшість мешканців.

Власов І.М. (ВІКНУ)

Закон про авторське право в цифрову епоху та хмарні обчислення

DMCA був прийнятий і вступив в силу в жовтні 1998 року, кодифікувавши дві угоди Всесвітньої організації інтелектуальної власності ("ВОІВ") в законодавство Сполучених Штатів. Відповідно до цілей статті, в центрі нашої уваги є Розділ II, Обмеження відповідальності, пов'язаної з онлайн-матеріалами, кодифікований в USC § 512. Параграф 512 обмежує відповідальність постачальників онлайн послуг у певних обставинах. Він також містить процедури, за допомогою яких постачальники онлайн послуг і інтернет-провайдери можуть скористатися "безпечною гаванню" для уникнення відповідальності за вторинні порушення авторських прав. Параграф 512 обмежує відповідальність постачальників послуг в чотирьох ситуаціях, при виконанні певних умов. Сервіс-провайдери не несуть відповідальності:

"за порушення авторських прав з причини передачі, маршрутизації або забезпечення зв'язку провайдером матеріалів через систему або мережу, яку він контролює, або з причини посереднього і проміжного зберігання цього матеріалу в ході такої передачі, маршрутизації, або забезпечення зв'язку".

Імунітет буде залежати від такої взаємодії провайдера з контентом, при якій відбувається необхідна передача даних на замовлення третіх осіб для третіх одержувачів, і не зберігаються копії переданих матеріалів довше, ніж це абсолютно необхідно. § 512 (a) описує цифрові мережі зв'язку, визначає "постачальника послуг" як "організацію, яка пропонує передачу контенту, його маршрутизацію і забезпечення зв'язку для цифрових онлайн-з'єднань, між двома або більше точками, зазначеними користувачем, на вибір користувача, без зміни його змісту". Це визначення охоплює Інтернет-провайдерів, таких як America Online і Comcast, у своїй традиційній ролі ретрансляції цифрових пакетів з одного сервера в Інтернет іншим.

Інші частини § 512, визначають "постачальника послуг" як "постачальника інтернет-послуг або доступу до мережі, або оператора об'єктів для них" і включає в себе всіх осіб, вже охоплених попереднім визначенням. Операції, до яких відноситься це більш широке визначення включають в себе:

Кешування системи. Сервіс-провайдери зазвичай не несуть відповідальності за "проміжне та тимчасове зберігання матеріалів у системі чи мережі під їх контролем або віданням..." Це важлива функція в наданні більшості онлайн послуг та доступу до мережі, тому § 512 (b) в значній мірі захищає операції, необхідні Інтернет для функціонування.

Інформація, що знаходиться у системі або мережі за вказанням користувача (послуги хостингу). Сервіс-провайдери зазвичай не несуть відповідальності за "зберігання за вказівкою користувача контенту, який знаходиться у системі чи мережі під контролем або у віданні провайдера..." Як буде показано нижче, цей пункт має важливе значення для провайдерів послуг Web 2.0 чий бізнес-моделі будуються на контенті, створеному користувачами. Однак, провайдери цих послуг повинні бути пильними при виконанні умов, зазначених у § 512 (c) і в інших пунктах § 512 для того, щоб скористатися статутною "безпечною гаванню".

Інструменти пошуку інформації. Сервіс-провайдери, як правило, не несуть відповідальності за "надання результатів пошуку користувачам за допомогою інструментів пошуку інформації про місце онлайн збереження контрафактних матеріалів, в тому числі каталог, індекс, або гіпертекстові посилання..." Як і в § 512 (b), пункт (d) в значній мірі служить для імунізації фундаментальної поведінки в Інтернеті, яка побудована на системі посилань.

Постачальник послуг не підлягає захисту за § 512, якщо він не відповідає частині (i):

Обмеження відповідальності, встановлені цією статтею застосовуються до постачальника послуг, тільки якщо постачальник послуг... прийняв і достатньо імплементував політику, яка передбачає припинення обслуговування у системі постачальника послуг або мережі абонентів та власників аккаунтів, які є багаторазовими порушниками, та інформує їх про неї.

Підпункти (c) і (d) вимагають, щоб у провайдера послуг була відсутність "фактичного знання" про контрафактність контенту або діяльності з його використанням. Підпункт (d) кодифікує поєднання стандартів відповідальності за субсидіарне порушення і пособництво у контрафакції, розглянутих вище: у постачальника послуг зобов'язано бути відсутнє актуальне чи конструктивне знання, і він не повинен отримувати прямої фінансової вигоди від контрафактного контенту.

Підпункт (c) описує більш надійну і відому процедуру "повідомлення та демонтаж", якій постачальники послуг повинні слідувати, щоб скористатися "безпечною гаванню". Звертаючись до роботи хостингів, пункт (c) вимагає, щоб постачальники послуг призначали агента, який буде отримувати всі повідомлення про порушення, спрямовані постачальнику послуг. Несвоєчасне дотримання цієї вимоги може коштувати постачальнику послуг його здатності спиратися на § 512 з метою захисту від субсидіарної відповідальності за порушення. Щоб

бути ефективними, повідомлення повинно відповідати вимогам § 512 (с) (3), а постачальник повинен реагувати на таке повідомлення відповідно до його політики. Чітке формулювання цих вимог дозволяє використовувати їх у захисті в судових процесах, які стосуються послуг хмарних обчислень.

Гурняк О.Г. (ВІКНУ)

Радянська судова система як засіб проведення масових політичних репресій громадян па військовослужбовців у УРСР 1930-х років

Механізмом для проведення політичних репресій військовослужбовців та громадян в Україні 30-х років слугувала саме судова система радянської України, яка була важливим засобом політичних репресій на підставі отриманих даних правоохоронними органами та прокуратурою, що вказували на наявність в їх діях ознак злочинів проти держави та її устрою. До компетенції цих органів належало доведення у судовому порядку про застосування кримінального закону щодо неправомірних на їх думку дій, а відтак і проведення до логічного кінця запланованих репресій військовослужбовців, яких необхідно було знищити діючій державній системі. А тому і є необхідним перш за все дослідження етапів розвитку діяльності судової системи, і особливо – періоду другої половини 30-х років (так званого "сталінських терору"), для подальшого формування сучасної національної судової системи для втілення демократичних принципів які декларує і розвиває на даний час Україна на шляху до Європейських стандартів правосуддя.

У період проведення репресій було чинним "Положення про надзвичайні сесії Верховного суду УСРР і окружних судів", затверджене Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 18 вересня 1925 р. зі змінами та доповненнями, пов'язаними з адміністративно-територіальними реформами. Згідно з цим положенням надзвичайні сесії окружного суду складалися з трьох осіб: судді цього ж суду – головуючого, та двох її членів так названих додатковими. Цими членами були працівники Державного політичного управління (ДПУ), що обиралися окружними виконавчими комітетами, обласними та республіканськими. Формування надзвичайної сесії Верховного суду УСРР здійснювалося на таких же самих засадах шляхом проведення виборів вже на високому рівні.

Існування спеціальних судів та сесій, наявність позасудових органів показує відсутність в Радянському Союзі єдиної системи правосуддя. До судової системи входили народні, обласні та Верховний суд УРСР. Політичні репресії військовослужбовців кваліфікувалися як контрреволюційні злочини проти держави та її радянського устрою і розглядалися такі порушені кримінальні справи окружними та спеціальними судами. У виняткових випадках – Верховним судом УРСР. Формування суддівського корпусу, народних засідателів для цих судів був поставлений у залежність від депутатських рад та їх виконавчих комітетів відповідних рівнів. Ну було і не існувало на той час необхідних умов для проведення незалежного правосуддя не тільки в радянській Україні, а і у всьому Радянському Союзі. Специфічною обставиною, що ставили більшовики на протигагу системі царського правосуддя, було введення на території УРСР

системи надзвичайних сесій при обласних судах та Верховному Суді. Включення співробітників ДПУ до складу надзвичайних сесій, перетворювала ці суди на засіб для проведення політичних репресій і втілення вже прийнятого рішення щодо особи про її винуватість з метою легалізації прийнятого заздалегідь рішення каральними органами на підставі вказівок вищого партійного керівництва на чолі зі Й. Сталіним. Тобто, система радянського правосуддя і її складова на території УРСР, слугували засобом для проведення масових політичних переслідувань не тільки громадян, а і військовослужбовців шляхом представлення їх у суспільстві агентами численних розвідок імперіалістичних країн. Такі дії були направлені для уникнення в подальшому можливих виступів проти політики радянської влади та виховання у населення страху і доносу один на одного з метою одноголосного схвалення рішень комуністичної партії більшовиків і радянських органів державної влади для втілення їх у життя.

Гуцин О.О. (ВІКНУ)

Стандартні операційні процедури у системі правового регулювання міжнародних операцій з підтримки миру та безпеки

Темі правової природи стандартних операційних процедур ще донедавна в Збройних Силах України не було приділено достатньої уваги, незважаючи на те, що така форма імперативного акту набуло дуже широкого поширення під час здійснення міжнародних операцій різного типу та рівня.

Варто зазначити, що питання правового статусу, змісту і виконання норм стандартних операційних процедур під час участі українських контингентів у міжнародних миротворчих операціях на мінімально достатньому рівні висвітлено у Інструкції з організації участі миротворчих контингентів і персоналу Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях, яка затверджена наказом Міністра оборони України від 10.05.2006 № 252.

Так, пункт 9 "Виконання миротворчими контингентами і персоналом завдань міжнародної миротворчої операції" цієї Інструкції передбачає, що миротворчий контингент і персонал виконують завдання міжнародної миротворчої операції на підставі:

- чинного законодавства України;
- мандату міжнародної миротворчої операції;
- визначених командуванням міжнародної миротворчої операції завдань;
- стандартних операційних процедур (СОП) / Standard operating procedures (SOP);
- правил застосування і можливостей своїх сил та засобів;
- правил застосування сили (у разі, якщо ці правила не входять до СОП).

Цікаво, що зазначена норма практично вперше у практиці здійснення Збройними Силами України миротворчої діяльності орієнтовно визначає ієрархію нормативних актів міжнародного характеру, виданих не національними інституціями, якими мають керуватись миротворчі контингенти та персонал.

Головною особливістю таких норм є їхній спеціальний правовий статус.

З одного боку, починаючи практично з рівня операційних / оперативних планів (або, як зазначено в Інструкції – визначених командуванням міжнародної

миротворчої операції завдань), такі акти імперативного характеру формально не імплементовані в національне законодавство.

Проте з іншого боку, фактичний перехід українського миротворчого контингенту або персоналу у підпорядкованість багатонаціональному командуванню вимагає від наших військових абсолютно чіткого і повного уявлення про правову природу, зміст і структури таких актів.

Більше того, знаходження миротворців фактично в зоні, де ведуться бойові дії, вимагатиме від них розуміння ієрархічної структури всіх актів, якими вони мають керуватись, як національного законодавства, так і міжнародних / коаліційних, їхнє співвідношення та сфери дії.

Втім, зазначена вище Інструкція все ж таки дає миротворцям мінімальний рівень розуміння правової природи таких процедур.

Так, тим же п. 9 Інструкції визначається, що під час виконання завдань миротворчий контингент керується вимогами:

- стандартних операційних процедур,
- правил застосування сили;
- іншими нормативними документами певної міжнародної миротворчої операції.

Стандартні операційні процедури є своєрідним статутом окремої операції та визначають порядок функціонування всіх складових міжнародної миротворчої операції.

На підставі СОП міжнародної миротворчої операції штаб миротворчого контингенту розробляє власну СОП, у якій визначаються (конкретизуються) завдання підпорядкованих підрозділів та порядок їх виконання.

Інструкцією передбачено, що у разі отримання наказів або розпоряджень від командувача (штабу) миротворчих (багатонаціональних) сил, які суперечать чинному законодавству України, командир миротворчого контингенту (старший миротворчого персоналу) негайно доповідає до Центру поточних операцій Головного командного центру Збройних Сил України (Об'єднаного оперативного командування Збройних Сил України – після його створення) та Управління євроатлантичної інтеграції Генерального штабу Збройних Сил України відповідно.

Типовий зміст стандартної операційної процедури миротворчого контингенту наведений у додатку 3 до Інструкції. Її зміст в основному складається з наступних основних компонентів: командування та управління; організаційні аспекти операції; основні вимоги до порядку проведення операції; інформація, її порядок збирання та аналізу; дії в повітрі, на морі; фінансове забезпечення; персонал і логістика; відносини із цивільними інституціями, мас-медіа.

Димарецький І.В. (ВІКНУ)

Деякі аспекти питань правового регулювання військової служби в Україні

Проаналізовано проблеми конституційного закріплення організаційно-правових засад побудови й функціонування Збройних Сил України. Запропоновано закріпити в Конституції України фундаментальні принципи існування головної складової сучасної воєнної організації держави – Збройних Сил України.

Сучасний стан Збройних Сил України викликає небезпідставну занепокоєність у суспільстві. Незважаючи на політичні та економічні негаразди, будь-яка цивілізована країна обов'язково піклується про свій суверенітет, а саме: про головну складову військової організації держави – збройні сили, що повинні забезпечувати необхідний для існування держави рівень військової безпеки. На жаль, військова реформа, яка триває вже багато років в Україні, не має належного організаційно-правового забезпечення з боку держави, що спричиняє негативні наслідки.

Про необхідність удосконалення законодавства з військової сфери свідчить наявність багаторічних об'єктивних та суб'єктивних проблем, що мають місце як у системі державного управління військовим будівництвом, так і в самих Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

Мета роботи полягає в розробленні на підставі дослідження ґрунтовних загальнодержавних організаційно-правових засад побудови й функціонування збройних сил та конституційного їх закріплення, конкретних пропозицій щодо вдосконалення фундаментальних принципів існування сучасної військової організації держави.

У Конституції України вищезазначені аспекти не закріплюються, а проголошуються з відсиланням до спеціального законодавства. Наприклад, реалізувати конституційний обов'язок щодо захисту вітчизни українські громадяни можуть за видами військової служби, які встановлені не в Конституції, а в Законі України "Про військовий обов'язок та військову службу".

Відсилання створюють прогалини й умови, що руйнують більшість загальносвітових принципів у галузі військового будівництва. Наприклад, відсутність закріплення принципів комплектування Збройних Сил України дозволяє політикам спекулювати обіцянками про відміну призову на строкову військову службу юнаків-призовників та миттєвого переходу до професійної армії, тобто переходу на комплектування тільки на контрактній основі.

Така прогалина у Конституції дозволила колишньому керівництву Міністерства оборони України зруйнувати унікальне слов'янське явище – кадрову військову службу офіцерів, що утворює, так би мовити, кістяк збройних сил будь-якої держави. Уже в минулому час, коли патріотично вихований юнак присвячує 25 років свого життя служінню Вітчизні офіцером збройних сил.

У Сполучених Штатах Америки, до речі, дотепер існує правило – для зарахування на навчання майбутньому офіцеру потрібна рекомендація одного з конгресменів сенату. Цим підкреслюється особлива довіра держави до кадрових офіцерів, особлива державна впевненість у надійності тих, хто виконує особливий конституційний обов'язок щодо захисту суверенітету та інтересів держави в жорстких умовах життя і служби.

До речі, в американській професійній армії існують елементи завуальованого призову, коли резервісти (молодь, що отримала вищу цивільну освіту й елементи військової освіти за кошти держави) зобов'язана відслужити деякий час там, де потрібно державі, але угода про це укладається ще під час навчання в цивільному навчальному закладі.

На підставі вищевикладеного стає очевидним, що прогалини конституційного закріплення функціонування головних складових держави можуть призводити до руйнування одного з основних "стовпів" держави – збройних сил.

*к.соц.н. Кожедуб О.В. (ВІКНУ),
Кузьменко І.В. (ВІКНУ)*

Комплексна судово-психологічна експертиза: поняття та види

Правильному вирішенню завдань розкриття і розслідування злочинів, а також перевиховання тих, хто вчинив злочин, сприяє використання працівниками правоохоронних органів і правосуддя психологічних знань.

Як свідчить юридична практика, у юристів – суб'єктів військово-юридичної діяльності, є необхідність звертатися до експертів-психологів для проведення судово-психологічної експертизи, у ході якої професійний психолог отримує нові факти, корисні для встановлення істини в кримінальній справі.

Спеціаліст-психолог, який виступає в ролі експерта, може надати інформацію про особливості перебігу пізнавальних, емоційно-вольових та інших процесів у потерпілого або свідка, про характерний вплив на перебіг певних психічних процесів особистості та її поведінки в стані алкогольного сп'яніння чи стресу та ін. В кримінальному процесі судово-психологічна експертиза виступає як одна із основних форм практичного застосування спеціальних психологічних знань в юриспруденції.

Судово-психологічна експертиза є одним із засобів встановлення істини в судочинстві, джерелом доказів. Судово-психологічна експертиза вивчає суттєві для кримінальної справи особливості психічної діяльності (які не виходять за межі норми, тобто не є патологічними) обвинувачених, потерпілих і свідків.

Першим значним дослідженням у галузі судово-психологічної експертизи була праця А.Е. Брусиловського "Судово-психологічна експертиза". Теоретичні положення та практичні рекомендації, що містяться в ній, не втратили свого значення і в наш час.

Серед сучасних дослідників проблем судово-психологічної експертизи необхідно назвати праці Ю.М. Грошевого, М.В. Костицького, М.М. Коченова, З.І. Митрохіної, В.Т. Нара та ін.

На думку М.В. Костицького в суді можуть призначатись комплексні психолого-психіатричні, медико-психологічні, психолого-технічні, психолого-педагогічні, медико-психолого-психіатричні експертизи. Різновидами медико-психологічної експертизи є психолого-сурдологічні, психолого-тифологічні, психолого-дефектологічні комплексні експертизи. Розглянемо деякі з них.

Так, *комплексна психолого-психіатрична експертиза* характеризується синтетичним характером дослідження об'єкта (психіки людини), який виступає предметом різних галузей знання та може відповісти на питання пограничного між психологією і психіатрією характеру.

Медико-психологічна експертиза досліджує психічні прояви наслідків хвороб, які можуть викликати тимчасові чи постійні зміни особистісних особливостей, як-то: сприйняття, запам'ятовування, відтворення інформації, неадекватність реагування тощо. Як свідчать дослідження, онкологічні захворювання,

туберкульоз, вроджені та набуті дефекти кістково-м'язового апарату, наслідки іонізуючого випромінювання викликають розлади пізнавальних, емоційних процесів, поведінкових реакцій. В рамках судової комплексної медико-психологічної експертизи можуть проводитись психогенетичні дослідження для виявлення впливу генетичних патологій на психіку та діяльність.

Комплексна *психолого-дефектологічна експертиза* досліджує, як вплинули аномалії фізичного (важкі дефекти слуху та зору) та психічного (імбецильність, деменція) розвитку на психічні процеси і стан особи та як вони виявилися в ситуації, яка цікавить суд.

Психолого-педагогічна експертиза покликана відповісти суду на питання про те, як вплинула ситуація в школі, сім'ї, навчальному колективі, неформальній групі, до якої входив(ла) неповнолітній(я); якими психологічними рисами характеризувався підекспертний; чи могла обстановка у сім'ї, школі призвести до педагогічної і соціальної запущеності та як така запущеність виявилася у скоєному правопорушенні; якими мають бути особливості й засоби виправлення і перевиховання неповнолітнього (ї), чи можливе воно в сім'ї, чи є необхідними примусові заходи виховного впливу.

Психолого-лінгвістична експертиза призначається для визначення особливостей мови як вияву психічної діяльності. За семантичними характеристиками, за синтактичним і морфологічним викладом експерт встановлює автора писаного тексту (листа, документу, твору). За допомогою цієї експертизи можна встановити авторство усної мови, що зафіксована на матеріальному носії аудіоінформації.

Психолого-технічна експертиза досліджує психологію людини в системах "людина-машина", тобто під час виконання професійних обов'язків, пов'язаних із використанням складних машин, під час управління індивідуальними й іншими транспортними засобами.

Зазначимо, що при здійсненні судово-психологічної експертизи експерт-науковець керується вимогами Закону України "Про судову експертизу" від 25 лютого 1994 року зі змінами та доповненнями та положеннями Інструкції про призначення і проведення експертиз.

Козлова К.О. (КНУ)

Конституційні засади інститутів громадянського суспільства

Необхідно відзначити, що процеси взаємовідносин інститутів громадянського суспільства та виконавчої влади в територіальному та предметному полі протікають вкрай нерівномірно, що обумовлено, насамперед, нечіткістю вітчизняної доктрини правового регулювання, невирішеністю концептуальних проблем організаційно-правового супроводу даної галузі суспільної життєдіяльності.

Спостерігаються відставання правової науки на даному напрямку, термінологічна заплутаність, спрощення методологічних і змістовних критеріїв у характеристиці розглянутого правового явища. Обсяг взаємодії інститутів громадянського суспільства і виконавчої влади часто звужується або невиправдано розширюється.

Громадянське суспільство можна розглядати як самоорганізовану і саморегульовану сферу публічно-правових відносин у державі, утворювану вільними і рівними індивідами та створеними ними об'єднаннями громадян, які функціонують, формуючи соціальний капітал та здійснюючи контроль за органами державної влади, служать підґрунтям демократії та визначальним чинником у розбудові правової держави. Тобто, громадянське суспільство не може ототожнюватися з якимось одним суб'єктом публічно-правових відносин, оскільки ця категорія позначає передусім систему суспільних відносин, які виникають, змінюються та припиняються між множиною їх різнопорядкових учасників.

Запровадження наведених форм участі інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами на сьогодні визначено низкою нормативно-правових актів. Зокрема, Конституцією України, Законом України "Про громадські об'єднання" від 22 березня 2012 року, Указом Президента України від 25 січня 2012 року № 32/2012 "Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні", Указом Президента України від 2 квітня 2010 року № 469/2010 "Про Громадську гуманітарну Раду", Постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2009 року № 1302 "Про додаткові заходи щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики", Концепцією сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 року № 1035, Порядком сприяння проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976, Порядком проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 і іншими нормативно-правовими актами.

Органи виконавчої влади приділяють увагу правоосвітній роботі з інститутами громадянського суспільства, щоб допомогти їм використовувати створені державою механізми їх залучення до правотворчої, правозастосовчої та правоохоронної діяльності держави.

В результаті конституційного розвитку та адміністративної реформи функція взаємодії з громадянським суспільством стає однією з провідних. Така взаємодія буде відбуватися через Громадські ради при органах державної влади. До складу громадської ради можуть бути обрані представники громадських, релігійних, благодійних організацій, професійних спілок та їх об'єднань, творчих спілок, асоціацій, організацій роботодавців, недержавних засобів масової інформації та інших непідприємницьких товариств і установ, легалізованих відповідно до законодавства України (далі – інститути громадянського суспільства).

Взаємодія з інститутами громадянського суспільства закріплюється серед основоположних частин компетенції органів виконавчої влади. Впорядкованість її відносин з громадянським суспільством розглядається як результат розвитку і поступального відокремлення адміністративно-правового режиму. Взаємодія

громадянського суспільства і держави у сфері виконавчої влади є різновидом диспозитивних рівносторонніх (погоджувальних або реординаційних) адміністративно-правових відносин, нерівнозначних понять "адміністративні процедури" і "державне управління".

Взаємодія органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства здійснюється у двох родових формах, в залежності від порядку висунення ініціативи та суб'єктної приналежності інтересів, обумовлюють взаємодію: 1) як співпраця – взаємодія у власному розумінні; 2) як взаємодія в широкому сенсі – в процесі реалізації адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади та суб'єктів громадянського суспільства, яке будується на основі первісної ініціативи однієї зі сторін і носить характер переважного задоволення інтересів і правових домагань відповідної зацікавленої сторони.

Функція взаємодії з громадянським суспільством стає однією з провідних для виконавчої влади, відбувається її закріплення серед основоположних частин компетенції органів виконавчої влади. Вона не може бути передана будь-якої громадської організації чи іншому недержавному агенту.

В рамках обґрунтування адміністративно-правового режиму взаємодії органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства важливим кроком буде ініціатива про прийняття закону з цих питань. У зміст закону, зокрема, можуть бути включені положення про доступ громадян до інформації, про діяльність органів та установ в системі публічного управління, положення законодавства про звернення громадян.

к.ю.н., доц. Коропатнік І.М. (ВІКНУ)

Ефективність функціонування системи управління миротворчого контингенту у міжнародній миротворчій операції

Конфлікти в Боснії і Герцеговині, Анголі і Центральноафриканській республіці, Гаїті, Сомалі або Іраку – найяскравіші приклади проведення операцій з підтримання миру. Необхідно відзначити загальну для всіх конфліктів рису – вирішенням питань встановлення миру в регіонах займались багатонаціональні миротворчі контингенти.

Термін "миротворчість" вперше був введений Генеральною Асамблеєю ООН 18 лютого 1965 року. Даг Хаммаршельд говорив, що він міститься у главі "шість з половиною" Статуту ООН, і відводив йому місце між такими традиційними методами мирного вирішення суперечок, як посередництво і встановлення фактів, і заходів більш примусового характеру, наприклад ембарго і військове втручання.

Як правило, миротворчі операції проводяться у вигляді превентивних дій, операції по відновленню миру, місії військових спостерігачів, операцій по підтриманню миру, операцій з примусу до миру. В той самий час, як свідчить досвід, для врегулювання більшості збройних конфліктів проводилося по декілька миротворчих операцій.

При отриманні однобічної або обоюдної згоди конфліктуючих сторін на вирішення конфлікту мирним шляхом залежно від ступеня ескалації обстановки

в зону конфлікту відправляється місія військових спостерігачів або проводиться операція по підтриманню миру.

Основні задачі військ при проведенні операції по підтриманню миру є:

- контроль за дотриманням угоди про перемир'я і припинення вогню конфліктуючими сторонами;
- контроль за відведенням і роз'єднанням сил конфліктуючими сторонами;
- контроль за роззброєнням і розформовуванням незаконних збройних формувань;
- підтримання законності і правопорядку в районі проведення операції;
- організація і проведення переговорів між конфліктуючими сторонами для зниження напруженості;
- сприяння міжнародним організаціям в наданні гуманітарної допомоги;
- надання допомоги і сприяння переміщеним особам (біженцям).

Виходячи з аналізу миротворчої операції в Боснії і Герцеговині на функціонування системи управління МК з СУ НАТО та коаліційних військ здійснили вплив наступні фактори:

- вперше система управління МК взаємодіяла з СУ НАТО та СУ держав, які не входять в Альянс;
- обмежені можливості системи управління МК в розгортанні системи зв'язку та АСУВ поза районом дій, не ефективність роботи АСУВ в СУ багатонаціональних сил в наслідок відсутності сумісних баз даних;
- відсутність синхронності в роботі органів управління під час виконання військових, політичних і гуманітарних аспектів місії;
- складності планування місії в наслідок особливостей виконання миротворчих завдань в умовах впливу конфліктуючих сил на комунікації;
- обмежена інфраструктура системи зв'язку в районі виконання миротворчих завдань;
- управління цивільним і військовими діями, включаючи роботу з неурядовими та добровільними організаціями – нова функція системи управління миротворчого контингенту.

Система управління МК ніколи не співпрацювала з СУ НАТО та з контингентами держав, які не входять в НАТО, в плані управління сумісною участю в операціях, не узгоджувала можливості системи зв'язку для роботи в мережі багатонаціональних сил.

Ефективність функціонування системи управління МК при проведенні миротворчої операції в Боснії була підвищена за рахунок:

- великого використання електронної пошти і меншої довіри звичайним видам повідомлень;
- щоденного використання командними елементами відео та телеконференцій;
- широкого використання брифінгів для інформування;
- спільного планування з використанням мережі даних багатонаціональних сил.

Під час аналізу впливу системи управління органу – фундатора ММО на функціонування системи управління МК треба враховувати, що умовами, які забезпечують досягнення певного рівня сумісності в операціях багатонаціональних сил, є єдність військового керівництва, єдина мова управління, сумісність роботи технічних засобів управління, стандартизація штабних процедур для вирішення основних завдань управління і процесу обміну інформацією. В свою чергу, єдність військового керівництва, єдина мова управління, сумісність роботи технічних засобів управління, стандартизація процесу обміну інформацією характеризуються можливістю системи управління МК забезпечити обмін, обробку інформації, що задовольняє спільному з системами управління інших держав вирішенню завдань багатонаціональних сил у ММО; стандартизація штабних процедур характеризується можливістю системи управління забезпечити одночасність (синхронність) вирішення завдань управління.

Аналіз факторів, які впливають на функціонування системи управління Об'єднаних збройних сил (ОЗС) НАТО або багатонаціональних сил (БНС) показав, що ступінь взаємної сумісності їх національних компонентів значно впливає на ефективність роботи органів управління, а, відповідно, і на результат виконання завдань у ММО.

Кузьмич І.І. (ВІКНУ)

Підстави для прийняття нормативно-правового акту у військовій частині (установі)

В сучасних умовах способи деталізації норм законів з допомогою нормативних правових актів Президента України і актів уряду не можуть діяти без відомчого правового регулювання, оскільки всі особливості в казаних актах не можливо врахувати через оперативності їх прийняття.

Відомчі нормативні правові акти не тільки уточнюють механізм здійснення функцій органів виконавчої влади, але й організаційно забезпечують реалізацію актів вищих органів державної влади.

Не дивлячись на те, що сьогодні затверджується загально-правовий принцип верховенства закону, нормативним правовим актам міністерств приділяється чимале значення.

Посилення президентської влади реально опирається на дію саме відомчих нормативно-правових актів, в тому числі й на "силові" міністерства.

"Видання відомчих наказів, інструкцій та інших нормативних документів в розумних межах цілком допустимо. Головне, щоб відомчі акти приймалися на підставі та на виконання законів і Указів Президента, служили засобом деталізації організаційного забезпечення норм вищого органів державної влади та регламентували в основному внутрішньовідомчі відносини".

Підставами для прийняття нормативно-правового акту у військовій частині (установі) є:

– Конституція і закони України, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, декрети, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, рішення та постанови Верховної Ради Автономної

Республіки Крим, акти Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в частині, щодо повноважень в галузі оборонної роботи, накази (директиви), розпорядження Міністра оборони України, начальника Генерального штабу Збройних Сил України, рішення колегіальних органів і старших начальників;

– провадження виконавчої і розпорядчої діяльності з метою виконання військовою частиною (установою) покладених на неї завдань і функцій; потреба у правовому регулюванні діяльності військової частини (установи).

Акти військового управління, що розробляються і видаються органами військового управління, мають відповідати певним вимогам, основними з яких є

а) акти військового управління не повинні суперечити законам і іншим нормативним правовим актам вищої юридичної сили; вони повинні бути видані на їх основі і в установлених у них цілях;

б) акти військового управління, мають нормативний характер, повинні повністю охоплювати дані питання, діяти тривалий час без змін і доповнень. По одному і тому ж питанню повинен діяти, як правило, один нормативний правовий акт;

в) структура акту військового управління повинна бути простою і зручною для роботи і забезпечувати логічний розвиток теми правового регулювання.

г) в актах військового управління не допускається дублювання норм, що містяться в інших нормативних правових актах. При необхідності робляться посилання на раніше видані акти;

е) проект акта військового управління повинен пройти обов'язкову правову експертизу у відповідному підрозділі юридичної служби.

Лєнков О.С. (ВІКНУ)

Організаційно-правові і технічні заходи щодо захисту інформації та програм від копіювання

Закон України "Про електронні документи та електронний документо-обіг", передбачає організаційно-правові заходи захисту несанкціонованого копіювання, як інформаційних ресурсів, так і програмного забезпечення їх обробки.

При захисті програм від несанкціонованого копіювання застосовуються методи, які дозволяють привносити в програму, що захищається, функції прив'язки процесу виконання коду програми тільки на тих ЕОМ, на які вони були інсталювані. Інсталювана програма для захисту від копіювання при кожному запуску повинна виконувати наступні дії:

1. Аналіз апаратно-програмного середовища комп'ютера, на якому вона запущена, формування на основі цього аналізу поточних характеристик свого середовища виконання;

2. Перевірка справжності середовища виконання шляхом порівняння її поточних характеристик з еталонними, що зберігаються на вінчестері;

3. Блокування подальшої роботи програми при розбіжності поточних характеристик з еталонними.

Етап перевірки автентичності середовища є одним з найбільш уразливих з точки зору захисту. Можна детально не розбиратися з логікою захисту, а трохи "підправити" результат порівняння, і захист буде знятий.

При виконанні процесу перевірки справжності середовища можливі три варіанти:

- з використанням великої кількості операторів порівняння того, що є, з тим, що повинно бути,

- з використанням механізму генерації команд, що виконуються залежно від результатів роботи захисного механізму,

- з використанням арифметичних операцій. При використанні механізму генерації команд, що виконуються у першому байті зберігається вихідна ключова контрольна сума BIOS, в інший байт записується підрахована контрольна сума в процесі виконання завдання. Потім здійснюється віднімання від значення першого байта значення другого байта, а отриманий результат додається до кожної комірки оперативної пам'яті в області операційної системи. Зрозуміло, що якщо суми не співпадуть, то операційна система функціонувати не буде. При використанні арифметичних операцій здійснюється перетворення над даними арифметичного характеру в залежності від результатів роботи захисного механізму.

Для зняття захисту від копіювання застосовують дві основні групи методів: статичні і динамічні.

Статичні методи передбачають аналіз текстів захищених програм в природному або перетвореному вигляді. Динамічні методи передбачають спостереження за виконанням програми за допомогою спеціальних засобів зняття захисту від копіювання.

Лисак Я.А. (ВІКНУ)

Військові організації, їх цивільно-правове становище

Найбільш поширеною і характерною для Збройних Сил України військовою організацією є військова частина. Військові частини – це бойові підрозділи, які є в тактичному, адміністративному і господарському відношенні самостійними організаційними одиницями Збройних Сил України, повсякденна діяльність яких регламентується специфічними військово-адміністративними актами – статутами Збройних Сил України, положеннями, постановами та іншими нормативними правовими документами. До військових частин відносяться полки (кораблі 1 рангу), бригади, окремі батальйони, дивізії, що не входять до складу полків, кораблі 2 рангу, окремі роти, що не входять до складу батальйонів і полків, кораблі 3 рангу, а також інші їм подібні військові формування.

Крім військових частин, до військових організацій належать різні військові підприємства, військові комісаріати, військові навчальні заклади, військові представництва, військова служба правопорядку, а також багато інших організацій, основним призначенням яких є не стільки виконання бойових завдань, як

це властиво для військових частин, скільки всебічне забезпечення нормальних умов життєдіяльності військ, що сприяють виконанню ними завдань збройного захисту Вітчизни.

Особливості військової організації як юридичної особи. Військова організація може мати статус юридичної особи, який має суттєвий вплив на її правове становище (переважно в сфері цивільно-правових відносин), оскільки єдиною формою, в якій може виявлятися громадянська правосуб'єктність організації, є форма юридичної особи, і, не володіючи статусом юридичної особи, не може бути визнано суб'єктом майнових правовідносин, які регулюються цивільним законодавством. У цьому сенсі можна говорити про військові організації (які мають статус юридичної особи) як про різновид юридичних осіб, які виконують функції в області оборони і організаційно входять до складу Збройних Сил України (інших військових формувань і органів) або в яких передбачено проходження військової служби, хоча вони і не входять до складу зазначених органів.

Правове становище військової організації, яка є юридичною особою і вимушена брати участь у цивільному обороті, визначається цивільним законодавством України з урахуванням особливостей, передбачених військовим правом.

Правові підстави участі військових організацій у цивільному обороті закріплені в різних нормативно – правових актах, таких як Цивільний кодекс, Бюджетний кодекс України, Положення про військове (корабельне) господарство та ін.

Слід також враховувати, що цивільні правовідносини за участю військових частин відіграють значну роль в організації матеріального забезпечення військ, оскільки потреби військ в товарах, роботах і послугах настільки багатобічні і різнопланові, що забезпечити їх у повному обсязі в централізованому порядку не представляється можливим, у зв'язку з чим військові організації мають право в установленому порядку на договірній основі заповнювати свої потреби в товарах, роботах і послугах, незабезпечених вищестоящими органами.

Використовуючи виділені для військової організації за кошторисом з державного бюджету грошові кошти, військова організація може вступати в дозволені їй цивільні правовідносини.

Військова організація відповідно до вимог цивільного законодавства визнається юридичною особою, якщо вона має істотні ознаки: має в господарському віданні або оперативному управлінні відокремлене майно, відповідає за своїми зобов'язаннями цим майном, може від свого імені набувати і здійснювати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді, а також має самостійний баланс або кошторис.

Можливість участі військових організацій в договірних відносинах, і виступи в суді від свого імені через відсутність нормативного оформлення статусу юридичної особи нерідко заперечується в судовій практиці, хоча фактично закріплено в Положенні про військове (корабельне) господарство,

а також в Інструкції з правової роботи в Збройних Силах України та інших нормативних правових актах.

Таким чином, державні органи (зокрема, Міністерство Фінансів України) фактично визнають юридичними особами військові організації, офіційно не зареєстровані в якості юридичної особи (оскільки відповідно до Бюджетного кодексу України як платників податків податкові органи можуть враховувати лише організації – юридичні особи).

У свою чергу, військові організації – юридичні особи можуть підрозділятися на комерційні (переслідують одержання прибутку як основної мети своєї діяльності) і некомерційні (не мають на меті одержання прибутку, як основної мети своєї діяльності і не розподіляють прибуток між учасниками). До некомерційних військових організацій належать в першу чергу військові частини, військові госпіталі, військова служба правопорядку, військові комісаріати, військові навчальні заклади та інше. До комерційних військових організацій можна віднести військові заводи, військові радгоспи, підприємства військової торгівлі, підприємства військово – будівельного комплексу і т.п.

Опанасенко О.О. (НДВ ПВМГП)

До питання про поняття принципу змагальності в адміністративному судочинстві України

Принцип змагальності – це один з основних принципів судочинства, який визначає, що особи, зацікавлені в результаті справи, мають право відстоювати свою правоту в спорі поданням доказів, участю в дослідженні доказів, наданих іншими особами, шляхом висловлення своєї думки з усіх питань, що підлягають розгляду в судовому засіданні.

Згідно зі ст. 129 Конституції України судочинство в нашій державі здійснюється на основі змагальності.

Незважаючи на те, що в багатьох країнах сам принцип змагальності визнається в якості правової аксіоми, він має неоднакову інтерпретацію в різних правових системах.

Змагальність існує в судових процесах, де є рівноправні сторони. Конституційний принцип полягає в забезпеченні широкої можливості особам, які беруть участь у справі, відстоювати свої права й інтереси, свою позицію в справі.

Змагальністю визначається весь процес відбору (подання, витребування, залучення) фактичного матеріалу, необхідного для вирішення адміністративним судом справи, встановлюються форми, методи і способи дослідження цього матеріалу, процесуальна діяльність суб'єктів доказування, її послідовність і правові наслідки.

Зовнішня форма адміністративного судочинства визначається змаганням сторін перед судом, а саме: ствердження міркувань й оспорювання доводів, міркувань та заперечень протилежної сторони.

Отже, принцип змагальності характеризується широкою можливістю сторін та інших осіб, які беруть участь у справі.

Принцип змагальності виступає процесуальною гарантією всебічного, повного і об'єктивного встановлення дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін.

Специфіка доказування в адміністративному судочинстві полягає в тому, що в справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доведення правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладено на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову.

Особливість адміністративного судочинства, на відміну від цивільного, щодо забезпечення змагальності полягає в більш активній ролі суду.

Хоча п. 4 ст. 7, ст. 11 КАС України регламентує змагальність сторін, але в ній ідеться не тільки про змагальність сторін, а й інших осіб, які беруть участь у справі, наприклад, процесуальних представників, а також третіх осіб з самостійними вимогами та без них.

Розвиток принципу змагальності вимагає з нових позицій поглянути на роль суду не тільки з точки зору його "обмеженої" активності, а й з точки зору його незалежності та підкореності закону, а також через призму права "суспільного інтересу", розробленого в країнах зі змагальною системою правосуддя як захист інтересів певних груп або певних інтересів, які з різних причин не можуть бути належним чином представлені в суді.

Чинний КАСУ повною мірою забезпечує дію принципу змагальності, надаючи позивачеві та відповідачеві по адміністративній справі повну можливість доводити перед судом обґрунтованість своїх вимог та заперечень. Водночас зберігається досить активна роль суду в дослідженні доказів, для того, щоб забезпечити доведення істини по справі.

к.ю.н., с.н.с. Пасіка С.П. (ВІКНУ)

Адміністративно-правове регулювання здійснення державних закупівель у воєнній сфері

Створення конкурентного середовища у сфері державних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції, забезпечення раціонального та ефективного використання державних коштів, зокрема закупівель товарів, робіт і послуг для воєнної сфери є основною метою законодавства, що приймається у сфері державних закупівель.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює здійснення державних закупівель в Україні є Закон України "Про здійснення державних закупівель" від 01 червня 2010 року. На реалізацію положень цього закону видано низку нормативних актів, за допомогою яких законодавець встановлює правила у сфері державних закупівель.

Однією з найбільш небезпечних причин, що провокують порушення під час закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти у воєнній сфері, є відсутність конкуренції. Крім того, що законодавець виділив підприємства оборонно-промислового комплексу в категорію, на яку не поширюється дія спеціального закону про державні закупівлі, існує проблема антиконкурентних узгоджених

дій, зокрема, змова учасників торгів. Конкуренція – це змагальність фізичних осіб, підприємців, юридичних осіб, коли їх самостійні дії обмежують можливості кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів, які потребує споживач.

Шляхами вдосконалення організації запобігання і протидії корупції під час закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти у воєнній сфері пропонуємо визначити наступні:

Нормативно-правовий – це основний інструмент регулювання державних закупівель у воєнній сфері, відсутність чи недосконалість якого є причиною зловживань, уникаючи відповідальності.

Організаційно-кадровий – це вивчення, підбір та навчання кадрів, які організовують закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти, проведення спеціальних перевірок таких кадрів на предмет їх доходів та витрат.

Психологічно-виховний – це проведення індивідуальних бесід, занять, постійне доведення фактів виявлених корупційних діянь із метою запобігання проявам корупції під час державних закупівель у воєнній сфері.

Державні закупівлі у воєнній сфері сьогодні чітко не врегульовані законодавством України. Недосконалість правового регулювання та прогалини, які містяться в законодавстві, надають можливість для вільного тлумачення норм, що регулюють питання закупівель за державні кошти. Відсутність ефективної підготовки кадрів для здійснення державних закупівель у воєнній сфері є передумовою для зловживань учасників торгів.

Тільки комплексний підхід з організації закупівель за державні кошти у воєнній сфері може бути ефективним засобом у дотриманні принципів, визначених антикорупційним законодавством та законодавством про здійснення державних закупівель.

Рожков В.В. (НДВ ПВМГП)

Концептуальні засади змін до Закону України "Про вибори народних депутатів України"

Закон України "Про вибори народних депутатів України" у новій редакції був прийнятий Верховною Радою України 17 листопада 2011 року та вступив у дію 10 грудня 2011 року. Він включає 15 розділів і 115 статей. Деякі його положення набувають чинності з 2013 року, але вони стосуються проведення навчання ЦВК щодо осіб, які претендують на призначення на керівні посади в ОВК.

Що ж нового пропонує нам Закон?

Законом зокрема встановлюється, що вибори депутатів здійснюються за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою: 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати; 225 депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах.

Кожний виборець має в одномандатному та загальнодержавному округах по одному голосу.

Окрім того, змінюється й тривалість виборчої кампанії. Вона скорочується й, замість 120, триватиме лише 90 календарних днів. Скорочення терміну перебігу виборчого процесу значною мірою пов'язане з тим, що запроваджується постійна система територіальних виборчих округів та виборчих дільниць.

Закон також окреслює коло суб'єктів виборчого процесу, якими є: виборець; Центральна виборча комісія, а також інша виборча комісія, утворена відповідно до цього закону; партія, що висунула кандидата в депутати; кандидат у депутати, зареєстрований у порядку, встановленому цим законом; офіційний спостерігач від партії, яка висунула кандидатів у депутати в загальнодержавному окрузі, від кандидата в депутати в одномандатному окрузі, від громадської організації, який зареєстрований у порядку, встановленому цим законом.

Право висування кандидатів у депутати в загальнодержавному окрузі реалізується виборцями через партії. Право висування кандидатів у депутати в одномандатних округах реалізується виборцями через партії або шляхом самовисування.

На відміну від попереднього Закону України "Про вибори народних депутатів України" блоки політичних партій не утворюються.

Систему виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення виборів депутатів, як і раніше, становлять Центральна виборча комісія, окружні виборчі комісії та дільничні виборчі комісії.

Також слід зазначити, що всі кандидати в депутати реєструватимуться лише ЦВК. Закон надає можливість одночасного балотування кандидата в загальнодержавному окрузі та одному з одномандатних округів.

*Турченко Ю.В. (КНУ),
Турченко О.В. (КНУ),
Мась К.В. (АПСВ)*

Геополітичний фактор реалізації інформаційної політики в ЗСУ

Україна межує з великими країнами, які мають взаємовиключне значення. Її геополітичне становище безпосередньо впливає на забезпечення інформаційної безпеки, а також не виключає інформаційну експансію з боку інших, більш інформаційно-розвинутих країн.

Сучасне становище на міжнародній арені та існуючі потенційні загрози для країни, в тому числі в інформаційній сфері, спонукає керівництво держави швидко реагувати на події в геополітичному просторі.

Аналізуючи вплив геополітичного фактору реалізації інформаційної політики, доцільно зупинитися не на збройному протистоянні, а на інформаційному протистоянні між країнами. Геополітичне становище України зумовлює необхідність протистояння інформаційним впливам більш розвинутих та "досвідчених" в цьому питанні країн. Отже, інформаційна експансія з боку більш розвинутих країн є нагальним питанням сфери національної безпеки.

Таким чином, відкритий інформаційний вплив на нашу державу несе в собі велику небезпеку. Так як через інформацію формується громадська думка, а домінуючи в інформаційному просторі, можна маніпулювати суспільною свідомістю.

Турченко Ю.В. (КНУ)

ЗМІ як суб'єкт інформаційної політики у ЗСУ

Засоби масової інформації є дієвим суб'єктом інформаційного забезпечення реформ, які впроваджуються не тільки у військовій сфері, але і в будь-якій іншій. Так як громадська думка формується за допомогою ЗМІ, їх діяльність повинна бути врегульована інформаційною політикою на законодавчому рівні.

Сучасні ЗМІ перетворилися в один із найголовніших інструментів маніпулювання громадською думкою. Використання ЗМІ для політичного маніпулювання сьогодні становить найбільшу небезпеку для громадян і демократичного державного ладу.

В регулюванні інформаційних відносин військової сфери існує велика кількість джерел, які забезпечують інформування громадськості про хід військового будівництва (наприклад, щорічник "Біла книга. Збройні Сили України"). Але не виключено, що формування громадської думки, щодо необхідності проведених реформ, може формуватися відповідно до аналітичних оцінок зовнішніх експертів.

Враховуючи вище зазначене, засобом реалізації інформаційної політики у військовій сфері є створення українських військових аналітичних центрів, які б за допомогою ЗМІ, надавали професійну узагальнену інформацію щодо проведених дій в сфері оборони. Такі центри в Україні існують, але їх робота не завжди відома громадськості. Тільки найбільш зацікавлені прошарки суспільства володіють нею.

Отже, регулювання інформаційних потоків, щодо проведення військового будівництва, повинно контролюватися державою. Тобто, інформаційна політика повинна бути спрямована на інформування більшого кола громадян про хід військового будівництва і в такий спосіб формувати громадську думку.

Чумачов О.М. (ВІКНУ)

До питання про адміністративну відповідальність військовослужбовців

Військовослужбовця як суб'єкта адміністративної відповідальності можна віднести до особливого суб'єкта. Така необхідність виникає, коли в нормативних правових актах зазначений ряд ознак, що мають певне юридичне значення, але відмінних від складу адміністративного правопорушення (місце служби, вік й ін.). Питання відповідальності військовослужбовців, осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, регулюється особливими правилами. Доцільно узагальнити названі ознаки та на цій основі виділити особливий вид суб'єкта адміністративної відповідальності. Такі ознаки, по-перше, не є конструктивними, не входять до складу правопорушення; по-друге, не визначають

кваліфікацію вчиненого, до них не застосовуються деякі міри стягнення. По-третє, як й ознаки загального суб'єкта, вони передбачені нормами Загальної частини Кодексу про адміністративний правопорушення; по-четверте, виділення цих ознак слугує забезпеченню гнучкого і диференційованого підходу до відповідальності, її індивідуалізації.

Адміністративна деликтоздатність особливих суб'єктів, як правило, звужена: до них не застосовуються деякі міри адміністративної відповідальності (ст. 15 КоАП), встановлена особлива процедура розгляду справи, використовуються спеціальні міри стягнення. В окремих випадках деликтоздатність таких суб'єктів альтернативна: органи адміністративної юрисдикції можуть замість накладення стягнення направити матеріали про правопорушення для залучення винних до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, особливий суб'єкт адміністративної відповідальності – це особа, що володіє передбаченими нормою права юридично значимими ознаками, не включеними до складу правопорушення, але впливають на розмір, вид стягнення, порядок притягнення до відповідальності.

На відміну від адміністративного в дисциплінарному порядку вибір санкції, який застосовується до правопорушника, прямо не обмежений важкістю правопорушення, як це зроблено в особливій частині КоАП, і буде визначатися суб'єктивною думкою командира (начальника), що накладає стягнення, у залежності від обсягу його дисциплінарної влади і військового звання правопорушника. Крім того, Статут не містить понять і форм вини. На практиці при призначенні стягнення за адміністративне правопорушення командир (начальник) військовослужбовця-правопорушника, під час встановлення наявності і форми вини, як правило, буде керуватися побутовим уявленням про вину, а не юридичним, що може привести до необґрунтованого накладення стягнення.

Також на суб'єктивну думку командира (начальника) при накладенні стягнення можуть вплинути особистісні взаємини з підлеглим-правопорушником, що практично неможливо в адміністративному порядку.

Шульгін В. (КНУ)

Особливості реалізації військового законодавства Західно-Української Народної Республіки

Військове законодавство ЗУНР (1 листопада 1918 – липень 1919 рр.), Української Держави, утвореної на українських землях бувшої австро-угорської монархії, складалося із актів вищих органів влади (Української Національної Ради, диктатора ЗОУНР); підзаконних урядових, відомчих актів Державного Секретаріату Військових Справ (далі – ДСВС) та інших актів органів військового управління.

Серед них слід виокремити: відозву Української Національної Ради від 01.11.1918 (*всі військовослужбовці української національності підпорядковуються виключно УНР, як найвищому органу влади та наказам сформованих нею військових органів управління Української Держави; до прийняття законів Української Держави діють австро-угорські закони в частині, що не суперечать*

чать основам Української Держави); закони ЗУНР: від 13.11.1918 "Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії"; від 05.12.1918 "Про встановлення військовослужбовцям системи матеріального забезпечення" (грошове, продовольче, речове); від 15.02.1919 "Про військові причинки" (щодо грошових виплат воякам ГА та їх сім'ям); від 19.02.1919 "Про виплату одноразового надзвичайного додатку вдовам і сиротам загиблих українських вояків"; від 15.03.1919 "Про чинитьби на воєнні цілі" (зобов'язував всіх працездатних брати участь у будівництві Українських Збройних Сил шляхом сплати військового податку та виконання трудових завдань уряду країни); від 14.04.1919 "Про земельну реформу" (наділення землею військовослужбовців-інвалідів, вдов, сиріт, але після закінчення війни і повернення військовополонених); від 15.08.1919 "Про вислуженину військових осіб Галицької армії" (встановив пенсійне забезпечення військовослужбовців за: вислугою 30 років на військовій службі або досягнення 55 річного віку; у разі непридатності до військової служби; внаслідок неналежної кваліфікації); підзаконні урядові акти: від 13.11.1918 "Про впровадження Військової присяги" (вояки-галичани присягали Богу, ЗУНР, її верховній владі, Уряду, Армії, всім її керманичам); від 05.12.1918 "Про затвердження норм продовольчого забезпечення вояків Галицької армії"; від 05.12.1918 "Про затвердження норм речового забезпечення вояків Галицької армії"; підзаконні відомчі акти ДСВС: від 31.01.1919 "Про встановлення державної платні і одноразової допомоги старшинам Галицької армії, які повертаються з польського полону"; від 01.02.1919 "Про заробітну плату і пільги медичним сестрам"; від 10.03.1919 "Про допомогу сім'ям старшин і підстаршин довгострокової служби"; від 04.04.1919 "Про затвердження Інструкції про порядок звільнення від військової служби осіб при мобілізації" (механізм реалізації відстрочки громадянам ЗОУНР (виключно українцям) від призову на термін від 3-х до 6-ти місяців, так як особи інших національностей на військову службу не призивалися); від 13.11.1918 "Про закріплення національного військово-адміністративного поділу території держави"; від 16.11.1918 "Про уклад військового судівництва"; від 16.11.1918 "Про запровадження інституту військової прокуратури з Генеральним військовим прокурором на чолі"; від 28.01.1919 (на виконання Закону "Про військово-польові суди ЗУНР") щодо утворення польових судів УГА (ДСВС: призначав голів та членів військово-польових судів, надавав дозвіл адвокатам на здійснення правового захисту; вироки судів оскарженню не підлягали); від 01.01.1919 "Про регулярне публікування "Спису іменвань у війську" (механізм недопущення самозванства при присвоєнні військових звань); від 02.02.1919 "Про оголошення призову до УГА всіх українців 1883–1900 р.н., у тому числі учнів середніх шкіл до 1901 р.н." (не українці залучалися до війська на альтернативну службу без зброї); від 04.02.1919 "Про організацію духівництва Українського Війська" (капелани, окрім виконання релігійних обрядів, вели облік загиблих та померлих, складали та оформляли заповіти військовослужбовців); від 26.02.1919 № 54 та № 55 "Про порядок присвоєння військових звань в УГА"; від 22.04.1919 "Про введення єдиної військової форми для УГА" (зелено-землиста, відзнаки за родами військ, старшинські відзнаки); від 30.04.1919

"Про систему військових нагород" (не був реалізований); акти територіальних органів військового управління: наказ Окружної Військової Команди (округ Станіславів) від 11.11.1918 № 2 "Про встановлення нових військових звань замість німецьких" (*стрілець, старший стрілець, вістун, десятник, старший десятник, булавний старший десятник, бунчужний, підхорунжий, хорунжий, четар, поручник, сотник, отаман, підполковник, полковник, генерал-четар, генерал-поручник, генерал-сотник*).

Висновки:

1. Особливість військово-законодавчих актів на західноукраїнських землях була обумовлена їх майже 150-річним перебуванням в Австро-Угорській державно-правовій системі. В УГА було збережено рангово-посадову систему австрійської армії.

2. На перших етапах застосовувалося австрійське військове законодавство, зокрема військові статuti. Командири УГА мали права відступати від їх приписів у бік демократизації, але без перевищення повноважень і дисциплінарної влади із заборотою побиття військовослужбовців (мужви).

3. Одночасно застосовувалися статuti "Правильник піхотинця", "Правильник сотника" і "Правильник четаря", що були видані Бойовою Управою Українських Січових Стрільців у Відні 1915 року.

4. У подальшому впроваджено окремі національні юридичні механізми реалізації військового законодавства ЗУНР, але які ще не були достатньо системними та ефективними (порядок продовольчого та речового забезпечення; соціального захисту; система нагород, національні військові знаки розрізнення, військові звання та порядок їх присвоєння тощо). Після об'єднання УГА із ЗС УНР почали застосовуватися Статuti УНР.

Секція 5

ФІНАНСИ ТА ВОЄННА ЕКОНОМІКА

Оборонно-промисловий сектор економіки України: проблеми і перспективи розвитку

Актуальність проблеми полягає у тому, що оборонно-промисловий комплекс (ОПК) є важливою складовою стратегії національної безпеки та оборони країни, в якій сконцентровані значні інтелектуальні, виробничо-технічні та кваліфіковані людські ресурси, зберігається високий експортний потенціал, що забезпечує надходження до державного бюджету значних коштів. Так, ОПК щорічно забезпечує експортні надходження від продажу продукції ОПК в США: 10–12 млрд дол., в Російській Федерації: 6 млрд дол., у Франції: 2–3 млрд дол., у Великобританії: 4–5 млрд дол., у Німеччині: 0–4 млрд дол., в Україні: 0,5–1,2 млрд дол. Очевидно, що цей сектор необхідний як для ефективного забезпечення національної безпеки, так і для економічного розвитку держави.

Україна мала другий після Росії потенціал серед пострадянських республік у цій галузі після розпаду СРСР. На сьогоднішній день, за словами Президента України Віктора Януковича, технологічне відставання України від передових країн світу стрімко збільшується. У зв'язку з цим Президент наголосив на необхідності переглянути стратегічні пріоритети розвитку ОПК, оновити стратегічні та програмні документи в даній сфері, а також забезпечити ефективне державне управління.

Національний інститут стратегічних досліджень у лютому 2013 року в аналітичній доповіді, присвяченій питанням реструктуризації підприємств і організацій оборонно-промислового сектору економіки України, запропонував прискорити розробку та прийняття Державної програми реформування та розвитку оборонно-промислового сектору на період до 2017 року, в якій мають бути відображені шляхи і засоби реалізації організаційних, економічних і правових рішень, спрямованих на створення сприятливих умов для виробництва ОВТ, мобілізацію бюджетних і позабюджетних коштів для фінансування структурних перетворень в оборонній промисловості, впровадження комплексу стимулів для підприємств і організацій, які проводять реструктуризацію своїх виробництв.

В цілому підприємства оборонно-промислового сектору економіки залишаються збитковим сектором. Так, у 2008 р. збитки оборонних підприємств майже у два рази перевищили їх прибуток. Це свідчить про необхідність реструктуризації виробничих потужностей оборонно-промислового сектору, основною метою якої є збереження власної оборонної промисловості та потрібної частки підприємств і організацій, які не увійшли до її ядра, але є складовими в реалізації замкнутих технологічних циклів, і поступове впровадження нових виробництв з урахуванням можливостей держави, її потреб в ОВТ, перспектив розвитку експорту тощо. Всі економічно безперспективні підприємства і організації повинні бути перепрофільовані або визнані банкрутами.

Слід також наголосити, що особливої уваги потребує експортний потенціал України, адже за даними СІПРІ (Стокгольмського інституту дослідження

проблем миру, щорічне видання якого є одним з найбільш поважних і достовірних експертних видань у цій сфері) Україна посіла 4 місце серед найбільших постачальників озброєнь у 2012 році. Це було забезпечено переважно за рахунок поставок до Китаю на суму \$690 млн. Цього року була завершена поставка до Китаю 2000 авіаційних ракет, 42 авіаційних двигунів, а також завершено контракт на передачу авіаносця, проданого у 1998 році. Достеменно невідомо, яку саме вартість авіаносця врахував СІПРІ, оскільки "Варяг" є авіаносним крейсером, а не "стандартним" авіаносцем (вартість авіаносця коливається від \$675 млн. (клас Nimitz) до \$9 млрд. для новітніх авіаносців класу Ford). До того ж "Варяг" було продано як корабель, що був в експлуатації, вартість якого, за методикою СІПРІ, складає 40% первинної. Тим не менш, ця вартість становить сотні млн. доларів, а не \$30 млн., за які він у дійсності був проданий.

Отже, за думкою експертів, розвиток оборонно-промислового сектору економіки України повинен опиратися на випереджальні темпи створення науково-технічних заділів в оборонно-промисловій сфері та на технологічне оновлення виробничих потужностей цієї сфери. Необхідне радикальне реформування оборонно-промислового сектору, яке має включати зміну форм власності, конверсію оборонних виробництв, організаційно-структурні перетворення, удосконалення механізмів управління, розробку відповідної нормативно-правової бази та ін. Відсутність таких реформ вже найближчим часом може привести до втрати багатьох виробництв складної наукоємної продукції, що залишилися на даний час, і, як наслідок, до деградації оборонно-промислового комплексу як високотехнологічної галузі економіки.

Таким чином, цілеспрямована політика держави, націлена на реформування оборонно-промислового сектору, з урахуванням вище наведених аргументів, забезпечить не тільки необхідний розвиток цієї сфери, але й сформує фундамент для подальшого ефективного використання і збільшення потенціалу оборонно-промислового сектору економіки, забезпечить розвиток його згідно з сучасними викликами, а також економічне зростання і зміцнення держави в цілому. Проте, вже зараз необхідно спрямувати зусилля на реформування та розвиток оборонно-промислового сектору економіки України без зволікань для досягнення найкращих результатів.

Бабій Д.Д. (ВІКНУ)

Порядок проведення внутрішнього фінансового контролю та аудиту у військовій частині та шляхи його вдосконалення

Фінансовий контроль є важливою функцією держави, що забезпечує умови нормального функціонування фінансової системи. Ринкові умови не відміняють необхідності систематичного контролю фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ усіх форм власності, вжиття заходів із попередження й ліквідації недоліків. Фінансовий контроль об'єктивно властивий і ринковій економіці, він використовується всіма розвинутими країнами в тій мірі, в якій диктується економічними і політичними завданнями.

В умовах ринкової економіки в Україні особливого значення набувають питання посилення ролі механізму фінансового контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів. Не обійшло це і Збройні сили України, які опинилися у скрутній економічній ситуації, що вимагає особливого контролю за бухгалтерським обліком. Насамперед, ускладнено було ведення матеріального обліку, як складової бухгалтерського обліку, відповідно до нових для Збройних сил України керівних документів, що видаються Державною казначейською службою України. На той час перед Міністерством оборони України постало два питання: по-перше, це адаптація законодавчої бази щодо обліку товарно-матеріальних цінностей; по-друге, правильне визначення залишкової вартості військового майна, з урахуванням зносу, строків експлуатації та умов зберігання. За допомогою фінансових і контрольно-ревізійних органів стало можливим доведення до командирів усіх рівнів значення ведення обліку не тільки у кількісному, але й у вартісному виразі. Тобто, механізм фінансового контролю необхідно спрямувати на прискорення економічного та соціального розвитку, що сприятиме припиненню безгосподарності, розкраданню і зловживанням з боку посадових осіб, підвищити ефективність контрольно-ревізійної роботи, у тому числі своєчасності виконання зобов'язань перед бюджетом.

Але зміни, що відбуваються в економіці України обумовили потребу адаптації національної системи фінансово-економічного контролю до ринкового середовища. Реформування відносин власності спричинило появу нових груп споживачів економічної інформації, внаслідок чого в нашій країні відбулося становлення і подальший розвиток нової підсистеми фінансово-економічного контролю – аудиту. Інтереси осіб, задіяних у господарському процесі (власник, адміністратор, службовець, кредитор, дебітор тощо), суперечливі, і ці суперечності знаходять своє відображення в облікових регістрах.

*Беженар Н.О. (ВІКНУ),
Дементьєв С.Ю. (ВІКНУ)*

Роль фінансово-економічної служби військової частини в підвищенні ефективності використання бюджетних коштів

На сьогоднішній день фінансування збройних Сил України здійснюється на недостатньому рівні. У Державному бюджеті України на 2012 р. Міністерству оборони були передбачені асигнування в сумі 16 374,3 млн. грн., (1,09 % від ВВП), Фактично надійшло 14 761,9 млн. грн. (0,98 % від ВВП) або 90,2 % річних призначень. Водночас у 2012 р., як і у попередні роки, обсяги фінансування Збройних Сил не відповідали їхній нормативній потребі, що становила 21,8 млрд. грн. на рік (1,45 % ВВП), а частки витрат на розвиток озброєння, військової техніки та підготовку військ у загальній структурі фінансування не перевищували 18 %

Ця проблема має системний характер, та тенденція недофінансування спостерігається на протязі доволі довгого періоду. Тому виконання Збройними Силами України поставлених перед ними завдань за наявного рівня фінансування є досить складним завданням.

Вирішення цього завдання покладається на фінансові органи Збройних Сил України та всі структурні підрозділи Міністерства оборони України та Генерального Штабу, а особливо на фінансово-економічну службу військової частини, адже саме нею витрачається більша частина коштів.

Фінансово-економічна служба є самостійним структурним підрозділом, безпосередньо підпорядкованим командирі військової частини. Очолює помічник командира військової частини – начальник фінансово-економічної служби.

Головним завданням фінансово-економічної служби при витрачанні державних коштів є отримання найбільших результатів при мінімальних витратах.

Ефективне використання коштів, досягається цілеспрямованими практичними діями командирів і начальників всіх ступенів, військових колективів по здійсненню режиму економії, творчим впровадженням передових, найбільш економічних методів забезпечення потреб, активнішим впливом через фінансовий механізм на всі проведені заходи, пов'язані з використанням державних коштів.

Успішне рішення даного завдання забезпечується використанням асигнувань у відповідності з цільовим призначенням, визначеним бюджетною класифікацією видатків та за кошторисом Міністерства оборони і фінансово-плановими документами військових частин, недопущення фактів безгосподарності та марнотратства, попередження незаконних витрат, недостач, розтрат та розкрадання матеріальних засобів та коштів.

Богдан П.С. (КНУ)

Особливості розбудови Збройних Сил України та чинники, що впливають на неї

Важливим аспектом становлення України як незалежної держави є створення її Збройних Сил (ЗСУ), спроможних гарантувати суверенітет, територіальну цілісність країни, забезпечувати надійний захист національних інтересів від воєнних загроз. Пристосовуючись до змін в європейській та міжнародній системах воєнної безпеки відповідні структури, а також оцінюючи реальний стан справ у країні, воєнно-політичне керівництво України виробило, в цілому, єдине бачення перспектив розбудови ЗСУ за принципом оборонної достатності: створення невеликих за чисельністю, економічно не обтяжливих, але сучасно озброєних, боєздатних, мобільних, придатних до швидкого розгортання поліфункціональних сил, спроможних зробити гідний вклад у забезпечення регіональної та глобальної безпеки.

У 2013 році було узгоджено Стратегію реформування та розвитку Збройних Сил України, що передбачає виконання поставлених завдань проведенням взаємоузгоджених заходів у 2 етапи, і у квітні подано на розгляд до Кабінету Міністрів України.

Перший етап (до кінця 2017) – планове реформування Збройних Сил, збереження можливостей для відновлення їх боєздатності, створення передумов для подальшого їх реформування та розвитку.

Другий етап (до кінця 2023) – подальший розвиток Збройних Сил, поступове нарощування їх спроможностей щодо виконання завдань запобігання, стримування та локалізації на ранній стадії виникнення воєнного конфлікту середньої інтенсивності.

Основні напрям фінансової політики щодо розбудови Збройних сил:

- збільшення видатків на ремонт, модернізацію та закупівлю ОВТ, підготовку військ (сил), інфраструктуру;
- системне вирішення пріоритетних завдань та отримання запланованого результату, недопущення нецільового використання коштів та неефективних витрат;
- гарантування належного рівня соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей;
- максимальне впровадження спільних (сил безпеки та оборони) проектів стосовно їх оснащення уніфікованими ОВТ, МТЗ, охорони здоров'я, освіти тощо;
- удосконалення та уніфікація систем і механізмів планування і використання фінансових ресурсів, забезпечення прозорості цих процесів, підвищення оперативності прийняття рішень, чітке визначення прав і відповідальності посадових осіб та органів управління.

Бойко В.М. (ВІКНУ)

Актуальні питання організації автоматизованої форми бухгалтерського обліку у військовій частині

В умовах ринкових відносин збільшуються потреби системи управління та користувачів в оперативній, якісній і повній економічній обліковій інформації. Важливим чинником, який сприяє своєчасному забезпеченню обліковою інформацією власників, менеджерів, інвесторів, інших користувачів є впровадження автоматизованих інформаційних систем обліку (АІСО) на базі комп'ютеризації, тобто процес автоматизації системи управління в більшості випадків починається з комп'ютеризації бухгалтерського обліку.

Як свідчить практика, існують три найбільші проблеми, про які треба пам'ятати при впровадженні автоматизованої системи обліку:

- розгалуженість та специфіка господарської діяльності;
- обмеженість грошових коштів;
- рівень кваліфікації відповідних спеціалістів.

Тому важливими питаннями організації автоматизації бухгалтерського обліку, які потрібно проаналізувати, є дослідження сучасного стану автоматизації бухгалтерського обліку у військових частинах, а також класифікація видів організації АІС; аналіз основних методологічних та інших проблем, що стримують процес автоматизації обліку, чинників, які їх обумовлюють. Також важливим є визначення загальних і особливих факторів діяльності військової частини, які обумовлюють різні методики автоматизації обліку та опис їх характеристик, переваг і недоліків; аналіз уроків та результатів впровадження і визначення напрямів вдосконалення автоматизації.

Досягнення даних завдань передбачало вирішення таких завдань:

- критична оцінка стану автоматизації бухгалтерського обліку військової частини з урахуванням її особливостей, функціями і специфіки господарської діяльності;
- визначення методологічних засад автоматизації;
- розробка методик автоматизації і дослідження їх переваг і недоліків та аналіз досвіду і результатів впровадження;
- узагальнення результатів і визначення напрямів вдосконалення автоматизації системи обліку у військових частинах.

Практичний результат автоматизації бухгалтерського обліку для військової частини – зменшення ймовірності припущення помилки бухгалтером, а також ясність та оперативність надання звітності. Якість результатної облікової інформації дозволяє також посилити контроль за законністю та економічною ефективністю господарських операцій. Комп'ютеризація ж суттєво змінює процес організації роботи облікового апарату.

Таким чином, автоматизація обліку підвищує ефективність і прискорює процес обробки даних, надає оперативну інформацію для прийняття рішень, значно підвищує рівень роботи фінансової служби військової частини.

І найголовне, що для проведення ефективної автоматизації у військовій частині, необхідно мати поняття якісної автоматизації бухгалтерського обліку. Адже автоматизація це не тільки перенесення операцій з паперових носіїв на комп'ютерні (хоча і це має місце), але й, у першу чергу, підвищення якості обліку у військовій частині.

Бондар В.В. (ВІКНУ)

Шляхи вдосконалення інвентаризаційного процесу у військових частинах

Нововведення, що відбулися в політичному і економічному житті України, а також направленість її курсу на поступову інтеграцію в розвинуту економічну спільноту, зумовили проведення кардинальних змін в методології та організації бухгалтерського обліку, прийняття Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" та Національних (стандартів) положень бухгалтерського обліку. Це зумовило й посилення контрольних функцій як держави, так і власника, за здійсненням та результатами фінансово-господарської діяльності.

В Україні одним із найважливіших елементів ринкової економіки стає господарський контроль. В сучасних умовах багато його методологічних і організаційних питань потребують подальшої розробки, вдосконаленні і термінового впровадження, так як проведення інвентаризації було, є і залишається єдиним способом контролю за точністю даних, що надаються бухгалтерським обліком.

Інвентаризація - це перевірка і документальне підтвердження наявності та стану, оцінка активів та зобов'язань установи.

Інвентаризація є одним з елементів бухгалтерського обліку і відіграє роль обов'язкового доповнення до поточної документації господарських операцій.

Однак деякі спеціалісти дотримуються думки, що інвентаризація є окремим методом контролю за станом активів та зобов'язань установи. Це можна пояснити тим, що інвентаризація виникла ще в IX столітті, дещо раніше за "Трактат про рахунки і записи" Луки Пачоллі. З усього видно, що ще в ті далекі часи люди використовували інвентаризацію для встановлення фактичної наявності цінностей і порівняння даних інвентаризації з обліковими даними. І що б там не було, але тепер важко уявити існування бухгалтерського обліку без інвентаризації, як неможливо уявити бухгалтерський облік без плану рахунків.

Метою проведення інвентаризації є встановлення фактичної наявності військового майна, його якісного стану (категорійності) і комплектності, виявлення обсягів нестачі, надлишку та надлишкового військового майна, а також відображення результатів інвентаризації в інвентаризаційних описах або відомостях наявності та якісного стану майна. Їх стан визначається шляхом підрахунку матеріальних цінностей, крім того, і зважуванням, і обміром.

Питання, потрібна чи не потрібна інвентаризація взагалі і річна зокрема, не раз поставало перед діловою людиною, власником (керівником) підприємства чи установи. І, ніде правди діти, останнім часом на неї, інвентаризацію, багато хто дивиться як на щось непотрібне, таке, без чого можна обійтися. Але, на мою думку, це самий дієвий метод контролю за наявністю товарно-матеріальних цінностей, які перебувають в установі та за збереження яких несе відповідальність безпосередньо керівник.

*Бухман О.С. (ВІКНУ),
к.е.н. Чімишенко С.М. (ВІКНУ)*

Актуальні питання грошового забезпечення військовослужбовців при звільненні їх із військової служби

Військовослужбовці не можуть бути звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років, крім випадків, коли їхня служба припиняється у зв'язку із закінченням строку контракту або у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням чи у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем, за віком, за власним бажанням, за станом здоров'я, через службову невідповідність, у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у вигляді позбавлення чи обмеження волі, позбавлення військового звання, позбавлення права займати певні посади, у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку, а також через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і

духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі.

Військовослужбовцям і членам їх сімей держава забезпечує соціальний і правовий захист, надає цілий ряд пільг. Відповідно до закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей" їм надаються соціальні гарантії з питань працевлаштування, житла, освіти, відпочинку, гарантується свобода наукової, технічної, художньої творчості.

Передбачено, що ніхто не вправі обмежувати військовослужбовців та членів їх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України.

Військовослужбовці користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України та законах України.

Особам, які звільняються з військової служби на підставі нормативно-правових актів, прийнятих у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, надаються ряд гарантії соціального захисту.

Саме виплата грошового забезпечення при звільненні з військової служби потребує певної уваги. Саме на плечі начальника фінансової служби лягає зобов'язання виплатити (нарахувати) військовослужбовцю правильно грошове забезпечення з урахуванням усіх йому належних виплат.

*Василюк О.А. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Медведєв Ю.Б. (ВІКНУ)*

Фінансове планування як важливий елемент у системі забезпечення потреб військової частини

В умовах обмеженості фінансових ресурсів, котрі виділяються з державного бюджету, процес фінансове планування виступає певним ключовим елементом в системі фінансового забезпечення потреб військової частини. Адже від якості планування залежить безперервне фінансування усіх заходів, передбачених планами бойової, гуманітарної підготовки, а також цілеспрямоване та ефективне використання грошових коштів.

Так як, основними завданнями фінансового планування є правильне визначення потреби в грошових коштах для забезпечення всіх потреб військової частини, своєчасне їх витребування від забезпечуючого фінансового органу, забезпечення планового, доцільного і економного використання отриманих фінансових ресурсів, ми вважаємо, що дана тема є дуже актуальною та потребує певного засвоєння та аналізу фінансового планування як процесу.

На нашу думку, основну увагу в такому клопіткому процесі потрібно приділяти ефективному опрацюванню основних фінансово-планових документів, таких як кошторису доходів і видатків, плану асигнувань, детальним розрахункам доходів та видатків, показники яких повинні бути обґрунтовані щодо кожного коду економічної класифікації, статей кошторису та кодів програмної класифікації видатків, лімітні довідки про бюджетні асигнування,

оформлення заявок на потребу в коштах на відповідний період, кошторис видатків, заявка на додаткові бюджетні асигнування, повідомлення та інші.

Військові частини, через недостатнє фінансування з державного бюджету мають велику перепону на шляху максимального забезпечення своїх потреб, проте, це не є підставою для того, щоб забезпечення потреб армії відбувалось на такому низькому та формальному рівні. На нашу думку, правильне та послідовне керування всіма елементами фінансового планування підвищить ефективність розподілу фінансових ресурсів для забезпечення потреб кожної військової частини.

Ми вважаємо, що основними причинами, що призводять до значних фінансових порушень, допущених під час складання та подання фінансово-планових документів є: неналежна організація фінансового планування командирами військових частин, низький рівень фахової підготовки, та виконавчої дисципліни серед окремих НФЕО, їх недбале ставлення до виконання службових обов'язків, що свідчить про те, що певним посадовими особами потрібно більш серйозніше підходити до виконання обов'язків що пов'язані із процесом фінансового планування, для забезпечення ефективного та найбільш якісного забезпечення потреб військової частини.

*Вдовиченко Д.О. (ВІКНУ),
Остапенко О.П. (ВІКНУ)*

Організація внутрішнього фінансового контролю у військовій частині

Для ефективного забезпечення законності використання державних коштів здійснюється фінансовий контроль у військових частинах.

Контроль є невід'ємною частиною життєдіяльності військ. А внутрішній контроль – найменша, але найбільш ефективна його ланка. Саме від внутрішнього контролю залежить рівень організації фінансово-господарської діяльності у військах.

Внутрішній фінансовий контроль забезпечує оперативне отримання інформації командиром військової частини про стан справ у частині.

При якісному проведенні внутрішнього фінансового контролю забезпечується збереження, законності і доцільності використання озброєння, військової та іншої техніки, казармено-житлового фонду, меблів, інвентарю, інших об'єктів військового (корабельного) господарства, виконання належних умов і порядку зберігання військового майна.

Результатами перевірок та інвентаризацій, за організацію яких відповідає командир військової частини, є правдива та неупереджена інформація стосовно господарства частини, тут також вказуються на помилки та недоліки у роботі посадових осіб та відображають фактичну наявність матеріальних цінностей.

Виходячи з вищезазначеного ми можемо сказати, що внутрішній контроль є важливим елементом життєдіяльності військ, адже за його ефективного проведення можна попередити багато фінансових правопорушень, що в подальшому призвели б до дуже тяжких наслідків.

Необхідно розвивати систему внутрішнього фінансового контролю, постійно її удосконалювати, що призведе до полегшення роботи як начальника фінансово – економічного органу, так і командира військової частини та інших посадових осіб, що залучені у фінансовому господарстві.

Узагальнюючи питання внутрішнього контролю, на нашу думку, варто зазначити, що основним завданням начальника фінансово-економічної служби військової частини потрібно поставити роз'яснювальну роботу на високий рівень, тобто:

- посадові особи повинні постійно отримувати оновлену інформацію з питань господарської діяльності, тобто рівень посадових осіб повинен постійно підвищуватися. Це досягається за рахунок вчасного доведення до особового складу (начальників служб, офіцерів управління) нових наказів та інших нормативно-правових документів щодо господарської діяльності.

- постійне висвітлення досвіду інших військових частин щодо вчинених зловживань, щоб застерегти повторенню, постійний їх аналіз.

*Волошин Р.В. (ВІКНУ),
Ульянов К.Є. (ВІКНУ)*

Трансформація елементів методу бухгалтерського обліку при використанні комп'ютерних інформаційних систем

Явища реального світу і процеси, що відбуваються у суспільному виробництві, об'єктивно відображаються за допомогою інформації, потоки якої реально існують поряд з потоками робочої сили, матеріалів і знарядь праці. Подібно речовині і енергії, інформацію можна створити, обробляти, зберігати, передавати, використовувати.

Важлива особливість сучасного етапу розвитку суспільства – спрямування економічних засобів управління підприємством на забезпечення раціонального ведення господарства в умовах дефіцитності ресурсів, досягнення високих кінцевих результатів із мінімальними витратами, ефективне регулювання виробництва адміністративними засобами, перехід до інтенсивного характеру розвитку виробництва на основі вдосконалення виробничого потенціалу підприємств.

Правильна організація системи, в тому числі, системи бухгалтерського обліку, визначає найбільш раціональний шлях досягнення поставлених перед нею завдань. У бухгалтерському обліку організація сприятиме відповідності системи бухгалтерського обліку самій сутності системи шляхом забезпечення упорядкованості, узгодженості та налагодження взаємодії між її елементами.

Бухгалтерський облік є єдиною інформаційною системою, яка використовується для управління. Лише єдина система бухгалтерського обліку дає змогу в своїх межах організовувати оперативний облік, є базою для визначення макроекономічних показників (узагальнення державними органами статистики або головною компанією). Крім того, саме єдина система бухгалтерського обліку є гарантом довіри суспільства до бухгалтерської інформації.

У бухгалтерському обліку інформаційні дані про господарські операції

виконують роль предметів праці, а отримана в результаті цього інформація - продукт праці – надалі використовується для прийняття управлінських рішень. Важливе значення мають методи обробки інформаційних даних і формування інформації, а також технічні засоби, завдяки яким можливе перетворення інформаційних даних у важливий виробничий ресурс – інформацію.

Впровадження автоматизованих систем ведення бухгалтерського обліку – це процес, результатом якого є поліпшення якості облікових даних і, як наслідок, підвищення ефективності управління. Наступним кроком щодо розвитку бухгалтерського обліку після його автоматизації може бути використання корпоративних, галузевих, регіональних та міжрегіональних комп'ютерних мереж. Це є важливим кроком, тому що сприяє скороченню витрат для отримання необхідної інформації, надає більшу ефективність передачі даних та їх більшу точність і достовірність. В Україні мережева система обліку своїми темпами розвитку поступається системі обліку у високо розвинутих країнах, тому слід використовувати високоякісні міжнародні стандарти та закордонний досвід.

Годлевська І.В. (ВІКНУ)

Матеріальне стимулювання працівників Збройних Сил України у системі додаткової заробітної плати

В умовах перебудови економіки України, створення нових соціальних та економічних відносин у суспільстві, розбудови нашої держави як незалежної та самостійної, важлива роль відводиться питанням організації оплати праці, тому що прогрес суспільства та його конкретних суб'єктів реалізується перш за все через зміцнення та розвиток особистих матеріальних стимулів, основною формою яких і є оплата праці.

На сьогодні у Збройних Силах України використовуються різноманітні надбавки та доплати, гарантійні і компенсаційні виплати, премії, кожні з яких відіграють важливу роль в житті працівників Збройних Сил України – це, так звана, додаткова заробітна плата.

Отже, формування високоефективної системи оплати праці, як основного елементу матеріального стимулювання працівників, повинно базуватися на ефективному організаційно-економічному механізмі оплати праці. Він повинен відображати взаємозв'язки рівня оплати праці з результатами діяльності Збройних Сил, трудового внеску в ефективність роботи конкретного працівника, державної політики в питанні формування заробітної плати та бути результатом ретельного обговорення профспілок та керівництва Збройних Сил України. Тому, з метою вдосконалення процесу організації оплати праці необхідно здійснити наступні заходи:

- підвищити питому вагу оплати праці працівників ЗСУ в національному доході; розміри заробітної плати повинні визначатись згідно оцінки умов відтворення робочої сили, вартості життя;

- здійснити підтримку купівельної спроможності населення через індексацію їх грошових доходів.

Українські банки і кіпрські ризики

Останні тижні Кіпр опинився в центрі економічного скандалу і як завершиться вся ця історія, поки важко спрогнозувати. Мова йде про угоду між Нікосією і Єврогрупою про введення на острові одноразового податку на депозити, яка була підписана 16 березня. Спочатку передбачалося, що вклади будуть обкладатися за таким принципом: суми до 100 тис. євро – 6,75 %, суми понад 100 тис. євро – 9,9 %. Причому планується, що ця міра торкнеться інтересів усіх верств населення. Варто відзначити, що одноразовий податок не повинен торкатися так званих операційних грошей.

Як тільки інформація про можливе введення одноразового податку на депозити просочилася в мас-медіа, населення Кіпру тут же кинулося забирати з рахунків свої активи. Однак не так сталося як гадалося: з урахуванням вихідних банки не працювали, а в банкоматах кіпріоти змогли зняти тільки невеликі суми, за різними підрахунками, від 200 до 800 євро в день. І поки що ситуація з доступом до депозитними рахунками, зазначають прості кіпріоти, виглядає напруженою. Справа в тому, що спочатку в банківські установи неможливо було потрапити через вихідні дні. А пізніше було ухвалено рішення про "заморожування" депозитів аж до четверга. Тому сьогодні всі депозитні вклади для клієнтів кіпрських банків заблоковані. Правда, розплатитися картою в магазині або купити авіаквитки, а також зняти певну суму в банкоматах – як і раніше реально, розповідає журналістам місцеве населення.

Український вектор

Тим часом, говорячи про можливість введення скандального депозитного податку на Кіпрі, хоча і одноразової, не можна не торкнутися теми української економіки. Адже ні для кого не секрет, що наш бізнес активно працює в офшорній зоні Кіпру, відповідно, якщо "стрижка" депозитів стане реальністю, не виключено, що ризики фінансових втрат для українських бізнесменів можуть виявитися не менш значні за російські. Крім того, простих українців не може не турбувати питання банківської системи, адже в нашій країні працює мінімум два банки зі 100 % кіпрськими активами – Банк Кіпру і Марфін Банк. Також не можна забувати і про потік інвестицій з Кіпру в Україну, який може вичерпатися при певних розкладах. Загалом, тема Кіпру серед українців сьогодні є актуальною. Є припущення, що наші бізнесмени зберігають на депозитних рахунках у кіпрських банках, за різними оцінками, до 10–20 млрд. євро. Відповідно, в ході депозитної "стрижки" втрати українського бізнесу можуть скласти мінімум 100–200 млн. євро, а максимум 1–2 млрд. євро.

Реальна статистика щодо наявності українських грошей на Кіпрі невідома. Тут можна оперувати тільки такими даними. Так, станом на 1 лютого 2013 року в банківській системі Кіпру налічувалося 68,4 млрд. євро депозитів. Резиденти Кіпру володіли вкладками на суму 42,8 млрд. євро, резиденти країн Єврозони – 4,8 млрд. євро, резиденти інших країн – 20,8 млрд. євро.

Актуальні питання вдосконалення оплати праці працівників Збройних Сил України

Питання організації заробітної плати і формування її рівня складають основу соціально-трудових відносин у суспільстві, бо включають нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу. Людина є основою, вирішальною складовою трудового потенціалу. Її здібності, кваліфікація, досвід та рівень освіти визначають трудовий процес. Будь-які зміни, що стосуються оплати праці, прямо чи опосередковано впливають на доходи всіх членів суспільства, а також на найважливіші макроекономічні показники. Тому в жодній країні світу питання регулювання оплати праці не залишені лише на розсуд ринкових сил, хоча методи, сфера, масштаби державного втручання в ці процеси в кожній країні різні.

В економічній системі, що ґрунтується на ринкових відносинах, втручання держави в організацію заробітної плати повинне мати переважно непрямий характер і соціально орієнтовану спрямованість. Регулюючий вплив держави має бути спрямований на забезпечення соціальних гарантій і умов для заробітку потрібних коштів з метою підвищення ефективності використання праці, узгодження і рівноправної реалізації інтересів всіх учасників трудових відносин.

На сучасному етапі підприємства самостійно вирішують питання, які стосуються організації оплати праці, отже вони повністю відповідають як за своє фінансово-економічне становище, так і за соціальних захист найманих працівників.

Держава ж, в свою чергу, здійснює регулювання оплати праці працівників підприємств усіх форм власності шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати та інших державних норм і гарантій, встановлення умов і розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, працівників підприємств, установ та організацій, що фінансуються чи дотуються з бюджету, а також шляхом оподаткування доходів працівників.

Крім державного регулювання мінімальної заробітної плати важливу роль відіграє також колективно-договірне регулювання, яке являє собою систему правових та організаційних принципів та норм, структур та заходів, що спрямовані на забезпечення взаємодії між державними органами влади, роботодавцями та найманими працівниками в регулюванні соціально-трудових відносин на національному, галузевому, регіональному та виробничому рівнях.

Механізм договірного регулювання оплати праці дозволяє створити такі умови, коли задовольняються проблеми роботодавців у якісній роботі, одержання прибутків та найманого робітника, гідні умови життєдіяльності, що відповідають стандарту, який склався у даний час в даній країні (розширене відтворення робочої сили).

**Шляхи вдосконалення системи грошового забезпечення
військовослужбовців Збройних Сил України
із застосуванням світового досвіду**

Удосконалення системи грошового забезпечення військовослужбовців пояснюється, насамперед, безпосередньою залежністю стану Збройних Сил України від рівня соціальної захищеності та матеріального благополуччя військовослужбовців. Своєчасне та достатнє забезпечення грошовим забезпеченням військовослужбовців на сучасному етапі реформування Збройних Сил є однією з найбільш значущих проблем. Від того, як буде соціально захищений військовослужбовець, залежить престиж військової служби і в кінцевому підсумку якісний і кількісний рівень комплектування Збройних Сил в сучасних умовах.

Реалізація прав і свобод військовослужбовців, забезпечення їх соціальної захищеності, гідного соціального статусу і рівня життя, реалізація державної політики щодо зміцнення престижу військової служби визначаються Військовою доктриною України в якості основних принципів і напрямів розвитку військової організації держави, ядром якої є Збройні Сили України.

Значення грошового забезпечення полягає в тому, що з одного боку воно є основним джерелом задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців та членів їх сімей, а з іншого боку виступає засобом стимулювання праці військовослужбовців, пов'язаного з труднощами військової служби, такими як необхідність постійно перебувати в бойовій готовності, можливість бути залученими в будь-який час для вирішення службових завдань, в тому числі і бойових завдань, пов'язаних з ризиком для життя і здоров'я, відносно часті порівняно з цивільними особами зміни місця проживання, проживання спільно з членами родини у віддалених місцях та місцях з важкими або несприятливими кліматичними умовами, відірваність військовослужбовців від сімей і постійного місця проживання та інше.

Грошове забезпечення безпосередньо впливає на ті процеси, які відбуваються у Збройних Силах. Грошове забезпечення військовослужбовців, його безпосередній зв'язок з життям і діяльністю Збройних Сил, з їх бойовою готовністю обумовлюють внесення змін до законодавства і його постійне вдосконалення та розвиток.

Для надійного забезпечення безпеки країни, успішного відбиття будь-якої агресії потрібні добре навчені і оснащені, боєздатні Збройні Сили, здатні надійно захищати національні інтереси держави, гарантувати її суверенітет і територіальну цілісність.

У свою чергу створення сильних Збройних Сил неможливе без реальної турботи про військову людину, яка, незважаючи ні на які труднощі, продовжує сумлінно і самовіддано виконувати свій військовий обов'язок. Тому вирішення комплексу соціальних проблем є найважливішою умовою успішного будівництва Збройних Сил України. Створити армію нового типу та служити в ній мають люди, праця яких держава повинна винагороджувати гідно.

Через обмежене фінансування Збройних Сил, загострення соціальних проблем в армії і на флоті, зниження життєвого рівня військовослужбовців

і членів їх сімей зросла кількість військовослужбовців, які звільняються після закінчення терміну контракту або достроково, що веде до відтоку кваліфікованих фахівців із Збройних Сил. Не затребуваність державою ратної служби та соціальна незахищеність військовослужбовців привели до зростання числа самогубств військовослужбовців, сімей, що розпалися, збільшенню кількості скоєних військовослужбовцями злочинів та інших порушень законності, погіршення криміногенної обстановки в гарнізонах. Виявилися порушеними військові традиції, які формувалися століттями, де традиційно годувальником був чоловік. Ситуація змінилася кардинально – уже дружини утримують своїх чоловіків, свої родини. В таких умовах Збройні Сили не в змозі на належному рівні виконувати покладені на них завдання.

*Данчинов О.Ф. (ВІКНУ),
Котій Д.М. (ВІКНУ)*

Можливості та перспективи впровадження систем автоматизації нарахування та виплати грошового забезпечення в ЗСУ

На сучасному етапі розвитку суспільства комп'ютерні та інформаційні системи стали невід'ємною частиною нашого життя. Питання автоматизації нарахування та виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України є дуже актуальним.

Автоматизація нарахування грошового забезпечення на сьогоднішній день майже не розвинена у військових частинах. Найчастіше вона представлена таблицями Microsoft Excel з відповідними формулами, які складаються безпосередньо у ФЕС частин.

Деякі військові частини використовують програмне забезпечення "Парус", Але воно мало поширене через відсутність асигнувань на закупівлю, впровадження цієї системи та її обслуговування. Також іншим стримуючим фактором є нестача кваліфікованого персоналу для роботи з такою системою.

Перспективним є комплекс від компанії 1С "1С: Підприємство 8. Зарплата і кадри для бюджетних установ України". Цей комплекс надає змогу автоматично проводити:

- розрахунок грошового забезпечення військовослужбовців і прирівнених до них осіб;
- розрахунок компенсації ПДФО;
- складання роздавальних відомостей;
- складання звітів.

Автоматизація нарахування та виплати грошового забезпечення дає змогу начальнику фінансово-економічного органу військової частини більше часу приділяти роботі з іншими службовими питаннями та нараховувати грошове забезпечення дуже швидко та якісно.

Але при всіх цих перевагах автоматизованих систем є ряд недоліків. До них можна віднести високу ціну на програмні продукти, необхідність їх своєчасної технічної підтримки та обслуговування, що тягне за собою прийняття штатного спеціаліста з цих питань.

Демидко А.В. (ВІКНУ)
Шрамко О.В. (ВІКНУ)

Порядок списання та відображення в обліку матеріальних та грошових засобів у військовій частині в сучасних умовах

Сучасний етап розвитку України характеризується реформуванням всієї системи бухгалтерського обліку, зокрема і в бюджетних установах. Зважаючи на це, актуальним питанням сьогодення стає вдосконалення списання та відображення в бухгалтерському обліку в бюджетних установах. Одним з найбільш важливих аспектів даної проблеми є облік та аналіз основних засобів бюджетних установ як найбільш важливої складової активів.

Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних пропозицій щодо вдосконалення списання та відображення в обліку основних засобів бюджетних установ.

Рациональне використання основних засобів та функціональних потужностей бюджетної установи сприяє покращанню всіх техніко-економічних показників, зокрема збільшенню обсягу діяльності, зниженню трудомісткості одиниці виконаних робіт або наданих послуг

Зважаючи на це, особливо важливим стає їх списання з обліку.

Основні правила списання з обліку основних засобів у бюджетній сфері визначені Інструкцією з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ, що затверджена Наказом Державного казначейства України від 17.07.2000 № 64.8., Наказ державної казначейської служби України та Міністерства економіки № 142/181 "Про затвердження інструкції про порядок списання матеріальних цінностей бюджетних установ", Постанова Кабінету Міністрів України від 4.08.2000 № 1225 "Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах".

Отже, останніми роками проводиться оптимізація обліку основних засобів бюджетних установ. Разом з тим, з метою його подальшого вдосконалення сьогодні пропонуються зміни у чинних типових формах документів з обліку основних засобів.

Таким чином, задля забезпечення високої ефективності бухгалтерського обліку та більш оперативної процедури списання та відображення в обліку матеріальних засобів необхідно спростити ведення обліку, разом з тим зробити його більш ширшим в розрізі аналітичного обліку.

Дживак П.Б. (ВІКНУ)

Організація бухгалтерського обліку у військових частинах при застосуванні комп'ютерних інформаційних систем

Бухгалтерський облік у військових частинах Збройних сил України ведеться відповідно до законодавства України на основі кодексів, законів, постанов та інших нормативно-правових актів. Він побудований на загальних принципах бухгалтерського обліку але має ряд особливостей, що обумовлюються сферою діяльності.

Бухгалтерський облік у Збройних силах України є невід'ємною частиною фінансового забезпечення військових частин. Тому для більш ефективної взаємодії з іншими елементами фінансового господарства, на сучасному етапі, необхідно впроваджувати комп'ютерні інформаційні системи. Це сприятиме підвищенню якості роботи як бухгалтерів, так і фінансового органу військової частини в цілому. Поряд із значними перевагами таких систем: швидкість обробки інформації, системний підхід, зниження трудомісткості робіт пов'язаних з обліком, можна зіткнутися з рядом проблем, які можуть виникнути в процесі їх впровадження: значна вартість, не адаптованість, потребує значної підготовчої роботи як організаційної, так і методичної і, як правило, внаслідок неповного впровадження спричиняє ведення подвійного обліку.

Для успішного та ефективного функціонування будь-якої організації, на сучасному етапі, важливу роль відіграє швидкість обробки, обміну та прийняття рішень на основі проаналізованої інформації. Саме тому впровадження комп'ютерних інформаційних систем є важливим етапом у розвитку Збройних сил України. Впровадження таких систем повинно проводитися плавно, поетапно, системно, комплексно, враховуючи особливості бухгалтерського обліку у військових частинах.

Впровадження комп'ютерних інформаційних систем не лише підвищує якість обліку а й якість роботи військової частини взагалі.

*Дудкін Д.С. (ВІКНУ),
Ворона В.В. (ВІКНУ)*

Актуальні питання бухгалтерського обліку доходів та витрат у військовій частині

Проблема моєї роботи полягає у визначенні основних економічних аспектів доходів та видатків, аналізі сучасного стану бухгалтерського обліку доходів та видатків у військовій частині, яка відноситься до бюджетних установ, та пошук шляхів його покращення.

У першому розділі я розглянув, передусім відношення військової частини до бюджетних установ, підпорядкованість її до розпорядників бюджетних коштів вищого рівня, теоретичні основи бухгалтерського обліку доходів та видатків військової частини, розглянув цю систему, як складову частину фінансово-економічної діяльності, основні моменти щодо його ведення та економічні аспекти доходів та витрат.

У другому розділі я провожу дослідження сучасних проблем обліку доходів та видатків військової частини, характеристики основного фінансового планового документу – кошторису, порядок його складання, затвердження, виконання та внесення змін до нього, аналіз організації обліку надходжень коштів, матеріальних засобів та інших товарно-матеріальних цінностей до військової частини та аналіз обліку витрачання коштів військовою частиною. Також розглядаю сучасний порядок бухгалтерського обліку доходів та видатків, ведення реєстрів синтетичного та аналітичного обліку згідно нормативно-правової бази.

У третьому розділі я провожу пошук шляхів покращення бухгалтерського обліку доходів та видатків військової частини та визначаю перспективи розвитку бухгалтерського обліку бюджетної сфери. Провожу аналіз сучасних проблем щодо виконання Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки, щодо прийняття національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі. Також розглядаю можливість впровадження повної автоматизації облікового процесу у військовій частині.

Проаналізувавши актуальні проблеми бухгалтерського обліку доходів та витрат у військовій частині, мною визначені такі основні моменти:

- необхідність повної віддачі начальника фінансово-економічного органу щодо вдосконалення системи бухгалтерського обліку у військовій частині;
- необхідність найшвидшої та успішної інтеграції національних положень стандартів бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів;
- необхідність у повній автоматизації системи бухгалтерського обліку у військовій частині та взаємодії фінансово-економічного органу з іншими службами у цьому процесі.

*Євтушенко Ю.О. (ВІКНУ),
Остапенко О.П. (ВІКНУ)*

Актуальні питання документообігу військової частини з органами Державної казначейської служби України

Сьогодні всі військові частини, установи та організації Міністерства оборони України переведені на казначейське обслуговування. Збройні Сили України є досить специфічною структурою, що вимагає адаптації з одного боку нормативної бази Міністерства оборони України до вимог Державної казначейської служби України, а з іншого боку, остання повинна враховувати в своїй діяльності відмінності фінансового забезпечення військових формувань від інших бюджетних організацій. Саме тому взаємовідносини та документообіг між органами Державної казначейської служби України та військовими частинами потребують детального аналізу, з метою пошуку перспективних шляхів розвитку цієї співпраці та вирішення існуючих проблем.

За таких умов особлива увага приділяється взаємовідносинам між військовою частиною та установами Державної казначейської служби України, основними з яких є відкриття реєстраційних та спеціально-реєстраційних рахунків, організація бухгалтерського обліку операцій на них, подання фінансової та бухгалтерської звітності тощо.

В ході дослідження приділено увагу вирішенню актуальних питань взаємовідносин військової частини та Державної казначейської служби України, основними з яких є:

- оперативне фінансування потреб військової частини;
- проблема документообігу між військовою частиною та Державною казначейською службою України;
- збереження таємності специфіки діяльності військової частини.

Виходячи з наявних на сьогоднішній день проблем є необхідність у здійсненні певних заходів щодо їх усунення:

- удосконалення електронної мережі між військовою частиною та установами Державної казначейської служби України;
- здійснення перегляду прав установ Державної казначейської служби України щодо припинення фінансування військових частин;
- забезпечення проведення ефективної кадрової політики;
- розвиток інформаційних технологій в процесі обслуговування розпорядників бюджетних коштів.

Отже, від ефективності організації взаємовідносин та документообігу військових частин з органами Державної казначейської служби України залежить рівень забезпеченості військ фінансовими ресурсами, швидкість їх отримання та повнота фінансування, а відтак – якісний та професійний захист Батьківщини.

Єрмаков І.В. (ВІКНУ)

Економічні основи витрат матеріально-технічної бази Збройних Сил України

Останнім часом триває процес формування нової геополітичної та геоекономічної архітектури світу, що зумовлює зростання загроз політичного, економічного, соціального, екологічного, інформаційного й, безумовно, воєнного характеру, з істотними зрушеннями у співвідношенні могутності найрозвиненіших держав, загостренням міжнародної конкуренції за володіння природними, технологічними, людськими, інформаційними й іншими ресурсами, ринками збуту та стратегічними регіонами.

В таких умовах гостро постає питання в подальшому удосконаленні та оптимізації бойового складу, бойового, технічного, тилового та медичного забезпечення Збройних Сил України. Через це стає необхідним обґрунтування витрат матеріально-технічної бази. Матеріально-технічне забезпечення є одним із видів забезпечення бойових дій Збройних Сил України. Воно організується і виконується в усіх видах оперативної, бойової і повсякденної діяльності Збройних Сил України з метою підтримки їх в боєздатному стані та створення їм сприятливих умов для виконання поставлених завдань.

Особливу увагу треба приділити об'єктам спеціального призначення адже завдяки ним частини і підрозділи виконують своє бойове завдання. Постає велика необхідність системного підходу до витрат матеріально-технічної бази.

Треба враховувати, що значне підвищення витрат об'єктів спеціального призначення може призвести до зниження обороноздатності України і унеможливлення виконання підрозділами покладених на них завдань.

Отже, можна зробити висновок, що витратам матеріально технічної бази Збройних Сил України необхідно приділити особливу увагу, адже від їх об'єму залежить обороноздатність нашої країни і боєздатність наших підрозділів.

*Іовенко В.В. (ВІКНУ),
Котій Д.М. (ВІКНУ)*

Аналіз структури грошового забезпечення військовослужбовців ЗСУ в контексті стимулювання військової служби

Грошове забезпечення – це частка національного доходу, яку в грошовій формі отримують військовослужбовці для задоволення своїх матеріальних та культурних потреб з урахуванням особливостей і порядку проходження військової служби різними категоріями військовослужбовців.

З іншого боку, грошове забезпечення – це всі види грошового забезпечення, в тому числі матеріальна допомога, допомога на оздоровлення, виплати, пов'язані зі звільненням із військової служби, виплата яких здійснюється за рахунок коштів Держбюджету України, яке визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання.

Грошове забезпечення є основним джерелом життєзабезпечення військовослужбовця. Тому повне і своєчасне задоволення військовослужбовця грошовим забезпеченням є постійною турботою командирів і начальників усіх ступенів.

Грошове забезпечення військовослужбовця складається з посадового окладу та окладу за військовим званням, місячних та інших підвищень, надбавок та інших додаткових грошових виплат.

Додаткові види грошового забезпечення виплачуються з урахуванням особливих умов служби, які стимулюють службу в Збройних Силах, підвищення професійної майстерності, компенсують додаткові витрати пов'язані з виконанням службових завдань і виплачується у розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України, та повинно забезпечувати достатні матеріальні умови для комплектування Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів кваліфікованим особовим складом, враховувати характер, умови служби, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності.

У порівнянні із провідними країнами світу наш військовослужбовець отримує грошове забезпечення яке в 2 рази менше ніж середня заробітна плата, а офіцер отримує грошове забезпечення яке на 55 % нижче ніж посадовий оклад державного службовця.

Щоб уникнути всіх цих проблем потрібно в самі короткі терміни внести всі корективи, щодо збільшення основних видів грошового забезпечення до нормативно-правової бази.

*Ісаєнко О.В. (ВІКНУ),
Дейнега Н.В. (ВІКНУ)*

Міжнародні стратегічні альянси. Досвід корпорації TOSHIBA

Міжнародний стратегічний альянс – це відносно тривала міжорганізаційна угода зі співробітництва, яка передбачає спільне використання ресурсів та

(або) структур управління двох чи більше самостійних фірм із декількох країн для реалізації завдань, пов'язаних з місією кожної з них. Незалежно від того, якою є форма чи структура альянсу відповідно до угоди, кожен із них характеризується певною інтеграцією між партнерами. На цю особливість звертає свою увагу М.Портер, описуючи стратегічний альянс як "довгострокову угоду між фірмами, які йдуть далі від звичайних торгових операцій, але не доводять справу до злиття".

Сьогодні головні мотиви створення міжнародних стратегічних альянсів диктуються глобалізацією і пов'язаними із нею зрушеннями в системі міжнародних економічних відносин. Так, інтеграція компаній на їх рівні має на меті досягнення наступних груп цілей:

1. Проникнення на ринки.
2. Підвищення ефективності виробництва.
3. Обмін знаннями.
4. Усунення і зменшення конкуренції в інтересах партнерів.
5. Науково-технічне співробітництво.
6. Задоволення потреби в персоналі.
7. Задоволення вимог державного регулювання, зниження політичного ризику і отримання пільг.

Для того, щоб побачити, яким чином створення міжнародних стратегічних альянсів виступає дієвим засобом поведінки із глобальною конкуренцією на практиці, розглянемо шлях зростання однієї із найбільших японських корпорацій сучасності – Toshiba Corporation.

Досвід корпорації Toshiba. За даними ОЕСР, за свою історію Toshiba створила більше 147 стратегічних альянсів, серед яких 110 міжнародних. Серед партнерів Toshiba були і є такі компанії як Apple Computer, Microsoft, IBM, Siemens, Ericsson, GE, Alstom, Motorola, National Semiconductor, Samsung, Sun Microsystems та Thomson. Альянси складають ключовий елемент корпоративної стратегії Toshiba. Вони відіграли вирішальну роль в еволюції компанії як одного із головних гравців у сучасній електротехнічній промисловості.

Першим досвідом Toshiba у створенні стратегічних альянсів була угода, укладена із General Electric в 1900-х рр. з метою спільної розробки і виготовлення ниток розжарення для ламп. Щоправда, це була, в першу чергу, можливість набути досвід в укладенні таких угод, оскільки саме для GE шлях електричних лампочок став найбільше прибутковим. Найзначніші стратегічні альянси компанії Toshiba припали на другу половину XX ст.

У 1992 році Toshiba утворила стратегічний альянс із Apple Computer. Його мета – розробка мультимедійного комп'ютерного обладнання. Так, сила Apple полягала в технологіях програмного забезпечення, а Toshiba – в досвіді виробництва. Та альянс виявився нетривалим і вже в 1993 р Toshiba об'єдналася чи не з найголовнішим конкурентом Apple – Microsoft. Метою створеного в 1993 році альянсу була тісна робота над розробкою комп'ютерного програмного забезпечення для портативних комп'ютерів і КПК.

У середині 2000-х років Toshiba створила альянс із IBM та Siemens, а невдовзі – Sony. Альянс трьох гігантів називався STI і розробляв новий тип

мікропроцесорів під назвою Cell. Співпраця із IBM дозволила Toshiba стати другим світовим постачальником кольорових рідкокристалічних моніторів для портативних комп'ютерів.

Альянси із іншими компаніями допомогли Toshiba розвивати потужності в інших напрямках високотехнологічного виробництва: ядерній енергетиці, виготовленні комп'ютерів, факсів, передових напівпровідників, обслуговуючому обладнанні.

Сьогодні Toshiba не зупиняється на досягнутому і продовжує створювати все нові об'єднання з такими компаніями, як General Electric, "Силові машини", Carrier Corporation і KONE. Toshiba є також членом Open Handset Alliance, ініційованого Google, і SmartTV Alliance, створеного компаніями LG Electronics і TP Vision.

Таким чином, зважаючи на те, що власні технології корпорації Toshiba стосуються, в основному, комп'ютерних розробок, обмін вміннями у межах стратегічних союзів дозволив компанії посісти чільне місце й в інших сегментах ринку високих технологій. Зокрема, завдяки продуманій корпоративній стратегії, на 2010 р компанія Toshiba виявилася п'ятим світовим виробником комп'ютерного обладнання (після Hewlett-Packard, Dell, Acer та Lenovo) і четвертим виробником напівпровідників (після Intel Corporation, Samsung Electronics та Texas Instruments). У 2012 р. дохід компанії склав 70 млрд дол. США, а чистий прибуток – 780 млн дол. Кількість співробітників – 209 784.

Каленик В.С. (ВІКНУ)

Вплив заробітної плати на результати праці цивільного персоналу ЗСУ

Заробітна плата – це винагорода або заробіток, обчислений у грошовому виразі, який за трудовим договором роботодавець сплачує працівникові за роботу, яку виконано або має бути. Сутність заробітної плати проявляється в її функціях. До основних функцій заробітної плати належать: відтворювальна, стимулююча, регулююча, розподільча та функція формування платоспроможного попиту населення.

На мою думку найважливішою функцією заробітної плати можна вважати стимулюючу. Адже вона полягає в тому, щоб мотивувати працівника краще виконувати свою роботу, збільшувати продуктивність праці, покращувати якість виготовлених товарів, наданих послуг тощо. Заробітна плата тоді виступає в ролі стимулу для робітника: він знає, що якщо покращить виробничі показники, то і збільшиться його заробітна плата. За такої схеми робітники прагнуть до кращого виконання, а це в свою чергу підвищуватиме рівень працівників і всього підприємства загалом.

Заробітна плата виступає як один із основних регулювальників ринку праці. На сьогоднішній день вона займає важливе місце в житті кожної працюючої людини, адже від її рівня залежить як і де вона житиме, що вона їстиме, і на що втримуватиме сім'ю. Однак аналізу і оцінці впливу зарплат на ринок праці й, передусім, на зайнятість в Україні не приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків – прискореного зростання

безробіття, руйнування мотивів і стимулів до праці зубожіння більшості населення.

Заробітна плата, як макроекономічна категорія є доходом, який формує платоспроможний попит населення, що стимулює структуру і розвиток виробництва. А відтак зниження реальних доходів працюючих, відхилення ціни на працю від її вартості призводять до звуження внутрішнього ринку, що є в свою чергу причиною скорочення виробництва.

На сьогоднішній день перехід до ринкових відносин, конкуренція змушують підприємства позбутися зайвих працюючих, або скоротити витрати на оплату праці. В умовах економічної трансформації заробітна плата повинна використовуватися як найважливіший засіб для стимулювання до зростання продуктивності праці, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості продукції, підвищення ефективності виробництва. Але в Україні відсутня ефективна державна політика зайнятості, зарплаті трудових доходів. Проводиться політика "заморожування" заробітної плати, що дає змогу економити витрати на робочу силу і зберігати зайву чисельність зайнятих у економіці.

Капковська Л.М. (ВІКНУ)

Грошове забезпечення як основний чинник стимулювання військової служби

Аналіз особливостей військової праці дозволяє розкрити її сутність. В соціальному сенсі вона, тобто військова праця, означає таку форму суспільного поділу праці, за якої частина суспільства, зайнята в збройних силах, використовує військову техніку та озброєння за їх призначенням і тим самим здійснює специфічну послугу суспільству.

Грошове забезпечення – це доля національного доходу, яку в грошовій формі отримують військовослужбовці за свою працю для задоволення своїх матеріальних та культурних потреб згідно з кількістю і якістю праці, з урахуванням особливості військової служби і порядку її проходження різними категоріями військовослужбовців.

Одним з найбільш суттєвих суб'єктивних прав військовослужбовців є право на матеріальне забезпечення, яке зберігається навіть під час хвороби, відпустки, навчання, перебування поза штатом, в резерві чи в розпорядженні.

Принцип матеріального забезпечення військовослужбовців, як зазначено вище, викликаний специфікою військової служби та необхідністю зосередження всіх сил на головному – на якості виконання кожним військовослужбовцем свого обов'язку як у процесі повсякденної служби, так і в бою. Саме з цим пов'язана така особливість матеріального забезпечення військовослужбовців, як задоволення їх потреб у харчуванні, одязі, житлі тощо.

Поряд з іншими видами матеріального забезпечення грошове забезпечення необхідно розвивати шляхом удосконалення існуючих і введенням нових виплат безпосередньо залежних від результатів праці військовослужбовців пов'язуючи все це з реаліями сьогоднішнього дня. На фоні зменшення інших видів матеріального забезпечення (призупинення видачі пайків, відсутність

коштів на житлове будівництво, подорожчання санітарно-курортного лікування та інші) зростає роль грошового забезпечення у системі матеріального забезпечення, що обумовлює необхідність більш відповідального відношення до проблеми підвищення розмірів грошового забезпечення.

Кац С.В. (КНУ)

Впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в військових частинах та закладах України

Міністерством фінансів України з початку 2007 року і до сьогодні вже було розроблено 19 національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку для державного сектору, які наберуть чинності з 01 січня 2015 року.

У стандарті 101 "Подання фінансової звітності" буде визначатися склад, форми, принципи підготовки та подання фінансової звітності в державному секторі (військових частинах та закладах), загальні вимоги до визнання і розкриття її елементів.

У стандарті 121 "Основні засоби" передбачається використовувати новий підхід до нарахування амортизації основних засобів, згідно з яким норми нарахування амортизації розроблятимуться військовими частинами та закладами самостійно з урахуванням галузевих особливостей.

Стандарт 122 "Нематеріальні активи" для військових частин та закладів стане нововведенням, оскільки на сьогодні в бухгалтерському обліку військових частин та закладів нематеріальні активи не виокремлені в окрему категорію, а обліковуються відповідно до Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ. При цьому даний актив класифікуватиметься як такий, що має визначений або невизначений строк корисного використання. Нематеріальний актив з визначеним строком корисного використання підлягатиме амортизації. Метод амортизації нематеріальних активів військові частини та заклади також вибиратимуть самостійно.

У стандарті 123 "Запаси" буде докладніше розкритий порядок оцінки запасів, визначена їх виробнича собівартість, а також оцінка вибуття запасів та її методи.

Стандарт 124 "Доходи" визначатиме методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи отриманих військовими частинами та закладами, а саме фінансування з загального і спеціального фондів.

Стандарт 125 "Зміни облікових оцінок та виправлення помилок" передбачає порядок розкриття у фінансовій звітності інформації щодо змін в обліковій політиці та виправлення суттєвих помилок.

Стандарт 126 "Оренда" визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про орендні операції та її розкриття у фінансовій звітності орендарів та орендодавців.

У стандарті 130 "Вплив змін валютних курсів" буде визначатися методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземних валютах та відображення показників статей фінансової звітності закордонних суб'єктів військових частин та закладів в грошовій одиниці України.

Принципи державного аудиту

Висвітлені у Лімській декларації принципи державного аудиту носять рекомендаційний характер. І оскільки чинне законодавство України не враховує положень Лімської декларації: немає єдиної теоретико-методологічної бази державного аудиту, чіткого визначення статусу, повноважень і функцій органів, що здійснюють державний аудит; адекватної інформаційної інфраструктури, – то рекомендовані декларацією принципи необхідно трансформувати у відповідності з особливостями сучасної побудови системи державного фінансового контролю в Україні.

Тому доцільно виокремити наступні принципи здійснення державного аудиту: незалежність, законність, об'єктивність, гласність, системність, комплексність, професійна компетентність, доцільність, ефективність.

Принцип незалежності – передбачає автономність роботи органів, що проводять державний аудит, стосовно самостійного вибору об'єкту, предмету, методу, форм контролю, структури і змісту звітності за його результатами.

Принцип законності – діяльність органів контролю повинна відповідати нормам законодавства, які визначають їх задачі, функції, структуру, права, обов'язки, відповідальність.

Принцип об'єктивності – передбачає необхідність забезпечення неупередженого ставлення до об'єктів контролю.

Принцип гласності – полягає в тому, що результати державного аудиту повинні бути загальнодоступними.

Принцип системності – передбачає використання системного підходу до побудови державного аудиту.

Принцип комплексності – це взаємообумовлений, пропорційний взаємоузгоджений розвиток системи державного аудиту як єдиного цілого, що забезпечує зв'язок усіх підсистем і елементів.

Принцип професійної компетентності – передбачає необхідний і достатній професійний рівень, наявність досвіду і кваліфікації фахівців, що проводять державний аудит.

Принцип доцільності – інформація, яка отримана в результаті проведення державного аудиту, повинна бути доцільною та своєчасною для забезпечення прийняття раціональних управлінських рішень на рівні держави.

Принцип ефективності – витрати на запровадження державного аудиту повинні бути найменшими при оптимальній глибині контролю та його комплексності, шляхом доцільної організації, використання провідних форм і методів контролю, впровадження сучасних інформаційних систем і технологій.

Перелік запропонованих принципів не є вичерпним, а тільки окреслює основи, на які необхідно зважати при розробці законодавчо-нормативної бази державного аудиту. Крім того, покладені в основу принципи дозволять створити ефективну систему державного аудиту, яка базуватиметься на єдиних засадах та забезпечуватиме надання всім зацікавленим особам об'єктивної, незалежної інформації про те, яким чином здійснюється виконавча влада в державі.

Маркетингові комунікації в системі ІНТЕРНЕТ

Інтернет вже давно використовується світовим бізнесом як платформа для маркетингових комунікацій та можливість покращення відносин з клієнтами. Саме ефективні маркетингові комунікації зі споживачами стають ключовим фактором успішної діяльності організації чи компанії. Для провідних компаній світу, і України зокрема, можливості глобальної мережі у поєднанні з ресурсами власного сайту – це один з найефективніших інструментів для залучення нових споживачів та найкоротший шлях ведення бізнесу.

Суть маркетингових комунікацій полягає у передачі інформації та впливу на обрану аудиторію для досягнення рекламних цілей підприємства. Для цього компанія використовує комплексну систему маркетингових комунікацій, а саме рекламу, стимулювання збуту, особистий продаж та зв'язки з громадськістю, які представляють собою специфічне поєднання засобів і методів маркетингу, що забезпечують донесення інформації про товар, послугу, фірму до покупця та направлені в кінцевому рахунку на здійснення покупки.

Основними перевагами Інтернету в порівнянні з традиційними засобами масової інформації є:

Використання глобальної мережі може бути досить ефективним, оскільки на сьогоднішній день створення іміджу компанії не вимагає мільйонних витрат на рекламу як це було ще якихось двадцять років тому і дозволяє компаніям значно знизити витрати на PR.

1. Реклама в Інтернеті дозволяє рекламодавцеві не тільки зробити свої витрати мінімальними, але й дуже чітко визначити цільову аудиторію своєї рекламної кампанії, що дозволяє зробити контекстна реклама (Інтернет-реклама, що відповідає змісту рекламного матеріалу контексту (змісту) Інтернет-сторінки, на якій розміщується рекламний блок) в пошукових системах, а також у соціальних мережах. Існуючі тенденції свідчать, що інтернет-реклама з часом займе провідні позиції в рекламній політиці підприємств та організацій. Зокрема, в країні свого зародження (США) вона займає друге місце після реклами на телебаченні, її частка становить 17 %, а дохід від неї у 2012 році склав більше 30 млрд дол.. Український ринок інтернет-реклами ще тільки формується, хоча досить інтенсивно. У 2012 році за оцінками експертів доходи організацій, що займалися інтернет-рекламою, становили 680 млн грн., а у 2013 році передбачається цифра у 917 млн грн.

2. Особливістю Інтернету як носія комунікації є те, що для інформування споживачів про дії компанії щодо стимулювання збуту немає потреби використовувати інші мас-медіа, адже оголошення про конкурси, знижки чи купони можна розміщувати одразу тут же, використовуючи сайт компанії, її партнерів або пошукових серверів. Поява Інтернету надала можливість зміни чи оновлення інформації в реальному часі.

3. Поширення набуває допоміжний інструмент маркетингових інтернет-комунікацій – таргетинг, який дозволяє виділити цільову аудиторію і взаємодіяти тільки з нею. Наприклад за географічними ознаками; певною тематикою сайтів; специфікою інтересів чи поведінкою споживачів у Інтернеті тощо.

4. Продавець і покупець можуть знаходитись далеко один від одного, але електронне спілкування за допомогою відеоконференцій чи електронної пошти дозволяють повністю нівелювати відстань і презентувати всі плюси товару та переконати покупця віддати за нього гроші. Це дозволяє зосередити всіх фахівців з особистих продажів в одному місці, а отже, дає можливість більш раціонально та динамічно ними управляти.

Отже, сучасні технології мають значний вплив не лише на товари та послуги, а й на засоби комунікацій. Інтернет є надзвичайно перспективним інструментом маркетингових комунікацій, і відкриває перед компаніями численні можливості. В умовах сучасного розвитку бізнесу дуже складно уявити успішне підприємство, яке не використовувало хоча б один вид маркетингових комунікацій в Інтернеті, але багато видів діяльності не можуть триматися тільки на Інтернет-засобах комунікації, тому не слід забувати і про традиційні види маркетингу.

Клімчук Р.О. (ВІКНУ)

Актуальні питання виконання кошторисів військової частини

Бюджетна система складається з Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів. Сукупність всіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України, є зведеним бюджетом України. Зведений бюджет України використовується для аналізу і визначення засад державного регулювання економічного і соціального розвитку України. Бюджет будується на принципах цілісності, повноти, достовірності, гласності, наочності і самостійності всіх бюджетів, що входять у бюджетну систему України.

Державний бюджет повинен забезпечувати необхідними коштами фінансування заходів економічного та соціального розвитку, що мають загальнодержавне значення, а також міждержавних відносин.

Крім того, через державний бюджет здійснюється перерозподіл частини фінансових ресурсів між адміністративно-територіальними утвореннями України з урахуванням економічного, соціального, екологічного, природного стану, необхідності вирівнювання фінансового забезпечення.

Сутність державного бюджету як економічної категорії реалізується через його функції: розподільну, контрольну і функцію по забезпеченню існування держави.

Формування державного бюджету є важливим і досить складним завданням, що деякою мірою спрощується завдяки застосуванню програмної та економічної класифікацій видатків, а у Міністерстві оборони України додатково статей витрат. На сьогоднішній день в Україні застосовується програмно-цільовий метод складання бюджету, що дає змогу краще розрахувати необхідні доходи та видатки і сформувати бюджет, що відповідає наявним можливостям держави. Відповідно до існуючої методики формування бюджету, усі міністерства та відомства, в тому числі Міністерство оборони України, здійснюють фінансове планування.

Вплив організаційної роботи на результати діяльності начальника ФЕС військової частини

"Мистецтво управляти людьми найважче і саме високе зі всіх мистецтв". Цей вислів належить Періклу (490-429 рр. до н.е.), афінському стратегу та головнокомандуючому. І не дивно, що ці слова були сказані саме військовою людиною. Адже взагалі поняття "управління" найбільш яскраво відображено саме у військових підрозділах, де люди керуються не своїми здогадками чи почуттями, а наказами та командами начальників і командирів.

Звичайно ж, це безпосередньо стосується і фінансово-економічного відділу військової організації. Адже якщо начальник фінансово-економічної служби не зможе правильно організувати свою роботу та роботу своїх підлеглих, то під загрозою буде стояти не лише злагоджена робота фінансового органу, а і боєздатність всієї військової частини.

Організаційна робота начальника фінансово-економічної служби включає в себе не лише вміння правильно організувати роботу підпорядкованого йому органу, але й правильно і вміло співпрацювати з начальниками інших служб, а також забезпечуючи ми фінансовими органами, Державною казначейською службою України та, при необхідності, іншими військовими частинами.

Не правильна організація, не достатній контроль за фінансовими справами та халатне відношення начальника служби до роботи в цілому не раз були причиною занепаду фінансово-економічної служби, а нерідко навіть ставали підставою для порушення кримінальних справ та ганебних звільнень з військової служби.

Саме тому у нашій професії важливо сумлінно навчатись, вдосконалювати свої вміння та переносити їх на практику ще зі студентських років і на протязі всього життя.

курсант Коваль С.В. (ВІКНУ)

Грошове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил Російської Федерації

Грошове забезпечення являє собою систему гарантованих державою фінансових стимулів, які отримують військовослужбовці для задоволення своїх потреб у розмірах, що визначаються залежно від посади, військового звання, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня та вченого звання військовослужбовців. Питання грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил Російської Федерації регулюються Федеральним законом Російської Федерації 7.11.2011 року "Про грошове забезпечення військовослужбовців та надання їм окремих виплат", а також постановою уряду Російської Федерації від 5.12.2011 № 992 "Про встановлення окладів грошового утримання військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом". Грошове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил Російської Федерації складається з посадового окладу, окладу за військовим званням,

місячних та інших додаткових видів виплат. Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовців визначається Міністерством оборони Російської Федерації. Грошове забезпечення виплачується військовослужбовцям за місцем військової служби; в інших випадках грошове забезпечення виплачується на підставі грошового атестату. Військовослужбовцям, які тимчасово проходять військову службу за межами Російської Федерації, усе грошове забезпечення або його частина виплачується в іноземній валюті у випадках, за нормами і в порядку, що визначається Урядом Російської Федерації.

Розмір грошового забезпечення що належить військовослужбовцю за неповний місяць, визначається пропорційно кількості календарних днів, які прослужив військовослужбовець за даний місяць. Грошове забезпечення, виплачене в порядку і розмірах, що діяли на час виплати поверненню не підлягає, якщо право на нього повністю або частково згодом було втрачено військовослужбовцем, окрім випадків повернення зайвих сум, що були виплачені внаслідок помилок у розрахунках грошового забезпечення.

Грошове забезпечення, що належить військовослужбовцю і своєчасно не виплачене йому або виплачене в меншому, ніж належало, розмірі, виплачується за весь період, протягом якого в військовослужбовець мав право на нього, але не більше ніж за 3 роки, що передували зверненню за одержанням грошового забезпечення. Виплата одноразових додаткових видів грошового забезпечення здійснюється, якщо звернення про їх отримання надійшли до закінчення 3 років із дня виникнення права на їх отримання.

Коліщенко Р.О. (ВІКНУ)

Актуальні питання ефективності планування та використання коштів спеціального фонду військової частини

На сучасному етапі розвитку економіки в нашій країні, у Збройних Силах України все більша увага приділяється діяльності військової частини, яка могла б приносити додаткові кошти, тобто збільшувати обсяги власних надходжень, тим самим мобілізувати ресурси для оптимального задоволення оборонних видатків України. Тому дослідження процесу формування, обліку та використання коштів спеціального фонду досить актуальне.

Таким чином можна сказати, що спеціальний фонд військової частини є невід'ємною та необхідною умовою виконання нею поставлених завдань. Проте завищення показників надходжень спеціального фонду негативно впливає на фінансування Збройних сил України. Останні роки практично весь оборонний бюджет витрачався на утримання особового складу. Як наслідок – рівень бойової підготовки Збройних Сил і наявні озброєння й військова техніка не повністю відповідають сучасним вимогам. Однією з причин такої ситуації є розподіл видатків Державного бюджету для Міністерства оборони на загальний та спеціальний фонди. Якщо видатки за загальним фондом виконуються майже завжди стовідсотково, то статті зі спеціального фонду фінансуються вкрай погано через його напівпорожній стан. Адже джерелом наповнення спеціального фонду є кошти, отримані від комерційних операцій.

На загальнодержавному рівні напрямки використання власних надходжень бюджетних установ визначені статтею 13 Бюджетного кодексу України, а саме:

- покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю (за рахунок надходжень підгрупи 1 першої групи);
- організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 2 першої групи);
- утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 3 першої групи);
- ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти (за рахунок надходжень підгрупи 4 першої групи);
- господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв (за рахунок надходжень підгруп 2 і 4 першої групи);
- організацію основної діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгруп 1 і 3 другої групи);
- виконання відповідних цільових заходів (за рахунок надходжень підгрупи 2 другої групи).

Аналіз структури оборонного бюджету констатує факт того, що внаслідок обмеженості фінансових ресурсів спеціальний фонд є невід'ємною складовою оборонного і загальнодержавного бюджету України загалом. Вітчизняне законодавство визначає чіткий алгоритм використання власних надходжень бюджетних установ (в тому числі військових частин). Передбачено конкретні напрями використання коштів спеціального фонду, в більшій кількості випадків такі кошти ідуть на фінансування потреб, котрі пов'язані з наповненням спецфонду. Проте, постійне недоотримання запланованих коштів до спеціального фонду, залишає певні потреби Збройних Сил без потрібного фінансування на протязі кількох років підряд.

Відповідно до того, що кошти спеціального фонду – це фінансові ресурси, котрі мають певну імовірність їх неотримання (вищу ніж для загального фонду), для можливості зробити висновок про фінансову стійкість Збройних Сил України необхідною є інформація про динаміку зміни частки спеціального фонду за кілька років.

Спеціальний фонд займає важливу роль в процесі фінансування Збройних Сил, вже на протязі декількох років є невід'ємною складовою оборонного бюджету як на теренах нашої держави, так і закордоном. З кожним роком все більше рис притаманних господарюючим суб'єктам стають характерними і для військових частин. На перший погляд, заняття невластивою для армії діяльністю є суцільним негативом. Проте, коли в умовах скрутного економічного становища іншого виходу немає, ситуацію, що склалася, варто максимально прилаштувати до особливостей вітчизняної економіки та армії і використовувати її можливості на благо Збройних Сил і держави в цілому.

Роль фінансового контролю та аудиту в системі фінансового забезпечення фінансового забезпечення військової частини

Призначення Збройних Сил, їх організаційна структура, своєрідні задачі, умови і їх специфіка визначили загальну військово-цільову спрямованість фінансового контролю та аудиту за створення, розподіл і використання оборонного бюджету.

Специфіка діяльності Збройних Сил обумовлює необхідність фінансово-економічних відносин і веде до розширення й ускладнення задач до їх фінансового контролю. Слід зауважити, що ці питання у галузях господарства України розглядаються та досліджуються, як правило, спеціальними державними органами.

Актуальністю даної теми являється те, що фінансовий контроль та аудит у Збройних Силах України є не тільки складовою державного фінансового контролю, але і одним із елементів фінансового забезпечення військ.

Безумовно, для чіткого розуміння потреб фінансового контролю, не тільки з позиції науки, а і взагалі, потрібно дослідити його проблеми і негаразди, висновками якого будуть наведені відповідні пропозиції по його вдосконаленню. Особливо це важливо при вивченні і з'ясуванні сутності та змісту фінансового контролю, у тому числі і у Збройних Силах. Дослідження вимагає застосування різних підходів, оскільки сам процес розвитку контролю має певну історію.

Зауважимо, що з моменту виникнення контролю, він зазнав суттєвих перетворень з урахуванням поступово здобутого досвіду, умов його розвитку і традицій, що прямо вплинуло на його сьогоdnішній стан в умовах ринкової економіки.

В умовах реформування Збройних Сил України фінансовий контроль має бути спрямований на прискорення економічного та соціального розвитку, має покласти кінець безгосподарності, розкраданням і зловживанням з боку посадових осіб, підвищити ефективність проведення перевірок своєчасності виконання зобов'язань перед бюджетом.

*Кондик Ю.П. (ВІКНУ),
Брижєватий В.М. (ВІКНУ)*

Бухгалтерський облік касових операцій у військовій частині та шляхи його вдосконалення

Для планомірної організації грошового обігу в народному господарстві бюджетні організації, в тому числі військові частини, як і інші юридичні особи, зобов'язані зберігати свої вільні грошові кошти на рахунках у банку і витрачати їх, як правило, шляхом безготівкових розрахунків. Однак у своїй практичній діяльності кожна установа змушена використовувати і готівкові розрахунки.

Зберігання готівки здійснюється у касі військової частини.

Касові операції (надходження готівки до каси та її видача) здійснюються

бюджетними установами відповідно до "Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні", затвердженого постановою Правління НБУ від 15.12.04 № 637 та "Інструкції з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ", що затверджена Наказом Держказначейства України від 26.12.03 № 242.

Правильна побудова обліку грошових коштів дає можливість забезпечити користувачів інформацією про їх наявність, цілеспрямоване використання, а також контроль за збереженням.

Для обліку наявності, руху і залишків готівки в касі Планом рахунків бухгалтерського обліку для бюджетних установ передбачено активний рахунок 30 "Каса", який має два субрахунки:

301 "Каса в національній валюті" (ведеться облік готівки в національній валюті);

302 "Каса в іноземній валюті" (обліковуються рух та наявність готівки в іноземній валюті за кожним видом валюти окремо).

Касові операції оформляються прибутковими та видатковими касовими ордерами. Регістри аналітичного обліку: касова книга, картка аналітичного обліку касових операцій. Регістр синтетичного обліку – меморіальний ордер № 1 "Накопичувальна відомість за касовими операціями" (ф. 380 (бюджет)).

На сьогоднішній день стан організації і ведення бухгалтерського обліку касових операцій безпосередньо у військових частинах задовільний. Проте необхідно посилити роль попереднього та поточного контролю за дотриманням касової дисципліни у військових частинах; активно застосовувати пластикові картки при розрахунках з особовим складом; запровадити у військових частинах автоматизованої форми ведення обліку касових операцій; запровадити більш раціональні вимоги щодо підбору кадрів на посади бухгалтерів, касирів; періодично підвищувати рівень кваліфікації бухгалтерсько-економічних працівників.

*Криворучко О.С. (ВІКНУ),
к.е.н. Сизов А.І. (ВІКНУ)*

Актуальні питання встановлення мінімальної заробітної плати, як елемент регулювання трудових відносин у військовій частині

Заробітна плата – це винагорода або заробіток, обчислений у грошовому виразі, який за трудовим договором роботодавець сплачує працівникові за роботу, яку виконано або має бути виконано.

Сутність заробітної плати виявляється у функціях, які вона виконує в процесі суспільного відтворення.

Мінімальна заробітна плата – це законодавче встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватись оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг роботи).

Правильна дібрана система та форми заробітної плати, які враховують особливості трудового процесу, завдання, що стоять перед конкретним робочим

місцем, професію і кваліфікацію робітника, його особисті інтереси, є ефективним організаційним засобом, мотивуючим фактором.

Економічним підґрунтям для встановлення посадових окладів працівникам Збройних Сил України є мінімальна заробітна плата, оскільки заробітна плата працівника першого тарифного розряду законодавчо встановлена на рівні саме мінімальної заробітної плати.

Мінімальна заробітна плата є основою для визначення державних тарифів у сфері оплати праці, пенсій, стипендій, допомоги та інших соціальних виплат.

Основні принципи організації оплати праці здійснюються за допомогою системи угод і договорів на різних рівнях економіки, а також через нормування праці, тарифну систему, форми й системи оплати праці у військових частинах.

*Кузьменко А.Д. (ВІКНУ),
Котій Д.М. (ВІКНУ)*

Актуальні питання формування доходів та шляхи їх вирішення

Збройні Сили мають важливе значення для України, виконуючи важливу функцію її захисту. Праця військовослужбовців є однією з складових суспільної праці, виробляє специфічний товар, що носить назву бойова готовність. Специфіка військової діяльності вказує вплив на вибір форм та методів задоволення матеріальних потреб військовослужбовців, ускладнює рішення проблем матеріального стимулювання військової праці.

Головну роль в системі матеріального стимулювання військової праці грає грошове забезпечення, яке є основною формою задоволення матеріальних та культурних потреб військовослужбовців, які проходять службу за контрактом. Грошове забезпечення представляє собою частину національного прибутку, яку в грошовій формі отримують військовослужбовці згідно з кількістю і якістю витраченої праці, з обліком особливостей військової служби та порядку проходження її різними категоріями військовослужбовців.

За своєю економічною сутністю грошове забезпечення виступає формою розподілення за працею, яке висловлює відношення, які складаються між суспільством і окремими військовослужбовцями. Інструментом задоволення військовослужбовців грошовим забезпеченням є система грошового забезпечення.

*Кучеренко О.О. (КНУ),
Чистик О.М. (ВІКНУ)*

Участь США у військових конфліктах як спосіб досягнення політичних та економічних інтересів

Світовий політичний устрій головним чином базується на фінансово-валютній системі, яка дуже тісним чином пов'язана з військовою діяльністю Сполучених Штатів Америки та інших держав.

Історія США – це історія військово-економічної експансії, схему якої становить "споживаємо скільки бажаємо, виробляємо скільки можемо та боре-мося за право робити і те, і інше, яких би військових зусиль це не потребувало".

Про загарбницькі методи зовнішньої економічної політики Сполучених Штатів свідчать факти:

- з моменту прийняття Конституції США у 1789 році не було майже жодного року, в якому б держава не використовувала військову силу задля досягнення власних політико-економічних інтересів. Із 235-ти військових заходів 25–30 можна віднести до повномасштабних війн;

- поступово США, не маючи змоги отримувати ресурси для підтримки своєї пануючої військово-політичної позиції із колоній, почали спеціалізуватися на міжнародному фінансовому посередництві. Механізм такої політики полягав у тому, що під час двох світових війн Сполучені Штати намагалися брати мінімальну участь у військових діях та надавати іншим країнам кредити на власне продовольство та зброю;

- після Другої світової війни зростання військових витрат (з 53,5 млрд. дол. у 1960 р. до 307,2 млрд. дол. у 1998 р.) значним чином укріпило позицію США у міжнародних відносинах;

- одним із методів експансії було розпалювання конфліктів, а потім отримання грошей від союзників на їх подолання (наприклад, за рахунок операції "Буря у пустелі" США отримали від союзників 54,1 млрд. дол.);

- після теракту 11 вересня Сполучені Штати почали дотримуватися політики відкритої військової інтервенції, головним чином спрямованої на досягнення економічних інтересів та підтримку американського нафтодолару: Іранський конфлікт – контроль над нафтою та газом, перешкоджання російському газовому проекту "Південний потік"; військова агресія проти Іраку у 2003 р. – контроль над нафтою та перешкоджання Іраку перейти на євро як розрахункову валюту; розпалювання конфлікту у Лівії у 2011 р. – контроль над видобутком та переробкою нафти;

- у ряді країн (Афганістан, Індонезія, Таїланд, Філіппіни, Греція, Ліван, Тайвань тощо) США сприяли встановленню проамериканської диктатури;

- внаслідок війни Сполучених Штатів проти Югославії різко підвищився курс долара відносно євро (зі 118 до 81 центу) тощо.

Отже, Сполучені Штати Америки відіграють першочергову роль у світовій економіці, а їх найефективнішим засобом досягнення політичних та фінансово-економічних інтересів є розпалювання та участь у військових конфліктах.

*Легка А.А. (ВІКНУ),
Кузьмич О.І. (ВІКНУ)*

Соціально-економічний аспект пиплати додаткової заробітної плати та її вплив на якість праці працівників ЗСУ

Заробітна плата є одним з основних чинників соціально-економічного розвитку країни, вона виступає головним елементом мотивування працівників Збройних Сил України до більш продуктивної та якісної праці, самовідданості в роботі, підтриманню на високому рівні боєздатності та боєготовності військ, вона найповніше відображає залежність між результатами праці окремого працівника та його матеріальною винагородою.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконаної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Структуру заробітної плати становить:

- основна заробітна плата – винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці;

- додаткова заробітна плата – винагорода за працю понад встановлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії пов'язані із виконанням виробничих завдань і функцій;

- інші заохочувальні та компенсаційні виплати. Виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами, компенсації та інші виплати, які не передбачені законодавством.

Оплата праці працівників Збройних Сил України здійснюється пропорційно до відпрацьованого часу виходячи з посадового окладу з урахуванням підвищень, доплат, надбавок, премій та інших заохочувальних виплат, передбачених чинним законодавством.

Система додаткових видів заробітної плати має розгалужену структуру і регламентована великою кількістю керівних документів. В заробітній платі близько 50–60 % становлять підвищення, доплати надбавки та премії.

Мотивуюча сила додаткових видів заробітної плати вища, ніж стабільно визначених посадових окладів. Змінна частина заробітної плати є гнучкою для того, щоб заохочувати досягнення заздалегідь визначеної мети.

Оплата праці повинна бути диференційованою залежно від її змісту та умов. Необхідно здійснити поступовий перехід від системи компенсацій робітникам за несприятливі умови праці до системи, що сприяє досягненню високого рівня його безпеки, підвищенню відповідальності роботодавців усіх форм власності за покращання умов і охорони праці.

Питання мотивації до праці є дуже важливим, бо ефективний працівник – це високо мотивований працівник.

Лехновський І.П. (ВІКНУ)

Актуальні питання здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти військовими частинами

На сучасному етапі розвитку економіки України надзвичайно важливого значення набуває раціональне використання державних коштів. Ця проблема не тільки пов'язана зі значним дефіцитом державного бюджету, а й з необхідністю створення прозорої системи для вибору постачальників високоякісних товарів, робіт, послуг за економічно обґрунтованими цінами. Особливо актуальна вона для військових частин, які зобов'язані забезпечити раціональне і прозоре використання обмежених бюджетних коштів.

Закупівля товарів, робіт і послуг військовими частинами має свої особливості. Зокрема, у процесі використання бюджетних коштів застосовуються коди

економічної класифікації видатків та відповідні коди програмної класифікації видатків бюджету. Військова частина, як і інші бюджетні установи, в процесі виконання кошторису тісно співпрацює з Державною казначейською службою України. На стадії реєстрації зобов'язань та при оплаті рахунків, військова частина подає до Державної казначейської служби ряд підтвердних документів за кожними видатками.

Система державних закупівель мала свої етапи становлення та розвитку. Про це свідчить комплексний підхід до реформування державних закупівель, передовсім, шляхом внесення відповідних змін до законодавства та нормативних актів, які визначають засади функціонування цієї системи.

В умовах нестабільності розвитку господарюючої системи в Україні все більше уваги приділяється ролі державного регулювання економіки. Як показує практика, ця увага більшою мірою зосереджена навколо фінансового сектора. Проте досить серйозну роль держава має відігравати і в регулюванні реального сектора економіки. Це може виявлятися через систему державних закупівель. У зв'язку з цим вивчення ролі та значення державних закупівель в економіці країни є на сучасному етапі досить актуальним.

*Ликуш Д.Л. (ВІКНУ),
Чистик О.М. (ВІКНУ)*

Види зобов'язань та їх реєстрація й облік в органах Державної казначейської служби України

У бюджетних установах специфічними об'єктами обліку є зобов'язання та фінансові зобов'язання.

Казначейська система виконання Державного бюджету України більш ефективна ніж банківська, оскільки дозволяє Кабінету Міністрів України здійснювати контроль за виконанням Держбюджету безпосередньо за допомогою свого складового органу – Державної казначейської служби України. Але й вона не є досконалою, і на сьогодні існує низка проблем у процесі реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань військових частин в органах ДКСУ.

Негайного втручання потребує удосконалення обліку зобов'язань через введення обліку зобов'язань спеціального фонду Державного бюджету, скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Зниженню ефективності витрачання бюджетних коштів сприяє утворення значних залишків на реєстраційних рахунках розпорядників бюджетних коштів та перерахування їх в доход державного бюджету. Причиною цього являються прорахунки в плануванні і невчасний перерозподіл цих коштів. Без посилення відповідальності за цим процесом керівників бюджетних установ і контролю з боку органів Державної казначейської служби України тут не обійтись.

На нашу думку, казначейська система касового виконання бюджетів як дієвий інструмент державної та регіональної фінансової політики сприяє реалізації повною мірою норм Бюджетного кодексу України та Закону про Державний бюджет України на відповідний рік щодо застосування єдиних підходів і вимог до виконання бюджетів і складання звітності. Це, в свою чергу, дозволило

створити прозору й доступну для органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування базу даних про виконання бюджетів, що діє у режимі реального часу і дає змогу приймати виважені управлінські рішення.

Отже, запровадження обліку зобов'язань розпорядників коштів бюджету в органах Державного казначейства сприяло посиленню контролю за дотриманням розпорядниками коштів взяття бюджетних зобов'язань в межах бюджетних асигнувань та удосконаленню механізму використання бюджетних коштів. Зрозуміло, що в основі ефективного використання бюджетних ресурсів має бути своєчасний та якісний аналіз результативних показників, які характеризують виконання державного бюджету, чого можна було досягнути, на нашу думку, запровадивши ефективну систему обліку.

Литвиненко М.В. (ВІКНУ)

Фактори, що впливають на обсяг видатків Державного бюджету на потреби оборони

Відомий вислів першого канцлера Німецької імперії Отто фон Бісмарка говорить про те, що "якщо народ не хоче годувати чужу армію, він повинен годувати свою". В цьому і полягає вся сутність утримання армії, а саме фінансування її потреб. Наша Держава це зрозуміла на власних помилках. Ще за часів УНР політика Грушевського Михайла Сергійовича продемонструвала, що однією дипломатією ворогів не зупиниш.

На сьогоднішній день, як таких, прямих загроз для України не має. Також за новою Оборонною доктриною масштабних військових дій не передбачується. Але всі ми усвідомлюємо, що в теперішній час Збройні сили будь-якої держави мають також стримуючий характер. В нашому випадку це зменшення, або вирішення наявних прикордонних суперечок. Тому фінансування армії не може залишатися без уваги.

За останні роки ми спостерігали позитивну динаміку щодо збільшення видатків на оборону, а саме збільшення відсотків від загального фінансування на підготовку Збройних сил, розвиток озброєння та військової техніки. Це наближує нашу армію до світових показників з розподілу видатків на потреби оборони.

Нажаль передбаченні асигнування на Міністерство оборони з Державного бюджету України трохи більше 1 % ВВП. Це майже втричі менше від прийнятого рівня видатків для потреб армії в сусідніх країнах. А для України, як позаблокової держави це негативно характеризує спроможність відреагувати на сучасні загрози.

Ми бачимо, що уряд разом з керівництвом прагнуть до модернізації та оптимізації Збройних сил без зменшення видатків на оборону. Це в свою чергу дає нам гарантії на отримання в майбутньому професійної армії, котра зможе виконати покладені на неї завдання.

Таким чином, ця тема якомога ширше розкриває доцільність видатків на оборону, та є дуже актуальною на сьогоднішній день.

*Лога С.І. (ВІКНУ),
Ільченко С.М. (ВІКНУ)*

Актуальні питання нормативно-правового регулювання військовослужбовців та членів їх сімей

У ст. 17 Конституції України визначено, що держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Військовослужбовці є рівноправними громадянами держави й мають повний обсяг прав та свобод, визначених міжнародними правовими нормами та відповідними конституційними засадами, серед яких важливе місце посідає право на соціальне забезпечення.

Нагальна потреба надання державою військовослужбовцям відповідних гарантій і компенсацій, які певним чином мають відшкодовувати додаткові навантаження, пов'язані з особливостями виконання обов'язків, викликана сучасними негативними тенденціями в суспільстві, такими як нівелювання престижу військової служби, зниження рівня боєздатності Збройних Сил України, економічна неспроможність держави в повному обсязі виконати взяті на себе зобов'язання щодо соціального забезпечення військовослужбовців.

На цей час тривають процеси, пов'язані з оптимізацією чисельності особового складу Збройних Сил України та заходами, спрямованими на оновлення та модернізацію їх технічної складової. Відповідно до програми реформування Збройних Сил України в найближчий час значна кількість особового складу має бути звільнена в запас. Але в умовах складної ситуації в економічній сфері держави відповідне соціальне забезпечення є вкрай складним завданням, яке не завжди забезпечується чинним законодавством.

Тому політичні діячі, військові начальники, вчені постійно намагаються знайти шляхи рішення завдання щодо вдосконалення механізму соціального забезпечення військовослужбовців, провідна роль у регулюванні якого належить державі.

Лойшин А.А. (НУОУ)

Сучасні проблеми розбудови Збройних Сил України

Після проголошення позаблоковості України, країна може у військовому відношенні розраховувати в разі військової загрози тільки на свої сили - на власну армію і підготовлений мобілізаційний ресурс.

В кожній державі існує певний граничний рівень витрат на оборону. Якщо він низький – збройні сили є малоефективними. Світова практика свідчить, що видатки розподіляються наступним чином: 45-50 % фінансування на утримання військ; 25–30 % – інвестиції на розвиток озброєння та військової техніки, інфраструктуру, відновлення непорушних запасів та реформування; 20–25 % – на підготовку військ.

У 2013 році на підготовку Збройних Сил України виділено 978,3 млн. грн., тобто 6,4 % (у 2012 році – 6,1 %) від загального бюджету Міністерства

оборони України на 2013 рік (15 315,1 млн. грн.), 0,97 % від ВВП країни, а загальноприйнятий рівень фінансування збройних сил провідних країн світу складає не менш 2 % від ВВП. Критична межа фінансування збройних сил, за якою починається їх руйнація, складає 1 %.

Для виконання заходів, визначених Президентом України щодо формування боездатних, мобільних, оптимальних за кількістю озброєння та чисельністю Збройних Сил України, необхідно внести зміни до Закону України "Про Державний бюджет України на 2013 рік", передбачивши видатки Міністерству оборони України в сумі 18 798,0 млн. грн., із них:

- 3 503,2 млн. грн. (18,6 %) – озброєння та військова техніка;
- 1 417,2 млн. грн. (7,6 %) – підготовка Збройних Сил;
- 13 847 млн. грн. (73,8 %) – утримання Збройних Сил.

Одним із найважливіших гострих питань під час розбудови Збройних Сил України є фінансування заходів бойової підготовки, яке здійснюється неритмічно та не задовольняє потреби військ, залишається однією з головних проблем. Лише завдяки перерозподілу наявних фінансових ресурсів та спрямування їх насамперед на підготовку Об'єднаних сил швидкого реагування вдається дещо підвищити показники підготовки військових частин, але не можна вести мову і про якісне навчання Основних сил оборони, якщо рівень їхнього фінансування дозволяє проводити тільки одиночну та командирську підготовку. Тому через брак коштів доводилося коригувати розроблені плани і спрощувати форми проведення високозатратних заходів, а від деяких заходів узагалі відмовлятися.

Лубенець А.С. (ВІКНУ)

Актуальні питання пенсійного забезпечення осіб, звільнених із військової служби

Реформування державних структур, у тому числі й Збройних Сил України, обумовило необхідність посилення соціально-економічної захищеності військовослужбовців. Військовослужбовці України мають всі права і свободи громадян, що визначені Конституцією України та іншими законами і нормативно-правовими актами України. Соціальний захист інтересів військовослужбовців, членів їхніх сімей – один із основних напрямів соціальної політики України. "Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших збройних формуваннях, а також членів їхніх сімей".

Зокрема, із цієї конституційної норми випливає, що військовослужбовці – категорія громадян, що підлягає соціальному захисту. А також разом з військовослужбовцями соціальному захисту підлягають члени їх сімей.

Маючи специфічну сферу діяльності, військовослужбовці виконують соціально-відповідальні функції, покладені на них державою і суспільством, тому, як і всі люди, мають потребу в предметах споживання, послугах, житлі, необхідних їм для якісного виконання військового обов'язку. Немоżliвість задоволення тих або інших потреб позначається на якості виконання обов'язків.

Складні політичні події, що переростають часом у збройні конфлікти, незважені політичні рішення, здатні поставити перед військовослужбовцями протягом короткого часу проблему: як бути? Факти говорять про те, що військовослужбовці та їхні родини позбавляються іноді найнеобхіднішого для існування. І як тоді у такому випадку можна вимагати від військовослужбовця якісного виконання своїх військових обов'язків, коли його родина позбавлена мінімальних умов існування (житлових умов, якісного харчування, необхідного медичного обслуговування). Практика підтверджує, що військовослужбовці мають визначені права, а практична їх реалізація представляє сьогодні суперечну проблему, що загострюється разом з різким скороченням чисельності у Збройних Силах.

Діяльність держави щодо соціально-правового захисту спрямована на вирішення проблем соціальної захищеності, яка у свою чергу є досить складним та багатограним процесом.

*Лук'янчук В.К. (ВІКНУ),
Ульянов К.Є. (ВІКНУ)*

Організація та шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку у військовій частині

В умовах реформування економіки України, а особливо бухгалтерського обліку в сфері державного сектору актуальними постають питання пов'язані з інтеграцією обліку України у міжнародні стандарти обліку.

Проблема запровадження міжнародних стандартів виникла з необхідності гармонізації законодавства України з питань обліку бухгалтерського обліку та фінансової звітності до вимог міжнародного законодавства та відсутності можливості співставлення даних про фінансовий стан держави з аналогічними звітними даними іноземних країн.

Основними напрямками реалізації даної проблематики є удосконалення бухгалтерського обліку та звітності, створення уніфікованої організаційної системи фінансової служби військових частин та уніфікованої інформаційної облікової системи.

Підготовчими заходами щодо впровадження національних стандартів обліку є розробка плану рахунків бухгалтерського обліку, створення методологічної бази щодо застосування стандартів, навчання персоналу, створення програмного забезпечення. Перевагами використання єдиного плану рахунків є відображення операцій по касовому методу та методу нарахувань, і складання фінансової звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів, відображення усіх операцій через кореспонденцію рахунків окремо по виконанню кошторису та бюджету, можливість використовувати усіма суб'єктами державного сектору. Удосконалення методологічної бази щодо застосування міжнародних стандартів передбачає розроблення інструкції по застосуванню плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі, а також методичних рекомендацій щодо застосування національних положень бухгалтерського обліку в державному секторі.

Уніфікована організація облікової системи підвищить ефективність використання бюджетних коштів та покращення фінансової дисципліни в державному секторі України, зменшить бюджетні правопорушення, унормує питання організації роботи фінансової служби та начальника цієї служби, а також врегулює питання організації та координації діяльності начальників фінансово-економічного органу і контроль за виконанням ними своїх повноважень.

Удосконалення системи бухгалтерського обліку можливо реалізувати завдяки розробці та запровадженню національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі, з урахуванням вимог міжнародних стандартів або повного прийняття міжнародних стандартів в якості національних стандартів, або розробки власних національних стандартів на основі міжнародних, що є більш доцільним, оскільки дозволяє адаптувати особливості національної системи обліку. Дані заходи були вже розпочаті ще в 2009 році, тоді вперше було запроваджено 1 НП(с)БОДС, у 2010 – 11, 2011 – 3, у 2012 – 4.

*Ляпін М.В. (ВІКНУ),
к.е.н. Чімишенко С.М. (ВІКНУ)*

Роль грошового забезпечення в системі матеріального забезпечення військовослужбовців

Для успішного рішення завдання підвищення бойової готовності військ обов'язковою умовою є повне використання усіх факторів, які здійснюють вплив на бойову готовність. Серед них важливу роль відіграє винагородження за працю і стимулювання фінансовими методами якості і результативності військової праці.

В систему матеріального забезпечення військовослужбовців входять такі види забезпечення: продовольче, речове, житлове, медичне та грошове. Але основну роль відіграє звичайно грошове забезпечення, оскільки воно є чи не єдиним джерелом доходу військовослужбовців Збройних Сил України та спрямоване на забезпечення основних соціокультурних потреб.

Грошове забезпечення принципово відрізняється від заробітної плати робочих і службовців. Воно побудоване з урахуванням вимог економічного закону розподілу за працею.

Грошове забезпечення – це доля національного доходу, яку в грошовій формі отримують військовослужбовці для задоволення своїх матеріальних та культурних потреб з урахуванням особливості військової служби і порядку її проходження різними категоріями військовослужбовців.

Питання організації грошового забезпечення військовослужбовців, приведення норм грошового забезпечення згідно до реального стану життя і діяльності військовослужбовців укріплюють не лише бойову готовність військ, частин і закладів, підвищують професійну майстерність військовослужбовців, але є визначальними в системі комплектування Збройних Сил України висококваліфікованими спеціалістами.

Ігнорування в оплаті військовослужбовцям специфічних особливостей військової служби тягне за собою прагнення позбутися військової служби

її складнощів, що не сповільнить відбитися на стані військової дисципліни і боєздатності військ і сил флоту. Таким чином матеріальні стимули, поряд з моральними, усвідомлення військовослужбовцями своєї відповідальності за захист батьківщини, дозволяють підвищувати якість і ефективність бойової підготовки особового складу.

Основою ж матеріального забезпечення військовослужбовців є грошове забезпечення, яке дозволяє посилити матеріальну зацікавленість в досягненні високих показників бойової підготовки, а недооцінка достатнього рівня грошового забезпечення військовослужбовців веде до негативних явищ у житті Збройних Сил України в цілому.

*Мансуров В.С. (ВІКНУ),
Демєнтьєв С.Ю. (ВІКНУ)*

Актуальні питання матеріальної відповідальності військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі

Актуальність теми зумовлена необхідністю всебічного захисту державного майна, що знаходиться в оперативному управлінні Міністерства Оборони України.

Законодавство зобов'язує винних осіб відшкодувати збитки, спричинені з їх вини, і встановлює певні обмеження їх матеріальної відповідальності, а також порядок її відшкодування. Відповідальність, як правило, обмежується певною частиною грошового забезпечення винної особи, що передбачає гарантії збереження грошового забезпечення. Також законодавство, з іншого боку, зобов'язує керівництво створити умови, необхідні для нормальної праці й забезпечення порядку зберігання виданого майна.

Матеріальна відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, є самостійним видом юридичної відповідальності за військовим правом та особливою мірою матеріального впливу. Тому для більш глибокого проникнення у сутність матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну державі (військовому майну), необхідно з'ясувати її мету та призначення у суспільстві.

Слід зазначити, що у відповідності з діючим військовим законодавством, зокрема Положенням про матеріальну відповідальність, вид майна, псування, знищення, втрата якого спричинила шкоду державі має суттєве значення для визначення виду матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну державі, а відповідно й для порядку стягнення заподіяної шкоди.

Дуже гостро стоїть проблема розкрадання військового майна. Вона пов'язана, перш за все, з незадовільним веденням обліку, звітності, неправильним оформлення операцій з майном. Розкрадання різняться між собою за формами, видами і місцем здійснення, хоча визначеної класифікації немає.

Звичайно, військовослужбовці, які винні у заподіянні шкоди, несуть матеріальну відповідальність, головним призначенням якої є встановлений законом обов'язок винної особи відшкодувати у грошовій формі, повністю або частково,

нанесені нею державі майнові збитки. Але, при цьому, окрім інтересів раціонального використання військового майна, повинні враховуватись ще й інтереси військовослужбовців. Тобто держава має забезпечити військовослужбовцям соціальний захист та систему грошового забезпечення на належному рівні. Можливо, це і буде сприяти зменшенню правопорушень щодо державного майна.

Матвєєва Ю.М. (МННЦІТС)

Контроль рівня державного боргу та фінансова стійкість країни

У рамках державної економіки значна увага приділяється державному зовнішньому боргу, як складової частини державного прямого та гарантованого боргу. Державний борг є важливою складовою макроекономічної та фінансової політики держави, який заслуговує детальної уваги та глибокого аналізу, враховуючи той факт, що минулі економічні кризи були саме борговими кризами. Контроль рівня державного боргу невід'ємний елемент у системі управління державною заборгованістю. Поряд з успішним функціонуванням ринку боргових ресурсів існують серйозні ризики пов'язані з політикою уряду та фінансовими ринками. Розмір та динаміка державного боргу мають значний вплив на стійкість та платоспроможність держави.

Для держав, що розвиваються дуже важливо підтримувати на стабільному рівні основні показники функціонування економіки держави, розвивати базові сектори економіки та напрацьовувати практику управління державним боргом, особливо у посткризовий період. Для держав, що розвиваються також важливим елементом управління державним боргом є аналіз та розробка боргових стратегій, які могли б знизити ризик спаду економіки держави. Розробка боргової стратегії допомогла б досягти стабілізації боргової динаміки та реалізувати програми зростання економіки та фінансової стабільності.

Не зважаючи на значні позитивні зміни на макrorівні та поліпшення боргової ситуації в докризовий період, динаміка розвитку економіки України за останні п'ять років показала, що вона не може впоратися з економічними потрясіннями, які були спричинені кризою. Динаміка структури державного боргу має значний вплив на економічну стійкість, на макроекономічні показники та на здатність економіки протистояти економічним потрясінням спричиненим світовими економічними шоками. У разі неспроможності держави протистояти коливанням та спадам на світовому та державному рівнях, держава може потрапити в замкнуте коло економічного спаду, коли борговий тягар значно великий, а економіка країни має низькі темпи росту. Така ситуація приводить до ризику відтоку капіталу за кордон, різке знецінення вітчизняної валюти, загальне погіршення рівня соціально-економічного життя країни та погіршення боргової ситуації.

У порівнянні з іншими економіками, що розвиваються, рівень державного боргу України є нижчим, але, в умовах, що склалися, збереження державного зовнішнього боргу на даному рівні, а тим паче його збільшення є надзвичайно обтяжливим і небезпечним для вітчизняної економіки.

Зовнішні запозичення мають продуктивно використовуватися і спрямовуватися на розширення виробничих потужностей, що створить можливість для зростання обсягів експорту продукції, збереження майбутнього фінансування відсоткових та амортизаційних виплат за зовнішнім державним боргом.

*к.е.н, доц. Медведєв Ю.Б. (КНУ),
Чистик О.М. (ВІКНУ)*

Застосування бюджетної класифікації видатків Державного бюджету України при фінансовому плануванні та використанні коштів військовою частиною

Державному бюджету в системі державних фінансів України належить центральне місце. Це пов'язано з тим, що державний бюджет повинен забезпечити виконання державою її основних функцій – управління, оборони, регулювання економіки, соціальної допомоги. Для фінансування заходів, що забезпечують оборону держави, у бюджеті виділяють таку його складову як оборонний бюджет.

Для забезпечення належного управління бюджетними коштами, як на рівні держави так і на рівні Збройних сил України, контролю за їх цільовим використанням, необхідна певна систематизація та розподіл наявних ресурсів. Для досягнення даної мети було введено бюджетну класифікацію. У Збройних Силах України застосовуються програмна, економічна та класифікація видатків за Кошторисом Міністерства оборони України. Усі види бюджетної класифікації застосовуються як основа у фінансовому плануванні, витребуванні, фінансуванні та використанні коштів у військовій частині Збройних сил України.

Слід зазначити, що застосування програмної та економічної класифікації видатків бюджетних коштів у військовій частині передбачено Бюджетним кодексом України, як бюджетної установи яка отримує кошти з Державного бюджету. Разом з тим на рівні військової частини при фінансовому плануванні, витребуванні, фінансуванні та використанні коштів застосовується відомча Класифікація видатків за кошторисом Міністерства оборони України.

Застосування додаткової класифікації (відомчої) відповідає умовам фінансово-господарської діяльності військової частини, забезпечує цільове використання бюджетних коштів та конкретизує загальні напрямки видатків, визначених програмною та економічною класифікаціями. Та з іншого боку, виникає сумнів у необхідності існування такої класифікації. Так, вона застосовується при складанні більшості господарських документів військової частини – проте вони одночасно складаються і в розрізі економічної класифікації видатків. При здійсненні господарських операцій, що потребують витрачання коштів, підтвердjuвальні документи обов'язково мають складатися у розрізі економічної класифікації видатків як загальноприйнятої класифікації. На розподіл видатків по статтям витрат за кошторисом Міністерства оборони України Державна казначейська служба не звертає уваги, так як це – внутрішньовідомча класифікація. Так як видатки на оборону в повному обсязі фінансуються з Державного бюджету і є складовою частиною його видатків, у Міністерстві

оборони України є необхідність звітування перед цим органом.

Усі зовнішні розрахунки проводяться в розрізі програмної та економічної класифікації видатків, і додатковий розподіл витрат по статтям витрат кошторисом Міністерства оборони України ускладнює роботу начальника фінансово-економічного органу військової частини.

Сумнівна необхідність існування класифікації видатків за Кошторисом Міністерства оборони України, як внутрішньовідомчої класифікації, яка тільки обтяжує роботу начальника фінансово-економічного органу.

Мельник М.М. (ВІКНУ)

Актуальні питання системи соціального захисту військовослужбовців

Право людини й громадянина на належний рівень соціального забезпечення закріплено в міжнародних нормативно-правових актах. У Загальній декларації прав людини від 1948 р. зазначено, що кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення та здійснення необхідних для підтримання її гідності й вільного розвитку особистості прав у соціальній та інших галузях через зміцнення національних зусиль та міжнародного співробітництва і згідно зі структурою та ресурсами кожної держави.

У ст. 17 Конституції України визначено, що держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Військовослужбовці є рівноправними громадянами держави й мають повний обсяг прав та свобод, визначених міжнародними правовими нормами та відповідними конституційними засадами, серед яких важливе місце посідає право на соціальне забезпечення.

Нагальна потреба надання державою військовослужбовцям відповідних гарантій і компенсацій, які певним чином мають відшкодовувати додаткові навантаження, пов'язані з особливостями виконання обов'язків, викликана сучасними негативними тенденціями в суспільстві, такими як нівелювання престижу військової служби, зниження рівня боєздатності Збройних Сил України, економічна неспроможність держави в повному обсязі виконати взяті на себе зобов'язання щодо соціального забезпечення військовослужбовців.

На цей час тривають процеси, пов'язані з оптимізацією чисельності особового складу Збройних Сил України та заходами, спрямованими на оновлення та модернізацію їх технічної складової. Відповідно до програми реформування Збройних Сил України в найближчий час значна кількість особового складу має бути звільнена в запас. Але в умовах складної ситуації в економічній сфері держави відповідне соціальне забезпечення є вкрай складним завданням, яке не завжди забезпечується чинним законодавством. Тому політичні діячі, військові начальники, вчені постійно намагаються знайти шляхи рішення завдання щодо вдосконалення механізму соціального забезпечення військовослужбовців, провідна роль у регулюванні якого належить державі.

Важливість соціального капіталу полягає в тому, що він суттєво впливає на політичний, економічний і соціальний розвиток країни. По-перше, якщо

люди, що працюють разом, довіряють один одному, тому що вони поділяють одні й ті ж етичні норми, загальні витрати на організацію їхньої діяльності знижуються. Не виникатиме необхідності в надмірному законодавчому регулюванні. Довіра робить зайвою (або, принаймні, знижує) необхідність законодавчого супроводу. По-друге, таке суспільство набагато легше ініціативно самоорганізується, оскільки високий рівень довіри дозволяє розвиватися широким соціальним зв'язкам, формуватися новим видам асоціацій, а також розвиватися співробітництву в рамках цих нових структур.

Отже, без належного на державному рівні розуміння необхідності реформування системи соціального захисту військовослужбовців Збройні Сили України не набудуть характеристик армії XXI століття, яка має стати вільною від недоліків минулого, соціально здоровою, національно свідомою, морально загартованою, боєздатною та професійною.

*Менько Т.О. (ВІКНУ),
Макарова Ю.А. (ВІКНУ),
Котій Д.М. (ВІКНУ)*

Актуальність визначення напрямку розвитку Збройних Сил України

Україна досі перебуває в "сірій зоні" континентальної безпеки, затиснена між двома блоками: НАТО (ЄС) та Росією (ОДКБ, ЄврАзЕС, Митний союз). Офіційно задекларувавши позаблоковість, нинішня вітчизняна влада водночас заявила про намір інтегрувати Україну в європейську систему безпеки. Відповідні положення містяться в тексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Однак обмеженість реальних кроків до європейської інтеграції, недофінансування розвитку Збройних сил України, а головне – відсутність стратегічного бачення – залишають нашу державу за бортом колективної безпеки, що в умовах посилення тиску Росії загрожує її суверенітету.

Зважаючи на важливість ухвалення Стратегії національної безпеки і Воєнної доктрини, а також розгляду Концепції реформування Збройних сил України в теперішніх умовах, за ініціативою Президента України Віктора Януковича, було створено "Комітет з реформування і розвитку Збройних сил та оборонно-промислового комплексу", який, за словами Президента, стане базою для розробки пакета програмних документів, що визначатимуть політику національної безпеки України у мінливому світі, майбутнє Збройних сил, інших органів сектору безпеки. Водночас рішення комітету стануть потужним сигналом щодо незмінності стратегічного курсу України на євроінтеграцію, наміру розвивати потенціал безпеки незалежної демократичної правової держави.

Наголошуючи на тому, що позаблоковість не означає самоізоляцію, водночас такі рішення приносять суттєвий дисбаланс не тільки у стратегічний розвиток Збройних сил України, а й у здійснення міжнародних заходів з урегулювання криз, миротворчої, антитерористичної та антипіратської діяльності, контролю над озброєннями тощо.

Ситуація вимагає не лише "ретельно зважених", але й успішно апробованих на практиці рішень. В цьому плані для України може бути все-таки

достатньо корисним досвід вирішення такого завдання у сусідній Росії. Схожість визначається, насамперед, єдиним генезисом української і російської армій та відповідних чинників кризи Збройних сил. Росії вдалося переломити підходи і стереотипи, що формувалися десятиліттями, підвищити ефективність прийнятих рішень і почати реалізовувати безпрецедентні програми розвитку озброєння і військової техніки, модернізації оборонно-промислового комплексу. Тому небезпідставно заплановані напрями реформування армії за багатьма позиціями повинні бути схожі з підходами реформування оборонної сфери РФ.

Тому варто чітко та остаточно визначити напрям розвитку Збройних сил України, розробити конкретну модель їх удосконалення, яка б не тільки враховувала досвід схожих країн (Росії), а й зробила б певний новий, можливо деякою мірою радикальний, вклад у підвищення ефективності діяльності ЗСУ.

Проте, не зважаючи на обраний шлях розвитку Збройних сил, Україна й надалі активно розвиватиме тісні партнерські відносини з державами-членами Європейського Союзу, США, Китаєм, Росією, іншими сусідніми державами, країнами СНД, міжнародними організаціями – ООН, ОБСЄ, НАТО та ін.

Місяць О.О. (ВІКНУ)

Особистий погляд на оборонну політику як інтеграційну систему національної безпеки країни

Забезпечення воєнної безпеки країни як гарантії повноцінного мирного життя її громадян в очах українського народу завжди було серед найбільш важливих обов'язків держави. Нинішні реалії на превеликий жаль, також не дають можливості зняти з порядку денного оборонну проблему як другорядну.

Президент В. Янукович підписав Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" від 1 липня 2010р., у якому проголошено позаблоковість нашої держави у зовнішній політиці. Проте цього насправді неможливо досягти в чистому вигляді, тому що і ЄС, і ОБСЄ, і ООН мають власну безпекову політику, а Україна є активним партнером та контрибутором безпеки у світі. Зрештою, коли пірати захоплюють наших моряків або коли українські цивільні чи військові у миротворчих місіях зазнають певної загрози від ворогуючих сторін або терористичних структур, чи можемо ми бути відсторонені від захисту наших громадян та національних інтересів? Чи не потрібно нам задіювати всі можливі механізми, в тому числі й можливості НАТО, для захисту власних пріоритетів? А як тоді бути з позаблоковістю? Питань більше, ніж відповідей. Проте зрозуміло одне, що слабкими чи неорганізованими нам бути не можна.

На мій погляд, незважаючи на наявність ґрунтовних наукових праць вітчизняних фахівців у сфері оборонного будівництва, національної безпеки, євроатлантичної інтеграції України та співробітництва з безпековими міжнародними інституціями, та зважаючи на постійну зміну світової геополітичної кон'юнктури, слід досліджувати шляхи посилення міжнародної позиції України в безпекових питаннях, формувати підходи та пропозиції щодо зростання іміджу і впливу нашої держави в загальноєвропейському та глобальному безпековому просторі.

Постає питання, у який спосіб краще посилити безпеку української держави? Скільки ресурсів та фінансів необхідно для досягнення рівня й можливості самостійно і повноцінно захищати нашу країну, коли вона залишиться один на один із вірогідним противником? Треба усвідомлювати, що позаблоковість – це своєрідна відторгненість та ізоляція, у тому числі й від допомоги, але не від загроз. Навіть навпаки, позаблоковість, як певне безпекове сирітство, більше провокує зазіхання на нашу економіку та державу. Українська історія підказує, що завжди може знайтися хтось охочий до землі нашого народу. Хоч усі держави-сусіди декларують свою миролюбність та волю до співробітництва, проте час від часу то лунають претензії стосовно кордонів, то хтось намагається втрутитися у наші внутрішні справи.

Будь-кому зрозуміло, що коли грошей не вистачає на самостійне забезпечення оборони, то альтернативи колективній безпеці немає. Тут заперечень у розумної людини не буде.

Наразі Україна може обирати з двох колективних систем безпеки, які фактично функціонують поруч із нею: це євроатлантична, у вигляді Організації Північноатлантичного договору (НАТО), та євразійська, основою якої є Організація Договору з колективної безпеки (ОДКБ). З першою Україна межує на заході країни, з другою – на півночі та сході.

Членство України в НАТО – необхідна, хоч і недостатня умова вступу нашої країни в ЄС, щоб там офіційно не заявляли про необов'язковість цього зв'язку європейські державні діячі та політики. Ми ж не Швеція або Фінляндія, не той маємо рівень розвитку і надійності. Тому, коли хочемо бути в Євросоюзі, треба вступати до НАТО. А чи дійсно у сфері національної безпеки найактуальнішим нині є питання вступу до НАТО? Прагматична людина все ж таки може дійти висновку, що ймовірність збройного нападу з Півночі, яким лякають деякі політики, що воліють уже завтра бачити Україну в НАТО, настільки мала, що цю загрозу варто розглядати радше як теоретичну, як таку, що навряд чи в найближчі роки виросте до скільки-небудь помітних значень. Отже, тут сьогодні не існує небезпеки для життя людей.

Україна у будь-якому випадку є та залишатиметься об'єктом впливу глобальних – а надто, європейських – тенденцій і сферою інтересів Заходу. Але, проголосивши про намір стати членами НАТО (та ЄС), вона змінює режим такого впливу й отримує найбільш реалістичну перспективу підвищення власної активної ролі. Водночас, подібний вплив, так само, як і політика євроатлантичної інтеграції, не має в Україні достатньо сприятливого середовища та перетворюється на один із чинників внутрішніх суперечностей.

На шляху євроатлантичної інтеграції наша держава повинна вирішити дві проблеми у стосунках з Росією. Перша – усунути всі штучні перешкоди для реалізації своїх інтересів на міжнародній арені, унеможливити будь-які претензії на особливі права з боку РФ. Друга – встановити з Росією тісне партнерство, яке б ґрунтувалося на принципах міжнародного права, європейських традицій і стало органічною складовою системи міжнародних відносин.

Підготовка до набуття членства в Альянсі потребує досягнення відповідних показників у всіх сферах суспільного життя, при цьому оборонний сектор є тільки складовою такого процесу.

Оптимізація взаємодії військової частини з органами Державної казначейської служби України

Держава виконує свої функції за допомогою формування і використання бюджетних коштів. Практичну дієвість бюджетної системи у розрізі фінансового функціонування забезпечує касове виконання державного бюджету за доходами і видатками. Його суть полягає в організації роботи щодо прийому та зарахування коштів, які надходять на рахунки відповідних бюджетів, зберіганні грошових коштів, видачі цих коштів на заходи, передбачені бюджетом на відповідний рік, здійсненні обліку та складання звітності про касове виконання бюджетів.

Відповідно до Бюджетного кодексу України Державна казначейська служба є одним з учасників бюджетного процесу і наділена широкими бюджетними повноваженнями. Основне призначення служби як фінансового інституту – забезпечення обслуговування та оперативне управління бюджетними коштами. Це завдання охоплює широкий спектр функцій органів Казначейства, виконання яких адекватне їх ролі у бюджетно-податковій політиці, що проводиться в державі.

Діючим законодавством визначено, що усі військові частини Міністерства оборони України зобов'язані зберігати грошові кошти на реєстраційних та спеціальних реєстраційних рахунках, які відкриваються в установах ДКСУ. Такий порядок зберігання грошових коштів дозволяє:

- здійснювати органами ДКСУ попередній контроль за дотриманням розпорядниками коштів кошторисів доходів та видатків;
- здійснювати витрати з ДБУ безпосередньо на фінансування розпорядників коштів третього ступеня, що значно збільшує термін знаходження коштів в ДКСУ;
- здійснювати контроль за створенням і витрачанням позабюджетних коштів установ.

Актуальність теми зумовлена необхідністю впровадження сучасної та досконалої системи взаємовідносин військових частин з органами Державної казначейської служби України та банками, для підвищення обороноздатності всіх військових формувань та їх бойової та мобілізаційної готовності.

На сьогоднішній день взаємовідносини військової частини з установами ДКСУ та банків перебувають у стані постійного реформування з метою організації їх таким чином, щоб забезпечити максимально чітке і планомірне виконання кошторису доходів і видатків військової частини, а також цільове використання виділених асигнувань.

Домінуюча роль в процесі взаємовідносин належить установам Державної казначейської служби, через які здійснюється фінансування розпорядників і контроль за використанням ними коштів ДБУ.

Основним завданням Державної казначейської служби є удосконалення системи ефективного управління коштами Державного бюджету України та процедур попереднього контролю за їх витрачанням. Але на сьогоднішній день

казначейська система виконання бюджету має багато недоліків у процесі взаємовідносин з військовими частинами, організаціями та установами Міністерства оборони України.

*Нешута Т.В. (ВІКНУ),
Кузьмич О.І. (ВІКНУ)*

Шляхи вдосконалення системи заробітної плати в Збройних Силах України із застосуванням світового досвіду

На сучасному етапі розбудови Української держави актуальним постає питання реалізації державної політики соціального захисту працюючих, основними інструментами якої є методи задоволення матеріальних потреб і раціональна організація заробітної плати. Залежно від зміни соціальних умов змінюється і зміст заробітної плати, покладені на неї функції, принципи організації оплати праці. Ці процеси потребують ґрунтовного дослідження, оскільки недосконала система регулювання оплати праці, застарілі принципи її побудови і низький рівень заробітної плати спричиняють руйнування зацікавленості зайнятих спеціалістів в ефективній трудовій діяльності та професійному зростанні.

Проаналізувавши сучасний стан організації заробітної плати в Збройних Силах України, ми дійшли до висновку, що на даному етапі система заробітної плати в Збройних Силах України має певні недоліки, а саме:

- низький рівень оплати праці;
- надтарифна частина заробітної плати окремих категорій працівників значно перевищує її тарифну частину, а посадові оклади не виконують основну функцію оцінки результатів праці;
- рівень заробітної плати та міжпосадові співвідношення в оплаті праці не забезпечують належної мотивації;
- необґрунтованість диференціації тарифних ставок і посадових окладів працівників, які виконують однакову за рівнем складності та функціональними ознаками роботу;

Розглянувши досвід організації заробітної плати в системі соціально-трудових відносин зарубіжних країн, ми дійшли висновку, що основними напрямками удосконалення системи заробітної плати в Збройних Силах України є:

- розроблення критеріїв та механізмів віднесення посад працівників Збройних Сил України до розрядів Єдиної тарифної сітки;
- систематизація доплат і надбавок до основної заробітної плати, які встановлюються працівникам Збройних Сил України, з метою оптимізації структури їх заробітної плати та підвищення питомої ваги основної заробітної плати;
- усунення необґрунтованих диспропорцій у рівні оплати праці працівників, які виконують однакову за рівнем складності та функціональними ознаками роботу;
- удосконалення системи преміювання працівників Збройних Сил України залежно від їх внеску в результат роботи установи, закладу або організації.

Планування як складова управління господарською діяльністю військової частини

Ще з 20-х років ХХ століття у колишньому Радянському союзі було започатковано директивне планування. Особливістю якого було те, що єдиний народногосподарський план розроблявся в масштабах країни. Через директивне планування держава координувала ведення господарства. За своїм змістом він був розкладкою обов'язкових завдань для учасників суспільного виробництва і розглядався як юридичний закон. Проте такий спосіб планування був не об'єктивним, оскільки не здійснювався детальний аналіз потреби на ринку в товарах чи послугах, що надавались.

З переходом до ринкової економіки, планування господарської діяльності в межах держави припинило своє функціонування, натомість більше уваги стало приділятися плануванню господарської діяльності кожного окремого підприємства, зокрема і військових частин.

Слово "план" походить від латинського слова *planum* – площа, рівне місце. Спочатку цей термін використовувався на позначення креслення (малюнка), що характеризує певну ділянку в масштабі площини. Потім його стали застосовувати для визначення (опису) проектів, реалізація яких передбачає систему взаємозв'язаних завдань, показників та розрахунків.

Планування – це цілеспрямована інтелектуальна діяльність людей, що має на меті визначення цілей і завдань функціонування певних систем (підприємство, район, держава тощо) та шляхів і методів досягнення цих цілей і завдань. Тобто планування передбачає прийняття заздалегідь рішення про те, що робити, коли робити, хто і як буде робити, проектування бажаного майбутнього та ефективних шляхів його досягнення.

Сьогодні ж існують фактори, які обмежують використання фінансового планування у військовій частині:

1. Високий ступінь невизначеності на українському ринку, пов'язаний із глобальними змінами в усіх сферах суспільного життя (їх непередбачуваність ускладнює планування);

2. Незначна частка підприємств, які мають фінансові можливості для здійснення серйозних фінансових розробок;

3. Відсутність ефективної нормативно-правової бази вітчизняного бізнесу.

Від так шляхами вдосконалення фінансового планування у військовій частині має стати:

– використання при фінансовому плануванні достатньої інформаційної бази, яка б відповідала вимогам за своєю кількістю і за якістю.

– наукова обґрунтованість фінансового планування;

– політика цін;

– витрати на планування повинні раціонально співвідноситися з отриманими результатами;

– розроблена система планів повинна допускати можливість коригування при зміні зовнішніх умов стану військової частини.

Планування повинно охоплювати всі галузі діяльності військової частини, а також всі етапи, дії та операції як господарських процесів, так і процесів управління. Якщо при плануванні щось випаде з сфери уваги керівника, то неминуче виникнення у цій ланці неузгодженості, і як наслідок цього зривів або порушення фінансово-господарської діяльності військової частини.

Опришко Р.Г. (ВІКНУ)

Модернізація організації ведення бухгалтерського обліку у військових частинах

З метою удосконалення системи бухгалтерського обліку у військовій частині з урахуванням вимог міжнародних стандартів, державою було розроблено Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.07 № 34, яка має на меті забезпечити:

- модернізацію фінансових органів у військових частинах;
- забезпечити казначейське обслуговування військових частин;
- адаптацію бюджетної системи, створеної на засадах програмно-цільового методу, до нових методологічних принципів системи бухгалтерського обліку;
- посилення контролю з боку органів Державного казначейства за дотриманням єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складення звітності;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів фінансових органів військових частин.

Головним завданням Стратегії є удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку і звітності у військових частинах.

Відповідно до цього наказом Міністерства фінансів України "Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному сектор" від 24.12.2010 № 1629 та відповідно до останніх змін від 17.12.2012, було затверджено національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, які мають використовуватись військовими частинами:

- 102 "Консолідована фінансова звітність";
- 103 "Фінансова звітність за сегментами";
- 124 "Доходи";
- 125 "Зміни облікових оцінок та виправлення помилок";
- 126 "Оренда";
- 127 "Зменшення корисності активів";
- 128 "Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи";
- 129 "Інвестиційна нерухомість".

Метою цих стандартів є удосконалення системи бухгалтерського обліку в державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів.

Отже, модернізація бухгалтерського обліку у військових частинах, як одного з суб'єктів державного сектору, в першу чергу спрямовано на розроблення та запровадження єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку з виконання бюджетів та кошторисів розпорядників бюджетних коштів, що дасть змогу забезпечити прозорість облікових процесів, складення звітності та отримання інформації про фінансові операції, які здійснюються у військовій частині. Установлення уніфікованих вимог до вибору програмного забезпечення для обміну інформацією між Мінфіном, Державною казначейською службою України і суб'єктів державного сектору з використанням баз даних та інформаційних систем.

*Харитончук О.В. (Департамент фінансів МОУ),
Остапенко О.П. (ВІКНУ)*

Виконання планових показників бюджетних програм фінансування розвитку озброєння та військової техніки

Ще при зародженні класичної політекономії Адам Сміт дійшов висновку, що витрати на утримання армії – це необхідні витрати для виконання обов'язку держави перед народом. Отож, оборонні витрати – одне з головних "суспільних благ", які безперервно конкурують із соціальними витратами за частку, відведену їм у держбюджеті.

На сьогодні, видатки на оборону країни здійснюються через бюджетні програми, які акумулюють систему кількісних та якісних показників, від досягнення яких залежить виконання завдань, покладених на Міністерство оборони України. Відображення видатків за бюджетною програмою у розрізі напрямів її реалізації сприяє прийняттю більш раціональних рішень щодо необхідності та доцільності здійснення цих видатків за рахунок коштів державного бюджету.

Одним із напрямків таких видатків є розвиток озброєння та військової техніки. Аналіз його виконання є одним з пріоритетних, оскільки від повноцінного фінансування розвитку ОВТ та підготовки військ з боку держави залежить спроможність Збройних Сил України виконувати свій конституційний обов'язок.

У 2012 році планові видатки на розвиток озброєння та військової техніки становили 2 622,6 млн. грн., або 16,0 % від загальних призначень (у 2011 році – 10,6 %), за загальним фондом – 1 812,1 млн. грн.; спеціальним фондом – 810,5 млн. грн.

Планові призначення на розвиток озброєння та військової техніки порівняно з 2011 роком, збільшилися на 1 158,3 млн. грн. (на 79,1 %), із них – за загальним фондом збільшилися на 1 144,6 млн. грн.; за спеціальним фондом збільшилися на 13,7 млн. грн.

Фактичні обсяги видатків на розвиток ОВТ порівняно з 2011р., збільшилися на 949,0 млн. грн. (на 108,7 %), із них: за загальним фондом збільшилися на 941,9 млн. грн.; за спеціальним фондом збільшилися на 7,1 млн. грн.

Однак у 2012 році фактично надійшло 1 821,9 млн. грн. (69,5 % від плану), з яких за: загальним фондом – 1 609,4 млн. грн. (88,8 % від плану);

спеціальним – 212,5 млн. грн. (26,2 % від плану). В результаті чого недовиконання плану склало 800,7 млн. грн. (30,5 %).

Враховуючи той факт, що на сьогодні більше 92 % озброєння та військової техніки перебуває в експлуатації понад 20 років і їх технічний стан характеризується підвищеними темпами втрати ресурсу, як висновок, слід зазначити, що за умови обмеженого фінансування Міністерства оборони України, виконання планових показників фінансування озброєння та військової техніки з боку держави є тим необхідним мінімумом, від якого залежить здатність Збройних Сил України виконувати поставлені завдання.

Охріменко Ю.О. (ВІКНУ)

Актуальні питання грошового забезпечення військовослужбовців, які звільняються з військової служби

Вжиття заходів щодо відповідного соціального самопочуття військових людей, надання їм належних допомог, пільг, компенсацій за особливі умови життя і служби завжди було і є одним із найважливіших аспектів діяльності держави для забезпечення нормального функціонування військового організму.

Взагалі, грошове забезпечення військовослужбовців – це всі види грошового забезпечення, в тому числі матеріальні допомоги, виплати на оздоровлення, виплати, пов'язані зі звільненням з військової служби, заборгованість (компенсація) з окремих видів речового та продовольчого забезпечення, виплата яких здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. До однієї із таких виплат належать грошові виплати при звільненні військовослужбовців з військової служби, які є складовою частиною соціального захисту та державних гарантій військовослужбовців та членів їх сімей.

Актуальність питання грошового забезпечення військовослужбовців, які звільняються з військової служби, обумовлене тим, що під час реформування Збройних Сил України, скорочення штатів, ліквідації деяких організацій та підприємств, розформування військових частин, виникає необхідність у звільненні військовослужбовців з дійсної військової служби. Саме тому державний соціальний захист військовослужбовців, що звільняються, повинен забезпечити належні умови для швидкого та якісного пристосування звільненого військовослужбовця до нових умов, які склалися після закінчення військової служби.

На вирішення цих питань необхідні не тільки час, а і відповідні кошти. Тому держава для соціального захисту військовослужбовців, які звільняються з дійсної військової служби, виплачує грошову допомогу при звільненні, що в тій чи іншій мірі допомагає звільненим військовослужбовцям відносно швидко пристосуватись до нових умов.

Таким чином, важливим питанням для Збройних Сил України в непростих умовах сьогодення є соціальний захист військовослужбовців після звільнення, який на даний час не відповідає ступеню соціальної значимості військової служби, не дозволяє самостійно забезпечити гідні умови життя.

Особливості державного страхування військовослужбовців

Соціальний захист військовослужбовців є важливим завданням будь-якої держави. Виконання службових обов'язків з охорони громадського порядку, з підтримання обороноздатності країни завжди пов'язані з небезпекою. І навіть за відсутності збройних конфліктів та військових дій серед цих категорій громадян є загиблі, поранені, контужені.

Страхування військовослужбовців – це вид обов'язкового особистого страхування на випадок смерті або пошкодження здоров'я, зумовленого виконанням військовим персоналом своїх службових обов'язків. Страхові виплати здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Підґрунтям відносин з обов'язкового державного страхування є обов'язок держави забезпечити майнові інтереси зазначеної категорії державних службовців при заподіянні шкоди життю, здоров'ю останніх.

Те, що для родичів загиблих є горем і болем мовою цивільно-правових документів називається страховим випадком. Законодавець передбачив здійснення даного виду страхування у двох формах.

З однієї сторони, певний орган внутрішніх справ або військова частина безпосередньо із засобів, наданих для цієї мети з відповідного джерела фінансування, відшкодовують майновий збиток, завданий військовослужбовцю або працівнику органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків, і виплачують допомогу та компенсації через загибель, поранення, каліцтво або інше ушкодження здоров'я, отримане ним за тих же обставин.

З іншої сторони, для ефективнішого захисту майнових інтересів цієї категорії державних службовців законодавець передбачив обов'язкове державне страхування. Ідея обов'язкового державного страхування полягає у виплаті страхового забезпечення (страхових сум) з незалежного джерела фінансування.

В майбутньому було б доцільним розглянути такі пропозиції:

- надання можливості військовослужбовцям та працівникам ОВС самостійно вибрати страхову компанію;

- здійснення виплати страхових сум сім'ям загиблих військовослужбовців та самим військовослужбовцям України має здійснюватись у межах суми однакового розміру. Тому пропонуємо відмовитися від штучно утворених величин (мінімальний рівень, мінімальна заробітна плата, неоподаткований мінімум доходів громадян), а посилатися на заробітну плату чи грошове утримання військовослужбовця за певний період, як це передбачено в Росії;

- необхідність перегляду розміру страхової суми. Він має бути уніфікований для працівників ОВС, військовослужбовців, працівників пожежної охорони.

Актуальні питання здійснення нарахувань на фонд оплати праці та утримань із заробітної плати працівників Збройних Сил України

В умовах переходу України до ринкової економіки й одночасно в умовах економічної кризи, яка призвела до зниження продуктивності праці, звільнення значного числа робітників і службовців, відбуваються певні зміни в організації праці і її оплати.

Заробітна плата, отримана в результаті праці, є одним із компонентів забезпеченості населення. Ефективність праці можна визначити її оплатою.

Заробітна плата являється найбільш мобільною та гнучкою формою в загальній системі розподілу. Являючись частиною національного доходу, вираженого, як правило, в грошовій формі, заробітна плата формується, діє та відображає процеси, які проходять в державі.

У зв'язку з неврегульованим у достатній мірі податковим законодавством збільшуються нарахування на фонд заробітної плати і саму заробітну плату, що призводить до значного погіршення матеріального становища робітників та службовців. Практика показує, що наслідком збільшення ставок і маси стягнутих державою податків і зборів завжди є посилення інфляційних тенденцій. Збільшення маси податків або прямо приводить до росту цін, або через скорочення попиту внаслідок росту цін веде до погіршення матеріального становища громадян. Тим самим держава не допомагає своєму народу, а порушує його конституційні права. Навіть за просту некваліфіковану роботу робітники і службовці не одержують ту мінімальну заробітну плату, що гарантована їм діючим законодавством.

За даних умов необхідно як найшвидше врегулювати податкове законодавство, удосконалити систему утримань із заробітної плати для того, щоб підвищити життєвий рівень населення, соціальну і фінансову стабільність держави.

Організація бухгалтерського обліку у військовій частині при застосуванні комп'ютерних інформаційних систем

Процес обліку є досить трудомістким і разом з тим ризиконебезпечним, тому що навіть одна помилка може стати причиною цілого ряду порушень і неточностей, це відіб'ється на господарському процесі та інформації про фінансово-майновий стан підприємства. Тому питання спрощення та мінімізації ризику даного процесу є досить актуальним. Один з основних шляхів вирішення даної проблеми є автоматизація бухгалтерського обліку за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Автоматизована інформаційна облікова система – це система, в якій інформаційний процес обліку автоматизований за рахунок застосування спеціальних методів оброблення даних, які використовують комплекс розрахункових, комунікаційних та інших технічних засобів, з метою отримання та

передачі інформації, потрібної спеціалістам-бухгалтерам для виконання функцій управлінського і фінансового обліку.

Актуальною є потреба не тільки в автоматизації обліку (що визначається на технічному етапі), автоматизованій підготовці звітності: сучасна система менеджменту покладається на результати систематичної контрольно-аналітичної роботи, оперативність та достовірність якої досягається в автоматизованому режимі.

Як свідчить практика, існують три найбільші проблеми, про які треба пам'ятати при впровадженні автоматизованої системи обліку:

- розгалуженість та специфіка господарської діяльності;
- обмеженість грошових коштів;
- рівень кваліфікації відповідних спеціалістів.

Автоматизація сприяє вдосконаленню форм обліку. Форма бухгалтерського обліку є сукупністю облікових реєстрів, які використовуються для ведення облікових записів у певній послідовності та взаємозв'язку із застосуванням принципів подвійного запису.

*Пахачук Я.Й. (ВІКНУ),
Шрамко О.В. (ВІКНУ)*

Актуальні питання формування, використання та обліку коштів спеціального фонду військової частини

Дана робота представляє собою теоретичний і практичний аналіз формування, використання та обліку коштів спеціального фонду військової частини Збройних Сил України.

Актуальність теми даної роботи визначається тим, що Забезпечення функціонування Збройних Сил України та задоволення усіх наявних потреб здійснюється за рахунок Державного бюджету України, який є основним джерелом фінансування. Видатки на утримання Збройних Сил України проводяться по кошторису Міністерства Оборони, який являє собою складову частину видатків Державного бюджету України. Хоча загальний фонд державного бюджету і є основним джерелом фінансування, але крім нього у військовій частині обертаються й кошти, які отримуються з дозволених законом джерел та за своєю структурою складають кошти спеціального фонду. На даному етапі розвитку економіки нашої країни, у Збройних Силах України все більше уваги приділяється знаходженню альтернативних джерел фінансування, які могли б приносити додаткові кошти у військову частину, тобто пошук саме шляхів наповнення спеціального фонду.

Так як військові фінанси є основою функціонування Збройних Сил України, тому важливим є визначення сутності їх формуванні та використанні, знаходження нових резервів господарювання у сфері військової інфраструктури щоб в кінцевому результаті підвищити обороноздатність країни. Основна особливість фінансів Збройних Сил України полягає в тому, що вони являють собою економічні стосунки з приводу формування, розподілу та використання коштів для забезпечення оборони країни, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості. Основою формування коштів, які спрямовуються в

оборонну сферу є державний бюджет. Але, крім цього певний відсоток становлять кошти, які здатні заробити в процесі виробничої діяльності військові виробничі підприємства та кошти, що акумулюються за рахунок власних надходжень. Сюди належать кошти від реалізації надлишкового майна Збройних Сил України, кошти за виконані роботи, надані послуги та надання в оренду основних фондів і майна Збройних Сил України.

Таким чином, можна стверджувати, що для поліпшення та подальшого зміцнення становища Збройних Сил України важливим є створення та належне наповнення спеціального фонду. Знаходження додаткових джерел фінансування допоможе вирішити значну кількість питань, на які не вистачає коштів загального фонду і тим самим забезпечити розвиток та процвітання Збройних Сил України.

*Пахольчук В.В. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Медведєв Ю.Б. (ВІКНУ)*

Фінансування оборонного бюджету України в сучасних умовах

В умовах реформування Збройних сил України питання про способи та об'єми фінансування діяльності військових частин, закладів, установ та інших структур ЗСУ є не просто актуальним для вирішення, як одне із багатьох, а одним із основних, які повинні розглядатися у першу чергу. До цього моменту фактичне фінансування ЗСУ не відповідало Закону України "Про оборону" і з кожним роком скорочувалося в обсягах.

Характерною ознакою оборонного бюджету за даних умов стала тенденція його "проїдання", коли фінансових коштів вистачає лише на утримання Збройних сил, а розвиток озброєння та військової техніки залишається недофінансованим. Доказом цього недоцільного використання коштів може слугувати структура їх розподілу на утримання, модернізацію, будівництво і т.д. Для України частка коштів спрямованих на утримання майже втричі більша за інші видатки (озброєння, модернізація і т.д.). Результатом даної фінансової політики держави є невідповідність оборонного замовлення потребам військової організації держави. Саме вирішення даного питання постає перед командуванням ЗСУ. До нього спонукає і прийнятий бюджет у якому передбачено значний дефіцит, а отже і чергове недофінансування оборонного сектору.

Однією з причин такої ситуації є розподіл видатків Державного бюджету для Міністерства оборони на загальний та спеціальний фонди. Головне призначення спеціального фонду є отримання додаткових коштів від комерційних операцій. Цифри, закладені в розподілі держбюджету, свідчать про те, що весь тягар фінансування по закупівлі і модернізації військової техніки, відновленню боєздатності і т.д. покладено саме на спеціальний фонд. Основою для його наповнення є господарська діяльність військових частин, яка повинна таким чином самостійно фінансувати реформування та розвиток ЗСУ. Фактично 90 % даних статей фінансується зі спеціального фонду. Загальний фонд (відповідно до даних статистики) слугує для утримання апарату управління ЗСУ та особового складу. Військова частина є головною ланкою в структурі господарської

діяльності Збройних Сил України, яка відповідає за виконання певного плану господарювання військ у мирний та воєнний час, забезпечення не тільки власних потреб, а й потреб Збройних сил загалом.

Проаналізувавши стан економіки, політику забезпечення її обороноздатності, ми дійшли до висновку, що на даному етапі господарська діяльність в Збройних Силах спирається на надходження із спеціального фонду, що обумовлює необхідність збільшення надходжень до спеціального фонду, за рахунок здійснення господарської діяльності військовими частинами.

Петроченков О.В. (ВІКНУ)

Алгоритм здійснення внутрішнього фінансового контролю у військовій частині та шляхи його вдосконалення

Проголошені керівництвом держави необхідність інтеграції України у світові економічні відносини, співробітництво з міжнародними організаціями та фінансовими установами, діяльність на валютних, фондових та інвестиційних ринках потребують відкритості та прозорості інформації з економічних питань, її відповідності діючими міжнародними стандартами. Однією з передумов вступу України в ЄС є адаптація державного внутрішнього фінансового контролю України до правил країн Європейського Союзу.

Державний фінансовий контроль – невід’ємна частина державного устрою, одна з важливих функцій управління державою, обов’язкова умова нормального функціонування фінансово-кредитної системи. Його складовою є внутрішній фінансовий контроль, який здійснюється міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

Сьогодні перед органами внутрішнього фінансового контролю Міністерства оборони України та ЗС України стоїть завдання надзвичайно важливого значення як для МО України, так і для держави в цілому – забезпечити в установленому порядку реалізацію державної політики у сфері контролю за використанням відповідно до законодавства військовими формуваннями коштів державного бюджету, збереженням державного майна, веденням достовірного бухгалтерського обліку і складанням об’єктивної фінансової звітності.

Фінансовий контроль в ЗС України розповсюджується на всі сторони фінансово-господарської діяльності військ (сил). Його необхідність обумовлена потребою забезпечити правильну організацію фінансово-господарської діяльності у військах (силах) і у виробничій сфері; законне і доцільне використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів; підвищення ефективності витрачання державних коштів.

Існуюча в МО України та ЗС України система внутрішнього фінансового контролю була створена за принципами, які існували в умовах командно-адміністративної системи державного управління, а тому її діяльність ґрунтується на чисельних не узгоджених поміж собою нормативно-правових актах та лише частково враховує основні принципи системи державного фінансового контролю, визначені чинним законодавством та міжнародною практикою.

За результатами контрольних заходів найбільше фінансових порушень у

ЗС України було допущено внаслідок заниження вартості активів при їх реалізації (передачі в оренду), оплати завищеної вартості робіт (наданих послуг, не забезпечення належного зберігання майна та коштів, що призводило до їх втрат та розкрадання, нецільового використання коштів, переплат та незаконних виплат грошового забезпечення і заробітної плати.

Процеси реформування і вдосконалення внутрішнього фінансового контролю в державному секторі економіки залишаються актуальними і на сьогоднішній день. Особливо важливим є контроль за використанням фінансових, матеріальних, і трудових ресурсів у бюджетних установах держави, оскільки вони опановують кошти, отримані із державного бюджету.

Необхідність пошуку шляхів удосконалення внутрішнього фінансового контролю в ЗС України пов'язано з тим, що виділення державою коштів на воєнні потреби завжди супроводжувався контролем за їх використанням як зі сторони держави, так і з боку керівництва збройних сил.

Поймало А.О. (ВІКНУ)

Актуальні питання складання фінансової звітності військової частини

Фінансова звітність представляє собою певний комплекс взаємопов'язаних між собою показників, що характеризують в загальному вигляді стан фінансово-господарської діяльності тієї чи іншої ланки господарства держави за окремий період, вона є завершальним етапом облікового процесу.

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства

Вона повинна повністю висвітлювати всі напрямки діяльності підприємства і разом з тим містить тільки доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає можливість своєчасно оцінити минулі, теперішні і майбутні події, підтвердити і скоригувати їх оцінки, зроблені у минулому.

Військові частини складають та подають фінансову звітність за встановленими формами та у визначені терміни.

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік.

Фінансова звітність складається з:

- балансу
- звіту про результати фінансової діяльності
- звіту про рух грошових коштів

Також до фінансової звітності додається пояснювальна записка.

Розпорядниками бюджетних коштів складається та подається до органів Казначейства та розпорядників вищого рівня:

Фінансова звітність:

- а) квартальна;
- б) річна.

Бюджетна звітність:

- а) місячна;
- б) квартальна;
- в) річна.

Звітність в обов'язковому порядку повинна бути перевірена органом Державної казначейської служби України, засвідчена підписом та штампом на кожному аркуші звітів.

Звітність подається особисто начальником фінансового органу (головним бухгалтером) військової частини (установи), із супровідним листом, у якому зазначається перелік звітів та кількість аркушів. При поданні обов'язково мати свій примірник звітів.

Поліщук О.Ю. (ВІКНУ)

Забезпечення соціальних гарантій працівників ЗСУ шляхом укладання колективних договорів

На сучасному етапі розвитку нашої держави виникла гостра проблема недостатнього фінансування Збройних Сил України. Найпростішим способом зменшення видатків є економія на витратах на робочу силу: низький рівень заробітної плати, збільшення тривалості робочого часу, скорочення відпустки, погіршення умов праці.

Позитивне вирішення цієї проблеми може бути досягнуто двома шляхами регулювання організації та оплати праці: з боку держави та колективно-договірним регулюванням. Державне здійснюється державою шляхом встановлення державою розміру мінімальної заробітної плати, доплат та надбавок працівникам, мінімальних соціальних гарантій та умов праці.

Колективно-договірне регулювання здійснюється через систему колективних договорів та угод укладених між роботодавцями (їх об'єднаннями), представниками трудящих (профспілками) та уповноваженими представниками державного органу (органів) управління.

Система колективних договорів та угод представляє собою укладання: Генеральної угоди (державний рівень), Галузевої угоди (на рівні міністерств), Регіональних угод та колективних договорів (на рівні підприємств).

На даному етапі трудових взаємовідносин вирішальну роль в захисті прав та інтересів працівників відіграє система колективних договорів та угод. І для нормального захисту своїх інтересів працівники повинні не тільки знати про наявність колективного договору на підприємстві, а й вміти в практичній діяльності використовувати його, як засіб захисту своїх прав та інтересів перед роботодавцями.

*Поштаренко Є.В. (ВІКНУ),
Шрамко О.В. (ВІКНУ)*

Організація роботи начальника фінансово-економічної служби в умовах казначейського виконання Державного бюджету

Задля функціонування військової частини як розпорядника третього ступеня бюджетних коштів здійснюється фінансове забезпечення, що має ряд елементів. Правильне та вчасне здійснення всіх елементів фінансово-економічною службою в особі її начальника забезпечує належне і повне виконання

зобов'язань та завдань, які покладаються на підрозділ та на Збройні Сили в цілому. Окрім того, виконання Державного бюджету згідно кошторису та плану асигнувань регулюється органами Державної казначейської служби, які здійснюють контроль та перевірку роботи фінансово-економічної служби. Виконання Державного бюджету у військовій частині організовує та контролює начальник фінансово-економічного органу, починаючи з планування бюджетних коштів та закінчуючи економним та ефективним їх використанням та веденням документування.

Органи ДКСУ надають та перераховують кошти військовій частині, передбачені кошторисом та планом асигнувань на певні встановлені цілі.

Організація здійснення видатків військової частини проводиться начальником фінансово-економічного органу відповідно до законодавства на підставі платіжних доручень та документів, які підтверджують цільове направлення коштів. Документи приймаються органами ДКСУ від військової частини: за загальним фондом та іншими доходами спеціального фонду. Перевірка підтверджених документів на оплату рахунків розпорядників коштів Державного бюджету або одержувачів здійснюється в органах Державної казначейської служби за наявності: зареєстрованих зобов'язань; залишків коштів на рахунках розпорядників коштів у розрізі кодів економічної класифікації видатків за загальним фондом державного бюджету або залишків коштів за спеціальним фондом державного бюджету; відповідності змісту операцій, представлених підтверджувальними документами, кодам економічної класифікації видатків, зазначеним у призначенні платежу.

При невиконанні однієї з цих вимог орган Державної казначейської служби України відмовляє в оплаті та повертає документи на доопрацювання. Всі ці недоліки начальник фінансово-економічної служби повинен усунути за короткий термін та повторити операції зі здійснення видатків.

Але існують ситуації коли неможливість здійснення платежів не залежить від військової частини, або Казначейської служби. Це відбувається коли фактично за кошторисом і планом асигнувань кошти передбачені, але практично коштів не вистачає на забезпечення певних видатків у державі.

Ці та інші питання є актуальними в даний час і можливість вирішення їх полягає, на мою думку, у модернізації здійснення платежів та автоматизації.

*Прокопів О.І. (ВІКНУ),
Котій Д.М. (ВІКНУ)*

Фінансово-економічні проблеми розвитку Збройних Сил України

Національна безпека залишається однією з найважливіших основ і функцій сучасної держави. Здатність держави самостійно захищатися від зовнішньої загрози є головним елементом традиційних уявлень про суверенітет. Натомість нездатність держави забезпечити недоторканність своїх кордонів і гарантувати безпеку своєму населенню ставить під сумнів її право на існування.

Забезпечення національної безпеки в Україні практично унеможлиблюється внаслідок існування значної кількості проблем функціонування вітчизняного військово-промислового комплексу, зокрема:

- проблема військово-технічної модернізації та переоснащення ЗСУ новітніми й перспективними зразками озброєнь;
- істотне мілітарне навантаження в Україні з урахуванням її позаблокового;
- незначні можливості технічного переоснащення Збройних Сил України;
- спостерігається поступове згортання за останні 5 років фінансування за важливими позиціями;
- нерівномірне фінансування заходів розвитку озброєння та військової техніки протягом року.

Підвищення ефективності державної політики України у секторі безпеки і оборони з метою забезпечення його існування і подальшого розвитку вбачається нами у: по-перше, у його належному фінансуванні витрат на утримання особового складу, на навчання та бойову підготовку військ, на розвиток озброєнь, військової техніки та інфраструктури; по-друге, у посиленні контролю за ефективністю цих витрат. Для цього необхідно:

1. Забезпечити бюджетне фінансування сектору безпеки як цілісної системи в обсягах, достатніх для його реформування і розвитку
2. Забезпечити рівномірне (протягом року) надходження фінансових ресурсів на виконання державних цільових оборонних програм розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України.
3. Скоротити чисельність органів сектору безпеки і оборони, у першу чергу, Збройних Сил, а також підвищити жорсткість вимог ресурсного забезпечення.
4. Включити питання фінансування військового сектору до стратегічного фінансового планування держави.
5. Прискорити процес утилізації надлишкових озброєнь, військової техніки.

Отже, подолання перепон, які заважають якісному розвитку Збройних сил України, має стати однією з першочергових задач, так як дані проблеми несуть проблему для національного суверенітету України та безпеки її громадян.

Прокоф'єв А. (КНУ)

Вплив скорочення бюджету на фінансування армії США

Складна ситуація із бюджетом США не може не позначитись на функціонуванні збройних сил цієї країни. США є першою в світі країною за військовими розходами, які перевищують розходи інших країн у рази. Тому секвестр (автоматичне скорочення витрат), що вступив в силу з 1 березня, істотно послабить військову потужність армії США. Подальше скорочення фінансування завдасть ще більшої шкоди американським військовим, причому з далекосяжними наслідками.

Зі вступом секвестру в силу Пентагону доведеться в найближчі 10 років зменшити витрати на оборонну сферу країни на \$ 500 млрд. Чинний план фінансування вже вдарив по збройним силам, залишивши військовий бюджет на рівні 2011 року, зробивши неможливим подальше збільшення видатків або перерозподіл коштів серед декількох бюджетів.

Насправді руйнівний не обсяг скорочень як таких, а те, яким чином це буде зроблено. Всебічні скорочення, встановлені секвестром, укупі з обмеженнями, що накладаються поточним планом фінансування, не дозволяють планувальникам бюджету нейтралізувати наслідки скорочення витрат, таким чином завдаючи шкоди всім військовим підрозділам, програмам по підготовці військових, розміщення та придбання технічних одиниць.

Міністерство оборони сподівається, що скорочення не будуть носити довгостроковий характер, але чим довше тривають обмеження витрат, тим більше це позначається на готовності військових платформ і персоналу.

Середньо-і довгострокові наслідки можуть бути ще більш серйозними. Будь-яка військова платформа вимагає великих витрат на підтримання їх готовності до застосування в будь-який час і в повному обсязі. Ці платформи вимагають постійного використання, щоб підтримувати певний рівень готовності. Але якщо грошей більше немає, то немає і іншого вибору, окрім як знизити рівень готовності.

У довгостроковій перспективі програми закупівель нового обладнання будуть або відкладені, або скорочені в цілому. Це створить більший тиск на діючі платформи, так як доведеться експлуатувати їх і після закінчення передбачуваного терміну придатності, а також перешкодить впровадженню нових розробок в армію.

Глобальна присутність американських військових у всьому світі є незаперечною, і наслідки секвестру відчутно позначаються на цій присутності в деяких регіонах. У зоні бойових дій в Афганістані перебувають 66000 військових, 34000 з яких повинні повернутися додому до кінця року відповідно до плану. Всі інші, згідно з графіком, повернуться додому до кінця 2014. У зоні залишаться лише 8000 військових. Якщо коридор Ліван-Сірія-Ірак раптом втратить стабільність, Америка не зможе реагувати з тією ж потужністю, яка у неї була в минулому.

Проте, не можна сказати, що американські війська негайно деградують. Однак якщо армія не розвивається, то її відносна потужність знижується. Це означає, що після введення секвестру або продовження терміну діючого плану фінансування армія США все ще буде найбільш потужною в найближчі роки, але це не зможе тривати вічно.

*Радін В. (ВІКНУ),
к.е.н. Сизов А.І. (ВІКНУ)*

Формування вартості фінансового ресурсу в зоні євро в умовах кризи

На сучасному етапі розвитку грошові відношення стають обов'язковим елементом економічного базису, а фінансові ресурси виступають в якості необхідного фактора розвитку та розширення виробництва. Фінансові ресурси, виникаючи та формуючись у суб'єктів економічної діяльності, забезпечують в результаті відношень розподілу та обігу процеси залучення інших ресурсів у суспільне виробництво.

За останніми оцінками аналітиків і економістів все більшу роль відіграє не ринок довгострокових капіталів, а грошовий ринок (money market). Тому формування вартості фінансового ресурсу на грошовому ринку є актуальним.

Метою роботи є дослідження формування ціни на фінансовий ресурс Центральними банками та на міжбанківському ринку, на прикладі ЄЦБ та Європейського ринку міжбанківських кредитів за останні роки.

До початку сучасної світової фінансової кризи, головним завданням ЄЦБ було не дати збільшитися грошовій масі значною мірою. Як видно з діаграми (рис. 1), відсоткова ставка за період 2005–2008 рр. мала сталу тенденцію до зростання і досягла в червні 2008 свого максимуму на позначці 4,25 %. Проте крах світових фінансових ринків, що спалахнув у середині 2008 р., і, як наслідок, світова економічна криза спонукали ЄЦБ взяти курс на політику дешевих грошей. Менш ніж за один рік ставка рефінансування зменшилась до рівня 1%, що є найнижчим показником в історії ЄЦБ.

Політика стимулювання ділової активності протрималася два роки і лише в другій чверті 2011 р. було вирішено підвищити ставку до 1,25 %. ЄЦБ примушений був прийняти це рішення тому, що політика "дешевих грошей" призвела до збільшення інфляції до рівня 2,6 %, що на 0,6 % більше встановленої для ЄЦБ межі у 2 %, а контроль за інфляцією є першочерговим завданням монетарної політики ЄЦБ. Активну роль в провокуванні рішення ЄЦБ по підвищенню відсоткової ставки відігравав ринок міжбанківських європейських кредитів, де спостерігалось зростання ставки міжбанківського кредитування EURIBOR більш ніж на 25 базових пунктів. Але подальший розвиток кризи єврозони змусив знову зменшити значення відсоткової ставки.

Ренетій О.О. (ВІКНУ)

Актуальні питання формування та використання коштів спеціального фонду військових частин

Забезпечення функціонування Збройних Сил України та задоволення усіх наявних потреб здійснюється за рахунок Державного бюджету України, який є основним джерелом фінансування. Видатки на утримання Збройних Сил України проводяться по кошторису Міністерства Оборони, який являє собою складову частину видатків Державного бюджету України. Хоча загальний фонд державного бюджету і є основним джерелом фінансування, але крім нього у військовій частині обертаються й кошти, які отримуються з дозволених законом джерел та за своєю структурою складають кошти спеціального фонду. На даному етапі розвитку економіки нашої країни, у Збройних Силах України все більше уваги приділяється знаходженню альтернативних джерел фінансування, які могли б приносити додаткові кошти у військову частину, тобто пошук саме шляхів наповнення спеціального фонду.

Джерелом фінансування військової частини є Державний бюджет України. Обсяги коштів державного бюджету, виділені для фінансування військової частини, передбачаються в кошторисі доходів і видатків, який є складовою частиною кошторису Міністерства оборони України.

Для поліпшення та подальшого зміцнення становища Збройних Сил України важливим є створення та належне наповнення спеціального фонду. Знаходження додаткових джерел фінансування допоможе вирішити значну кількість питань, на які не вистачає коштів загального фонду і тим самим забезпечити розвиток та процвітання Збройних Сил України.

Військові фінанси формуються переважно за рахунок доходної частини державного бюджету. Крім цього певну частину військових фінансів становлять кошти, зароблені в процесі виробничої діяльності військових виробничих підприємств. Військові фінанси збільшуються в обсязі ще й за рахунок власних надходжень. Сюди належать кошти від реалізації надлишкового майна Збройних сил України, а також кошти за виконані роботи, надані послуги та надання в оренду основних фондів і майна Збройних сил України.

Можна сказати, що у сучасних умовах, у зв'язку з кризовим станом економіки доцільно розширювати бюджетні фонди, створюючи спеціальний фонд кошторису доходів та видатків військової частини, використовуючи відповідні заходи, поліпшуючи роботу виробничого сектору та розширюючи господарську діяльність у структурі підрозділів Міністерства оборони України.

*Римар Т.В. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Медведєв Ю.Б. (ВІКНУ)*

Бюджетна класифікація у фінансовому плануванні військової частини

Україна є суверенна і незалежна демократична, соціальна, правова держава, територія її в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

Безумовно, для виконання державних функцій, визначених Конституцією України, потрібні матеріальні засоби, які в умовах товарно-грошових відносин ринкової економіки мають грошовий характер. Ресурси для покриття видатків, пов'язаних з виконанням своїх функцій, кожна держава отримує шляхом формування і використання централізованого фонду коштів – свого бюджету.

Державний бюджет є джерелом фінансових ресурсів держави, спрямованих на забезпечення виконання нею своїх функцій. В межах державного бюджету можна виділити поняття оборонного бюджету, що є основним джерелом фінансування видатків на оборону та забезпечення національної безпеки.

Складовою формування оборонного бюджету є фінансове планування, що входить в бюджетний процес України. Одночасно, фінансове планування є одним з елементів фінансового забезпечення військових частин і сприяє не тільки визначенню фінансових джерел, а й напрямків ефективного використання, розподілу та перерозподілу оборонних коштів.

У процесі фінансового забезпечення Збройних Сил України та взаємодії з органами державного управління застосовується єдина загальнодержавна класифікація доходів і видатків.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Планомірне фінансове забезпечення потреб військової частини досягається складанням реальних фінансових планів, контролем за їх дотриманням і, при необхідності, уточненням складених раніше планів. Сьогодні на практиці в цілому склалася і діє виправдовуюча себе система фінансового планування.

Процес фінансового планування у Збройних Силах України, а отже і у військовій частині є безперервним. Від нього залежить, якими грошовими ресурсами буде забезпечена військова частина. Ці сплановані витрати в свою чергу визначають рівень підтримання обороноздатності держави. Звідси витікає, що яким чином ми підготуємо та сплануємо кошти таким буде і забезпечення фінансовими ресурсами військової частини у наступному бюджетному періоді.

Військові витрати залежать від багатьох чинників, які в тій чи іншій мірі можуть вплинути на обсяг витрат військової частини. Велику роль також грає й розмір Державного бюджету, з якого і йдуть асигнування і який є складовою фінансової системи України.

Отже, бюджетна класифікація дає можливість систематизувати і належним чином розподілити бюджетні кошти. Вона забезпечує чіткість бюджетного планування і прогнозування, а також надає можливість об'єднувати як окремі індивідуальні кошториси, так і складати зведені кошториси видатків по відповідних ланках бюджетної системи.

к.е.н., доц. Рихтюк В.Л. (НУОУ)

Вплив економічного фактору на Збройні Сили України

Економіка держави являє собою складну структуровану систему, в якій окремі елементи перебувають у відповідних взаємозв'язках, що і визначає якість системи в цілому. У сучасних умовах оборона покликана давати найбільш ефективні рішення сучасних воєнно-економічних завдань захисту держави від будь-яких посягань ззовні, а також швидкої локалізації внутрішніх конфліктів та забезпечення стабільного становища у державі. До того ж, слід постійно дбати про гідне місце України в системі міжнародної безпеки. І саме оборона має гарантувати безпеку України, як складову цієї системи.

Проте сучасну Україну можна охарактеризувати як державу, яка, опинившись у стані тривалої соціально-економічної кризи, аби вижити, продовжує жертвувати дедалі більшою частиною своєю оборонної могутності, навіть за рахунок послаблення воєнного фактора власної безпеки. Починаючи з 1992 року, скорочення чисельності збройних сил України йде більш швидкими темпами, ніж падіння ВВП і зменшення частки витрат на оборону у державному бюджеті. Таким чином, утворився великий розрив між наявним бойовим потенціалом і часткою витрат на оборону. Ми успадкували гіпертрофовану воєнну економіку, як для держави цілому, так і для її оборонної сфери. Тому Міністерство оборони змушене було вжити заходів для ліквідації цієї гіпертрофованої тенденції.

Виходячи із своїх фінансових можливостей Україна може виділити лише 52 % від коштів, необхідних на потреби оборони. Безпосередньо за рахунок загального фонду бюджету держава забезпечує 32 % необхідних витрат. Інших

20 % – за рахунок спеціального фонду. Тобто, Міністерством оборони України розроблена законодавча і нормативна база, яка в межах законодавчого поля держави дає можливість самим збройним силам за рахунок економічної і господарської діяльності забезпечити 20 % загальних потреб в оборонних витратах, або 61 % від суми, яку може виділити уряд на оборонні потреби.

В Україні економічна реформа у збройних силах має, мабуть, найбільші практичні результати з-поміж постсоціалістичних країн. Вона проводилася за двома паралельними напрямками. Перший - це створення схеми ефективного використання наявних фінансових ресурсів, що було досягнуто шляхом:

- перегляду завдань і функцій Збройних сил України;
- оптимізації структури і чисельності;
- переходу на змішану форму функціонально-ресурсного та програмно-цільового методів прогнозування та складання оборонного бюджету.

Ця модель знайшла сьогодні своє відображення на рівні законодавчих і нормативних актів держави. Це дало можливість адаптувати воєнну економіку України до ринкових відносин.

Другий напрям – створення системи додаткових надходжень до держбюджету за рахунок економічної та господарської діяльності у Збройних Силах України. Ми розуміємо, що в умовах кризи фінансові ресурси обмежені і залучення додаткових надходжень за рахунок бюджету негативно відіб'ється на економічному стані держави. Тому ми робимо ставку на використання потенціалу, зосередженого у Збройних силах для отримання додаткових надходжень до держбюджету. Ця схема прозора, відповідає системі демократичного цивільного контролю над збройними силами і управління цим процесом.

Система поетапного планування оборонних програм та оборонного бюджету є основою проведення економічної реформи у збройних силах.

Перший етап – оцінка реального стану Збройних Сил України, яка йде за двома напрямками: інспектуванням та інвентаризацією. На сьогоднішній день є постанова уряду, в якій чітко затверджено порядок проведення інвентаризації збройних сил. Це забезпечує цивільний контроль, ставить бар'єр на шляху різних зловживань.

Другий етап – формування цільових оборонних програм, відповідно до їх ефективності та визначених пріоритетів.

Третій етап – визначення кількості коштів, необхідних для досягнення поставлених цілей.

Четвертий – визначення реальних можливостей держави, необхідних для реалізації оборонних програм.

П'ятий етап – визначення ролі та місця держави, затвердження оборонного бюджету. Сьогодні фінансування Збройних Сил України відбувається через регіональні відділення Державного Казначейства, немає таємних статей Державного бюджету. Розроблена класифікація і структура витрат на оборону, записана в держбюджеті.

Шостий етап – вирішення проблем забезпечення оборонних програм, виходячи з недостатності коштів. Тут також два напрями: створення замкнутих циклів фінансових потоків і пошук додаткових джерел фінансування.

Мета проведення економічної реформи – забезпечення боєздатності, створення нормативно-правової бази, впровадження жорсткого контролю, щоб не було зловживань фінансовими потоками у війсьній сфері, щоб була відповідальність за їх ефективне використання.

курсант Росомака А.М. (ВІКНУ)

Шляхи вдосконалення порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям у різних випадках службового становища

Глибокі кризові явища, які охопили різноманітні області суспільного життя країни, в тому числі й економіку та політику вкрай негативно знаходять своє відображення на життєвому рівні військовослужбовців, престижі військової праці, загострює соціально-побутові питання життєдіяльності особового складу армії та флоту.

Для військовослужбовців ця проблема є основною, оскільки вона торкається, по суті, усіх сфер їх діяльності. Від того, як ця проблема вирішується в армії та на флоті, багато в чому залежить виучка і бойова готовність частин, підрозділів, всього особового складу Збройних Сил.

Вирішувати питання, пов'язані з виплатою грошового забезпечення в різних умовах службового становища, в останні роки стало значно важче.

Реалізація заходів, які вживаються в області виплати грошового забезпечення в різних умовах службового становища здійснюється на фоні подальшого скорочення витрат на оборону. Тому вирішення проблем щодо формування доходів військовослужбовців вимагає суворої економії всіх видів ресурсів, мобілізації внутрішніх джерел забезпечення, потреб військ та флоту.

Одним із інструментів задоволення потреб військовослужбовців є система грошового забезпечення. В цю систему входять різні виплати, які отримують військовослужбовці під час служби в Збройних Силах України. Однією групою виплат є виплати грошового забезпечення в різних випадках службового становища.

На нашу думку, у діючій системі грошового забезпечення існують недоліки щодо виплати грошового забезпечення військовослужбовцям у різних випадках службового становища, які не дозволяють у сучасних умовах забезпечити необхідний зв'язок військової праці та її оплати.

Проаналізувавши актуальні питання даної теми ми дійшли до висновків, що в системі грошового забезпечення є необхідним удосконалення діючих виплат грошового забезпечення у різних випадках службового становища і повинно проводитися у відповідності до основних напрямків військового реформування та забезпечити виконання наступних завдань:

- стимулювати якісні показники бойової готовності військ;
- сприяти росту професійної підготовки військовослужбовців;
- укомплектувати Збройних Сил України на контрактній основі та змішаним способом.

Дослідження забезпечення соціальних гарантій працівникам ЗСУ шляхом укладання колективних договорів

Важливою умовою життєдіяльності людей є праця, яка завжди становила і становить вольову діяльність, спрямовану на створення матеріальних цінностей. Досвід створення матеріальних і духовних благ передається від покоління до покоління через ускладнені соціальні програми за допомогою науково-технічного прогресу. За весь час розвитку людства результат свідомої суспільної трудової діяльності з кожним поколінням ускладнювався, але не втрачався.

Потреби матеріального порядку є головними і становлять основу життя людей. Для того, щоб мати їжу, одяг, взуття, люди незалежно від своєї волі та свідомості вступають у відносини з іншими людьми щодо виробництва і розподілу цих благ. Ці зв'язки неможливі без певної організації, що створюється на базі взаємодії людей один з одним. Виникають відносини по виробництву, управлінню та розподілу, створюється власність на знаряддя та засоби виробництва, на результати своєї та чужої праці.

У наш час у зв'язку з докорінною перебудовою системи суспільних відносин найсуттєвіші перетворення відбуваються саме в соціально-трудовій сфері, зачіпаючи інтереси мільонів людей – суб'єктів цих відносин. Це висуває нові вимоги до організації праці, якій належить впливати на надзвичайно важливі й складні проблеми підвищення ефективності та гармонізації соціально-трудових відносин на всіх рівнях. Відповідно виникає потреба строплення нових напрямків в організації праці.

У ефективності виробництва та нормальній продуктивності праці важливе місце займає оптимальна організація праці працівників, яка дає можливість виробляти більше з меншими затратами.

Отже, колективні договори повинні стати повноцінним інструментом соціального партнерства у сфері оплати праці та захисту прав працівників будь-якого прошарку нашої країни. Так буде посилюватись гнучкість правового регулювання, що відповідає реаліям і потребам нинішньої ринкової економіки. І лише при такому підході проблема захисту прав працівників, яка нажаль зараз дуже розповсюджена на підприємствах України, буде вирішена. Адже для нормальної праці кожен працівник повинен бути впевнений в завтрашньому дню і в тому, що його права не будуть порушуватись.

Скалозуб В.М. (ВІКНУ)

Актуальні питання конверсії оборонно-промислового комплексу України

Конверсія оборонно-промислового комплексу є складною соціологічною проблемою, що безпосередньо стосується економічних, соціальних, політичних, юридичних, психологічних та інших сфер системи суспільних відносин.

В економічному плані конверсія на перших етапах вимагає певних витрат на переоснащення специфічної військової техніки на виробництво товарів і послуг цивільного призначення. У соціальному аспекті конверсія стосується осіб, зайнятих військовим виробництвом, та членів їх сімей. Політичний аспект конверсії зумовлений тим, що її розв'язання є насамперед політичною проблемою, яка пов'язана з якісною зміною зовнішньої політики держави.

На даний час конверсія оборонно-промислового комплексу України – це скорочення випуску озброєнь оборонною промисловістю, зменшення військових витрат, демілітаризація економіки країни, тобто переорієнтація індустрії на виробництво цивільної продукції

Основними цілями проведення конверсії оборонно-промислового комплексу України є:

- залучення інвестицій у виробництво колишніх військових підприємств;
- розвитку економічного і науково-технічного потенціалу колишніх військових об'єктів, формування соціально-побутової та соціально-культурної інфраструктури колишніх військових містечок,
- соціально-економічний захист та перекваліфікація колишніх військово-службовців, що звільняються із лав Збройних Сил в ході їх реформування;
- об'єднання організаційно-технічних, наукових і фінансових ресурсів, залучення міжнародної технічної допомоги для проведення екологічних досліджень та очищення забруднених територій колишніх військових об'єктів.

Основними принципами проведення конверсії оборонно-промислового комплексу України є:

- збереження виробничого потенціалу окремих підприємств оборонного призначення;
- відповідальність держави за соціально-економічні наслідки щодо рішень проведення конверсії;
- державна підтримка конверсії у вигляді надання бюджетних асигнувань, державних гарантій щодо конверсійних заходів;
- збереження застосування під час проведення конверсії технологічних процесів, використовуваних організаціями окремих підприємств;
- розвиток технології виробництва, наукоємності, технологічно складної продукції цивільного призначення, а також забезпечення її конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- раціональне використання природних ресурсів і охорона навколишнього середовища;
- створення умов та широке використання комплексних методів організації та управління конверсії.

Оскільки конверсія розглядається науковцями, як процес зменшення військового виробництва, а також навпаки, то керівництво країни для забезпечення стабільності підприємств оборонно-промислового комплексу зобов'язано здійснювати ефективне проведення конверсії та диверсифікації оборонних галузей промисловості.

Актуальні питання автоматизації роботи фінансового органу

Постійний розвиток економічних відносин потребує швидкого, мобільного, чіткого, безпомилкового отримання, обробки, усвідомлення та передачі інформації.

Бухгалтерський облік є одним із найголовніших засобів отримання інформації і основою раціонального управління.

Вирішальним фактором функціонування будь-якої військової частини чи установи в сучасних умовах є надання певної інформації певній особі в певний момент часу. Для того щоб якнайшвидше прийняти оптимальне рішення, необхідно автоматизувати ці процеси.

Актуальність теми полягає у тому, що робота НФЕО і бухгалтерів дуже трудомістка, а сучасні комп'ютерні інформаційні системи не тільки полегшують їх роботу, а й прискорюють складання звітності і отримання інформації необхідної для НФЕО, командира в/ч і інших посадових осіб.

Метою роботи є дослідження і опис можливостей комп'ютерних інформаційних систем по автоматизації роботи ФЕО у військових частинах.

Завданням роботи є охарактеризувати організацію автоматизації ФЕО у в/ч, описати сучасні програми автоматизації в бухгалтерському обліку і можливості створення інформаційної системи обліку.

Структура роботи побудована таким чином:

У першому розділі розглянуто теоретичні основи, зміст, функції, принципи та особливості автоматизації, як основи ефективного управління ФЕО.

У другому розділі висвітлюється основні напрямки і вимоги до застосування інформаційних технологій у бухгалтерському обліку, можливість створення системи обміну інформацією за допомогою локальної мережі. Описуються деякі найбільш популярні програми з автоматизації бухгалтерського обліку.

У третьому розділі вказуються актуальні питання розвитку процесів автоматизації фінансового органу в Збройних Силах України. Описуються оптимальні шляхи автоматизації бухгалтерського обліку. Розглядається питання фінансування процесів автоматизації робочого місця начальника фінансової служби.

к.е.н. Слободяник С.П. (НУОУ)

Роль вітчизняного оборонно-промислового комплексу у забезпеченні Збройних Сил України озброєнням та військовою технікою

В процесі реформування Збройних Сил України (далі – ЗСУ) держава вимушена витрачати значні кошти на утримання військ (сил), прискорене скорочення їх бойового та чисельного складу, конверсію військової інфраструктури, утилізацію ракет, боєприпасів, озброєння та військової техніки (далі – ОВТ).

У подальшому, по мірі просування реформ, загальне співвідношення буде поступово змінюватися на користь розвитку ОВТ, підготовки персоналу, удосконалення систем управління військами, оперативного та матеріально-технічного забезпечення військ (сил).

В розвинених країнах світу на підготовку і розвиток збройних сил (переважно на закупівлю нових зразків ОВТ) витрачається 25–30 % від загального обсягу фінансування, в Україні дана цифра на 2013 рік складає 1589,8 тис. грн. (відповідно 10,4 %), але рівень фінансування складає 0,97 % від ВВП, що є небезпечно низьким показником.

Слід зауважити, що оборонно-промисловий комплекс України (далі – ОПК) слід розглядати як одну із пріоритетних галузей економіки, яка у разі цільової програмної підтримки держави, як головного і гарантованого замовника (в особі ЗСУ) здатна налагодити, як для внутрішнього так і зовнішнього замовника сучасного та перспективного ОВТ.

Вітчизняний ОПК є однією з найбільш наукоємних галузей економіки, тому розвиток ОПК має на меті не тільки забезпечення національної безпеки України, але і підйом високотехнологічних галузей національної економіки. В розвинених країнах більшість знань і технологій має подвійне призначення – як військове так і цивільне та сприяє переходу економіки від сировинного до інноваційного розвитку у напрямі 5-го технологічного укладу. В іншому випадку Україну може чекати доля сировинного приросту із екологічно шкідливими і відсталими технологіями порівняно із розвиненими країнами.

На утримання мобілізаційних потужностей в останні роки виділяється біля 10 % від запланованого, підприємства ОПК зберігаючи і підтримуючи в готовності мобілізаційні потужності і резерви несучи великі збитки.

Наприкінці 2012 року міністр оборони визначив стан ОПК України, державною проблемою, при постійному недофінансуванні на профільних заводах утворились непідйомні борги, критичний стан зберігається, незважаючи на списання заборгованості підприємств ОПК, які входять у ДК "Укроборонпром". Залишки могутнього потенціалу ОПК все ж дає можливість запропонувати ЗСУ нові технічні зразки, які сьогодні користуються попитом на світовому ринку ринку.

Протягом 2004–2008 років Україна по експорту зброї займала 9 місце в світі, але у 2012 році у світовому рейтингу експортерів зброї зайняла вже 12 місце. Однак зовнішні надходження ДК "Укроборонпром" у 2012 році перевищили \$1,0 млрд.

Таким чином основні проблеми ОПК, можуть бути визначені такі:

- спад обсягів оборонного замовлення,
- відсутність закінченого циклу для багатьох видів ОВТ,
- порушення зв'язків із постійними партнерами-постачальниками комплектуючих,
- недостатня конкурентоспроможність на світових ринках (пов'язано із недостатнім рівнем менеджменту),
- знос основних фондів понад 70 %,

– відсутність державного розуміння та підтримки в збереженні одного із найбільш інноваційно спрямованої галузі економіки.

Аналіз загроз при реалізації планів переозброєння ЗСУ:

– ОВТ, які були обрані, як пріоритетні можуть морально застаріти ще до початку їх серійного виробництва,

– при виборі пріоритетів не в повній мірі враховані світові тенденції в змінах засобів озброєння,

– плани вже не забезпечені достатнім фінансуванням, прогнознi видатки Бюджету на період до 2025 року приблизно у три рази менші ніж визначені на цей період МО України,

– залишається відкритим питання надходження до спеціального фонду МО України від реалізації надлишкового майна та ОВТ, які перенаправляються до Держбюджету України, збільшуючи і так значне недофінансування ЗСУ.

На світовому ринку озброєння працюють потужні конкуренти, і боротьба за замовлення залишається важкою. Тим не менш ОПК України має потужний потенціал, і при поміркованій керованій політиці Україна має можливість залишитись сильним гравцем ринку озброєння, володіючи конкурентоздатними технічними зразками, які зможуть забезпечити обороноздатність України.

Курсант Слуцький Є.В. (ВІКНУ)

Роль начальника фінансово-економічної служби у організації здійснення внутрішнього фінансового контролю

Внутрішній фінансовий контроль є невід’ємним елементом життєдіяльності військ. Саме від організації внутрішнього фінансового контролю в військовій частині залежить рівень організації фінансово-господарської діяльності в цілому, законність та ефективність використання наданих коштів.

Даний вид контролю є способом підвищення ефективності використання державних ресурсів, яке має важливе значення для економічного розвитку України та піднесення суспільного добробуту, а також виконання завдань поставлених перед Збройними Силами України в період їх розвитку.

Хоч і існує дуже велика кількість актуальних питань в здійсненні фінансово господарського контролю за ефективним використанням бюджетних коштів, взагалі він є вкрай необхідним для оперативного отримання інформації, командиром військової частини, про стан справ у частині та можливістю оперативно реагувати на виявленні порушення.

Внутрішній фінансовий контроль при його якісному проведенні є важливим засобом збереження законності і доцільності використання озброєння, зброї, військової та іншої техніки, казармено-житлового фонду, меблів, інвентарю, інших об’єктів військового (корабельного) господарства, виконання належних умов і порядку зберігання військового майна.

Тому, виходячи з проведеної роботи ми дійшли висновку, що організація та здійснення внутрішнього фінансового контролю є одним з найважливіших питань у функціонуванні фінансово-господарської діяльності військової частини. Кожна посадова особа яка приймає участь у цьому контролі відіграє дуже

важливу роль. Одна з найголовніших ролей у цьому процесі покладається на начальника фінансово-економічної служби військової частини.

Узагальнюючи питання внутрішнього контролю, на нашу думку, як основними завданням перед начальниками фінансово-економічних служб військових частин потрібно поставити роз'яснювальну роботу на високий рівень, тобто:

По-перше, посадові особи повинні постійно отримувати оновлену інформацію з питань господарської діяльності, тобто рівень посадових осіб повинен постійно підвищуватися.

По-друге, важливою є інформація з прикладами помилок та зловживань, що допускаються посадовими особами, тобто завжди повинен проводитись їх аналіз та висвітлення адміністративних чи кримінальних покарань за вчинені злочинні дії, яка повинна доводитись перед особовим складом частини.

Соловей В.В. (ВІКНУ)

Особливості організації бухгалтерського обліку операцій на реєстраційних та спеціальних реєстраційних рахунках військової частини

Роль казначейського контролю сьогодні в Україні відіграє значно більшу роль ніж у розвинених країнах, що пояснюється відсутністю громадського контролю, який повинен забезпечувати високий рівень фінансової дисципліни на локальному рівні, при безпосередньому виконанні розпорядниками коштів своїх прямих обов'язків.

Бюджетні рахунки для операцій з бюджетними коштами поділяються на реєстраційні рахунки та спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів, рахунки одержувачів бюджетних коштів, рахунки для обліку операцій по загальному та спеціальному фондах.

Для обліку руху коштів на поточних рахунках в установах банків призначено рахунок 31 "Рахунки в банках" з розбивкою на субрахунки. За дебетом цих субрахунків записуються суми асигнувань та інших доходів, що надійшли у військову частину та кредитом відповідних субрахунків рахунків 70, 71, або 72. Суми, внесені на відшкодування касових видатків, відображаються за дебетом субрахунків рахунку 31 та за кредитом відповідного субрахунку рахунку каси або розрахунків.

Для обліку руху коштів військової частини на особових, реєстраційних (спеціальних реєстраційних) рахунках в органах Державного казначейства України призначено рахунок 32 "Рахунки в казначействі". Бюджетні рахунки у військових частинах відкриваються щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до закону про Державний бюджет України. У разі неприйняття або несвоєчасного прийняття закону про Державний бюджет України відкриваються рахунки попереднього бюджетного періоду. Спеціальні реєстраційні рахунки, на яких зберігаються залишки коштів для покриття відповідних витрат у наступному бюджетному періоді з урахуванням їх цільового призначення, відкриваються у наступному.

Актуальні питання бухгалтерського обліку, вибуття та переміщення матеріальних цінностей у військовій частині

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Для виконання поставлених завдань Збройні Сили забезпечуються матеріальними цінностями: різними видами озброєння, бойовою та іншою технікою, боєприпасами та іншими засобами. Все матеріальні цінності, що використовується в ЗСУ, підлягають обов'язковому обліку, законному та ефективному використанню.

Облік матеріальних цінностей ведеться з метою отримання даних про їх наявність та рух, що необхідно для прийняття управлінських рішень, доцільного та ефективного їх використання, а також організації належного матеріально-технічного забезпечення військових частин.

Недоцільне використання і розкрадання військового майна (особливо на фоні реорганізацій, зміни підпорядкування), призводять до провалів у забезпеченні військ, невиконання державних програм, повторних витрат на ті ж цілі у майбутньому. Таке становище вимагає досконалого вивчення, розробки доцільних висновків, спираючись на чинне законодавство.

Система обліку матеріальних цінностей є досить складною. Адже постійно виникають нові вимоги до облікової інформації, проводиться безперервне вдосконалення обліку для досягнення основних вимог щодо інформації (доцільність, достовірність, оперативність, зрозумілість, точність, об'єктивність, повнота висвітлення).

Низький рівень ведення бухгалтерського обліку, неправильне оформлення бухгалтерських операцій з руху матеріальних цінностей призводить до такого негативного фактору, як втрата та нестача матеріальних цінностей.

Отже правильне відображення операцій з матеріальними цінностями в бухгалтерському обліку дає можливість чітко побачити ситуацію з наявністю, рухом, втратою, вартістю, нестачею майна та коштів, а також підготувати необхідні дані для складання звітності.

Належна організація обліку та контролю є надійним засобом недопущення та попереджень порушень при зберіганні та використанні матеріальних цінностей. На підставі отриманих достовірних та реальних даних обліку командири(начальники) мають змогу в межах своїх повноважень приймати правильні рішення щодо подальшого використання матеріальних засобів, що забезпечує їх законне та економне використання.

Трошин А.В. (ВІКНУ)

Організація та шляхи вдосконалення фінансового контролю в Збройних Силах України

У сучасних умовах радикальних перетворень у сфері оборонного планування, запровадження реформ, несприятливого впливу економічної ситуації та обмеженого фінансування обороноздатність держави значною мірою залежать від запровадження більш ефективного механізму фінансового контролю, який

запроваджений для ефективного і цільового використання коштів на обороноздатність держави, впровадження перспективних форм, методів та прийомів проведення контрольних заходів. Тому проблема дослідження сучасного стану організації фінансового контролю у Збройних Силах України та шляхи його вдосконалення є актуальними та важливими.

Фінансовий контроль у Збройних Силах виконує такі основні функції, як інформаційна, профілактична і мобілізуюча, які спрямовані на задоволення суспільних потреб держави.

Фінансовий контроль в Збройних Силах України поділяється на державний і суспільний. Державний фінансовий контроль у Міністерстві оборони України здійснюється органами державної влади і державного управління, командуванням і контрольно-ревізійною службою Збройних Сил України та забезпечуючими фінансовими органами. Державний в свою чергу поділяється на відомчий і позавідомчий. Суспільний контроль у Збройних Силах України здійснюють представники військовослужбовців, робітників та службовців.

У сучасних умовах для забезпечення належного управління державними фінансами вже недостатньо лише дотримуватися законів, необхідно досягати цілей у найбільш економний, ефективний та результативний спосіб.

Фінансові порушення, які виявлені у військах класифікують за такими ознаками:

- наявність та цільове використання фінансових ресурсів;
- рівень ведення бухгалтерського обліку;
- якість планування;
- наслідки фінансових порушень.

Результати контрольних заходів, що проводяться органами державної контрольно-ревізійної служби, свідчать про щорічне зростання кількості порушень фінансової дисципліни. Проведення інспектування через значний проміжок часу після прийняття управлінського рішення та здійснення операцій з державними фінансами ускладнює, а в багатьох випадках унеможливорює усунення фінансових порушень та їх наслідків.

Дотепер не налагоджена чітка та системна робота щодо встановлення причин допущення фінансових порушень та вжиття заходів для запобігання непрозорим процедурам використання державних ресурсів. Держава і суспільство втрачають значні ресурси в результаті неефективних управлінських рішень. Повернути ж державі втрачені кошти і майно, навіть у разі доведення злочину в діях певних посадових осіб, вдається не завжди.

Діюче нині законодавство дає можливість уникати відповідальності за вчинені фінансові порушення, тобто принцип невідворотності покарання не забезпечується.

Основними шляхами оптимізації фінансового контролю в Збройних Силах України є:

1. Розроблення законодавчої бази, нормативно-правових актів, інструктивних і методичних документів, що підвищують ефективність державного фінансового контролю, зокрема й прийняття Закону України "Про державний фінансовий контроль в Україні".

2. Створення й відпрацювання механізму координації роботи контрольних і правоохоронних органів.

3. Вирішення питання поліпшення матеріально-технічного забезпечення контрольних органів.

4. Вивчення і впровадження в практику іноземного досвіду проведення державного фінансового контролю.

5. Розвиток і актуалізація попереднього контролю за фінансово-господарською діяльністю ЗСУ та інші організаційні заходи.

Фінансовий контроль у Збройних Силах України є однією з найважливіших складових державного фінансового контролю, від організації якого залежить обороноздатність країни. Фінансовий контроль у Збройних Силах України потрібно розглядати як безперервний процес спостереження, перевірки, аналізу та оцінки фінансово-господарської діяльності військ, виконання поставлених завдань з метою ефективного і цільового використання коштів та управління Збройними Силами для забезпечення обороноздатності держави.

курсант Улибін Я.І. (ВІКНУ)

Застосування бюджетної класифікації видатків державному бюджеті України при фінансовому плануванні та використанні коштів військової частини

Бюджету в системі державних фінансів України належить центральне місце. Це пов'язано з тим, що бюджет повинен забезпечити виконання державою її основних функцій – управління, оборони, регулювання економіки, соціальної. Для фінансування заходів, що забезпечують оборону держави, у державному бюджеті виділяють таку його складову як оборонний бюджет.

Для забезпечення належного управління бюджетними коштами, як на рівні держави так і на рівні Збройних сил України, контролю за їх цільовим використанням, необхідна певна систематизація та розподіл наявних ресурсів. Для досягнення даної мети було введено бюджетну класифікацію. У Збройних Силах України застосовуються програмна, економічна та класифікація видатків за Кошторисом Міністерства оборони України, як основа у фінансовому плануванні та використанні коштів у військовій частині.

Програмна класифікація та її застосування при фінансовому плануванні у Збройних Силах України. Економічна та класифікація видатків за Кошторисом Міністерства оборони України ті їх застосування при фінансовому плануванні та витрачанні коштів у військовій частині.

Сумнівна необхідність існування класифікації видатків за Кошторисом Міністерства оборони України, як внутрішньовідомчої класифікації, яка тільки обтяжує роботу начальника фінансово-економічного органу.

Організація фінансово-економічного забезпечення будівництва та розвитку Збройних Сил на основі програмно-цільового планування показує ряд суттєвих переваг. У сучасних кризових умовах обмеженого фінансування збройних сил особливої актуальності набувають питання вдосконалення програмно-цільового методу.

Організація і шляхи вдосконалення фінансового забезпечення військових частин Збройних Сил України

Відомо, що на сучасному етапі розвитку Збройних Сил України, фінансове забезпечення військ будується, виходячи з вимог Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на 2012–2017 роки та Державної цільової оборонної програми розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України на 2012–2017 роки та залежить від чисельності армії та сучасних вимог по її технічній модернізації.

Успішне виконання поставлених завдань, як у мирний, так і військовий час, підтримання високої бойової готовності багато в чому залежить від правильної та всебічної організації матеріального та фінансового забезпечення військ, заходів, які організовуються і проводяться для своєчасного та повного задоволення всіх потреб військ в грошових коштах.

Під фінансуванням військ слід розуміти забезпечення розбудови та реформи Збройних Сил України. Фінансування армії здійснюється шляхом призначення і переказу асигнувань вищим розпорядником нижчому (за підлеглістю) і надання грошових коштів військовій частині.

Отже завдяки основним функціям фінансового забезпечення визначаються основні напрямки діяльності фінансів, відбувається виділення коштів на основні потреби військових частин, виплату грошового забезпечення, оплату праці працівникам Збройних Сил України, на придбання матеріальних цінностей та відбувається контроль за правильністю використання коштів згідно їх цільового призначення.

Відкритим та актуальним питанням на сьогодні залишається оптимізація фінансового забезпечення військових частин, вдосконалення законодавчої та правової бази, що дасть змогу уникнути проблем, які на сьогодні існують у фінансовій діяльності Збройних Сил України.

Херсонюк О.В. (ВІКНУ)

Державний бюджет як інструмент реалізації оборонної політики держави

До найважливіших показників, що відбивають прагнення держави забезпечити необхідні умови розвитку збройних сил та інших військових формувань, підтримання їхньої бойової готовності в належному стані, є обсяг та рівень видатків на оборону.

Загальновідомо, що достатній рівень обороноздатності може бути досягнутий, якщо держава є членом оборонного союзу, де існує принцип взаємодопомоги, або, якщо самотужки, то лише за наявності достатніх за чисельністю, оснащених сучасним озброєнням, навчених, тож, природно, дорогих збройних сил.

Обсяг оборонного бюджету визначається економічними можливостями держави, ступенем оснащеності й підготовленості військ і законодавчо затверджується у воєнній доктрині держави.

Також одним із чинників, який визначає оборонні видатки країни, є рівень воєнної загрози. Обсяг оборонного бюджету визначається рівнем безпеки, залежить від ступеня оснащення та підготовленості військ і законодавчо затверджений у воєнній доктрині держави.

Одним з найважливіших критеріїв, що характеризує прагнення держави забезпечити необхідні умови розвитку збройних сил та інших військових формувань, підтримання стану їхньої бойової готовності в належному стані, є рівень оборонних видатків та їхній розподіл за ключовими показниками: на утримання особового складу, на навчання та бойову підготовку військ, на розвиток озброєнь, військової техніки та інфраструктури.

курсант Хоменко О.Є. (ВІКНУ)

Актуальні питання здійснення утримань із грошового забезпечення військовослужбовців

В Конституції України зафіксовано, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Словом "соціальна" підкреслюється та обставина що така держава покликана здійснювати політику, спрямовану на забезпечення певного рівня добробуту всіх своїх громадян, підтримку соціально слабких верств населення та встановлення в суспільстві соціальної справедливості.

Невід'ємною частиною соціальної держави є система соціального захисту населення, необхідна для реалізації матеріального благополуччя громадян, сприяння соціальній злагоді і солідарності в суспільстві.

Для виконання своєї функції соціального захисту кожна держава потребує ресурсів, які накопичуються шляхом формування фондів працездатними членами суспільства, що здійснюють відповідні відрахування із своїх доходів. Так в Україні запроваджено систему соціального страхування, що є фундаментальною основою державної системи соціального захисту населення.

Військовослужбовці, як і всі громадяни, мають потребу в соціальному забезпеченні, і тому з їх доходу здійснюються відрахування до державних цільових фондів у вигляді єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Для виконання державою покладених на неї завдань з військовослужбовців крім податків здійснюються й інші утримання, такі як: аліменти, відрахування за шкоду заподіяну державі, відрахування за товари взяті в кредит та інші.

Суть грошового забезпечення відрізняється від заробітної плати. Тому при здійсненні утримань даних відрахувань слід враховувати ряд особливостей нарахування і виплати грошового забезпечення.

Тому, розгляд особливостей здійснення утримань з грошового забезпечення є актуальним питанням в умовах створення стабільної політичної та економічної системи України.

Актуальні проблеми воєнної політики та стратегічні аспекти

Фундаментом воєнної могутності, матеріальною базою воєнного будівництва і розвитку Збройних сил України була і залишається економічна могутність держави. Економіка України повинна бути здатною у мінімальні строки забезпечити армію та воєнно-морський флот усім необхідним як у мирний час, так і при відбитті можливої агресії.

Сьогодні ситуація в Україні складається таким чином, що, забезпечуючи оборонне будівництво, держава наблизилася впритул до верхньої межі своїх ресурсних можливостей в довгостроковому плануванні. В цих умовах різко зростає необхідність підвищення ефективності використання фінансових та матеріальних ресурсів, що виділяються на оборонне будівництво. Тут позитивних результатів можна досягти тільки за рахунок оптимізації чисельності особового складу та структури Збройних сил. В інтересах вирішення цих завдань у Міністерстві оборони України проводяться дослідження концептуального характеру, на основі яких розпочата розробка комплексу довгострокових, економічно обґрунтованих воєнних програм, що охоплюють такі основні напрямки:

- реформування та будівництво видів Збройних сил і родів військ;
- забезпечення Збройних сил озброєнням і військовою технікою;
- тилове забезпечення;
- підготовка та комплектування кадрами;
- створення мобілізаційних запасів (резервів), а також ряд цільових воєнно-економічних програм, спрямованих на створення окремих пріоритетних видів озброєнь та військової техніки і забезпечення ними військ.

Стратегія повинна знати економічні можливості не тільки своєї країни, а й противника, щоб порівняти їх з обчисленими потребами збройних сил, визначити в їх інтересах бажані напрямки розвитку галузей промисловості та строки досягнення необхідних потужностей.

Зрештою, стратегія визначає заходи щодо прикриття важливих економічних районів та об'єктів від повітряно-космічного та наземного противника, шляхи збереження економіки, внутрішніх та зовнішніх транспортних зв'язків тощо. Задля повного та всебічного забезпечення збройної боротьби необхідний постійний контакт між воєнними та економічними органами управління, а при вирішенні принципових питань, які зачіпають інтереси і стратегії, і економіки, - на рівні урядових структур та органів.

*к.е.н., доц. Чеберяко О.В. (КНУ),
Лісовський В.І. (ВІКНУ)*

Фінансування потреб оборони держави

Сучасні процеси фінансування потреб оборони в Україні характеризуються відсутністю стабільності та чіткого короткострокового та довгострокового планування, що обумовило необхідність проведення наукових досліджень чинників, що впливають на стан розвитку Збройних Сил України.

Збройні Сили України знаходяться в нелегкому фінансовому становищі, а під впливом світової фінансової кризи та зважаючи на значні показники інфляції, безробіття, стагнації, розробити чіткий план та оптимізувати витрати на оборону досить важко.

Актуальність проблеми обумовлена тим, що основними напрямками стратегічних реформ є створення надійної бази для розвитку національної економіки України, підтримка низького рівня інфляції, стабілізація державних фінансів, скорочення бюджетного дефіциту.

Кабінет Міністрів України, розробляючи макроекономічні показники розвитку національної економіки, у тому числі оборонно-промислового комплексу, визначає матеріальні, фінансові і людські ресурси для гарантованого забезпечення потреб оборони, прогнозні показники видатків Державного бюджету України на оборону з урахуванням орієнтовних показників обсягів державного оборонного замовлення. Також узагальнює пропозиції щодо порядку стратегічного та оборонного планування, мобілізаційної підготовки, підготовки території держави до оборони на випадок воєнної загрози, організує розробку і попередньо схвалює проекти Концепції і Державної програми розвитку Воєнної організації держави, проекти концепцій і державних програм розвитку Збройних Сил України, інших складових Воєнної організації держави та вносить їх на розгляд Ради національної безпеки і оборони України.

Витрати на оборону постають як частина економіки, що обслуговує захист життєво важливих інтересів суспільства і мають за мету забезпечення державної безпеки для ефективного розвитку економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави.

Але на сьогодні при плануванні оборонних витрат Міністерством фінансів України не виконується жоден з нормативних актів, прийнятих по оборонній сфері. І в таких умовах Міністерству оборони України самотужки доводиться дбати про боєготовність та боєздатність власні Збройні Сили.

Внутрішні резерви Збройних Сил України також підійшли до свого вичерпання. Військове майно і техніка, що залишились в армії, в основному застаріли як морально, так і фізично. Крім того, світовий ринок військового озброєння скоротився більше ніж на 50 %, а тому сподіватись на валютні надходження не варто.

Макроекономічні показники мають великий вплив на фінансування потреб оборони держави та відіграють неабияку роль у формуванні обороноздатності держави. Також можливо виділити комплекс необхідних заходів та завдань, для покращення стану фінансування Збройних сил України.

Унаслідок недофінансування Збройних сил України уповільнилось надходження до Збройних Сил нових та модернізованих зразків озброєння та військової техніки, не вирішено належним чином одну з головних умов успішного переходу Збройних Сил на професійну основу – забезпечення військовослужбовців житлом, не досягнуто встановлених показників укомплектованості Збройних сил військовослужбовцями за контрактом та не вдалося позбавити Збройні сили від тягаря збереження надлишкового майна, непридатних ракет і боєприпасів.

Підсумовуючи все згадане вище, можемо сказати, що оборонні витрати відіграють значну роль в економіці держави та мають за мету забезпечення державної безпеки для ефективного розвитку економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави. Причому недопустиме як недофінансування оборони, що практично зведе нанівець боєздатність збройних сил, так і відчутне збільшення воєнних витрат, що, в свою чергу, призведе до скорочення фондів виробництва товарів народного споживання, що також неприпустимо.

курсант Череповська А.Я. (ВІКНУ)

Проблемні питання організації взаємодії органів Державної казначейської служби та фінансово-економічного органу військової частини

На сьогоднішній день в Україні продовжуються складні структурні перетворення. Зміни, що відбуваються в реформуванні економіки України потребують підвищення ефективності розподілу та контролю за витрачанням бюджетних коштів за призначенням.

Виходячи з цих умов, була створена казначейська система, для ефективнішого розподілу коштів та посилення контролю за виконанням Державного бюджету. Вона складається з органів та установ Державної казначейської служби України, які взаємодіють з розпорядниками коштів, в тому числі, і з військовими частинами, установами та організаціями Міністерства оборони України.

Актуальність теми зумовлена необхідністю впровадження сучасної та досконалої системи взаємовідносин військових частин з органами Державної казначейської служби України та банками, для підвищення обороноздатності всіх військових формувань та їх бойової та мобілізаційної готовності, відповідності дій начальника фінансово-економічного органу вимогам керівних документів, спрощення та консолідації організації взаємодії установ Державної казначейської служби України та військової частини.

В результаті дослідження даної теми було виявлено багато недоліків у взаємовідносинах військової частини з органами Державної казначейської служби України.

На мою думку, основними з них є: проблема фінансування військової частини, оперативного отримання коштів, порушення документообігу між військовою частиною та установами Державної казначейської служби України, недотримання усіх вимог керівних документів, неврахування деяких нюансів чинного законодавства та надмірного ускладнення організації взаємодії установ Державної казначейської служби України та військової частини.

Отже існує доцільність в підвищенні рівня нормативно-правової бази взаємовідносин військової частини з казначейськими структурами, в підвищенні рівня професійної підготовки як посадових осіб фінансових органів, так і посадових осіб органів Державного казначейства України, впровадження автоматизованої електронно-інформаційної системи планування, обліку та звітності у Збройних Силах України.

Внутрішній контроль у військовій частині: порядок організації, проведення та можливі шляхи його покращення

Підвищення ефективності використання державних фінансів, яке має вирішальне значення для економічного розвитку України та суспільного добробуту, а також виконання завдань, передбачених планом дій Україна – ЄС, можливо досягти, зокрема, шляхом системного вдосконалення діяльності органів державного і комунального сектору, підвищення рівня культури державного управління.

Внутрішній контроль є важливою функцією держави, що забезпечує умови нормального функціонування фінансової системи. Ринкові умови не відміняють необхідності систематичного контролю фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ усіх форм власності, вжиття заходів із попередження й ліквідації недоліків. Внутрішній контроль об'єктивно властивий і ринковій економіці, він використовується всіма розвинутими країнами в тій мірі, в якій диктується економічними і політичними завданнями.

Основою внутрішнього контролю (за термінологією ЄС – фінансове управління і контроль) є відповідальність керівника за управління та розвиток органу в цілому. До основних функцій керівника належить планування та організація діяльності, створення адекватної структури внутрішнього контролю, нагляд за реалізацією внутрішнього контролю та управління ризиками для досягнення впевненості в межах розумного в тому, що мета і цілі органу будуть досягнуті, а рішення, включаючи фінансові, виконуватимуться з урахуванням принципів законності, економічності, ефективності, результативності та прозорості. Керівник відповідає за всі дії і процеси в органі, в тому числі за внутрішній контроль, який не обмежується лише фінансовими аспектами діяльності органу.

Крім того, обов'язком керівника є звітування про свої дії та результати діяльності очолюваного ним органу, у тому числі про функціонування внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль – інструмент управління, що дає змогу керівництву органів державного і комунального сектору перевірити стан виконання завдань органу. Метою цього процесу є забезпечення достатньої впевненості керівництва зазначених органів у досягненні належного рівня економії, ефективності і результативності відповідно до завдань органів; достовірності фінансової, статистичної і управлінської звітності; у виконанні встановлених законодавством та керівництвом норм і правил; належному захисті активів від втрат (далі – досягнення мети).

Отже, внутрішній контроль – це управлінський контроль, який допомагає керівництву в управлінні і виконанні завдань на постійній основі, тому

внутрішній контроль не повинен розглядатися як окрема система органів державного і комунального сектору.

Внутрішній контроль також має давати змогу викладати управлінське судження та виявляти ініціативу з метою підвищення ефективності і результативності діяльності, а також зниження витрат.

За створення та функціонування адекватної структури внутрішнього контролю відповідає керівництво органів державного і комунального сектору.

На боєздатність Збройних сил України, їхній фінансово-економічний стан прямо впливає правильний, налагоджений механізм фінансового контролю, особисто це помітно в сучасних умовах реформування Української армії з переходом її на професійну основу комплектування.

В умовах ринкової економіки в Україні особливого значення набувають питання посилення ролі механізму фінансового контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів. Не обійшло це і Збройні сили України, які опинилися у скрутній економічній ситуації, що вимагає особливого контролю за бухгалтерським обліком та рухом матеріальних активів.

Насамперед, ускладнено було ведення матеріального обліку, як складової бухгалтерського обліку, відповідно до нових для Збройних сил України керівних документів, що видаються Державною казначейською службою України.

На той час перед Міністерством оборони України постало два питання: по-перше, це адаптація законодавчої бази щодо обліку товарно-матеріальних цінностей; по-друге, правильне визначення залишкової вартості військового майна з урахуванням зносу, строків експлуатації та умов зберігання.

За допомогою фінансових і контрольно-ревізійних органів стало можливим доведення до командирів усіх рівнів значення ведення обліку не тільки у кількісному, але й у вартісному виразі.

Зростання фінансових порушень сприяло безвідповідальному ставленню окремих командирів (начальників) за дотриманням фінансової дисципліни у військових частинах, низької ефективності, а інколи повної відсутності внутрішнього контролю за збереженням та використанням бюджетних коштів і військового майна.

Під час проведення контрольних заходів у військових формуваннях ЗС України виявляються непоодинокі факти порушень пов'язаних з недоліками у бухгалтерському обліку (не облікування результатів інвентаризації військового майна, заниження в обліку вартості необоротних та оборотних активів, безпідставне не оприбуткування, неврахування зростання їх вартості (індексації) тощо.

Отже, на нашу думку система внутрішнього контролю в бюджетних установах є вкрай необхідною, і доцільно виділяти кошти для її запровадження, адже ефективна система внутрішнього контролю дає змогу управляти значними ризиками, слідкувати за надійністю, достовірністю фінансових даних, інформацією про діяльність.

Крім того, налагоджена система дозволить зменшити витрати на проведення зовнішнього фінансового контролю та підвищити її ефективність.

Вплив на фінансові ресурси податкових змін 2012 року

В статті розглянуто питання впливу розміру ставки податку на прибуток та авансових внесків на фінансові ресурси та формування бюджету.

В даний період важливою проблемою в Україні є створення ефективної системи оподаткування. Одним із головних податків, які становлять дохідну частину Зведеного бюджету України є податок на прибуток.

Тому визначення впливу цього податку на діяльність підприємств та економіку загалом є однією з важливих проблем в умовах функціонування вітчизняного економічного середовища.

Метою написання статті є аналіз зміни ставки податку на прибуток, сплати авансових платежів на формування фінансових ресурсів, як підприємства так і бюджету.

Аналіз надходжень податку на прибуток становить основу для визначення найефективніших моделей збільшення зведеного фінансового плану держави та ефективного виконання своїх функцій, оскільки даний податок є одним з найважливіших джерел фінансування загальнодержавних потреб.

Методика розрахунку оподаткованого прибутку.

Загальна формула порядку визначення прибутку до оподаткування згідно із змінами, описаними в ст. 134 Кодексу.

Базова ставка податку на прибуток та світові тенденції до її зниження. Український варіант поступового зменшення ставки податку на прибуток. Звільнення від оподаткування.

Особливості порядку сплати податку на прибуток та податку з доходів фізичних осіб. Аналіз надходження податку на прибуток до бюджету України. Тенденції світу.

Структура інвестиційних пакетів підприємств. Збільшення надходжень до бюджету за рахунок податку на прибуток та податку з доходів фізичних осіб.

Використання чинника прискореної амортизації.

Зменшення ставки податку на прибуток юридичних осіб є одним з головних напрямків Податкового кодексу.

Формальне скорочення податкового навантаження на підприємства не означає появу серйозних інвестиційних стимулів.

Для реального стимулювання інвестиційного клімату потрібно провести такі реформи, які сприяли збільшенню фінансових ресурсів підприємства, що сприятиме збільшенню надходжень до бюджету.

За умови ефективного реформування податкової системи в частині зниження реального податкового навантаження, Україна матиме шанси стати серйозним партнером на світовому бізнесовому просторі.

Контрактна армія: неминуче чи неймовірне?

В Україні про контракт говорять давно. І, незважаючи на перманентно-недостатній рівень фінансування Збройних сил, у нас вже є певний досвід формування підрозділів і частин за цим принципом.

Так, у 2000 році в Збройних силах нашої країни налічувалося 28,8 тис. контрактників. У 2004-му – вже 40,7 тис. чоловік. За останніми даними – їх близько 40 тисяч.

Згідно з орієнтовними розрахунками, у середньому на утримання одного військовослужбовця строкової служби на рік виділяється 28 765,7 грн. Витрати ж на одного контрактника становлять 36 845,7 грн.

Звичайно, задається питанням, а чи будуть у армії гроші для реформи? У Міноборони на це відповідають: фінансування заходів для переходу до комплектування на контрактній основі передбачається проектом Держпрограми реформування та розвитку ЗСУ на період до 2017 року:

- вдосконалення матеріально-технічної бази навчальних центрів – 800 тис. грн;

- забезпечення перепідготовки військовослужбовців військової служби за контрактом за кваліфікованими військово-обліковими спеціальностями, які не готуються у військових частинах, – 3 млн 735 тис. грн;

- забезпечення підготовки осіб, планованих на заміщення посад сержантського та (старшинського) складу, – 6 млн 210 тис. грн;

- забезпечення речовим майном військовослужбовців за контрактом – 190 млн 950 тис. грн;

- продовольче утримання і харчування військовослужбовців ЗСУ – 965 млн 510 тис. грн;

- організація охорони військових об'єктів – 133 млн грн;

- будівництво (придбання) житла для військовослужбовців ЗСУ – 1 млрд 690 млн. грн;

- переобладнання будівель (казарм) під службове житло для військовослужбовців за контрактом – 97 млн 836 тис. грн.

Від призову в Україні можна відмовитися, не чекаючи 2017 року. Це можна зробити і в поточному році: "Ми вже в тому стані, коли будь-яка дія корисна. Шкідливою є бездіяльність, приховування реального стану справ під грифом "секретно".

Важко сперечатися, що українська армія потребує реформу, і можливо, справді – краще менше але якісніше: тільки контрактники, сучасне озброєння, якісна підготовка, мобільність і соцпакет. Щиро хочеться сподіватися, що дії, спрямовані на оптимізацію ЗСУ, не зведуться лише до чергового скорочення. І що носити форму знову стане престижно.

Актуальні питання проведення внутрішнього аудиту у Міністерстві оборони України

В умовах ринкової економіки в Україні особливого значення набувають питання посилення ролі механізму внутрішнього аудиту за ефективним використанням фінансових ресурсів. Не обійшло це і Збройні Сили України, які опинилися у скрутній економічній ситуації, що вимагає особливого контролю за бухгалтерським обліком. Механізм внутрішнього аудиту необхідно спрямувати на прискорення економічного та соціального розвитку, що сприятиме припиненню безгосподарності, розкраданню і зловживанням з боку посадових осіб, підвищити ефективність контрольно-ревізійної роботи, у тому числі своєчасності виконання зобов'язань перед бюджетом. Механізм внутрішнього аудиту потрібно розглядати як складне, багатоаспектне поняття.

Чітке визначення поняття та основних складових механізму внутрішнього аудиту на законодавчому рівні, розкриття його сутності сприятиме належному здійсненню контрольних дій, дозволить зробити цілісною систему внутрішнього аудиту, зведе до мінімуму зловживання в Українській армії.

Доцільно зауважити, що механізм внутрішнього аудиту є складовою загальної фінансової системи не тільки Збройних Сил, але і держави.

Законом України "Про аудиторську діяльність" визначено правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямовано на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації.

Внутрішній аудит є важливою функцією управління, яка охоплює облік, фінансовий аналіз і контроль, порівняння і оцінку фактично досягнутого результату з поставленою метою і задачами підприємства. Внутрішній аудит систематично контролює діяльність всіх об'єктів управління, виявляє причини відступу від стандартів, відхилення від цілей поставлених перед конкретним об'єктом, що сприяє оперативному усуненню виявлених порушень. Організація внутрішнього аудиту як функції управління підприємством має на увазі строгу регламентацію своєї діяльності, визначення прав, обов'язків і відповідальності фахівців кваліфікаційним вимогам, взаємостосунків з підрозділами і персоналом підприємства.

курсант Шулдик С.С. (ВІКНУ)

Господарська діяльність військової частини як юридичної особи в сучасних умовах

В умовах нестабільної економіки актуальними постають питання, пов'язані з визначенням правових засад провадження військовими частинами економічної та господарської діяльності. Військові частини, заклади, установи, організації та інші структури Збройних сил і раніше були учасниками цивільно-правових відносин. Проте їх правосуб'єктність значно обмежувалася.

Воєнно-технічні проблеми, пов'язані з забезпеченням боєготовності Збройних сил, в сучасних умовах, коли оборонне замовлення за браком коштів не відповідає потребам військової організації держави, можуть вирішуватися трьома основними шляхами: впровадженням прогресивних, мало затратних методів, технічного обслуговування та зберігання озброєння і військової техніки, проведенням своєчасного ремонту існуючого озброєння і військової техніки та її комплексної глибинної модернізації, виготовлення нового перспективного озброєння і військової техніки згідно з визначеними пріоритетами.

Основними завданнями військового господарства є всебічне і безперервне забезпечення бойової підготовки та мобілізаційної готовності військових частин і з'єднань, створення умов для швидкого переходу їх із мирного на воєнний стан. Саме тому, актуальність цієї теми зумовлена необхідністю розвитку господарської діяльності військових частин як одного з головних елементів системи додаткового фінансування Збройних Сил України на сучасному етапі в умовах недопущення негативного впливу господарської діяльності на постійну бойову готовність військ. Військова частина є головною ланкою в структурі господарської діяльності Збройних Сил України, яка відповідає за виконання певного плану господарювання військ у мирний та воєнний час, забезпечення не тільки власних потреб, а й потреб Збройних сил загалом.

Проаналізувавши стан економіки, роль Збройних Сил на сучасному етапі становлення нашої Держави, розвиток суспільно-економічних відносин та політики забезпечення її обороноздатності, ми дійшли до висновку, що на даному етапі господарська діяльність в Збройних Силах, не зважаючи на вимушений характер такого рішення, є економічно доцільною, обґрунтованою і досить ефективною діяльністю військових частин та Збройних Сил в цілому задля отримання додаткових джерел фінансування потреб військ. Крім того, виникає можливість покращення житлових умов військовослужбовців, поліпшення керування військами та створення інфраструктури регіонів.

Яблочков Д.А. (ВІКНУ)

Актуальні питання фінансового планування у військових частинах ЗСУ

Для забезпечення національних інтересів у галузі безпеки і оборони Україна передбачає мати відповідну обороноздатність, основу якої будуть складати ЗСУ, що будуть побудовані за принципом оборонної достатності та утримуватись на найнижчому чисельному рівні в межах, що забезпечуватимуть виконання завдань оборони держави та інших місій.

Безперечно, витрати на оборону мають безліч національних особливостей. Проте більшість країн дотримуються принципу, що ресурси, які виділяються, повинні відповідати планам, а головне – створювати умови для надійного забезпечення безпеки держави.

В Україні головною проблемою залишається недостатнє задоволення рівня фінансових потреб МО України. В результаті, фінансування запланованих заходів здійснювалося не ритмічно та не в повному обсязі.

Фактично протягом усієї історії свого існування, кошти, що виділялися ЗСУ, витрачалися на їх утримання, мінімальні обсяги призначення на реформування ЗСУ, розробку, закупівлю і ремонт ОВТ та підготовку військ (сил). Все це вкрай негативно впливає на боєздатність ЗСУ в цілому.

Як один із елементів підтримки діяльності військ на законодавчому рівні у ЗСУ здійснюється економічна та господарська діяльність.

Держава планує у найближчі роки значно покращити стан фінансування ЗСУ. Але без суттєвого прискореного скорочення бойового та чисельного складу, позбавлення від надлишкової інфраструктури, ОВТ і майна неможливо буде змінити структуру оборонного бюджету і, за рахунок цього, поліпшити стан ЗСУ та їх готовність до виконання завдань в нових умовах.

Планування в умовах ринкових відносин має рекомендаційний характер. Його найважливіші завдання – формування уявлення про майбутню економічну структуру і провідні напрями розвитку шляхом організації приватного та державного секторів економіки, визначення сфер появи гострих проблем, які вимагають активного державного втручання, та його масштабів. В індикативному плануванні прогноз поєднується з непрямым регулюванням соціально-економічних процесів через розгалужену систему законів і правових актів, що визначають основи діяльності урядових органів.

Секція 6

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ПРОТИБОРСТВО В СУЧАСНОМУ СВІТІ

*Арадовська Д. (ВІКНУ),
Кукарцева О. (ВІКНУ)*

Статус збройних сил у сучасних міжнародних відносинах

Як у традиційному, так і сучасній державі збройні сили володіє винятковим політичним статусом. Виявлення причин цієї довгострокової тенденції, політичний аналіз тенденцій у зміні даного інституту в політичному житті в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі актуалізує тему дослідження.

Сучасність як особлива соціокультурна, політико-економічна реальність детермінує зміни у акторах, інститутах, механізмах, закономірності політичного процесу, що робить актуальним виявлення сутності сучасного політичного процесу і визначення ролі і місця в ньому збройних сил.

Геополітичні трансформації, захлеснули сучасний світ в кінці ХХ століття, політичні трансформації, що відбуваються в багатьох державах як Європи, Азії, Африки, Латинської Америки поставили перед науковим співтовариством ряд проблем, пов'язаних з демократизацією, демілітаризацією, з цивільним контролем за збройними силами. Виявлення закономірностей між процесами демократизації і демілітаризації, демократизацією і професіоналізацією збройних сил, мілітаризацією і зростанням інститутів громадянського суспільства робить тему дисертаційного дослідження актуальною.

Формування військово-промислових комплексів в економічно розвинених державах призводить до виникнення нових форм мілітаризму, так як відразу кілька сфер соціального буття: промислова, фінансова, наукова, залучаються до регулярні військові приготування, ретранслюючи їх специфічні форми і механізми в практику сучасного політичного процесу. Використовуючи свій економічний вплив у регіоні присутності, структури ВПК набувають свою власну політичну владу, беручи участь у прийнятті, в тому числі і політичних, рішень. З іншого боку, без вирішення проблем ВПК неможливо вирішити багато соціальні та політичні проблеми, забезпечити безпеку і стабільність розвитку держави.

Бєлошєвич Я.С. (ВІКНУ)

Інформаційна безпека держави в сучасних умовах

В наш час у геополітичному середовищі активізується чинник невизначеності майбутнього, адже зміни суспільного розвитку сьогодні настільки масштабні і динамічні, що вимагають серйозного переосмислення, комплексного і глибокого аналізу всіх факторів і тенденцій, які зумовлюють і визначають розвиток світового співтовариства, об'єктивної оцінки міжнародних відносин у всьому їх різноманітті, суперечливості і складності. Зростання конфліктності у світі та зростаюча невпевненість у визначенні союзників і противників вимагають підготовки до невизначеного майбутнього, що посилює значення воєнно-силових компонентів у міжнародних відносинах.

В наш час інформація є чинником, який може призвести до значних технологічних аварій, військових конфліктів та поразок у них, дезорганізувати державне управління, фінансову систему, роботу бізнесових структур тощо. І чим вищий рівень інформатизації суспільства, тим потрібнішою стає надійна ІБ, оскільки реалізація інтересів людей та держав все більше здійснюється за допомогою інформатизації.

В сучасному світі "інформаційний потенціал" стає одним з найважливіших чинників забезпечення НБ наряду з "економічним потенціалом", "військовим потенціалом".

Забезпечення ІБ держави нині має бути зосереджено на конструктивному поєднанні діяльності держави, громадянського суспільства і людини за трьома головними напрямками: інформаційно-психологічному та технологічному розвитку, захисті інформації. В сучасних умовах важливим завданням держави щодо забезпечення ІБ є організація інформаційного протиборства. Адже, успіх інформаційних операцій на міжнародній арені багато в чому буде залежати саме від правильності визначення слабких місць геополітичних супротивників, активного характеру інформаційних заходів і вмілого використання результатів цих заходів.

Отже, на сьогодні ми маємо ситуацію значних невизначеностей наукового характеру, що є чи не вирішальним гальмуючим чинником для реалізації практичних зусиль щодо забезпечення ІБ України, зокрема й у воєнній сфері. В наш час питання забезпечення ІБ України мають стояти на одному рівні із захистом суверенітету і територіальної цілісності, забезпеченням її економічної безпеки, а роботи над концепцією ІБ України мають бути спрямовані на систематизацію питань, які поєднані в проблему забезпечення ІБ, на визначення методів та засобів захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави в ІС, на створення засад для формування державної політики ІБ, розвитку інформаційного простору (ІП) країни. Ігнорування проблем ІБ може призвести до труднощів в прийнятті найважливіших політичних, економічних, соціальних, військових рішень тощо, адже саме ІБ нині відіграє суттєву роль в забезпеченні життєво важливих інтересів будь-якої країни (у їх числі України).

Боревич О.О. (ВІКНУ)

Комп'ютерна злочинність та кібертероризм як загроза інформаційній безпеці

Сучасний тероризм як важливий чинник формування нового світового порядку перетворився на невід'ємний компонент міжнародних політичних процесів. Оперуючи обмеженими раніше ресурсами й зазнаючи радикальних змін, він став значною загрозою національній безпеці. Тероризм належить до найбільш небезпечних і важко прогнозованих явищ, вирізняється особливим динамізмом і багатоплановістю, а також здатністю до адаптації й модернізації в умовах основних цивілізаційних тенденцій сучасності – глобалізації та інформатизації.

Проблема тероризму є об'єктом активних наукових дискусій останніх десятиліть, але, незважаючи на значну кількість теоретичних праць із цієї тематики, практичного вирішення цієї проблеми досі не знайдено. Навпаки, в усьому світі посилюється силове протистояння, тому проблема тероризму залишається найбільш актуальною сьогодні. Безпрецедентні терористичні акти, здійснені в США 11 вересня 2001 року, стали своєрідною точкою відліку нового "постманхеттенського" століття, їх можна визнати поворотним пунктом не тільки у розвитку самого тероризму, але і в його переосмисленні. Акцент досі робиться на політичному, кримінально-правовому аспектах явища, але поза увагою залишаються такі важливі питання як способи досягнення та розповсюдження інформаційно-психологічного ефекту, на який розраховано більшість терористичних актів, механізми впливу терористів на громадськість задля реалізації власних політичних цілей та механізми формування "суспільної свідомості". Дослідження обумовлено необхідністю осмислення питань генези сучасного тероризму, уточнення медійного складника феномена, що вивчається.

На сьогодні кібертероризм та інформаційна злочинність набули значного розповсюдження. Україною мають бути на нормативно-правовому рівні чітко визначити такі поняття як "кіберзлочин" та "кібератака" і відповідно закріплена за ними кримінальна відповідальність. Спецслужби мають бути в змозі протистояти незаконному втручання у внутрішні інформаційні потоки держави і несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації та інформації, яка становить державну таємницю, що може призвести до виведення з ладу елементів критичної інфраструктури країни та завдати шкоди національним інтересам України. Підготовка фахівців в даній сфері має здійснюватися в спеціалізованих навчальних закладах, а фахівці з інформаційної безпеки повинні бути введені в організаційно-штатні структури всіх найважливіших органів державного управління, з метою контролю та регулювання інформації.

Гойко Д.О. (ВІКНУ)

Інформаційне забезпечення підрозділів ЗСУ в рамках програми "Партнерство заради миру"

Розвиваючи співпрацю з НАТО, Україна ставить за мету забезпечити свою незалежність, демократичний розвиток та територіальну цілісність, зміцнити зовнішні гарантії національної безпеки, протидіяти появі нових загроз стабільності та безпеці.

Велика увага приділяється підвищенню взаємосумісності органів управління, систем зв'язку та інформатизації Збройних Сил України з об'єднаними збройними силами НАТО з метою забезпечення спроможності діяти разом при виконанні спільних завдань в ході військових навчань та під час миротворчих операцій.

"Спільні зусилля – 97" стали першими військовими навчаннями, в яких взяла участь Україна. Понад 480 військовослужбовців, службовців міністерств оборони і працівників за контрактом із 16 країн-учасниць (Австрія, Болгарія, Чехія, Естонія, Македонія, Франція, Німеччина, Угорщина, Латвія, Литва,

Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Україна і США) з'їхались для проведення військових навчань з 9 по 23 червня 1997 року на армійській базі "Гермерсхейм" (Німеччина).

Основні завдання навчань "Спільні зусилля – 97" були сфокусовані на випробуванні взаємодії комутаторів, радіорелейних станцій, короткохвильових і ультракороткохвильових радіостанцій, засобів передачі даних в комп'ютерних мережах, продовженні набуття досвіду і знань в ретельному плануванні систем зв'язку та інформатизації, документуванні всіх результатів і подальшому розвитку засобів досягнення взаємодії для проведення майбутніх спільних бойових дій. "Спільні зусилля – 97" мали такий великий успіх, що стали зразком для навчань програми "Партнерство заради миру".

"Спільні зусилля – 99" пройшли на полігоні "Баумхолдер" (Німеччина). В них взяли участь спеціалісти зв'язку з 30 країн. Був складений ретельний план випробувань. Увага акцентувалась на взаємодії інформаційних мереж, питаннях управління багатонаціональною мережею, можливостях гнучкої зміни архітектури мережі, абонентському засекречуванні, впровадженні відео конференції та документуванні взаємодії. Випробування дозволили зробити висновок, що міжнародні мережі, які складаються з різнотипного обладнання, придатні до використання в багатонаціональних формуваннях.

Таким чином, розвиваючи співробітництво з країнами-учасницями програми "Партнерство заради миру" в галузі військового зв'язку та інформатизації, держава використовує досвід та допомогу розвинених країн у розбудові власних збройних сил шляхом впровадження та використання сучасних систем зв'язку та інформаційних технологій.

Дем'яненко В.С. (ВІКНУ)

Аналіз особливостей роботи військового журналіста при виконанні завдань у складі миротворчого військового контингенту

Військові конфлікти, які раніше були локальними тепер погрожують розгорнутися по всьому світу, не в останню чергу через розвиток науки та техніки. Їх характерна особливість – інформаційна відкритість громадянам всього світу, хоча б потенційна. Збройні конфлікти останніх 20 років продемонстрували світовій спільноті, що військові журналісти стали їх безпосередніми учасниками. Військові журналісти показали, що вони є реальною силою у формуванні громадської думки, від них багато в чому залежить подальший розвиток подій, адже, як відомо, головною цінністю 21 століття є інформація. Вищезазначене обумовлює актуальність теми досліджень.

Об'єкт дослідження – локальні війни і збройні конфлікти.

Предмет дослідження – аналіз особливостей перебування журналістів в зоні бойових дій.

Мета роботи – всебічно розкрити особливості діяльності журналіста в зоні збройного конфлікту.

Для досягнення мети необхідно вирішити низку часткових завдань дослідження, а саме:

- проаналізувати локальні війни та збройні конфлікти сучасності;
- визначити роль і місце військового журналіста при висвітленні подій пов'язаних з воєнними конфліктами;
- розглянути військову журналістику в контексті невід'ємної складової ведення бойових дій;
- проаналізувати досвід роботи зарубіжних військових журналістів в зоні воєнних конфліктів;
- визначити особливості підготовки військового журналіста до роботи в зоні бойових дій.

В суспільстві існує думка, що "військовий кореспондент" і "кореспондент, що опинився в зоні ведення бойових дій" ніяким чином не розрізняються. Але для фахівця ця різниця очевидна. Таке непорозуміння породжує багато проблем як етичного так і юридичного характеру. Військовий кореспондент – людина в погонах, яка працює або у відомчих ЗМІ, або висвітлює воєнні події в цивільних ЗМІ, але завжди має військове звання.

Головна особливість (і, навіть, вимогою) журналіста, який опинився в зоні збройного конфлікту – це неможливість за будь-яких умов брати в руки традиційну зброю, оскільки для нього зброєю є слово. Якщо військовий журналіст приймає участь у воєнному конфлікті зі зброєю в руках, він стає комбатантом, а значить перестає бути журналістом.

к.і.н., доц. Жарков Я.М. (ВІ КНУ)

Особливості побудови та функціонування розвідки з відкритих джерел в іноземних державах

У спеціальних службах та розвідувальних органах багатьох країн світу та Європейського Союзу є схожість у підходах щодо побудови та функціонування системи розвідки з відкритих джерел (РВД). Крім наведених загальних підходів щодо побудови та функціонування системи РВД, спеціальним службам та розвідувальним органам багатьох країн світу притаманні і свої особливості.

На теперішній час найбільш ефективна робота з джерелами відкритої інформації в розвідувальних цілях ведеться в США. Американська модель розвідки з відкритих джерел має ієрархічну багаторівневу структуру, з відповідним розподілом повноважень і функцій між всіма її складовими елементами. В США сформована розгалужена мережа центрів, що здійснюють добування та обробку інформації з відкритих джерел в інтересах понад 7 тис. споживачів розвідувальної інформації. Наприклад, Федеральне дослідницьке управління бібліотеки конгресу займається інформаційно-аналітичною діяльністю стосовно внутрішніх та зовнішніх питань забезпечення національної безпеки в інтересах федерального уряду. Спеціалісти управління здатні аналізувати іноземні джерела відкритої інформації на 25 мовах.

Аналогічні центри мають науково-дослідницькі та навчальні заклади США, в тому числі університети штатів Техас, Алабама, Мериленд та інших. Наприклад, в католицькому коледжі в Ері (штат Пенсільванія) в 1995 році сформована подібна інформаційно-аналітична структура по роботі з джерелами

відкритої інформації. Цей навчальний заклад тісно співробітничав майже зі всіма відомствами розвідувального співтовариства США і на його базі проходили підготовку майбутні співробітники розвідувальних органів.

Проблема перекладу великої кількості інформаційних матеріалів також вирішена. Для цього, ще в 2003 році, згідно доручення конгресу США був створений Національний центр перекладів (The National Virtual Translation Center). Він представляє собою загальнонаціональну команду віртуально об'єднаних висококваліфікованих лінгвістів та перекладачів, які використовують у своїй діяльності найсучасніші інформаційні технології, в тому числі інтелектуальні системи машинного перекладу.

Деякі міністерства і відомства також мають у своєму складі підрозділи, що здійснюють аналіз інформації з відкритих джерел. Так, наприклад у складі Міністерства енергетики США є управління (Офіс) з питань розвідки і контррозвідки, яке веде розвідувальну діяльність переважно за допомогою джерел відкритої інформації. Головний напрямок діяльності – збір політичної, економічної та технічної інформації стосовно енергетичних потенціалів іноземних держав та викриття фактів проведення випробувань ядерної зброї. Водночас Міністерство фінансів США має управління (Офіс) розвідки та аналізу яке здійснює збір фінансової інформації відкритого характеру. При цьому слід зазначити, що вся зібрана в міністерствах і відомствах інформація з відкритих джерел є доступною для інших відомств. Характерною особливістю побудови американської системи РВД є те, що на стратегічному (національному) рівні в США створений Національний комітет по роботі з відкритими джерелами інформації (рис. 1.), який є головним центром системи OSINT Розвідувального співтовариства США та її координуючим органом.

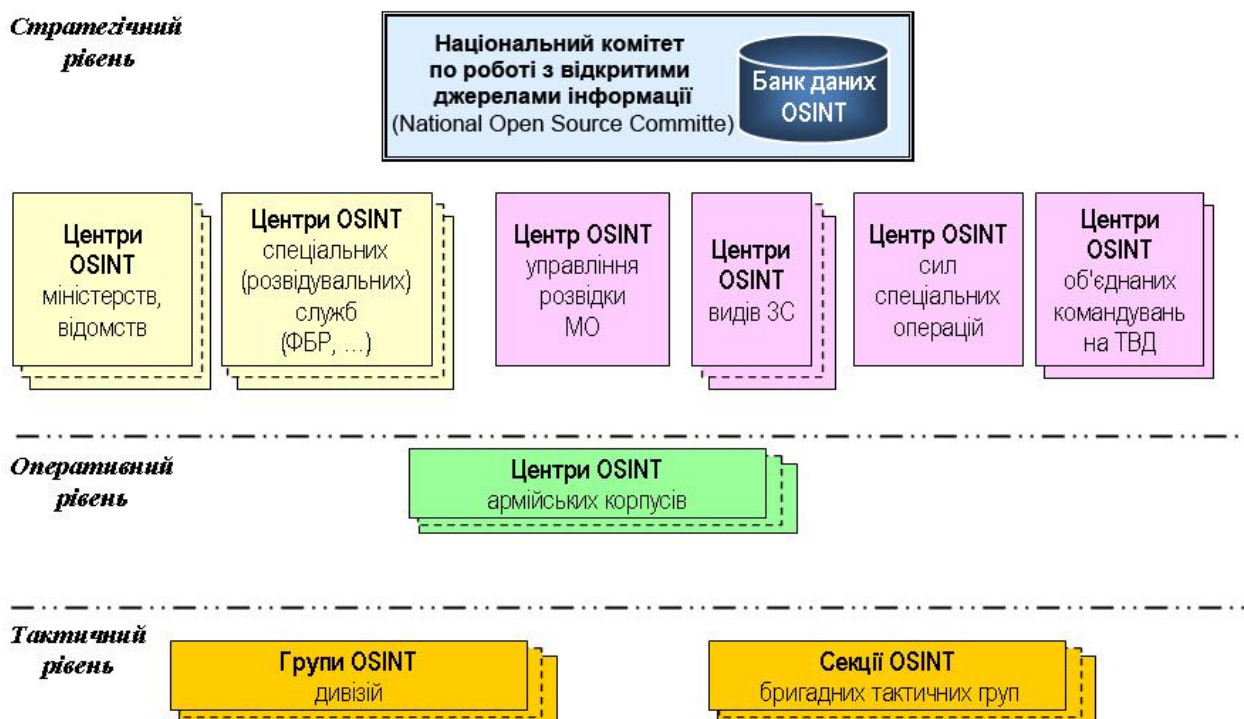

Рис. 1. Система OSINT США

Головним завданням Національного комітету по роботі з OSINT є: збір, обробка, узагальнення та накопичення інформації з відкритих джерел; організація та координація забезпечення інформацією споживачів інформації; впровадження нових методів, технологій збору та обробки інформації з відкритих джерел.

Спеціалісти Національного комітету з питань збору інформації з відкритих джерел щоденно готують більше 2000 документів, включаючи переклади, аналітичні огляди, відеоматеріали, карти тощо. В Національному комітеті створений єдиний банк даних (БД), інформацією з якого користуються розвідувальні органи, а також окремі міністерства і відомства.

До споживачів інформації належать визначені державні міністерства і відомства, в тому числі розвідувальні органи які мають відомчі Центри збору інформації з відкритих джерел (Open Source Center).

*Жеребчук С.В. (Диплом. академія України),
Берило Е. (Диплом. академія України)*

Особливості мовної картини світу: військовий аспект

За останні 20 років військове і військово-технічне співробітництво між представниками збройних сил країн світу значно розширилося і в даний час розвивається в рамках миротворчої діяльності, в плані реалізації міжнародних договорів з питань роззброєння, обміну новітніми технологіями, проведення спільних маневрів і навчань.

Мовна картина світу воєнної сфери в будь-якій культурі має власний зміст і набір концептів, що складають її. Великий вплив на склад концептів надає наявність реалій, що виникають в результаті специфічного економічного, політичного, історичного розвитку країни.

Вивчення концептуальної наповненості кожної з картин світу здійснюється шляхом аналізу фреймів, які об'єднують всі відповідні концепти в рамках однієї мовної картини світу.

Аналіз різних міжнародних документів в галузі військового, військово-технічного та військово-політичного співробітництва, що розробляються в міжнародних організаціях та в рамках двосторонніх міждержавних відносин, показує, що до даної категорії відносяться міжнародні договори, конвенції, угоди, а також додатки до них у вигляді різних глосаріїв, створюваних в ході підготовки двосторонніх договорів і угод, в рамках спільної діяльності на певних напрямках двосторонньої співпраці.

У результаті дослідження було визначено, що кожен з вказаних вище типів офіційних документів відноситься до мовної картини військового світу, оскільки на основі термінологічної системи, що формується в рамках даних текстів, відбувається опис іконцептуалізація окремих фрагментів загальної мовної картини світу, пов'язаних з діяльністю військовослужбовців та НД держави в цілому.

Розвідка з відкритих джерел

Інформація з відкритих джерел, зокрема, іноземних засобів масової інформації (газет, журналів, радіо та телебачення), протягом тривалого часу збирається, аналізується та використовувалася розвідувальними структурами в якості доповнення до розвідувальної інформації, що добувається по інших каналах.

"Хто володіє інформацією – той володіє світом" (Н. Ротшильд) – вираз, який став беззаперечною істиною в наш час, і напевно є однією з перших рушійних сил у пошуку необхідної інформації.

Необхідність володіти інформацією, сьогодні обумовлюється рядом критичних вимог, основними серед яких є:

- настання ери інформаційних технологій, в основі якої лежать знання;
- прискорена глобалізація економічних відносин;
- формування інформаційного суспільства, у якому більшість працюючих зайняті переробкою та реалізацією інформації;
- значне збільшення значущості інтелектуальної власності у розвитку людства;
- виникнення та активне використання нових організаційних форм, аналітичних методів добування інформації з відкритих джерел тощо.

Розвідка на основі відкритих джерел – одна з розвідувальних дисциплін, що включає в себе пошук, вибір і збір інформації, отриманої із загальнодоступних джерел та її аналіз. У розвідувальному співтоваристві термін "відкритий" вказує на загальнодоступність джерела.

До відкритих джерел відносять: ЗМІ, Інтернет, зокрема контент, що були створені користувачами – соціальні сайти, відео-хостінги, блоги, форуми; публічні звіти уряду, офіційні дані про бюджети, демографію, матеріали прес-конференцій, різні публічні заяви; спостереження – радіомоніторинг, використання загальнодоступних даних дистанційного зондування землі та аерофотозйомок (наприклад, Google Earth); професійні та академічні звіти, конференції, доповіді, статті.

Діяльність OSINT поєднує засоби спільної роботи з даними візуалізації та маніпуляції, а також інструментів аналітичної роботи: моделювання, імітації та структурного аналізу аргументів.

Процес проведення розвідки включає такі етапи: збирання інформації, обробка інформації, аналіз та подача інформації цільовій аудиторії.

Популярність OSINT в останній час та з перспективою на майбутнє зумовлюється тим, що вона пропонує істотні переваги тому, що вона стала основним джерелом розвідки та методом досягнення консенсусу і загального розуміння в спільних районах операцій.

Соціальні мережі як важливий інструмент реалізації інформаційної політики Міністерства оборони

Жодна сучасна людина не може уявити своє інтернет-життя без соціальних мереж. За останні роки вони стали не тільки популярним засобом спілкування, а й цікавим майданчиком для розміщення не тільки реклами, а й інформації. Збройні сили в цьому контексті також не стоять осторонь. Так, наприклад, в США соціальні мережі та збройні сили – це створення угруповань в соціальних мережах Армії США. Соціальні медіа це великий рекламний інструмент в житті армії та заохочування солдатів поділитися своїм досвідом з усіма за думкою генерал-лейтенанта Збройних Сил США Вільям Б. Колдуелл.

Структури Збройних Сил України також активно використовують соціальні мережі. За їх допомогою можна значно ефективніше реалізовувати інформаційну політику Міністерства оборони та Збройних Сил. Офіційний веб-сайт Міністерства Оборони України має кнопки для переходу на сайти партренів. таких соціальних мереж як Facebook, Youtube, Twitter, V Kontakte.

Активно триває розробка нового проекту запитання – відповідь. Офіційні представники Збройних Сил офіційно зможуть надавати точні відповіді на запитання користувачів .

Об'єкт дослідження – соціальні мережі як невід'ємна складова засобів масової комунікації.

Предмет дослідження – механізми сприйняття цільовою аудиторією інформаційної політики Міністерства оборони та Збройних Сил.

Мета дослідження – покращити взаємодію між цільовою аудиторією і Департаментом преси та зв'язків із ЗМІ за адекватного реагування на зміни інформаційного простору в соціальних мережах.

Для досягнення мети роботи потрібно вирішити низку часткових завдань дослідження, а саме:

- проаналізувати досвід використання соціальних мереж;
- визначити особливості цільової аудиторії;
- проаналізувати форми і способи впливу на цільову аудиторію через соціальні мережі з боку Департаменту преси та зв'язків із ЗМІ.

Соціальна мережа – це структура, що базується на людських зв'язках або ж взаємних інтересах. В якості інтернет-сервісу соціальна мережа може розглядатися як платформа, за допомогою якої люди можуть здійснювати зв'язок між собою та групування за специфічними інтересами.

В дослідженні розглядаються такі основні моменти роботи із соціальними мережами:

- максимальний час на спілкування;
- доступна презентація товарів, послуг, організацій;
- оперативне реагування на запитання користувачів;
- витончене уявлення власних помилок.

Негативні інформаційно-психологічні впливи в Україні та можливі шляхи їх нівелювання

На сьогодні ескалація, як зовнішніх, так і внутрішніх негативних інформаційно-психологічних впливів (акцій, операцій, кампаній) постає однією з найвагоміших загроз національній безпеці України в інформаційній сфері, з огляду на зростання їх рівня як у кількісному, так і в якісному вимірах. Аналіз наявних тенденцій їх застосування засвідчує, що на сьогодні вони здійснюються з використанням усього спектра наявних медійних ресурсів (насамперед телебачення, друкованих ЗМІ, та дедалі частіше – Інтернет) та потужного інструментарію (акцій та публічної діяльності неурядових організацій; тематичних публічних висловлювань представників політичної, бізнесової та культурної еліти, тенденційних інтерпретацій заяв лідерів третіх країн, публікацій на замовлення у ЗМІ цих держав тощо).

При чому інтенсивність іноземного інформаційного тиску, не залежить значною мірою від політичних сил, що знаходяться при владі в Україні, а обумовлено насамперед прагненням керівництва іноземних держав впливати на зовнішню та внутрішню політику нашої держави, а також має під собою політичне та економічне підґрунтя продиктоване прагматичними підходами до забезпечення власних національних інтересів.

На сучасному етапі зовнішні інформаційно-психологічні впливи проявляються у різних сферах національної безпеки та становлять загрозу національним інтересам України. Зокрема, у воєнній сфері вони спрямовуються на дискредитацію міжнародного співробітництва України у сфері ВТС (шляхом поширення неправдивої інформації щодо участі нашої держави у незаконному розповсюдженні зброї та оборонних технологій чи невиконанні договірних умов), а також формування негативної суспільної думки про Збройні Сили України та пропагування доцільності військової присутності іноземних держав на нашій території.

Окреслена ситуація спричинена насамперед наявністю в Україні низки внутрішніх чинників, зокрема: відсутністю концептуальних підходів до формування та імплементації державної інформаційної політики, спрямованої на обстоювання національних інтересів у вітчизняному та світовому інформаційному просторі; недосконалістю та фрагментарністю вітчизняного законодавства на інформаційно-психологічному напрямі; а також невідповідністю системи державного управління інформаційною сферою сучасним викликам та загрозам.

Враховуючи викладене, необхідно констатувати, що задля нівелювання наявних загроз та викликів в національному інформаційному просторі України необхідно вжити низку системних заходів на державному рівні:

- розробити та прийняти засадничі документ з регулювання інформаційного простору, зокрема Концепцію інформаційної політики держави та Стратегію забезпечення інформаційно-психологічної безпеки;

- здійснити унормування діяльності в інформаційній сфері у відповідності до міжнародних правових норм та сучасних викликів, зокрема шляхом визначення понять "матеріали протизаконного змісту" та "матеріали засудливого

змісту" за прикладом Європейського Союзу, встановлення правової відповідальності за їх створення та розповсюдження тощо;

– здійснити оптимізацію державного управління інформаційною сферою, зокрема шляхом утворення спеціально уповноваженого координаційного органу у сфері інформаційно-психологічної безпеки.

Куманченко М.О. (ВІ КНУ)

Маніпулятивний вплив ЗМІ на інформаційний простір України

Протягом другої половини ХХ століття людське суспільство зазнало істотних змін, насамперед в галузі комунікаційних та інформаційних технологій, які ознаменували перехід до якісно нового формату суспільного ладу. В постіндустріальному суспільстві, що утворилось внаслідок цих змін інформація перетворилась у надзвичайно важливий чинник впливу, перетворюючи засоби масової комунікації на потужний інструмент регулювання суспільного життя. Досліджувана тема є актуальною через повсякденне всебічне застосування різноманітних маніпулятивних технологій в засобах масової інформації, які на постійній основі формують ставлення широких прошарків населення до подій чи процесів у соціумі.

Маніпуляція перетворилась сьогодні на невід'ємну частину оточуючої дійсності, необхідною складовою та основною рушійною силою суспільного розвитку. В сучасному світі маніпулятивні технології відіграють координаційну роль, керують, спрямовують та консолідують цільові верстви населення на певну поведінку у відповідності до групи інтересів. Застосування маніпулятивних технологій в засобах масової комунікації надає можливість ефективно впливати на широкі верстви населення шляхом задоволення інформаційних потреб. Протидія використанню подібних технологій з боку інших держав по відношенню до України можлива виключно через чітке розуміння природи даних процесів.

Вивчення та аналіз сутності і змісту маніпулювання інформацією свідчить про те, що в сучасних умовах даний вид комунікації широко застосовується на різних рівнях спілкування. Сьогодні можна виділити три основних комунікаційних канали, які призначені для розповсюдження будь-якої інформації (у тому числі й маніпулятивної). До них належать: засоби масової комунікації, суспільні організації, неформальні контакти. У відповідності до цих критеріїв обирається метод, який найкраще відповідає конкретному випадку. Варіативність застосування різноманітних маніпулятивних технологій як правило пов'язана з потребами широких верств населення та політичною обстановкою в державі.

Застосування маніпулятивних технологій у мас-медіа має певні особливості, оскільки спілкування з глядачем відбувається двома основними каналами сприйняття у людини, аудіальним та візуальним. Основні прийоми поділяються на наступні: посилення на авторитет, посилення на анонімний авторитет, створення позитивного іміджу на асоціативній основі, навішування ярликів та відволіканню уваги. Кожен з цих методів може застосовуватись неодноразово,

в комбінаціях протягом одного ефіру, забезпечуючи таким чином найефективніший вплив на цільову аудиторію.

Маринченко О.О. (ВІКНУ)

Інформаційна розвідка як невід’ємна складова забезпечення національної безпеки України

Актуальність дослідження полягає в тому, що сьогодні стратегічна геополітична перевага і економічне процвітання держави найбільше залежить від ступеня її залучення в інформаційну сферу. Все більшого значення набувають не силові, а інформаційні фактори. Інформація стає найважливішою основою для прийняття рішень у військових інфраструктурах, в органах державної влади. За таких умов інформаційна розвідка, як практика так і теорія збору інформації про супротивника або конкурента забезпечує отримання переваг для Збройних Сил, воєнних дій, політики як зовнішньої так і внутрішньої, економіки тощо.

Метою роботи є визначення умов для здійснення ефективної інформаційної розвідки в інтересах забезпечення національних інтересів України в нових інформаційних вимірах.

Меті роботи підпорядкована низка часткових завдань дослідження, а саме:

- дослідити поняття національної та інформаційної безпеки України,
- визначити роль та місце розвідки в забезпеченні національної безпеки держави,
- проаналізувати геополітичне становище України в Чорноморському регіоні
- визначити можливості ведення розвідки з відкритих джерел за допомогою пошукових та мета пошукових систем країн досліджуваного регіону.

Об’єктом дослідження є актуальні питання національної безпеки в умовах стрімкого розвитку та використання сучасних інформаційних технологій.

Предмет дослідження – інформаційна розвідка як невід’ємна складова національної безпеки України.

В роботі досліджується геополітичне становище кожної країни Чорноморського регіону для виявлення загроз національній безпеці України, проводиться детальний аналіз та метапошукових та пошукових систем даних країн, також для забезпечення ведення якісної розвідки даних з відкритих джерел виводиться алгоритм дій або система роботи з пошуковими та мета пошуковими системами, надається перелік найактуальніших пошукових систем кожної країни Чорноморського регіону. Проводиться дослідження щодо оцінки достовірності інформації, в результаті якого виводяться певні правила перевірки добутої інформації. На підставі аналізу загроз національній безпеці в Чорноморському регіоні визначені пріоритетні напрями ведення інформаційної розвідки за відкритими джерелами в цьому регіоні.

Місце Регіональних медіацентрів в системі зв'язків військової організації держави з громадськістю

На сьогодні розвиток інформаційного суспільства викликає об'єктивну необхідність в створенні нової атмосфери відносин між Збройними Силами та населенням, вимагає більшої відкритості Збройних Сил, впровадження нових форм контактів Міністерства оборони із населенням, співробітництва воєнної структури з державними установами та неурядовими організаціями, налагодження ефективної взаємодії між Збройними Силами та громадськістю. Тому, створення позитивного іміджу ЗСУ є актуальним питанням сьогодні.

Розглядаючи імідж Збройних Сил як відносно стійкі, цілісні уявлення населення і його окремих соціальних груп, у тому числі й військовослужбовців, про соціальний характер, призначення та функції збройних сил, а також про їх стан, відповідно до призначення у конкретних історичних умовах, слід зазначити, що професійно створений позитивний імідж функціонує як оптимальний інформаційний об'єкт. Саме він формує прихильність і визнання з боку громадськості та забезпечує адекватне сприйняття української армії як силової державної інституції.

Всім відомо, що саме засоби масової інформації здатні вплинути на громадську думку та суспільні емоції з приводу будь-якої події. Тому, на сьогодні, одну з важливих ролей у створенні позитивного іміджу української армії відіграють Регіональні медіа центри (далі – РМЦ).

На сьогодні в Міністерстві оборони України створено дієву систему РМЦ, а саме сім підрозділів (Чернігівський, Вінницький, Львівський, Одеський, Сімферопольський, Дніпропетровський та Харківський).

Їхнім головним завданням є розповсюдження інформації про Збройні Сили та забезпечення нею суспільства, популяризації української армії, проведення заходів, конференцій та покращення іміджу ЗСУ, що безпосередньо впливає на військово-патріотичне виховання громадськості, а головне – молоді.

Таким чином, РМЦ відтворюють саме ту атмосферу, що сприяє створенню та підтримці позитивної думки громадян держави про армію, воєнно-політичне керівництво та військовослужбовців. Така інформаційна сітка підвищує оперативність та швидкість надходження інформації до Міністерства оборони України і будує постійну міцну систему зв'язків безпосередньо в регіонах дислокації військових частин Збройних Сил України.

Міхалєв С.О. (ВІКНУ)

Сучасні тенденції інформаційно-психологічного впливу на Україну за останні роки

Актуальність теми даного дослідження визначається тим, що протягом останніх років, в умовах динамічного розвитку міжнародної політичної обстановки та загострення суперництва між провідними центрами сили за посилення свого глобального і регіонального впливу, однією з найбільш значущих загроз

національній безпеці України в інформаційній сфері постає здійснення іноземними державами негативного інформаційно-психологічного тиску (проведення інформаційних акцій, операцій, кампаній тощо), з метою просування власних національних інтересів в політичній, економічній, військовій та інших сферах.

Варто зауважити, що проникнення іноземних мас-медіа в національний інформаційний простір держав є стійкою тенденцією і незворотнім наслідком інформаційної глобалізації. Нині учасниками інформаційного протиборства є всі сучасні держави. Проте, якщо одні виступають суб'єктами інформаційних воєн, то інші в силу низки чинників змушені обмежуватися роллю об'єктів.

Україна, насамперед через її геополітичне розташування, є об'єктом інтересів багатьох держав, тому проти України велися, ведуться і вестимуться інформаційні війни. Специфіка України полягає в тому, що з часу здобуття незалежності на українське суспільство було спрямовано інформаційну дію з двох боків - як із Заходу, так і зі Сходу.

Мета дослідження полягає в тому, щоб провести аналіз системи інформаційної безпеки України, з метою встановлення ефективності протидії інформаційно-психологічним загрозам.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

1. Визначити сучасні тенденції інформаційно-психологічного тиску на Україну

2. Визначити чинники і особливості внутрішнього інформаційно-психологічного впливу з боку нацменшин в контексті загроз національній безпеці України.

3. Проаналізувати найбільш характерні чинники зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на Україну.

4. Проаналізувати і визначити зміст та особливості здійснення інформаційно-психологічного впливу на Україну.

Об'єктом дослідження є небезпечні інформаційно-психологічні впливи на національну безпеку держави.

Предметом дослідження є сучасні тенденції і закономірності здійснення інформаційно-психологічного впливу на Україну за останні роки

Методи дослідження. У роботі використано такі наукові методи дослідження, як аналіз, синтез, узагальнення, дедукція, індукція, описовий метод.

Параніч О.П. (ВІКНУ)

Україна та Російська федерація в нерозповсюдженні засобів масового ураження

З розпадом СРСР на території України залишився ядерний потенціал, який перевищував арсенали Великобританії, Франції та Китаю разом узятих. Україна була третьою державою світу за кількістю ядерної зброї. У районі м. Первомайськ і м. Хмельницький було в наявності 176 шахтних пускових установок міжконтинентальних балістичних ракет, стратегічних ядерних сил, що дислокувалися на Україні. Розташовані на території України частини ракетних військ стратегічного призначення могли донести до цілі 1240 ядерних боєзарядів.

Дислоковані на території України стратегічні ядерні сили включали дві дивізії далекої авіації, які нараховували 21 стратегічний бомбардувальник ТУ-95 МС та 20 ТУ-160 останніх модифікацій, що мали 600-650 ядерних боєприпасів, на складах налічувалось близько 100 крилатих ракет повітряного базування, призначених для заміни озброєнь. Крім того, на початку 1992 р. Українська держава налічувала 2600 боєприпасів тактичної ядерної зброї.

Президентами чотирьох держав, на території яких на той час розташовувалася ядерна зброя, була підписана Угода "Про спільні заходи щодо ядерної зброї", в якій було наголошено, що ядерна зброя об'єднаних стратегічних збройних сил гарантує колективну безпеку усіх учасників СНД; до повної ліквідації ядерної зброї на територіях Республіки Білорусь і України рішення у разі необхідності її застосування ухвалюються лише за погодженням глав держав-членів Співдружності з Президентом РФ.

Шлях України до без'ядерного статусу був досить складним і тривалим. Одним із перших документів у цій площині стала Угода про спільні заходи країн СНД щодо ядерної зброї, укладена в Алма-Аті 21 грудня 1991 р. Суть документа, який підписали глави ядерних держав С. Шушкевич, Н. Назарбаєв, Б. Єльцин, Л. Кравчук, полягала в тому, що рішення про необхідність застосування ядерної зброї прийматиме Президент Росії за узгодженням з главами держав-учасниць Угоди.

До 1 липня 1992 р. держави-учасниці Угоди – Республіка Білорусь, Республіка Казахстан і Україна – забезпечать вивезення тактичної ядерної зброї на центральні перед заводські бази для її розукомплектування. Держави дотримуватимуться в ядерній політиці трьох "ні" – не передавати, не виробляти і не зберігати ядерної зброї.

На третьому саміті СНД 30 грудня 1991 р. (Мінськ) було підписано Угоду між державами Співдружності Незалежних Держав про стратегічні ядерні сили. При цьому зазначалося, що Україна братиме участь в угоді про стратегічні сили лише до вивезення ядерної зброї за межі її території.

Україна до 31 травня 1996 р. передала Росії і тактичну, і стратегічну ядерну зброю і оголосила про свій неядерний статус.

Відмова України від ядерної зброї виявилась перепусткою до цивілізованого світу. Рішення щодо без'ядерності вважається правильним: воно відповідало намірам інтеграції у світовий політичний процес, економічним і військово-технічним можливостям держави.

Петергова О.О. (ІМВ КНУ)

Шляхи подолання інформаційних загроз для зміцнення національної безпеки України

Актуальність проблеми полягає у тому, що для будь-якої держави, яка не хоче відстати від глобального інформаційного прогресу, неприпустимо ігнорувати інформаційні загрози, що обумовлює важливість інформаційної безпеки для України, яка, маючи унікальне геополітичне положення, знаходиться у сфері інтересів Росії, ЄС, США. Погіршує ситуацію відсутність конкретного

вектору зовнішньої політики України, що формує ставлення міжнародної спільноти до України як до непередбачуваної і нестабільної держави, а також провокує виникнення нових інформаційних загроз. Причиною їх появи є, насамперед, те, що Україна не контролює інформаційні потоки і часто не може корегувати інформацію, яка з'являється у міжнародних ЗМІ. Тому у світі бракує достовірної інформації про Україну, а інші держави мають змогу здійснювати розпалювання протиріч між різними соціальними, конфесійними, етнічними групами населення; пропагувати погляди, що не відповідають інтересам України; формувати у населення негативне ставлення до політиків у власній державі.

Закон України "Про основи національної безпеки України" визначає такі загрози інформаційній безпеці України:

- намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації;
- прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації;
- поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії;
- комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм;
- розголошення інформації, яка становить державну таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави.

Доктрина інформаційної безпеки України, підписана Президентом у липні 2009 р., виокремлює наступні загрози інформаційній безпеці країни:

- поширення у світовому інформаційному просторі викривленої, недостовірної та упередженої інформації, що завдає шкоди національним інтересам України;
- зовнішні деструктивні інформаційні впливи на суспільну свідомість через засоби масової інформації, а також мережу Інтернет;
- деструктивні інформаційні впливи, які спрямовані на підрив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України;
- прояви сепаратизму в засобах масової інформації, а також у мережі Інтернет, за етнічною, мовною, релігійною та іншими ознаками.

Отже, слід сформулювати наступні можливі шляхи протистояння інформаційним загрозам.

1. Українська влада має створювати власний позитивний імідж для забезпечення підтримки більшістю населення, оскільки лише легітимна влада спроможна створити надійну систему національної інформаційної безпеки. Для цього має функціонувати державний телеканал для освітлення подій з боку інтересів держави, а не приватні ЗМІ, що використовують удавану свободу слова для подачі інформації на замовлення. Політичні лідери мають приймати рішення в інтересах держави і аргументувати владні рішення для заручення підтримкою населення.

2. Запровадити досвід провідних країн, де консолідація сектору безпеки пов'язана насамперед з питаннями створення централізованих інформаційних потоків, що дозволяють підвищити якість прийняття рішень. Здебільшого

формування узгоджених оцінок інформації з різних джерел здійснюється на рівні ради національної безпеки або аналогічного органу. Однією з форм інформаційної інтеграції є створення центрів оцінки загроз. Їх основною функцією є моніторинг ситуації на основі інформації з усіх джерел, які має держава, оцінка на її основі рівня загрози, відповідно до якого мають діяти інститути державної влади, та встановлення ступеня їх готовності.

3. Необхідно підвищити на засадах співпраці приватного сектору економіки та органів місцевого самоврядування забезпечення рівномірного доступу до ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) на всій території країни і комп'ютерну грамотність усіх верств населення.

4. Необхідно забезпечити пріоритетність підготовки фахівців у сфері інформаційної безпеки та ІКТ, заохочувати опанування і залучення у виробничий процес нових інформаційних технологій.

5. Необхідно залучити до формування національної політики та розв'язання проблем розвитку інформаційного суспільства і інформаційної безпеки широке коло фахівців із відповідних сфер (науковців, виробників, програмістів, економістів, соціологів, викладачів) і громадськість.

6. Реалізація ідей стикається з проблемою недостатнього фінансування. Для її усунення держава має залучити підприємницький сектор, зацікавити підприємців у розбудові інформаційного суспільства за допомогою субсидій, пільг та інших державних програм.

Сучасні інформаційні загрози вимагають від України рішучості у сфері інформаційної безпеки. Розвивати інформаційні технології для протидії інформаційним загрозам – пріоритетна задача нашої держави, адже рівень інформаційного розвитку країни сьогодні є вирішальним фактором для визначення її місця у сфері міжнародних відносин. Таким чином, здійснення вище зазначених кроків дозволить стабілізувати стан держави у світовому інформаційному просторі і забезпечити стійку позицію України на міжнародній арені.

Покотило Л.О. (ВІКНУ)

Сучасний стан та перспективи двостороннього співробітництва України з Російською Федерацією у воєнній сфері

Відносини з РФ є стратегічно важливим напрямом зовнішньої політики України. Очевидно, що попри всі складнощі і проблеми між Києвом і Москвою, двостороннє співробітництво посідає важливе місце в системі міжнародного військового співробітництва ЗС України. Добросусідські та ефективні відносини з РФ є також однією з важливих умов реалізації Україною її євро інтеграційного курсу.

Військово-політичне співробітництво між збройними силами двох країн здійснюється з 1999 року на підставі щорічних Планів двостороннього співробітництва між Міністерствами оборони України та Російської Федерації. Основна увага у воєнно-політичних відносинах зосереджена на питаннях пов'язаних із перебуванням ЧФ РФ на території України.

Серед перспективних напрямків військового співробітництва між ЗС України та ЗС Російської Федерації розглядаються спільні заходи бойової підготовки та проведення двостороннього військово-морського навчання "Фарватер миру", спільна участь у регіональних воєнно-морських ініціативах на Чорному морі, в першу чергу, в рамках Чорноморської Групи Військово-Морського Співробітництва БЛЕКСІФОР, участь в українсько-російсько-білоруському тактичному навчанні "Слов'янська Співдружність".

Військово-технічне співробітництво між Україною і Росією здійснюється у космічній сфері, а також галузях літако- і вертольотобудування та судноремонту. Перспективними напрямками розвитку двостороннього співробітництва у військово-технічній сфері є:

1. Використання російською стороною полігону злітно-посадкових систем "НИТКА".

2. Базування українського підводного човна "Запоріжжя" на причалах Чорноморського Флоту Російської Федерації.

3. Співробітництво в рамках двосторонньої ракетної програми "Дніпро", міжнародного проекту "Морський старт".

4. Спільна розробка і виробництво військово-транспортного літака Ан-70.

В цілому, масштаби двостороннього військового та військово-технічного співробітництва України і Російської Федерації не повністю відповідають промислово-технологічному потенціалу країн та можливостям кооперації.

Існує певна кількість вагомих проблем, які перешкоджають повноцінному двосторонньому співробітництву:

1. При розгляді будь-яких питань, пов'язаних з військовим співробітництвом, з боку РФ завжди на перший план висувуються певні політичні умови, а економічні важелі відсуваються на другий план;

2. Росія вживає всі можливі заходи для створення замкнених циклів виробництва озброєння та військової техніки;

3. Україна розглядається Росією як конкурент на світовому ринку озброєння.

Приліпко І.В. (ВІКНУ)

Засоби масової комунікації як інструмент інформаційно-психологічного впливу

Інститут засобів масової комунікації вивчає процеси, такі як розповсюдження інформації, а також вплив засобів масової комунікації, наприклад, маніпулювання масовою думкою. Серед глобальних проблем дослідники все частіше називають можливості використання інформації з метою впливу її на масову свідомість. Розвиток масових комунікаційних процесів сприяє за великим рахунком на розвиток всієї цивілізації. В сучасних умовах реформування Збройних Сил України, їх переходу на професійну основу актуальною постає проблема формування позитивного іміджу військовослужбовця України.

Об'єкт дослідження – засоби масової комунікації як інструмент впливу на цільову аудиторію.

Предмет дослідження – маніпулятивні технології впливу на цільову аудиторію.

Метою даного дослідження – є з'ясувати який вплив здійснюють ЗМІ на формування іміджу військовослужбовця розробити пропозиції щодо покращення ставлення населення України до служби в Збройних Силах на контрактній основі.

Для досягнення мети необхідно розв'язати низку часткових завдань дослідження, а саме:

- проаналізувати інструментарій засобів масової комунікації щодо впливу на цільову аудиторію;
- визначити цільові аудиторії впливу щодо формування у суспільстві позитивного ставлення до Збройних Сил України;
- визначити тенденції і закономірності впливу засобів масової інформації на ставлення суспільства до потреб Збройних Сил;
- проаналізувати правове забезпечення підтримки позитивного іміджу ЗС України;
- розробити пропозиції щодо позитивного ставлення суспільства до ЗС України.

Дослідження інструментарію засобів масової комунікації показало, що використані методи переважно орієнтовані на емпіричний аналіз і кількісні дослідження: від статистичного контент-аналізу змісту ЗМІ до дослідження суспільної думки і експериментальних досліджень. У процесі, дослідження об'єкта та предмета ЗМК, не можливо не сказати про нову метанауку – "психологію масової комунікації", яка досліджує за допомогою психологічного інструментарію масові комунікаційні процеси, в яких суб'єктами виступають комунікатори (ведучі, автори програм і т.д.) і реципієнти (масовий отримувач інформації мовного або текстового повідомлення).

Вплив здійснюється через маніпуляційні технології, наприклад, технологія формування й поширення образів. Суть її полягає в тому, що залежно від цілей і конкретних завдань маніпулятором формуються й поширюються заздалегідь "сконструйовані" образи конкретних осіб, організацій, ідей, програм тощо, які, як правило, неадекватно відбивають їх реальні найбільш важливі характеристики й, таким чином, дезорієнтують людей, на яких спрямований вплив. Сформований образ дозволяє істотно спростити у суб'єкта шкалу його оцінок суспільних явищ. Нав'язується образ, який складається із пропонованих кліше-шаблонів, що лежать в основі соціальних орієнтирів суб'єктів. Зазвичай це провокує деякі зміни у моделі поведінки людини та ціннісної бази. Ці фактори формують певний стереотип по відношенню до певного об'єкта. Не виключенням є імідж військовослужбовця та ЗСУ.

Аудиторія на яку здійснюється вплив складається з двох цільових груп. Це безпосередньо військовослужбовці, що проходять службу в ЗС (умовно 1). А інша група включає в себе цивільне населення (умовно 2).

1. Фактори, що впливають на формування негативного образу військовослужбовця у самого військовослужбовця. – це і недостатній соціальний захист,

фінансове забезпечення і т.д. Та вирішальний удар проходить через ту інформацію, яку пропускають ЗМІ. Пропагандистської роботи саме військових ЗМІ, недостатньо щоб підняти авторитет ЗСУ. Військові ЗМІ працюють у "цензурних" рамках, що в свою чергу вже викликає недовіру до них серед читачів. "І на хорошому дереві бувають сухі сучки" А робота цивільних ЗМІ, що постійно дає негативно забарвлені факти (наприклад, про вияви нестатутних взаємовідносин між військовослужбовцями) робить свій внесок у формуванні песимістичного настрою та викликає недовіру серед громадян України.

2. Аудиторія, що формує свої погляди завдяки іноземному кінематографу та зарубіжній літературі. Що формує неправильну ціннісну базу стереотипів щодо українського військовослужбовця. Коли розуміють, що "там краще" громадяни України перестають вбачати перспективу у службі в ЗС.

Це і являє собою дисонанс сприйняття одного і того самого образу між цивільним та військовим населенням.

Аналіз нормативно-правової бази щодо впливу на свідомість цільових аудиторій показав доцільність її подальшого доопрацювання. Так, доцільно було б створити службу по контролю за інноваціями у сфері маніпулятивних технологій із залученням спеціалістів для адекватного реагування на деструктивні інформаційно-психологічні впливи та реалізації плану щодо підняття престижу та іміджу військовослужбовця та ЗС в цілому.

З метою об'єктивного неупередженого ставлення до ЗС України з боку суспільства доцільно надати можливість військовим ЗМІ висвітлювати як позитивну, так і негативну інформацію про діяльність керівних органів та ЗС, конструктивна критика має зблизити суспільство з армією, повернути до її проблем, оскільки ЗС України є частиною суспільства і їй притаманні ті ж самі проблеми.

*к.т.н. Рогов П.Д. (НУОУ),
Бухало Л.В. (НУОУ)*

До завдань Державної системи забезпечення інформаційно-психологічної безпеки у ЗСУ

В ході локальних воєн і збройних конфліктів здійснюється масований інформаційно-психологічний вплив на особовий склад військ (сил), органи військового управління та населення протиборчих сторін, світову спільноту в цілому; різко збільшуються психогенні втрати серед особового складу, які можуть призвести до значного зниження боєздатності військ; ускладнюється рішення проблем підтримки сприятливої соціально-психологічної обстановки в районах виконання військами завдань; зростають труднощі при підтримці правопорядку, рішенні соціально-правових і гуманітарних проблем.

Все це висуває в розряд найважливіших завдань підготовки та ведення локальних воєн і збройних конфліктів всебічне та ефективне морально-психологічне забезпечення, яке разом з оперативним, технічним і тиловим є самостійним видом забезпечення, спрямованим на забезпечення інформаційно-психологічної безпеки.

Державна система забезпечення інформаційно-психологічної безпеки у Збройних Силах України повинна здійснювати такі функції та завдання:

- своєчасне виявлення і ведення банку даних суб'єктів, що здійснюють негативні інформаційно-психологічні впливи, контроль за їх діяльністю;
- створення та ведення бази даних і паспортів інформаційних небезпек (викликів, впливів та загроз) у воєнній сфері, паспортів безпеки об'єктів критичної інформаційної інфраструктури оборонного сектору;
- ведення моніторингу та прогнозування виникнення нових негативних (наявних та прихованих) інформаційно-психологічних впливів;
- нейтралізація і припинення дії (ліквідація наслідків дії) негативних інформаційно-психологічних впливів на особовий склад військ та населення;
- підготовку кадрів із питань забезпечення та управління інформаційно-психологічною безпекою з залученням недержавних навчальних закладів, виробничих і наукових організацій;
- розробку і вдосконалення методів та засобів раннього виявлення і нейтралізації негативних інформаційно-психологічних впливів, реабілітації осіб, постраждалих від таких впливів; організацію психологічної реабілітації осіб, постраждалих від негативних інформаційно-психологічних впливів;
- організацію розробки та прийняття військових стандартів, інших нормативно-правових документів у сфері інформаційно-психологічної безпеки;
- розробку спеціальних засобів і методів інформаційно-психологічних впливів у відповідь, спеціальних інформаційно-психологічних операцій на основі стратагемного підходу до їх планування та проведення;
- інформування громадськості про діяльність осіб і організацій, що порушують законодавство в області інформаційно-психологічної безпеки.

*к.т.н. Рогов П.Д. (НУОУ),
Турченко Ю.В. (ВІКНУ)*

До питань теоретичних основ понятійного апарату інформаційно-психологічного протиборства

Інформаційно-психологічне протиборство поступово виходить за межі забезпечуючого виду і стає бойовим, тобто набуває самостійного характеру серед багатьох інших форм та способів збройної боротьби. На відміну від ударної високоточної зброї, яка вражає конкретний об'єкт або його критичну точку, інформаційна зброя є системоруйнівною, тобто виводить з ладу бойові, економічні або соціальні системи. Перемога над противником досягається через перевагу в отриманні різнотипної інформації, мобільності, швидкості реакції, в точному вогневому та інформаційному впливі в реальному масштабі часу на численні об'єкти його економіки, військові об'єкти, особовий складу військ (сил), органи військового управління та населення при мінімально можливому ризику для своїх сил і засобів. Для ведення безконтактних воєн державі потрібно стати сучасним інформаційним суспільством, мати достатній інформаційний ресурс, систему управління інформаційною безпекою держави та

ефективно діючу систему протидії негативним інформаційно-психологічним впливам на війська, органи управління і населення.

Для створення ефективно діючої системи інформаційно-психологічного протиборства необхідно розробити загальні основи теорії інформаційного протиборства, які повинні неодмінно включати такі загальнонаукові атрибути як предмет, об'єкт, цілі і завдання, історію питання, сучасний стан та напрями його подальшого розвитку, понятійний апарат, категорії, закони, закономірності, загальні принципи інформаційного протиборства, а також найбільш загальні методи дослідження.

Понятійний апарат інформаційно-психологічного протиборства повинен стати своєрідною мовою спілкування як всередині цієї галузі наукових знань, так і з іншими галузями, що давно узаконили свій понятійний апарат, мовою та мірою порозуміння суб'єктів забезпечення інформаційно-психологічної безпеки держави. Сформульовані категорії інформаційно-психологічного протиборства повинні стати фундаментальними поняттями, оскільки вони нестимуть на собі основне навантаження даної галузі знання (тезаурусу).

Основними термінами та поняттями теорії та практики інформаційно-психологічного протиборства у сучасному світі повинні стати: терміни, що визначають наукову основу безпеки; терміни, що визначають предметну основу інформаційної безпеки; терміни, що визначають характер діяльності (дій) щодо забезпечення інформаційно-психологічної безпеки.

Тільки після надання офіційного статусу галузі знань "інформаційно-психологічна безпека" та розробки необхідного понятійного апарату теорії інформаційного протиборства можна продовжити розробку основ самої теорії.

Слободян Н.В. (ВІКНУ)

Близький Схід – керована нестабільність

На сьогоднішній день ситуація на Близькому Сході залишається складною: масові заворушення та політичні конфлікти в Єгипті, Тунісі, Ємені, Лівії та Бахреїні; розв'язана братовбивча громадянська війна в Сирії; не припиняються теракти в Іраку та зіткнення курдських бойовиків з турецькими військами; США відкрито погрожують Тегерану, не приховуючи своїх намірів військовим шляхом вирішити ядерну проблему. Одним з головних факторів конфлікту є посилення регіональної гонки озброєнь та надмілітаризація держав регіону. Активним постачальником зброї, боєприпасів та бойової техніки державам регіону є Сполучені Штати. В умовах мілітаризації регіону, до основних цілей близькосхідної політики США можна віднести:

1. Вестернізація (американізація) армій держав регіону: підготовка військових кадрів, ознайомлення з новою технікою та подальше обслуговування, а також її ремонт, модернізація, поставка запчастин, тренажерів, боєприпасів тощо;
2. В умовах світової фінансової кризи забезпечити замовленнями оборонно-промисловий комплекс США та створити тисячі нових робочих місць;
3. Захистити від зовнішньої загрози стратегічні запаси нафти та газу регіону, що забезпечують стабільність американській економіці та їх західних партнерів;

4. Створити на території Саудівської Аравії, ОАЕ, Кувейту, Бахрейну, Катару, Оману та Іраку т. зв. "пояс безпеки" Ізраїля – система ППО цих держав повинна виявляти та знищувати ракети, що можуть запускатися з іранської території;

5. Повалення сирійського режиму Башара Асада без зовнішнього втручання, лише за участю регіональних держав та певною мірою Туреччини;

6. Витіснення Росії з близькосхідного ринку зброї, одночасно "заморожуючи" її військово-технічну співпрацю з Іраном.

На нашу думку, США свідомо створюють в регіоні ситуацію "керованого хаосу", вважаючи, що в таких умовах можна більш ефективно реалізувати свої стратегічні цілі та завдання. Втім адміністрація Б.Обами недооцінює загрозу нового масштабного збройного конфлікту в регіоні та його негативні наслідки для світової спільноти. Сполученим Штатам не варто виключати, що величезний арсенал найсучаснішої зброї може опинитись в руках ісламістських угруповань (вахабіти, салафіти, Аль-Каїда тощо), який останні використовують у боротьбі з США та їх союзниками.

Степанюк О.В. (ВІКНУ)

Актуальні проблеми інформаційно-виховної роботи в ЗСУ

У червні 2012 року Президент України, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України затвердив Воєнну доктрину України. Згідно з цією доктриною була розроблена та надана на погодження до Кабінету Міністрів України Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України до 2017 року. Головне завдання військової реформи – створення високопрофесійної контрактної армії.

Втілення в життя такої моделі дасть змогу мати збройні сили, які б відповідали сучасним європейським стандартам, були добре підготовлені й оснащені, здатні до захисту державного суверенітету і територіальної цілісності країни, а також спроможні здійснювати посилений внесок у підтримання миру і стабільності в європейському регіоні.

Успішна реалізація Програми реформування та розвитку Збройних сил України на період до 2017 року суттєво залежить від високого рівня морально-психологічного стану особового складу, створення умов для його саморозвитку, самовдосконалення і самоактуалізації у військово-професійній діяльності.

У цих умовах перед представниками інформаційно-виховної роботи постають наступні завдання:

1. Головне завдання представників органів виховної роботи, засобів масової інформації – формування в суспільстві позитивного іміджу сучасних Збройних Сил України, повернення поваги до професії військового, інформування населення стосовно переваг професійної армії та умов контрактної служби.

2. Особливим напрямом діяльності представників інформаційних органів та виховної роботи залишається посилення патріотизму, державності та корпоративності духу українського офіцерства.

3. Військово-патріотичне виховання молоді та підняття престижу військової служби серед молоді. "Збройні Сили виконують важливу суспільну місію, виховуючи патріотів, захисників Вітчизни".

4. Знайомити військовослужбовців-контрактників з новинками літератури, кіно, організовувати зустрічі з письменниками та журналістами, які пишуть на військову тематику.

5. Залучати військовослужбовців, курсантів військово-навчальних закладів до участі у конкурсах на краще знання української мови, участі у конкурсах, присвячених історії України та історії українського війська.

6. Організовувати серед молоді військово-спортивні змагання, військові ігри "Зірниця", "Джура". Залучати військовослужбовців та цивільну молодь до пошукових операцій щодо перепоховання невідомих солдат Великої Вітчизняної війни, адже війна не вважається закінченою, доки не буде похований останній солдат.

Узбек Д.А. (ВІКНУ)

Аналіз стану енергетичної безпеки України та прогнозування її розвитку до 2020 року

Реалії ХХІ ст. змусили переосмислити роль та механізми провадження енергетичної безпеки України в рамках її стратегії національної безпеки. Звідси зрозумілою постає актуальність проведеного дослідження стану та перспектив енергетичної безпеки України, яка полягає у необхідності здійснення ґрунтовного дослідження нагальних проблем організації та розвитку енергетичної безпеки України, вивчення природи інтересів держави у даному секторі, методології їх реалізації тощо.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі, виокремленні особливостей та прогнозуванні тенденцій розвитку енергетичної безпеки України як ключового актора енергетичної карти регіону Центрально-Східної Європи. Практичне значення дослідження полягає у тому, що наведені в роботі аргументи та сформульовані висновки, доповнюють та поглиблюють теоретико-методологічні підходи до визначення енергетичної безпеки як складової національної безпеки країни.

З огляду на історичний досвід його реформування та сучасні тенденції розвитку було визначено три групи проблем енергетичної безпеки України:

- група проблем належного функціонування законодавчої бази в енергетичному комплексі;
- група проблем, пов'язаних з неефективністю управління енергетичним комплексом;
- група проблем, що асоціюються зі слабкою сировинною базою.

З метою вирішення вищезазначеного комплексу проблем було визначено 4 напрями заходів, реалізація яких на державному рівні сприятиме поступовому вирішенню проблемних питань енергетичної безпеки України: підвищення надійності, якості та ефективності енергопостачання України, оптимізація паливно-енергетичного балансу України, підвищення рівня фізичної безпеки,

стійкості і живучості енергетичних об'єктів країни, забезпечення соціальної стабільності у сфері національної енергетики.

Зважаючи на виявлені під час дослідження зони біфуркації були визначені можливі сценарії в розвитку енергетичної безпеки України на період до 2020 р. Потенційні варіанти її розвитку опрацьовано в геополітичній системі координат, що розташована між РФ та ЄС. З метою визначення можливих сценаріїв розвитку енергетичної безпеки України до 2020 р. було використано модель 3D-матриць. У результаті застосування методу 3D-матриць було визначено: 27 можливих сценаріїв розвитку енергетичної безпеки України до 2020 р., з яких 8 негативних та 19 позитивних. Основним з визначених сценаріїв розвитку енергетичної безпеки України є перспектива виведення країни на рівень енергетичної самодостатності до 2020 р. шляхом поглиблення процесу інтеграції енергетичного сектору України в енергетичний простір ЄС.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що Україні, з урахуванням світового досвіду, потрібно розробити та впровадити комплекс заходів спрямованих на покращення стану енергетичної безпеки держави. Перспектива енергетичного розвитку України повинна не лише відповідати на питання, як вирішити енергетичні проблеми сьогодення, а й містити бачення подальшого енергетичного розвитку держави.

Устьянцева Н.К. (ВІКНУ)

Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві

Засоби масової інформації виступають одним з важелів прояву соціалізації особистості, за допомогою різних методів і засобів допомагають людині здійснити свою політичну орієнтацію та формувати погляди на явища навколишнього світу. Не випадково Елвін Тофлер в книзі "Метаморфози влади" стверджує, що в тріаді влади – сила, багатство, знання в майбутньому значно зростає вага знань. Він включає в поняття "знання" не тільки інформацію, різноманітні данні, уявлення і зразки, але і засоби передачі знань (засоби комунікації).

Сьогодні результати співпраці Міністерства оборони України з громадськими організаціями регулярно висвітлювалися на сторінках Центрального друкованого органу Міністерства оборони України "Народна армія", на веб-порталі Міністерства оборони України, у щорічному оборонному бюлетені Міністерства оборони України "Біла книга: Збройні Сили України" та інших військових засобах масової інформації.

Засоби масової інформації відіграють значну роль в здійсненні цивільного контролю. Відповідно до Закону України "Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави" ЗМІ, висвітлюючи проблеми у сфері національної безпеки і оборони, боротьби із злочинністю, на основі об'єктивної інформації про службу, життя і побут військовослужбовців, процеси, що відбуваються в армійському середовищі, формують громадську думку, сприяють підвищенню престижу військової служби, зміцненню довіри суспільства до Збройних Сил України.

Таким чином, засоби масової інформації є установи, які створюються для того, щоб збирати, обробляти та передавати різноманітну інформацію за допомогою спеціальних друкованих і технічних засобів. До ЗМІ, або ж мас-медіа відносяться: друковані періодичні видання газети, журнали, тощо і електронні носії інформації радіо, телебачення, Інтернет видання. Роль, яку відіграють ЗМІ є набагато важливішою, ніж це може здатися на перший погляд. Індикатором того, що ЗМІ дійсно мають великий вплив на суспільство, можуть бути численні мовні штампи, якими їх наділено протягом минулих десятиріч: "четверта влада", "ланцюговий пес демократії", "великий арбітр", "очі та вуха суспільства". Демократичний цивільний контроль має забезпечувати пріоритет політичних підходів до вирішення питань військового будівництва, як важливої умови в здійсненні переходу до демократичного суспільства.

Отже, основні функції мас-медіа в демократичному суспільстві: контроль за владою, тиск на владу, встановлення взаємин та довіри між владою й суспільством.

Фесюн В.В. (ВІКНУ)

Миротворча діяльність України за період її незалежності

Реальністю сьогодення стало поширення гострих військово-політичних протистоянь у різних регіонах світу. Важливим завданням, що стоїть перед світовою громадськістю, є їх ефективно врегулювання. Дієвим засобом при цьому виступають миротворчі операції. Характерно, що Україна є активним учасником багатьох миротворчих місій. У той же час у вітчизняній миротворчій діяльності на сучасному етапі простежується ряд кризових моментів. Поряд із забезпеченням миру і безпеки миротворці несуть із собою певну нестабільність у регіоні, миротворцям інколи інкримінують фінансові спекуляції, сексуальне насильство. Однак поряд із невтішними проблемами вимальовуються досить вдалі перспективи для українських миротворців, а саме – можливість хорошого заробітку, набуття військового досвіду, практика англійської мови тощо. Для України участь у миротворчих місіях, безперечно, – зростання міжнародного авторитету, зміцнення престижу.

Україна як держава-миротворець розпочала свою діяльність із затверджені Верховною Радою України Постанови "Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії". Взагалі миротворчу діяльність України можна охарактеризувати наступним чином. Вона відбувається у формі місій ООН, місій ОБСЄ та миротворчих операцій під проводом НАТО. Всього таких місій, починаючи з 1992 року, було 18, у яких брало участь понад 30 тисяч військовослужбовців та 180 службовців Міністерства внутрішніх справ України.

Підставою для направлення Україною своїх підрозділів у зони конфліктів є закони України, які приймаються для кожного конкретного випадку, постанови Верховної Ради України та укази Президента, а також відповідні резолюції Ради Безпеки ООН. Українські контингенти входили до складу місій, які були направлені в Боснію і Герцеговину, у Косово, у Македонію, у Хорватію,

півострів Превлака, в Ліван, в Сьєрра-Леоне, в Східний Тимор (місія ООН), в Анголу, у Гватемалу, у Таджикистан, в Афганістан, у ПАР і Мозамбік, в ДРК, у Ефіопію та Еритрею, в Грузію, у Придністров'я, в Судан, в Ірак (місія у складі Багатонаціональних миротворчих сил та у складі Тренувальної місії НАТО).

Таким чином, Україна намагається брати як найактивнішу участь у міжнародному житті планети, в тому числі у миротворчій діяльності. Це спроба заявити про себе як про повноцінного суб'єкта суспільно-політичного життя міжнародної спільноти.

Храбан М.І. (ВІКНУ)

Біла книга з питань політики безпеки ФРН та перспективи розвитку збройних сил

24 жовтня 2006 року Бундестагом була ухвалена нова "Біла книга з питань політики безпеки Німеччини та перспективи розвитку збройних сил", яка, нагадаємо, є засадничим документом, своєрідною урядовою програмою в галузі безпеки, в ній наводяться тлумачення основних напрямів федеральної політики безпеки і оборони, а також надається інформація про стан і плани розвитку Збройних сил (Федеративної Республіки Німеччини) ФРН.

Ключовою відмінністю нової Білої книги є питання юридичної та практичної ваги, навколо якого точилися жваві дискусії, а саме: розширення можливостей застосування Бундесверу всередині країни. Така необхідність продиктована реаліями, згідно з якими небезпека від застосування ядерної зброї, міжнародного тероризму й організованої злочинності загрожує і зовнішній, і внутрішній безпеці. У Білій книзі 2006 зазначається, що "завдання внутрішньої безпеки вирішуються відповідними установами на рівні федерації і на рівні земель. Використання Бундесверу можливе лише в рамках чинного законодавства, тому уряд вбачає тут необхідність ширшого тлумачення і доповнення існуючих конституційних норм".

Зрозуміло, що із завершенням політичного, військового та ідеологічного конфлікту між Сходом і Заходом Німеччина позбулась загрози втрати суверенітету. Водночас нові види конфліктів випробовують німецький військово-політичний потенціал. Існує три головних виклики: міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового ураження та регіональні конфлікти, що загрожують стабільності Європи на периферії.

Тогочасний Міністр оборони Ф. Юнг під час презентації Білої книги в Бундестазі наголосив: "НАТО має унікальний військовий потенціал і здатність розв'язувати конфлікти. Тому НАТО має залишатись основою нашої колективної оборони, а у майбутньому бути гарантією безпеки і оборони не тільки Німеччини, але й далеко за її межами" Після досить прохолодних відносин із США за часів уряду Г. Шрьодера в Білій книзі 2006 року співпраці з США відводиться все більш вагоме місце: "Основні питання європейської безпеки можуть бути розв'язані лише разом із Сполученими Штатами, а Північно-Атлантичний Альянс отримує провідну роль форуму для західних націй в обговоренні і вирішенні питань безпеки і оборони".

Окрім Білої книги з питань політики безпеки ФРН та перспективам розвитку збройних сил, політична, військова та військово-технічна складові сучасної воєнної доктрини ФРН викладені в наступних стратегічних документах: "Основні напрямки політики Німеччини в галузі оборони"; "Концепція бундесверу"; "Директива генерального інспектора з подальшого розвитку збройних сил" і "План оснащення Бундесверу озброєнням і військовою технікою".

Черніченко О.П. (ВІКНУ)

Військово-технічне співробітництво України: стан і перспективи

Військово-технічне співробітництво України із зарубіжними державами, яке головним чином зводилося до отримання валютних надходжень завдяки продажу озброєння, військової техніки та майна, що залишилися після розпаду СРСР, вже давно потребує суттєвої корекції. З інформації Держслужби експортного контролю про обсяги українського експорту озброєння в 2012 році випливає, що головними покупцями української зброї були Демократична Республіка Конго, Судан, Кенія, Таїланд, тобто користувачі не високотехнологічної продукції.

Національній системі ВТС, що існувала донедавна, все важче та складніше утримувати свої позиції на світовому ринку зброї, про що, зокрема, свідчать результати останнього аналізу Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру (СІПРІ). Він вилучив Україну з 10-ки лідерів, тобто у рейтингу експортерів за останні п'ять років країна опустилася на 11 місце. На думку Пола Холтома, керівника програм дослідження постачань зброї СІПРІ, деякі країни здійснили певний прорив і наростили обсяги експорту зброї, а Україна експортує приблизно стільки ж, скільки і минулими роками. Українські експерти визнають це закономірним. "Останні півтора десятиліття Україна жила напрацюваннями минулого, нічого не вкладаючи в оборонно-промисловий комплекс і, зокрема, в розвиток нових технологій.

Відставання України давно було зумовлене, і контрактні сплески, на кшталт рекордного 2009 року, можна віднести швидше до успіху команди експортерів, ніж до реальних досягнень оборонної промисловості". Про це також свідчить перебіг виконання контрактів з поставок військової техніки до Іраку (техніки, що є візитною карткою українського ОПК – транспортних літаків та бронемашин).

Водночас військово-технічне співробітництво з іноземними державами відіграє важливу роль у реалізації актуальних завдань національної безпеки та оборони України. Як зазначається в Рішенні Ради національної безпеки і оборони України "Про проект Закону України "Про військово-технічне співробітництво з іноземними державами", головними завданнями ВТС є збереження і розвиток вітчизняного ОПК та забезпечення потреб Збройних сил, інших військових формувань і правоохоронних органів України у новітніх озброєннях і військовій техніці (ОВТ), сприяння зміцненню дружніх міжнародних відносин України, її іміджу як держави, що володіє значним сучасним науково-технічним, технологічним та виробничим потенціалом зі створення озброєнь і військової

техніки, забезпечення реалізації національних інтересів у різних регіонах світу, формування передумов для розширення зв'язків України з іноземними державами, зокрема у зовнішньоекономічній та оборонній сферах.

Шайдюк С.В. (ВІКНУ)

Військове співробітництво між Україною та країнами Центрально-Східної Європи

Щоб затвердитись як європейська держава з відповідною політичною орієнтацією, Україна повинна посилити зв'язки з державами Центрально-Східної Європи (ЦСЕ) і такими регіональними організаціями як Вишеградська група (В4). У даному дослідженні розглядаються стан та подальші перспективи розвитку у відносинах між Україною та країнами ЦСЕ, а також проблеми, що існували на шляху до їх покращення.

Незважаючи на деякі відмінності, політика кожної з країн ЦСЕ по відношенню до України має однакову особливість, вона орієнтована на позиції та рішення провідних держав світу.

На разі вище державне керівництво більшості країн ЦСЕ зазнало змін, що стало причиною змін пріоритетів зовнішньополітичних напрямів, і як наслідок послужило поштовхом для розбудови співпраці між країнами ЦСЕ та Україною.

Наразі, позиції більшості країн ЦСЕ щодо євроінтеграційних прагнень України зазнали змін. Нам минулому Саміті Міністрів закордонних справ європейських країн В4 (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина), Північних країн (Данія, Ісландія, Норвегія, Швеція, Фінляндія) та країн Балтії (Латвії, Литви, Естонії), що відбувся 20 лютого 2013 року у Польщі, представники Польщі, Чехії, Словаччини та Литви виступили за підписання договору про асоціацію між Україною та ЄС на саміті Східного Партнерства, який відбудеться восени 2013 року.

Польща, як головуюча країна у В4 у період до червня 2013 року, намагатиметься залучити інші країни ЄС, які будуть зацікавлені у розвитку співпраці із Східними сусідами. Увага приділятиметься реалізації програми Спеціального Вишеградського фонду щодо розвитку Східного Партнерства. Польська сторона сприятиме виробленню спільної позиції ЄС щодо України та Білорусі.

Військо співробітництво кожної з країн ЦСЕ з Україною зазнало покращення з 2012 року, саме з цього часу поновилися зустрічі НГШ та МО.

Головним завданням військово-технічного співробітництва України з зарубіжними державами, згідно з чинним Указом Президента України "Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України" від 6 квітня 2011 р., є: забезпечення національних інтересів і безпеки держави, оснащення національних Збройних Сил та інших військових формувань сучасним озброєнням та військовою технікою, іншими товарами військового призначення, розвиток експортного потенціалу військово-промислового комплексу, підвищення науково-технічного та технологічного потенціалу оборонної галузі України.

Отже, беручи до уваги спільну зацікавленість у перспективі поглиблення відносин між Україною та ЦСЕ, можна зробити припущення щодо подальшого успішного розвитку військово-технічної співпраці, що, в свою чергу, сприятиме розбудові співробітництва обох країн у політичній, економічній та інших сферах.

Шевчук Я.В. (ВІКНУ)

Міжнародне співробітництво України у військовій сфері з країнами Прибалтики

Стратегічне партнерство України та держав Прибалтики є доброю традицією, що має досить тривалу історію. З отриманням Україною незалежності воно постійно посилюється. Співробітництво між міністерствами оборони України та країн Прибалтики посідає чільне місце у відносинах нашої держави з Литвою, Латвією та Естонією, і визначається як пріоритетне. Нова сторінка в багатовіковій історії зв'язків українського та литовського, латвійського, естонського народів головним чином пов'язана з процесом формування та реалізації стратегічного партнерства на сучасному етапі в об'єднаній Європі. Входження Литви, Латвії та Естонії в євроатлантичні та європейські структури ще більше посилює значення повноцінного розвитку стратегічних українсько-прибалтійських відносин. Співпраця у військовій сфері охоплює всі напрями, головним серед яких є військове співробітництво.

В договірній базі двох держав задекларовано принципи співробітництва та стратегічного партнерства: рівноправність, безперервність, взаємодовіра, послідовність.

Було підписано Угоду між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Естонської Республіки про військове співробітництво від 20 квітня 1994 року, Угоду про співробітництво у військовій сфері між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки від 4 вересня 2000 року, Угоду між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Латвійської Республіки про військове співробітництво від 12 липня 1994 року. Документи закріплюють зацікавленість сторін у підтримці та розвитку співробітництва між військовими відомствами України і цих держав, зміцнення взаємної довіри, зокрема, через активізацію співробітництва між Збройними силами.

Активне військове співробітництво цих держав проявляється у намаганні створити Литовсько-Польсько-Українську бригаду для проведення миротворчих операцій, в участі українського персоналу в Литовській групі при реконструкції афганської провінції Гор, а також в регулярних міжнародних навчаннях.

Всі зазначені факти українсько-прибалтійської співпраці в різних сферах підтверджують вагомість та актуальність українсько-прибалтійських відносин. Доцільно лише раціонально використовувати всі потенційні ресурси, які дозволяють цим відносинам, продовжувати активно розвиватись. Тісне співробітництво України з країнами Прибалтики у військовій сфері має надзвичайне значення для будівництва стабільності та миру в нашому регіоні.

Секція 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Лексико-граматичні особливості перекладу офіційної документації НАТО

Україна та НАТО тісно співпрацюють у проведенні міжнародних операцій з підтримки миру та запроваджують широкомасштабну програму практичної співпраці з широкого кола інших питань. Триває процес інтенсифікованого діалогу з питань членства України в НАТО та відповідних реформ. Таке широке співробітництво у військовій сфері вимагає відповідних знань структури та особливостей міжнародної документації. Інтеграція України в НАТО та участь у миротворчих операціях потребує стандартизації у сфері документації, яка має забезпечувати згуртовану роботу між військовим контингентом. Офіційні документи є дуже цінним джерелом інформації оскільки інформація, одержана в результаті обробки документів, може зробити суттєвий вплив на прийняття певного рішення. Так як процес інтеграції України у європейський та світовий простори стає все активнішим і помітнішим явищем, це вимагає наявності широкого кола відповідних професійно підготовлених кадрів, серед яких на одне з перших місць висувається професія перекладача.

Переклад – справа непроста, особливо коли це стосується перекладу офіційних документів. Зазвичай, офіційна документація несе в собі різноманітний характер, що свою чергу викликає неабиякі труднощі для перекладача. Загалом офіційна документація НАТО має низку своїх особливостей, які необхідно враховувати під час перекладу.

В першу чергу, здійснюючи такий переклад, необхідно знати загальну класифікацію документів, а саме комунікативно-прагматичні, жанрово-стилістичні та структурно-композиційні особливості тексту, що набагато полегшують переклад тексту. Адже визначення належності тексту перекладу до певного жанру прискорює та оптимізує вибір певних перекладацьких стратегій. Загалом, класифікація документів на інформаційно-аналітичні чи інформаційно-довідкові, військово-ділові, статuti та настанови покращує процес перекладу робочих документів, адже правильне визначення типу документа є першим кроком до його опрацювання та значною мірою сприятиме досягненню адекватності перекладу. Найчастіше труднощами перекладу є переклад лексичних одиниць. Переважна частина лексики документації НАТО представлена військово-спеціальною, загальновійськовою та політичною термінологією, що саме налічує безліч стандартних термінів та словосполучень, які потребують чіткого перекладу. Це зумовлюється наявністю скорочень, аббревіатур та стандартизованих військових термінів. Важливе місце у перекладі також посідає і граматичний аспект: це розгляд морфологічних та синтаксичних особливостей перекладу документів. Характеризується цей аспект формою множини, яка не завжди виражається у скороченнях, та наявність у текстах неповних речень та кліше.

Загалом, розуміння лінгвістичних, лексичних, граматичних та структурно-композиційних особливостей документів є необхідною передумовою їх адекватного перекладу.

Лінгвістичне забезпечення фахівців ДСНС України

На основі аналізу сучасного стану організації і науково-методичного забезпечення навчального процесу педагоги генерують ідеї, принципи і параметри розвитку нових методів підготовки військових кадрів. Важливою відмінністю змін у навчальному процесі ВНЗ ДСНС України є широке впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання у підготовці фахівців у сфері безпеки життя людини. Використання ІКТ у навчальному процесі істотно змінює роль і місце викладача та курсанта в системі "викладач-інформаційна технологія навчання-курсант".

Нами представлено у курсі "Іноземна мова за професійним спрямуванням" напрямку підготовки "Пожежна безпека" та "Цивільний захист" Інформаційно-довідкову систему яка є електронною гіпертекстовою структурою (гloser) і включає два електронні словники-довідники, один з дисципліни "Пожежна та аварійно-рятувальна техніка", інший "Словник пожежно-рятувальних термінів". Пошук дефініцій може здійснюватися двома способами. Перший з них передбачає послідовний перегляд всіх наявних в словнику слів, а другий – набір потрібного слова в спеціальному "вікні".

Важливо відзначити, що інформаційно-довідкова система є свого роду інструментальною програмною оболонкою, що дозволяє користувачеві ще і створювати власний словник, вносячи доповнення. Крім того, передбачена можливість підключення до довідкової системи інших словників, наприклад з технічних дисциплін, математики, фізики, більш вузько спеціалізованих. Наприклад, пожежно-технічні словники-мінімуми, які використовуються при вивченні іноземних мов майбутніми фахівцями цивільного захисту та у їх професійній діяльності. Невеликі за об'ємом, ретельно підібрані, вони дають змогу курсантові не лише знайти відповідний переклад слова, а й побачити типові приклади застосування у словосполученнях та реченнях. Словники можуть бути корисними, в першу чергу, на заняттях з іноземної мови. Вони необхідні також при роботі з іноземною науково-технічною літературою, документацією на спеціалізоване обладнання закордонного виробництва тощо, для розширення особистісного тезауруса курсантів.

Гальчус А.О. (ВІКНУ)

Поняття терміну та важливість вивчення проблем термінології

Літературна мова, крім загальноповжитої частини, має численні підмови, які задовольняють потреби спілкування людей в найрізноманітніших сферах. Однією з таких підмов є наукова мова (інші назви мова науки й техніки, фахова мова), найголовнішу частину якої становить термінологія. Професійне спілкування в будь якій галузі неможливе без термінології.

Вивчення проблем термінології надзвичайно актуальне з кількох причин.

По перше, термінологія є головним джерелом поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов. Саме термінологія як частина природної людської мови є найуніверсальнішим засобом зберігання, передавання, оброблення інформації.

Обсяги ж інформації зростають шаленими темпами: за даними науковців, зараз її обсяги подвоюються через кожні п'ять сім років, що спричиняє так званий "термінологічний вибух" появу великої кількості нових термінів.

По друге, наукове знання інтернаціональне за своєю природою. У сучасному світі відбуваються потужні інтеграційні процеси, які не оминають наукової сфери і висувають проблему міжнародної стандартизації термінів як основи для порозуміння між фахівцями різних країн.

По третє, українська термінологія, яка повинна розвиватися разом із термінологіями інших національних мов, має низку специфічних проблем, зумовлених історично, гостру потребу у створенні національних термінологічних стандартів, термінологічних словників тощо.

Термін (від латин. *terminus* межа, кінець) це слово або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знання чи діяльності людини. Так, термінами є такі назви, як пінобетон, видатки, мінералізація гумусу, бруutto прибуток, вододжерело, господарський механізм.

Термінологія, це:

1) розділ мовознавства, що вивчає терміни (у цьому значенні все частіше використовують слово термінознавство);

2) сукупність термінів певної мови або певної галузі. Наприклад, можемо говорити про англійську, польську, російську, українську та ін. термінологію, а також про термінологію математичну, економічну, юридичну, хімічну, технічну тощо.

Галузеві термінології (тобто сукупності термінів конкретних галузей) називають терміносистемами, або термінологічними системами. На чому ґрунтується системність термінології?

Системність термінології зумовлена двома типами зв'язків, які надають множинам термінів системного характеру:

1) логічними зв'язками (якщо між поняттями певної науки існують системні логічні зв'язки а вони є в кожній науці, то терміни, які називають ці поняття, мають теж бути системно пов'язаними);

2) мовними зв'язками (хоча терміни позначають наукові поняття, вони залишаються одиницями природної людської мови, а відповідно їм властиві всі ті зв'язки, які характерні для загальновживаних слів синонімічні, антонімічні, словотвірні, полісемічні, граматичні і т.д.). Академік Реформатський про ці особливості терміна сказав образно: "Термін служить двом панам науці і мові".

Таким чином, термінологія це не хаотична множина слів, а організована на логічному й мовному рівні система спеціальних назв.

Реалізація концепту *military urbanism* в сучасній англійській мові

Вже в середині XIX ст., за часів, коли місто стало спеціальним об'єктом дослідження, з'явилося поняття урбанізму (від лат. *urbanus* – міський), яке вживається для позначення міського планування та спричинило виникнення англомовних новоутворень, що характеризують модернізацію військових територій (*urban sprawl, urban renewal, urban littoral, urban warfare, urban guerilla, urban terrain, urban region, urban zone*).

Поняття урбанізму лежить в основі теорії, яка характеризує відносини в містах. Найбільшого впливу ця теорія набула у немарксистській формі у працях таких видатних науковців, як Мануель Кастельс та Анрі Лефевр: урбанізм – це низка просторових відносин, що мають і розподільні, і класові наслідки, незалежно від породжених індустріальним розвитком (способом виробництва) подій.

Конгресом нового урбанізму (CNU) виокремлена низка принципів, яким повинна підпорядковуватись містобудівна концепція "нового урбанізму": пішохідна доступність, сполучуваність, багатофункціональність, змішана забудова (органічність поєднання якості архітектури та міського планування), традиційна структура сусідства, щільність зосередження поселень, екологічний транспорт (*green transport*), екологічно чисті технології, енергоефективність. Військовий урбанізм (*military urbanism*) передбачає мілітаризацію урбанізованих територій, а саме удосконалення облаштування зон підвищеної небезпеки, модифікацію сітискейпів з метою посилення чи нівелювання впливукерівних органів, планування зон укріплення тощо.

Поява концепту *military urbanism* призвела до формування багатоконпонентних номінативних одиниць в англійській мові: *military urban design, built-up areas, military landscape planning, below-ground infrastructure, three-dimension alenvironment*.

Найбільш продуктивним засобом деривації англомовних лексичних одиниць, що утворилися в результаті урбанізації військових територій, є лексична компресія, а саме, аббревіація: *UO – urbanoperations, MOUT – military operations in urban terrain, OBUA – operations in built-up areas, FIBUA – fighting in built-upareas, FISH – fighting in someone'shouse, FISH and CHIPS – fighting in someone's house and causing havoc in people's streets, FOFO – fighting in fortified objectives*).

Сучасний процес мілітаризації урбанізованих територій (*new military urbanism*) враховує втілення таких базових положень як зв'язок військових технологій спостереження та цифрової форми репрезентації урбанізованого життя, культурний перформенс військового медійного простору, а також розвиток урбанізованої політично-економічної бази для становлення індустрії цінних паперів.

Компаративний аналіз військової юридичної терміносистеми в українській та англійській мовах

На нашу думку, компаративний аналіз – це порівняльний метод, який застосовується при дослідженні та вивченні як споріднених, так і неспоріднених мов у перекладознавчій теорії і практиці на основі лексико-семантичному, морфологічному чи граматичному значенні слів.

Різні форми порівняльного методу:

- власне порівняльний метод, що виявляє природу різномірних об'єктів,
- порівняння історико-типологічне, яке пояснює подібність не зв'язаних за своїм походженням явищ однаковими умовами генезису й розвитку,
- історико-генетичне порівняння, при якому подібність явищ пояснюється як результат їхнього споріднення за походженням,
- порівняння, при якому фіксуються взаємовпливи різних явищ.

Проблема визначення меж терміна пов'язана з такими вимогами до терміна, як точність і стислість. Але вимога стислості передбачає створення одно-, двослівних термінів, а вимога точності передбачає й появу багатокомпонентних термінів.

Деякі вчені пропонують визначати межі термінів, виходячи з мовних фактів, а не на підставі штучних методів і правил.

Відсутність чіткої та усталеної системи юридичної термінології і нестача відповідних юридичних термінологічних двомовних словників призводить до виникнення термінологічної двозначності, а разом із тим закріплення кількох варіантів на позначення одного і того ж самого терміну.

Основна складність перекладу військових юридичних текстів, а саме переклад термінів, полягає у розкритті та передачі засобами української мови іншомовних реалій.

Проблемою, яка залишається актуальною при перекладі військових юридичних термінів – їхня багатозначність. Багатозначність проявляється не тільки серед різних галузей науки але й всередині самої юридичної галузі тексту.

Відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів) та національна варіативність термінів (тобто наявність різних термінів в американському, британському, канадському та інших варіантах англійської мови, що позначають одне й те ж явище, процес, об'єкт тощо) – одна з головних труднощів їх перекладу.

Наприклад: *Attorney General* означає в Великій Британії посаду *Генерального прокурора* і посаду *Міністра юстиції в США*. Однак *міністр юстиції* в Канаді – *Minister of Justice*. *Міністерство юстиції* в США та *Міністерство юстиції* в Канаді – *Department of Justice*, у Великобританії – *Department of Justice*.

**Лексико-семантичні особливості офіційного листування
(військовий аспект)**

На сьогоднішній день між Україною та країнами світу стрімко розвиваються інтеграційні процеси та тісна співпраця. На сучасному етапі інтенсифікації співробітництва між військовими інституціями значно зросли обсяги перекладу військових документів збройних сил країн-партнерів, а також офіційного листування України з іншими державами. Головною вимогою при здійсненні перекладу військових офіційних листів є максимально можливий ступінь його відповідності оригіналу. Для адекватного перекладу листів необхідний правильний підбір відповідників, які прийнято застосовувати при веденні офіційного листування, проте дуже часто виникає ряд труднощів через відмінності між мовою оригіналу та цільовою мовою. У таких випадках перекладач вдається до різноманітних трансформацій.

Переклад офіційних листів часто виконується не на належному рівні, що може спричинити міждержавні непорозуміння та конфлікти. Для забезпечення якісного перекладу необхідне вивчення лексико-семантичних особливостей перекладу, які досліджуються в даному дослідженні.

У роботі проаналізовано основні лексико-семантичні трансформації при перекладі офіційних листів та охарактеризовано листи вищих посадових осіб країн-членів НАТО та ЄС до України.

Лексико-семантичні трансформації – це спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом використання в перекладі одиниць цільової мови, значення яких не співпадає зі значенням вихідних одиниць, але може бути виведено з них, за допомогою визначеного типу логічних перетворень. Основними видами таких заміन є конкретизація, генералізація та модуляція (розвиток значення) значення вихідної одиниці.

Лексико-семантичні трансформації виникають у тому випадку, коли еквівалентність не може бути досягнута прямим шляхом, тобто способом прямої підстановки. Існують такі причини лексико-семантичних трансформацій:

1. Один мовний знак може мати більшу, або меншу за обсягом семантичну структуру, ніж його словниковий відповідник;
2. Деякі поняття можуть не мати в мові перекладу спеціальних засобів вираження;
3. Одне поняття може мати в різних мовах різну кількість денотатів;
4. Мовні знаки пари мов, що позначають одне поняття, у цих мовах можуть мати різні сфери вжитку та різну сполучуваність і тому не можуть перекладатися за допомогою словникових еквівалентів без смислових і стилістичних відхилень.

В перспективі залишається подальше вивчення правил та норм офіційного листування, формуванні понятійного апарату та більш поглибленого вивчення термінології, яка застосовується під час ведення офіційної переписки.

Лексико-семантичні труднощі перекладу американських військових жаргонізмів

В сучасному мовознавстві не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття ненормованої лексики, до неї ми відносимо шар лексики, яка різними дослідниками визначається як жаргон, аргі, сленг, вульгаризми та просторіччя. Отже, виникає необхідність постійного вивчення та аналізу нових жаргонізмів, адже склад даної ненормативної лексики постійно поповнюється; з'являються все нові й нові приклади жаргонізмів. Зокрема, в результаті проведення військових операцій, таких як операції в Афганістані, Іраку та інші.

Головним завданням є дослідити проблематику жаргонізмів та знайти необхідні прийоми перекладу даної жаргонної лексики для правильної їх інтерпретації на українську мову. А це в свою чергу включає в себе наступне: пошук нових жаргонізмів та труднощів їх перекладу; компаративний аналіз американських та українських військових жаргонізмів; визначення способів їх перекладу.

На нашу думку, жаргонізм – це емоційно забарвлене лексична одиниця, вживання якої обмежується сферами професій, уподобань, віковим показником; застосовуються на неофіційному рівні, надаючи словам загальнонародного вжитку специфічного звучання.

Походження жаргонізмів як української так і англійської мов досліджується ще з початку попереднього століття. В обох мовах існують різні прошарки, що використовують жаргонну лексику. Це, зокрема, молодь, військово-службовці та інші.

Основним завданням при перекладі є подолання лінгвокультурного бар'єру. Лінгвокультурний бар'єр – лінгвістичні перешкоди при здійсненні комунікації, що зумовлюються рядом причин: незнання мови, розбіжність культур, етносів, соціальних груп, психології та сприйняття картин світу. При перекладі ненормативної лексики також потрібно враховувати цей аспект, адже від цього залежить адекватність перекладу.

к.пед.н. Златніков В.Г. (ВІКНУ)

Організація позааудиторної роботи курсантів під час вивчення дисципліни "Іноземних мов"

За останні роки в системі військових навчальних закладів особливого значення набуває підготовка курсантів з іноземних мов, значно зростають вимоги до випускників вищих військових навчальних закладів (військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів) стосовно їх професіоналізму, компетентності та особливо знання іноземних мов. Це зумовлено низкою важливих чинників, а саме: розширенням міжнародного військового співробітництва між Збройними Силами України та збройними силами інших держав; збільшенням кількості міжнародних контактів, виникненням необхідності в успішному вирішенні завдань з реалізації міжнародних договорів та програм тощо.

Тому вивчення іноземних мов є невід'ємним елементом підготовки фахівців для Збройних Сил нашої держави.

Важливим елементом є формування у курсантів умінь та навичок самостійного читання і розуміння різноманітних автентичних текстів англійською мовою на суспільну та військово-професійну тематику.

Дидактичними цілями позааудиторної самостійної роботи курсантів є:

– закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час занять;

– самостійність оволодіння новим навчальним матеріалом;

– формування умінь і навичок самостійної розумової праці;

– розвиток самостійності мислення;

– формування професійних умінь;

– формування волевих якостей, здатності до самоорганізації, творчості.

Одним з питань організації позааудиторної самостійної роботи є її планування. При аналізі загальної структури дисципліни необхідно заздалегідь визначити, які теми, фрагменти курсанти можуть засвоїти самостійно. Далі потрібно продумати варіанти завдань репродуктивного і творчого характеру, спрямовані на розвиток загальнонавчальних, спеціальних умінь, індивідуальних здібностей курсантів, а також звернути увагу на форми організації самостійної роботи (індивідуальна, колективна, в парах або в малих групах).

Слід пам'ятати, що час, який відводиться на позааудиторну самостійну роботу, по відношенню до обов'язкового аудиторного навантаження не повинен перевищувати приблизний орієнтовний показник (приблизно 30%). Для того, щоб виконання позааудиторної самостійної роботи проходило успішно, необхідно проводити інструктаж щодо її виконання. Інструктаж викладача включає ознайомлення із змістом та термінами виконання домашнього завдання, його особливостями, типовими помилками, критеріями виставлення оцінок.

При визначенні змісту завдань доцільно враховувати такі дидактичні принципи, як послідовність та поступовість. На першому етапі навчання пропонуються завдання, спрямовані на первинне оволодіння знаннями: техніка читання та перекладу, робота зі словником, складання плану, короткий переказ тощо.

к.філол.н. Каптюрова О.В. (ВІКНУ)

Мовленнєві тактики інтерв'юера в ток-шоу

Мас-медійний дискурс відіграє значну роль у розвитку сучасного суспільства, оскільки формує свідомість шляхом впливу на суспільство взагалі та на кожного його члена зокрема. Сьогодні, коли відбувається глобальна комунікативна взаємодія в численних царинах людської діяльності, коли діяльність мас-медіа поширюється поза національними межами, в умовах сучасного інформаційного буму, особливої актуальності набуває вивчення медійного дискурсу.

Одним з різновидів мас-медійного дискурсу, що виявляє спільні інваріантні ознаки, є теледискурс, в межах якого можна виділити деяку кількість жанрів, чільне місце серед яких посідає телевізійне інтерв'ю. У будь-якому інтерв'ю

визначальною виявляється роль інтерв'юера – він задає весь хід обміну інформацією. Окремим типом телевізійного інтерв'ю є ток-шоу, що, поєднуючи суттєві ознаки інтерв'ю, дискусії, гри, концентруються навкруги особистості ведучого.

Об'єктом нашого дослідження обрано одну з найбільш тривалих (25 років) програм телебачення Сполучених Штатів "Larry King Live", що привертала до себе увагу понад мільйона телеглядачів. Визначальну роль в популярності цього шоу відіграв ведучий – Ларі Кінг.

З боку організації мовленнєвої взаємодії, ток-шоу – це діалог інтерв'юера з особою, запрошеною на програму, із залученням аудиторії. Тип комунікації в ток-шоу можна назвати нерівноправним діалогом, коли ініціатива постійно належить одному із співрозмовників. У діалозі можна знайти репліки, що мають особливе призначення – вплив на розвиток співбесіди. Такі репліки мають метатекстовий характер, за їхньою допомогою ініціатор скеровує мовленнєву взаємодію у певному напрямку. Завдання інтерв'юера складається в сприянні найбільш повному, логічному та послідовному розкриттю теми розмови співбесідником. У такому випадку доречно говорити про тактику передавання ініціативи. У деяких випадках інтерв'юеру доводиться використовувати тактики збереження ініціативи, оскільки співбесідник намагається уникнути теми розмови. Оскільки завданням інтерв'юера є допомога співбесіднику висловитися, Ларі Кінг звертається до тактики заохочення мовленнєвої ініціативи.

Мовленнєва взаємодія під час комунікативної ситуації ток-шоу, як і будь-яка інша, підпорядкована загальним правилам спілкування, оскільки останнє відбувається в рамках соціально прийнятної поведінки. Міжособистісне спілкування, яке не має конфліктного характеру, знаходиться в межах етикетного обрамлення. В ході нашого дослідження було виявлено, що вибір комунікативних тактик залежить від типу дискурсу, міжособистісних стосунків комунікантів та фази спілкування. Вибір комунікативних тактик характеризує мовну особистість інтерв'юера.

Каптюрова В.В. (ВІКНУ)

Сленг соціальних мереж та мікроблогів

Сфера комп'ютерних технологій та Інтернету наповнюють словникові запаси користувачів новими лексичними одиницями. Мова користувачів Інтернету є продуктом включення специфічної термінологічної мови та професійного сленгу до мови повсякденного спілкування. В той самий час ця лексика виходить за межі побутового спілкування. Вона активно використовується в пресі, на телебаченні та радіо.

Сленг користувачів інтернет-мереж можуть виходити за межі віртуальної комунікації. У 2011 році до Oxford English Dictionary були додані нові лексичні одиниці – *LOL* (laughing outloud) та *OMG* (oh my God). Раніше до словника були додані такі аббревіатури, як *IMHO* (in my humble opinion), *TMI* (too much information) та *BFF* (best friends forever). Зростання популярності соціальної мережі Facebook призвело до того, що в 2009 році лексична одиниця *unfriend*

була визнана New Oxford American Dictionary словом року. Наведені приклади підтверджують той факт, що окремі сленгові одиниці соціальних мереж та мікроблогів мають потенціал до входження до активного словникового запасу користувачів та до дескриптивних словників.

Із виникненням нового комунікативного середовища з'являються нові реалії, які потребують створення нових лексичних засобів для їхнього опису. До лексичних одиниць, які відображають особливості спілкування в соціальних мережах та мікроблогах, належать наступні одиниці: *FBOCD* (Facebook Obsessive Compulsive Disorder), *FBF* (Facebook friend), *FBO* (Facebook official), *LMS* (like my status), *PC4PC* (Picture comment for picture comment), *retweet*, *unfriend*.

До іншої групи лексичних одиниць належать ті, в яких відбувається повний або частковий зсув у лексичному значенні, що викликано необхідністю відображення нових реалій цього комунікативного середовища: *connect*, *follow*, *friend*, *like*, *share*, *tweet*.

Серед способів словотворення неологізмів, розповсюджених у повідомленнях у соціальних мережах та мікроблогах, неабияку продуктивність мають одиниці, які утворено за допомогою телескопічного способу: *detweet* (the tweet you wrote but erased, for whatever reasons, before it was posted), *mistweet* (a tweet in which one later regrets), *neweeter* (a new tweeter), *politweet* (a political tweet), *reportwitters* (reporter style twitterers), *twake-up* (to tweet as soon as you wake up in the morning, mostly before performing any other morning ritual), *twedit* (to make edit stoare tweet to make it fit within the 140 character limit).

Аналіз неологізмів соціальних мереж Facebook і MySpace та мікроблогів Tumblr і Twitter показав, що їх можна поділити на три основні групи:

- 1) власне неологізми (нова форма – новий зміст: *beetweet*, *bberytweet*, *FBO*, *LMS* тощо);
- 2) перейменування (нова форма – відомий зміст: *eavesdropping*, *quidproquo*, *Crank Tweet* тощо);
- 3) переосмислення (вже існуюча у мові форма – новий зміст: *connect*, *like*, *tweet* тощо).

Коміренко Ю.А. (ВІКНУ)

Дипломатичні терміни та особливості їх перекладу

Дипломатичний переклад знаходиться в царині, яка не часто досліджується лінгвістами, адже вона досить закритого світу дипломатії. У роботі досліджуються ключові питання цього надзвичайно складного виду перекладу, зокрема особливостей англomовних дипломатичних текстів та визначення шляхів перекладу англomовних дипломатичних термінів українською мовою. Дослідження зумовлено особливою роллю, яку виконує переклад у сфері дипломатії в сучасному міжнародному житті, від якості якого залежить прийняття важливих для країни рішень.

Переклад у сфері дипломатії має власні правила та особливості. Оскільки він здійснюється в посольствах, консульствах та дипломатичних місіях, то

вимагає не лише бездоганного знання термінології, дипломатичного такту, глибокої обізнаності в подіях, що відбуваються в міжнародній, політичній, економічній і соціальній сферах власної країни, але й спеціальних методів та професійної техніки.

Події, які відбуваються у світі, спричиняють появу нової спеціальної лексики, у тому числі термінології. Термінологія будь-якої сфери дипломатії, культури, економіки, постійно збагачується. Цю зміну найкраще демонструють ключові терміни дипломатичних документів. Сьогодні в мові дипломатії такі терміни як *superpowers*, *blocks* втрачають свої позиції. Особливої ваги набувають нові терміни, які позначають реалії та проблеми в міжнародному житті, наприклад, *ethnic cleansing*, *free trade zona*.

Дипломатична термінологія англійської мови – це складна та добре структурована система термінологічних одиниць, характерною рисою якої є постійне збагачення з одного боку та величезна кількість архаїзмів та іншомовних асимільованих і неасимільованих запозичень з іншого. Останній факт ускладнює переклад, адже треба передати не лише зміст, але й стиль документа, його емоційне забарвлення та прагматичне спрямування. Терміносистема дипломатії, яка здебільшого виражає специфічні поняття, що належать до теорії та практики дипломатії, містить також елементи політики, економіки та юриспруденції, які можуть ускладнювати переклад. Тому необхідним є ознайомлення з типами термінів, дослідження їхньої структури, функціонування та семантичного потенціалу. Одним із найважчих є переклад складних термінів і термінів-словосполучень.

Переклад складних термінів складається з двох основних етапів: аналітичного та синтетичного. Важливим під час перекладу словосполучень є саме аналітичний етап – переклад окремих компонентів. А для цього треба правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не лише слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміна. Важливо також встановити, в яких семантичних зв'язках перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих зв'язків і визначає порядок та зміст перекладу складного терміна. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудовування компонентів залежно від зазначених семантичних зв'язків і отримання остаточного варіанта перекладу складного терміна.

Отже, у процесі дослідження з'ясовано, що переклад складних дипломатичних термінів складається з двох етапів: аналітичного та синтетичного. Важливу роль відведено саме аналітичному етапу: з'ясування та перекладу окремих компонентів скорочених лексичних одиниць, термінологічних словосполучень, складних термінів, неасимільованих термінів-запозичень. Варто наголосити на необхідності розуміння структурних типів англійських дипломатичних термінів під час перекладу. Дослідження дозволило з'ясувати, що загалом дипломатичні терміни мають такі ж спосиби перекладу українською мовою, як і терміни інших галузей, проте пріоритетними способами такого перекладу є переклад за допомогою усталеного еквівалента, калькування, транслітерація, транскрибування, використання описового еквівалента. Переклад у сфері дипломатії приносить велике моральне задоволення, адже кожен перекладач відчуває, що робить свій власний внесок у творення історії.

Труднощі перекладу кластерів у військово-політичних документах НАТО

Відповідно до програми розвитку відносин нашої держави з євроатлантичними інститутами, а саме з Організацією Північноатлантичного договору, сьогодні спостерігається збільшення кількості офіційних візитів делегацій іноземних відомств, міжнародних навчань тощо. У ході переговорів та під час перекладу документації НАТО перекладачі стикаються з певними особливостями перекладу офіційної документації НАТО. А саме з особливостями перекладу кластерів у військово-політичній документації. Виникла необхідність поглибленого вивчення, аналізу вищезазначених особливостей, що стане допоміжним інструментом перекладачеві при подоланні труднощів під час адаптації перекладу.

Професійний перекладач має не лише вільно володіти мовами, а й мати хист витлумачити думку та поняття однієї мовленнєвої системи іншою, бути знавцем всіх категорій вихідної та цільової мов, вміти зіставити фонетичні, морфологічні і синтаксичні одиниці англійської й української мов. Сучасна англійська мова насичена іменниковими словосполученнями, які вживаються в основному в газетах і наукових текстах (board members – члени правління, school reform – шкільна реформа). Проте, досить часто іменникові конструкції, а саме кластери, можна зустріти у військово-політичній термінології. Кластер – це багатокомпонентна номінативна граматична конструкція, яка несе в собі повне лексичне значення через логічний та послідовний зв'язок між елементами словосполучення.

Багаточленні номінативні словосполучення представляють собою різноманітні за своїми синтаксичними зв'язками елементи-кластери, які складаються із цілої низки визначень. Ці конструкції дозволяють досягнути максимальної короткості під час висловлювання, не характерної для інших мов. Їх переклад на українську мову потребує поділення конструкцій на смислові групи.

Існує багато труднощів при перекладі військово-політичних словосполучень у документації НАТО. Причини існування труднощів перекладу англійських іменникових словосполучень українською мовою полягають в компактності англійської мови, відсутності флексивних зв'язків між словами, що спричинює швидке утворення подібних словосполучень, за якими українська синтетична мова не встигає.

Підходи до перекладу іменникових словосполучень різняться, це безпосередньо залежить від кількості компонентів словосполучення. Але головним при перекладі є виділити головне слово і залежне, а також слід врахувати, що складники таких структур завжди знаходяться у підрядному зв'язку один від одного.

Але найбільші труднощі виникають у перекладача під час перекладу термінів, які складаються з групи слів. Можна поділити ці терміни на декілька груп, згідно з кількістю компонентів, які вони в себе включають, для більш простішого винесення основних способів перекладу кластерів на українську мову.

Кінцевий вибір способу залежить в кожному конкретному випадку від лексичного наповнення атрибутивної багатокомпонентної групи і від інформаційного навантаження всього контексту. Першим способом є перестановка компонентів під час перекладу (*NATO Annual Manpower Plan* – щорічний план формування особового складу НАТО). Другим способом є переклад за допомогою сполучення іменника та прийменникової групи, яке використовується, коли атрибутивна група сполучення виражає адвербіальне відношення.

Костішко Р.В. (ВІКНУ)

Лінгвопедагогічна діяльність військового перекладача в системі лінгвістичного забезпечення військ

На сучасному етапі становлення громадянського суспільства, правової української держави, побудови її збройних сил вагомою актуальністю набуває визначення концептуальних засад військової освіти. Перехід до інформаційного суспільства, зміна парадигми суспільного розвитку, нові, більш високі вимоги до працівника – все це призводить до якісно нової, а саме інноваційної освіти.

Військова освіта є складовою частиною загальної державної освіти. Вона являє собою аналогічно визначений процес становлення і розвитку особистості та передачі її соціального досвіду. Однак, на відміну від цивільної, військова освіта формує особистість військового фахівця, який повинен і здатен займатися військовою діяльністю.

Складність та глобалізація сучасного світу стирає щільні кордони між державами. Тому без обміну напрацюваннями, обговорення здобутків та проблем з провідними експертами інших країн годі уявити розбудову Збройних Сил України. Звісно, постає питання високого рівня володіння іноземними мовами, передусім мова йде про робочі мови країн-членів Європейського Союзу та НАТО. Вкрай актуалізується така необхідність для тих, хто безпосередньо пов'язаний з європейською та євроатлантичною інтеграцією України, адже це безсумнівна передумова якісного виконання покладених на них завдань. Розуміючи таку потребу, Міністерство оборони України знайшло можливість приділити їй належну увагу.

Серед напрямів підвищення кваліфікації військовослужбовців чільне місце посіла саме мовна підготовка, насамперед поліпшення володіння англійською, німецькою та французькою мовами. Виконання цього завдання безумовно сприятиме зростанню професійності служби в Збройних Силах України у сучасному європейському розумінні, де однією з ознак європейського адміністративного простору є відсутність мовного бар'єру.

Дана робота спрямована саме на висвітлення та узагальнення методології викладання військовими перекладачами іноземних мов солдатам, офіцерам та курсантам (студентам) в межах Збройних Сил України. Адже на даний момент досить актуальним є вивчення та вимір таких характеристик лінгвопедагогічної системи як процесів самонавчання, саморозвитку і самоорганізації особистості

в умовах іншомовної освіти. Мова йде про міжкультурну соціалізацію та виховання особистості при навчанні мов.

Використання результатів дослідження даної роботи покращать методику проведення практичних занять з мовної та лінгвокраїнознавчої підготовки, оцінювання рівня мовної компетенції та сертифікації мовних знань, для відпрацювання лінгвопедагогічної складової професійної компетенції військового перекладача, а також при подальшому, більш поглибленому та структурованому дослідженні даної теми.

Криворучко В.Д. (ВІКНУ)

Прагматичний компонент заголовків статей військової тематики з англійської мови на українську

Друковані та недруковані засоби інформації відіграють значну роль в сучасному житті. Газетну публіцистику й інформативні сайти називають літописом сучасності, адже вони є віддзеркаленням подій і звертаються до щоденних проблем суспільства – політичних, соціальних, побутових, філософських, військово-політичних. Можна помітити, що останнім часом збільшилася кількість газетних статей, які висвітлюють проблеми, пов'язані із нестабільною політичною ситуацією нашого сучасного світу. У свою чергу заголовок таких статей є орієнтиром читача у вирі публіцистики. Заголовок – це також і політичне обличчя видання. Він формує ставлення до публікації, вказує на авторську позицію в тлумаченні того чи іншого факту. Вдалий заголовок несе в собі велике інформаційне навантаження, що є особливо важливим у наше сторіччя "вибуху інформації". Саме заголовок формує у читача загальне уявлення про матеріал статті та дозволяє обрати найбільш важливе для подальшого ознайомлення.

В газетах, журналах та інших друкованих виданнях заголовок відіграє особливу роль. Він покликаний виразити основну мету повідомлення, встановити контакт із читачем, привернути його увагу, викликати зацікавленість до теми матеріалу, що публікується. У той же час заголовок актуалізує найбільш важливу інформацію повідомлення та слугує дійовим засобом впливу на її сприйняття читачем. Внаслідок такої цілеспрямованості як в англomовній, так і в українській пресі сформувався окремий стиль газетного заголовку із низкою притаманних йому лексико-граматичних та функціонально-стилістичних рис.

Актуальність дослідження прагматичного компоненту заголовків статей військової тематики полягає в тому, що в сучасних умовах функціонування Збройних Сил, в умовах вільного доступу до видань, що публікуються в інтернеті, переклад заголовків статей набуває особливого значення, оскільки вони визначають рівень важливості подальшого опрацювання статті та надає необхідні інструменти для значного прискорення обробки великих масивів публіцистичної інформації.

Системи машинного перекладу як засіб підвищення продуктивності перекладацької праці

Однією з можливостей подолання мовного бар'єру у спілкуванні є застосування систем машинного перекладу як засобу підвищення продуктивності перекладацької праці.

Системи машинного перекладу (МП) здійснюють переклад текстів, ґрунтуючись на формальному "знанні" мови (синтаксису мови – правил побудови пропозицій, правил словотвору) і використанні словників. Програма-перекладач спочатку аналізує текст на одній мові, а потім конструює цей текст на іншій мові.

З часу виникнення ідеї МП до теперішнього часу було розроблено і спроектовано більше сотні реально працюючих систем у різних країнах світу. Більшість з них є спеціалізованими з певної проблемної галузі, що дозволяє покращити якість перекладу, проте зустрічаються і системи більш універсального характеру.

Можна виділити дві основні причини розвитку робіт в сфері машинного перекладу в сучасному світі. Перша – власне наукова; вона визначається комплексністю і складністю комп'ютерного моделювання перекладу. Як вид мовної діяльності переклад торкається усіх рівнів мови – від розпізнавання графем (і фонем при перекладі усної мови) до передачі змісту висловлювання і тексту. Крім того, для перекладу характерним є зворотний зв'язок і можливість відразу ж перевірити теоретичну гіпотезу про устрій тих або інших мовних рівнів і ефективності пропонованих алгоритмів.

Дана характеристична риса перекладу взагалі і машинного перекладу зокрема привертає увагу теоретиків, внаслідок чого продовжують виникати все нові теорії автоматизації перекладу і формалізації мовних даних і процесів.

Друга причина – соціальна, і обумовлена вона зростаючою роллю самої практики перекладу в сучасному світі як необхідної умови забезпечення міжмовної комунікації, обсяг якої зростає з кожним роком. Інші способи подолання мовних бар'єрів на шляху комунікації – розробка або прийняття єдиної мови, а також вивчення іноземних мов – не можуть зрівнюватися з перекладом в плані ефективності. З цієї точки зору можна стверджувати, що альтернативи перекладу немає, тобто розробка якісних і високопродуктивних систем машинного перекладу сприяє вирішенню найважливіших соціально-комунікативних завдань.

Одним із перспективних напрямів розвитку військового перекладу є опрацювання актуальних питань прикладної лінгвістики, зокрема штучного інтелекту, що становлять інтерес для військових перекладачів-практиків.

В процесі розробки алгоритмів, а саме – під час складання словника, зручно задавати лише афікси (оскільки у мовах, які ми розглядаємо, їх кількість відносно невелика) та, виходячи з прийнятого списку афіксів, виділяти основи (з поданих у тексті словоформ) за допомогою певних правил.

Порівняльний аналіз військової термінології ЗС США та Великобританії

Попри те, що різниця між англійською мовою в Англії та Сполучених Штатах віддавна привертала до себе увагу дослідників, в лінгвістичній літературі немає робіт, присвячених систематизованому зіставленню цих двох основних варіантів англійської мови.

Тим більше що, що така реальна картина існуючого співвідношення між американським і британським варіантом англійської мови, можливо розкрита не шляхом простого переліку їх відмінних рис, а лише шляхом виявлення частини відмінних елементів, і навіть сфер зовнішніх та внутрішніх відмінностей на всіх рівнях мовної структури. І це можна досягнути лише в тому випадку, якщо відмінні та спільні елементи розглядатимуться як частина єдиної мовної системи.

У минулому увага лінгвістів була у значній мірі звернута на походження різниці між американським і британським варіантами, ніж виявлення співвідношень між ними у сучасній мові.

У той самий час у порівняльному вивченні американського і британського варіантів доведеться ще багато чого зробити. Багато незрозумілого й не розібраного у самій методиці такого дослідження.

Відмінності між англійською мовою в Америці та англійською у Великій Британії протягом багато часу обговорювалися як і в спеціальній лінгвістичній, так і у іншій популярній літературі. Суперечки у тому, яку англійську можна вважати "зразковою" і чи треба вважати англійську в Америці самостійною мовою, остаточно відокремленою від британського варіанту, мають місце і по сьогодні.

Момот О.В. (ВІКНУ)

Інтернаціоналізми у військовому перекладі

Упродовж останніх років Україна наполегливо бажає наблизитися до європейських стандартів та стати повноцінним і рівноправним членом світової спільноти. Далеко не останню роль в процесі світової інтеграції України відіграють збройні сили, розбудова яких надасть нашій державі змогу вийти на новий рівень міжнародних відносин.

Активна участь ЗС України в миротворчих місіях під егідою ООН та НАТО викликає потребу у лінгвістичному забезпеченні військ, однією з актуальних проблем якого є поява в останні роки все більш зростаючої кількості інтернаціоналізмів. Інтернаціоналізація лексики пов'язана з інтернаціоналізацією та глобалізацією військових операцій. Інтернаціоналізми розповсюдились на великих географічних територіях внаслідок мовного втілення спільних понять сучасної науки, культури, техніки, політики.

Проблема перекладу інтернаціональної лексики на сьогодні, на жаль, не так багато вивчена. На нашу думку, *інтернаціоналізм – це лексична одиниця, що існує в декількох мовах і в жодній не втрачає свого початкового значення,*

а лише набуває фонетичних та морфологічних особливостей кожної. Він виникає внаслідок мовної взаємодії народів у різноманітних галузях суспільного життя і виражає загальні для багатьох мов поняття.

Щодо перекладу інтернаціоналізмів, виділяють такі способи: буквенний переклад (транслітерація), транскрибування, практичне транскрибування, описовий переклад та переклад шляхом заміни інтернаціоналізмів синонімами. У процесі перекладу інтернаціоналізмів на рівні як мови, так і мовлення до уваги треба брати кілька факторів: будову, джерело походження, звукову та орфографічну форму інтернаціоналізмів в обох мовах. Крім того, іноді переклад може залежати від встановленого стереотипу, згідно з яким інтернаціоналізм було запозичено в мові перекладу.

Перекладачеві доводиться остерігатися численних псевдоінтернаціоналізмів, які можуть повністю перевернути зміст вислову. Виникають так звані "фальшиві (хибні) друзі перекладача (ФДП)". Вони викликають помилкові асоціації з певними термінами рідної мови, схожими за зовнішнім виглядом, але відмінними за змістом. ФДП, на відміну від справжніх інтернаціоналізмів, перекладають не шляхом транскодування (транслітерації чи транскрибування), а шляхом пошуку словникових відповідників. Однозначні ФДП мають тільки один перекладний еквівалент (однозначний еквівалент):

billet – заготовка, transformer – трансформатор.

Багатозначні ФДП мають кілька перекладних еквівалентів, залежно від кількості лексичних значень (лексико-семантичних варіантів). Такі слова перекладають шляхом пошуку в словнику варіантних відповідників.

Невмержицький І.В. (ВІКНУ)

Військові лінгвістичні бази даних

Сучасне мовознавство характеризується явно вираженою тенденцією комп'ютеризації лінгвістичних досліджень, що зумовлює надзвичайну актуальність виявлення та опису теоретико-прикладних аспектів формування лінгвістичних баз даних як основи автоматизації лінгвістичних досліджень, а також як засобу, що, разом з підвищенням ступеня об'єктивності результатів досліджень, надає можливість отримання цілком нової інформації про мовний матеріал, отримати котру іншим шляхом не представляється можливим.

Різноманітні види лінгвістичних баз даних (словарні, текстові, термінологічні) широко застосовуються практично в усіх розвинутих країнах світу (Англія, США, Італія, Німеччина, Норвегія, Фінляндія та ін.). Створюються такі бази, як правило, емпіричним шляхом під конкретні цілі дослідження.

Не зважаючи на достатньо широке прикладне застосування, розробку теорії лінгвістичних баз даних можна вважати цілком новим напрямом в мовознавстві. Звідси – термінологічна невизначеність, відсутність типології лінгвістичних баз даних та дослідницьких задач, що вирішуються на їх основі.

Специфіка ж військових лінгвістичних баз даних, що виступають об'єктом даного дослідження, полягає в їх інформаційному наповненні (контенті),

що обирається у відповідності з сучасними потребами лінгвістичного забезпечення ЗСУ. На сьогоднішній день військовими можна назвати такі лінгвістичні бази: Військова лінгвістична база даних mildic.com, ANWG (Ad hoc Working Group) Defense Reform Terminological Database, United Nations Terminology Database, CRITER (Corpus du Réseau Interministériel de Terminologie), Banque de Donnée Terminologique du Service de la langue française тощо.

Охрамович Л.В. (ВІКНУ)

Екстралінгвістичні аспекти військового перекладу

За останні десятиліття у перекладознавстві дедалі частіше поєднують в собі поруч з актуальними проблемами, що мають значну традицію вивчення, проблеми застосування новітніх технологій та методик вивчення лінгвістичних явищ. Значне місце в таких працях належить і знанням з інших наук, зокрема психології, соціології, культурології. Такий підхід дозволяє по-новому оцінити мовленнєві факти, зробити значний внесок у розвиток теорії перекладознавчої діяльності. А тому очевидно є актуальність нашого дослідження.

Військовий переклад як дослідницька проблема вже неодноразово ставав об'єктом лінгвістичних досліджень. На матеріалі різних мов вивчалися мовленнєві явища у працях В.В. Балабіна, К.О. Кошарного, А.А. Васильченка, Г.М. Стрелковського. До сьогодні екстралінгвістичні фактори військового перекладу в їх системному теоретико-практичному описі не потрапляли в поле зору дослідників.

У даній роботі ми намагалися описати особливості поняття "екстралінгвістичні фактори перекладу" як лінгвістичної проблеми, а також дослідити основні поняття проблеми визначення екстралінгвістичних факторів перекладу: поняття фонових знань. Ці фонові знання є основним об'єктом лінгвокраїнознавства, оскільки пов'язані з національною культурою. Їхня ж лінгвістична природа полягає в тому, що семантика слова одним лексичним поняттям не вичерпується. Мова також іде про лінгвокультурний бар'єр, подолання якого може бути здійснено виключно з урахуванням лінгвістичного та етнографічного аспектів, оскільки причинами є: специфічність семантики мовних знаків, несумісність "картин світу", розходження в культурі й цивілізації носіїв різних мов, розбіжність граматичних структур мов.

Під час дослідження ми з'ясували особливості прояву екстралінгвістичних факторів у військовому перекладі та виявили специфіку екстралінгвістичних факторів у текстах різних жанрів військової тематики у перекладі з української на англійську мову та навпаки.

Зумовленість адекватності перекладу культурою, традиціями, певними соціальними чинниками носіїв мови неодноразово ставала об'єктом лінгвістичних досліджень як теоретичного, так і практичного характеру. Проте екстралінгвістичні фактори військового перекладу досі не були об'єктом окремого дослідження.

Аналогія і словникарська стаття

В даних тезах автор продовжує і розвиває тему організації і структури словникарської статті, уже стисло окреслену в попередніх тезах під назвою "До питання словникарської статті". Мета нинішніх тез – означити вступ до принципу аналогії (поняттєвого гуртування слів), який має бути однією із складових словникарської статті майбутнього національно-іноземного (українсько-французького) військового словника.

Будь-яка система, а мова є такою, функціонує комплексно, узгоджено. Слова мови не ізольовані одні від інших, а гармонійно взаємодіють у всіх своїх аспектах. Визначення значення слова не може бути повним, поки не будуть враховані інші слова, що викликають асоційовані думки (ідеї, образи, поняття). Застосування ж лише алфавітного порядку, чим зловживють укладачі сучасних термінологічних словників, роз'єднує сполучення слів і заважає отримати точне їх значення.

Справді, принцип аналогії має активне і виправдане застосування в лексикографії. Одним з яскравих прикладів цього є ефективне використання аналогії у побудові статей такого відомого французького тлумачного словника, як Ле-Робер (Le Petit Robert 1, 1984). Він дозволяє групувати слова за значеннями. Метод аналогії звертається тут до принципу руху від слова до слова через зв'язки думок та від думки до думки через слова, на які робиться посилення в тій чи тій статті словника. Перевагу Ле-Робер надає відносинам між словами, а не зв'язкам між думками. Звичайно, такі слова об'єднані однаковою граматичною категорією частини мови, що дозволяє замінювати їх тим або іншим словом в реченнях, що є близькими за змістом або аналогічними. Отже, ми маємо факт збагачення засобів вираження і засобів вивчення словника мови, що є однією з визначальних рис системи аналогії для навчального процесу. І ще: аналогічний словник є також єдиним, в якому можна знайти слово, яке попередньо було невідоме. Будь-яка особа, зокрема курсант ВІКНУ, що вивчає мову, іноземну та й свою рідну, не може не оцінити таку перевагу і властивість лексикографічної праці, укладеної з врахуванням аспекту аналогії.

Важливо, що значення аналогічних слів (поняттєвого гуртування) об'єднуються залежно від синтаксичної конструкції, в яких вони з'являються. Позначення синтаксичного плану функціонування слів в поєднанні з іншими словами (іменники з прикметниками, іменники в функції підмета, додатку тощо), є також невід'ємною потребою, що має знайти місце у словникарській статті.

Аналогія (поняттєве гуртування слів) межує з синонімією, яка є її різновидом. Останній проте притаманна більш вузька схожість значень.

Завершуючи тези, необхідно зазначити, що метод аналогії ґрунтується на баченні словника як структурованого комплексу. Лише реальне вживання слова важливо і, відповідно, його зв'язки з іншими словами. Враховуючи викладене вище, автор вважає доцільним будувати словникарську статтю за алфавітно-аналогічним методом, який є більш практичним, логічним і дидактичним підходом у лексикографічній роботі.

Труднощі двостороннього перекладу військово-політичних текстів

Процес військового перекладу представляє собою складний творчий процес, який не обмежується лише межами лінгвістичної проблематики, але торкається й багатьох екстралінгвістичних факторів. Це особливо яскраво проявляється в практиці військового перекладу, оскільки вся військова діяльність досить суттєво відрізняється від інших галузей людської діяльності.

В умовах забезпечення участі Збройних Сил України в міжнародному співробітництві, підтримання миру та стабільності в світі, підвищення рівня взаємосумісності зі збройними силами держав-членів НАТО виникли потреби в здійсненні перекладів як усних виступів, так і військової документації, особливо військово-політичного характеру.

Основна мета здійснення перекладу – це надання адекватного перекладу. Але на практиці досягнення адекватності викликає ряд труднощів. Розуміння суті труднощів перекладу озброює військового перекладача методикою пошуків необхідних еквівалентних відповідників. Сучасні військово-політичні тексти характеризуються великою кількістю однорідних словосполучень, які є усталеними та багатокомпонентними термінами, широким використанням інтернаціоналізмів, складнішою структурно – композиційною побудовою речень тощо.

Багатокомпонентні терміни становлять труднощі при перекладі, оскільки вони можуть бути однокомпонентними термінами в англійській мові, а еквівалентами в українській мові виступатимуть багатокомпонентні терміни чи навпаки. Або в межах однієї мови можуть існувати однокомпонентні терміни з багатокомпонентними синонімами.

Переклад інтернаціоналізмів також призводить до труднощів, оскільки перекладач при перекладі на рідну мову, природно, згадує, перш за все, однокорінне слово, яке, однак, в його мові має інше значення.

Структурно-композиційна побудова речення також становить труднощі при здійсненні перекладу, адже в англійській мові вона відрізняється від побудови речення в українській мові. Головним є той фактор, що в англійській мові чітко визначений порядок слів у реченні, а в українській мові – довільний. Тому перекладач може упустити ключову інформацію в реченні, зосередивши свою увагу на незначних деталях.

Загалом військові тексти мають низку своїх особливостей та їх приналежність до того чи іншого військового жанру багато в чому визначає конкретні шляхи вирішення практичних військово-перекладацьких проблем.

Римар Є.Ф. (ВІКНУ)

Класифікація складових концепту "SAVAŞ" за їх приналежністю до частин мови

Аналіз відібраного нами лексичного матеріалу на турецькій мові, а саме онлайн тексти з Інтернету, показує, що найбільш суттєвим є ядерна сема концепту "Savaş" ("Війна") "ülkeler, bloklar ya da bir ülke içerisindeki büyük gruplar

arasında gerçekleşen topyekün silahlı mücadele" ("збройне протиборство між країнами, блоками країн або всередині країни між великими соціальними групами").

Отже, класифікація дозволяє систематизувати мовні номінації, складові концепту "Savaş" по їх приналежності до частин мови. Адже в реченні кожне слово функціонально залежне і належить до тієї чи іншої частини мови. Таким чином, слова можуть бути виражені іменником, дієсловом, дієприкметником або прикметником.

Перший тип мовних номінацій концепту "Savaş" виражається іменниками, які змінюються в реченні за відмінками, числами і синтаксичним функціям.

Savaş (війна), Çarpışma, mücadele (зіткнення, боротьба), Çatışma, karşı karşıya gelme (конфлікт, зіткнення), Anlaşmazlık (конфлікт), Kavga, uyuşmazlık, ihtilaf (боротьба, розбрат, суперечка), Cepheleşme, savaşım (конфронтація, протиборство), Askeri hareket (військові дії) тощо.

У публіцистиці електронного формату вони, як правило, виступають в наступних функціях: підмет, додаток, предикатив, обставина.

В онлайн текстах також виділяється достатньо велика група дієслів, які виражають ідею розвитку протистояння, боротьби, конфронтації, війни: savaş halinde bulunmak (знаходитися у стані війни), mücadele etmek, kavga etmek (битися, боротися), savaş açmak (розв'язувати війну), savaşmak (воювати), savaş ilân etmek (оголошувати війну) та ін.

Специфіку поля "види війни" визначає велика група прикметників, що характеризують різні типи військових дій. Ці слова широко використовуються в статтях на політичну і міжнародну тематику для номінації видів протистояння між людьми та державами: ideolojik savaş (ідеологічна війна), iç savaş (громадянська війна), dünya savaş (світова війна), soğuk savaş (холодна війна), sömürge savaşı (колоніальна війна), deniz savaşı (війна на морі), kimyasal savaş (хімічна війна), hava savaş (повітряна війна), haklı/adil savaş (справедлива війна), nükleer savaş (ядерна війна) тощо.

Наступний тип мовної номінації – дієприкметники, які об'єднують властивості дієслова і прикметника, а в реченні виступають в ролі визначення. Як ми знаємо, визначення в турецькому реченні завжди стоять перед словом, яке визначають: savaş halinde bulunan (що знаходиться в стані війни), mücadele eden (що бореться), savaş açan biri (що розв'язує війну), savaşan (воюючий), çatışan (конфліктуючий), dayanan (що протистоїть) та ін.

На лексичному рівні реалізація концепту "війна" в турецьких онлайн текстах представлена великою кількістю складних і похідних слів, а також словосполученнями з лексемою "війна", які широко використовуються в різних видах дискурсу (політичному, економічному та ін.): savaş parası (бойовий клич), savaş başlığı (боєголовка) та ін.

У турецькій мовній картині світу концепт "війна" є складовим елементом численних власних назв, що позначають назви війн: Vietnam Savaşı (Війна у В'єтнамі), Altı Gün Savaşı (Шестиденна війна), Sovyet-Afgan Savaşı (Війна в Афганістані) та ін.

Лексичні засоби реалізації концепту "Savaş" досить численні, особливо це проявляється через іменники і дієслова, в чому ми могли переконатися на наведених вище прикладах. Онлайн статті лише підтверджують цю думку.

Санталов М.І. (ВІКНУ)

Концептуальні запозичення в контексті глобалізації

Тенденція дослідження в області запозичень в основному сфокусована на їхній класифікації та способах запозичення. Однак деякі з досліджень розроблені у рамках когнітивної лінгвістики, що дає можливість проаналізувати наслідки цих запозичень на когнітивно-семантичному рівні.

Формування нового – *когнітивного* – напрямку в сучасній лінгвістиці додає нові акценти в традиційні уявлення про сутність запозичення. Згідно принципам когнітивної лінгвістики, при взаємодії різних лінгвокультур запозичуються не лише одиниці лексичної системи мови, але відбувається також і обмін системами категоризації світу, когнітивними просторами, когнітивними базами. Таким чином виникає взаємодія не просто носіїв різних мов, а “представників різних мовних, концептуальних, наукових картин світу”. У зв’язку з цим, згідно положень когнітивістики, в мовному запозиченні необхідно розрізняти два пласти – поверхневий та глибинний. Лексика, граматичні явища, синтаксичні структури, що проникають з однієї мови в іншу при безпосередньому контакті двох народів, визначають, як стверджують в своїх працях Є.В. Урисон та В.В. Красних поверхневий ярус запозичення. При цьому у мову-реципієнт проникають приховані смислові структури, готові концепти, які є частками іншої національної картини світу. Саме вони складають другий, глибинний пласт запозичення, надзвичайно актуальний з точки зору лінгвокогнітології. Є.В. Урисон вважає, що можливі два варіанти засвоєння запозичень мовною свідомістю народу-реципієнта. У першому випадку семантика іншомовного слова перетворюється відповідно до способу концептуалізації дійсності, властивому даному народові. У другому випадку мова сприймає чужий спосіб концептуалізації, запозичує фрагмент іншої моделі світу.

Сучасна дійсність динамічна, вона характеризується взаємопроникненням культур, що спричинює переоцінку старих традицій та виникнення нових. Бурний розвиток засобів масової інформації сприяє стиранню меж між елітарною та масовою культурою, що в результаті призвело до спрощення структур розмовної мови. Процес глобалізації концептуальних просторів настільки стрімкий, що явища, які з’являються в одній лінгвокультурі, одразу стають надбанням інших культур.

Сидоренко Т.А. (ВІКНУ)

Особливості перекладу військової кореспонденції з англійської мови

Військова кореспонденція – це листування між окремими військовослужбовцями або установами, що можуть надходити у вигляді сукупності поштових відправлень, таких як листів, телеграм, факсів, електронного повідомлення.

Види військової кореспонденції та їх назви визначаються способами передачі ділової інформації, які представлені у двох основних видах: поштовому та електронному зв'язку.

Кореспонденція у Збройних Силах України – це невід'ємний засіб зв'язку і в наші дні. Зв'язки військових частин з закордонними установами, встановлюються саме за допомогою службових листів, що з'єднують організацію та автора з іншими частинами. Адже ділове листування займає значне місце в сучасному документальному масиві військових установ. Ведення справ з іноземними військовими установами найчастіше починається з листа, надісланого факсом чи електронною поштою. Будучи сполучною ланкою із зовнішніми організаціями, ведення кореспонденції один з необхідних елементів ведення будь-якої службової діяльності, адже кореспонденція займає близько 80 % вхідної та вихідної документації військової частини.

Службова кореспонденція зі ЗС інших країн, здійснюється здебільшого на англійській мові між військовими частинами, установами та іншими організаціями, не підпорядкованими по службі, але потребують взаємного рішення для узгодження різних питань, а також для обміну міжнародною інформацією пов'язаних з військовою діяльністю військ.

Якщо раніше перекладацька діяльність розглядалась більшою мірою у зв'язку із перекладом військових текстів загальної тематики, то сьогодні все більш важливе місце, як за обсягом так і за соціальним значенням, посідають переклади спеціального характеру – переклад міжнародної військової кореспонденції з англійської мови.

Інтерес до перекладу військової кореспонденції пов'язаний з розширенням міжнародних зв'язків нашої країни з іншими державами, та за участі ЗСУ у миротворчих операціях, тому важливе значення набуває наявність у державі кваліфікованих спеціалістів з перекладу ділової кореспонденції. Через це значення перекладацької діяльності постійно зростає, але разом з цим виникають різноманітні перекладацькі проблеми. Загострення мовних проблем диктує пошук нових рішень, адже існують певні вимоги щодо ведення та перекладу службового листування з англійської мови, такі як з'ясування закономірностей функціонування військової кореспонденції та визначення особливостей перекладу військової кореспонденції, що висвітлені у даній роботі.

Сухецький Н.С. (ВІКНУ)

Проблеми перекладу новоутворених аббревіатур в офіційних документах НАТО

В сучасній англійській мові спостерігається стрімкий розвиток ролі скорочень. Має місце тенденція до створення якомога економніших лексичних одиниць, що є наслідком оптимізації мовотворчих процесів, які є характерними рисами англійської мови, особливо в останні десятиріччя, зважаючи на пришвидшення загального темпу життя людини та комплексного розвитку суспільства в цілому.

Актуальність дослідження проблем перекладу аббревіатур в офіційних документах НАТО підтверджується, насамперед тим, що використання аббревіатур в обох мовах, особливо в англійській, є надзвичайно поширеним явищем. Сучасний розвиток військової справи призвів до появи багатьох нових аббревіатур. Збройні сили продовжують свій розвиток і документи пов'язані з ними також змінюються, а це означає, що будуть з'являтися нові аббревіатури, які викликать складнощі для перекладу.

Прагнення нашої держави стати повноправним членом НАТО є ще одним підтвердженням важливості даної роботи. Україна і надалі продовжує представляти себе як на міжнародній арені, так і на європейській її частині, як могутня та важлива країна, що розвивається. Співпраця нашої країни у рамках різних програм та рад НАТО (Програма "Партнерство заради миру", Рада євроатлантичного партнерства, Державна програма співробітництва України з НАТО на 2001–2004 роки та ін.), підписання різноманітних угод України з НАТО (напр. Угода з безпеки тощо) вимагає більш детального розгляду та аналізу офіційних документів цієї організації.

Зі стрімким розвитком озброєння, військової техніки, засобів оборони та безпеки з'являються відповідно нові загрози та виклики світовій безпеці. Таким чином, НАТО періодично поновлює та поширює свою базу термінів та аббревіатур, що не може не викликати цікавості та прагнення до дослідження даного матеріалу в українських наукових колах. Це зумовлює необхідність дослідження даного матеріалу на основі офіційних документів та публікацій НАТО. І оскільки зараз політичним курсом України є вступ до НАТО, то ми маємо звернути особливу увагу на це явище, адже документи цієї організації мають в собі безліч аббревіатур.

Тимошенко О.П. (ВІКНУ)

Переклад військової документації з тематики кібербезпеки

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених перекладу даної документації, досі недостатньо вивченими залишаються питання, що пов'язані з особливостями перекладу документів у сфері кібербезпеки. Необхідність заповнення цієї прогалини зумовлюється не лише виключно науковим інтересом, а й реальною потребою всебічного перекладознавчого аналізу текстів згаданої документації з метою виявлення закономірностей, специфіки та основних труднощів перекладу для подальшого вироблення ефективних перекладацьких стратегій.

Сучасні тенденції розвитку кіберсфери свідчать про невпинне збільшення її значення для подальшого розвитку суспільства, в результаті чого з'являються різного роду документи: концепції, доктрини, резолюції, правові документи. Оскільки поняття кібербезпеки відносно нове в системі чинної міжнародно-правової бази, на сьогодні не існує єдиного понятійно-термінологічного апарату. Терміни з приставкою "кібер-" ще не отримали сформованого загальновизначеного значення ні на науковому, ні на нормативно-правовому рівні і залишаються

предметом відкритої дискусії. Незважаючи на це, сфера до якої належать явища позначені цими термінами (кіберсфера) завдяки їх суспільній значущості, наприкінці 20 сторіччя стала об'єктом уваги на державному та міжнародному рівнях, а також об'єктом актуальних наукових досліджень. Саме тому можна стверджувати, що постає проблема формування термінологічної кібербезпекової системи, а звідси виникатимуть лексичні та граматичні труднощі при перекладі текстів даної тематики.

Зазначені чинники створюють гостру необхідність у законодавчому закріпленні основних понять кіберсфери з урахуванням сучасних та перспективних можливостей як України, так і США. Уже найближчим часом мають бути здійснені практичні кроки задля вирішення термінологічних проблеми в сфері кібербезпеки. Першочерговим завданням є створення базового документу із визначеннями основних понять в кібербезпековій сфері – "кіберпростір", "кібербезпека", "кібератака", "кібернапад", "кіберзахист", "кібертероризм", "кіберзлочин", які характеризуватимуться однозначністю, адекватністю, а також єдністю використання. У зв'язку з тим, що лексичний склад сфери кібербезпеки буде унормовано, робота перекладача полегшиться.

Саме зростанням нормативно-правової бази з тематики кібербезпека, вільним використанням значної кількості термінів, їх синонімів та з'ясуванням особливостей перекладу ключових термінів кібербезпекової сфери у військовій документації зумовлена актуальність дослідження.

Вивчення особливостей перекладу конструкцій у текстах військової документації та формування понятійного апарату з тематики кібербезпека стане предметом подальшого дослідження.

Тирон І.В. (ВІКНУ)

Воєнний дискурс в сучасному мас-медіоному просторі

Вперше термін "дискурс"(*discourse*) використав американський лінгвіст З. Харис у 1952 р. для позначення методу дистрибутивного аналізу надфразових одиниць. Визначення поняття "дискурс" залежить від існуючих підходів, наукових традицій до вивчення мови та мовної діяльності. Так, з точки зору *прагмалінгвістики* дискурс трактується як інтерактивна діяльність спілкування, обмін інформацією, вплив один одного, використання різноманітних комунікативних стратегій (Т. VanDijk). *Функціональний* підхід припускає обумовленість аналізу функцій дискурсу визначенням функцій мови в широкому соціокультурному контексті (G. Brown). *Лінгвостилістичний* аналіз дискурсу виокремлює реєстри спілкування, розмежовує усне та писемне мовлення в її жанрових різновидах (V. Bhatia). З позицій *структурно орієнтованої лінгвістики* дискурс визначається як мова вищого рівня – речення чи словосполучення (M.Stubbs). *Лінгвокультурне* значення дискурсу встановлює специфіку спілкування в межах певного етносу, визначає формальні моделі етикету та мовної поведінки в цілому (В. Карасик). *Соціолінгвістичний* підхід до досліджень дискурсу припускає аналіз учасників спілкування як представників різноманітних соціальних

груп та аналіз умов спілкування в широкому соціокультурному контексті (G. Brown, G. Yule). *Когнітивне* моделювання дискурсу пов'язане з поясненням процесу комунікативної діяльності в межах аналізу когнітивних структур, що продовжуються комунікантами (О. Кубрякова, А. Кібрік).

Воєнний дискурс (military discourse) визначається як інституціональний тип дискурсу, що складається з формальних та неформальних частин, які, в свою чергу, включають текст та контекст (Юсупова 2009). До формальних частин воєнного дискурсу відносять всі науково-технічні матеріали та акти управління, пов'язаних з життям та діяльністю військ та військових закладів. Неформальний військовий дискурс включає безпосередньо неформальне спілкування в військовому середовищі, армійський сленг та армійський анекдот (Юсупова 2009). Н.Т. Акульшина зазначає, що воєнний дискурс є широким поняттям та може включати елементи військового дискурсу (Акульшина 2011).

Засобам масової інформації, що стали невід'ємною частиною мислення та мовної свідомості сучасної людини, належить не остання роль в творенні та розповсюдженні воєнного дискурсу. Медіа-тексти, що продукуються сучасними ЗМІ сприяють виникненню низки яскравих слів та словосполучень (*buzz words*), пов'язаних з подіями військово-політичного характеру. Так, наприклад, за даними лінгвістичних досліджень американської мовної компанії "The Global Language Monitor" словосполучення *Iraq War*, *9/11 Terrorist Attacks*, *War on Terror* увійшли в рейтинг топових фраз, що продукуються ЗМІ. Наслідком обговорення військово-політичних подій в сучасному медіа-просторі є збагачення лексичного складу англійської мови. Наприклад, іменники *9/11* та *ground zero*, пов'язаних з трагічними подіями 11 вересня 2001 року, офіційно увійшли в лексичну систему англійської мови.

Хакімова Ю.О. (ВІКНУ)

Пареміологічні константи в англійській фразеології на матеріалі фітонімів

У кожного народу з давніх часів поряд зі словами та стійкими словосполученнями використовуються й стійкі фрази, одним з різновидів яких є паремії. Паремії – це вторинні мовні знаки – замкнуті стійкі фрази (прислів'я та приказки), що є маркерами ситуацій чи відносин між реаліями. Вони приваблюють учасників діалогу своєю семантичною глибиною та здатністю до вживання в різних мовленнєвих ситуаціях і з різними мовленнєвими цілями. Ці одиниці утворюють одну із семіотичних підсистем, що забезпечує процес повноцінної комунікації носіїв однієї мови.

Дослідження проблеми пареміологічних констант в англійській фразеології припускає введення певних базових понять. Одним з найважливіших є макрополе "Людина", яке представлене значною кількістю паремій, що в сукупності складають "пареміологічний портрет" людини.

На основі емпіричного матеріалу, використавши як методологічний інструмент кластерний аналіз, стаття пропонує класифікацію пареміологічних

одиниць, що містять фітоніми, що характеризують макрополе "Людина". До класифікації увійшли кластери (морально-етичні уявлення, мова, індивідуальність, тощо), у кожному з яких були визначені домінуючі репрезентативні якості.

Порівнюючи паремії по кластерах, доповідь звертає увагу також на їх синтаксичну структуру, тому, що наш погляд, у синтаксичних конструкціях закладена логіка кореляції фітонімів з оцінкою людини.

Слід також зауважити, що в рамках однієї етнокультури відношення до певних пареміологічних концептів не завжди однакове. Завжди присутній компонент оцінювання, тобто схвальна чи несхвальна оцінка, яка міститься в значенні фразеологізму або паремії.

Черевко Д.Г. (ВІКНУ)

Військово-політичні терміни-синоніми та їх переклад українською мовою

Кінець XX та початок XXI століття відзначилися багатьма локальними війнами, терористичними актами, боротьбою з міжнародними злочинцями, подіями, які широко висвітлювалися англomовною пресою. Війна у Перській затоці, антитерористична операція військ американської коаліції викликали появу багатьох лексичних інновацій. Інноваційна військова лексика знайшла своє відображення не тільки у спеціальних засобах масової інформації, але й в суспільно-політичних та економічних ЗМІ, що розраховані на широке коло читачів.

Склад сучасної військової термінології не є стабільним. Він постійно змінюється завдяки зміні значення, поповненню новими термінами у зв'язку з реорганізацією видів збройних сил, появою нових зразків зброї та військової техніки, нових методів ведення війни.

Одним з різновидів військової лексики є терміни-синоніми, які не входять до літературної мови і вживаються, головним чином, в усному спілкуванні військових.

Лексика мови постійно збагачується. В процесі мовного спілкування одне й те ж саме поняття характеризується з різних сторін, виділяються нові його ознаки. Це приводить до утворення нових слів. У лексемах може відбиватися ставлення мовців до предметів реального світу, їхні емоції та волевиявлення. Між словами, що позначають одне розгалужене поняття чи його компоненти або різні відтінки й оцінки, встановлюються близькі зв'язки, їх називають синонімічними, а слова – синонімами.

Перекладач не повинен прагнути обов'язково перекласти кожне слово, точно передаючи його емоційне і стилістичне забарвлення, бо кінцевий спільний якісний результат не знаходитиметься відповідно до норм даного виду (підвиду) мовного стилю в українській мові.

Дотримання самостійно підібраних відповідників при перекладі українською мовою не створює спільної правильної стилістичної відповідності, а навпаки, руйнує його.

*д.пед.н., проф. Шуневич Б.І. (ЛДУБЖ),
к.пед.н., доц. Рак Н.В. (ЛДУБЖ)*

Комп'ютерний "Англійсько-український словник пожежно-технічних термінів"

Розвитку лексикографічної роботи в Україні сприяють кафедри теорії та практики перекладу, прикладної лінгвістики вищих навчальних закладів, в яких курсантам і студентам читається курс "Лексикографія" або "Комп'ютерна лексикографія", "Теорія і практика перекладу" та інші дисципліни, які стосуються укладання і перекладу різних спеціалізованих словників. Вони стають лексикографічними і дослідницькими центрами, де твориться і досліджується сучасна українська та іншомовна термінологія нових, а також давно відомих терміно-систем.

Мета доповіді – описати процес укладання комп'ютерного "Англійсько-українського словника пожежно-технічних термінів" студентами напряму підготовки "Філологія" кваліфікації "Перекладач" спільно з викладачами відповідних технічних кафедр під час практичних занять з дисципліни "Комп'ютерна лексикографія" з використанням сучасних технологій.

У 2012/2013 навчальному році на гуманітарному факультеті Львівського державного університету безпеки життєдіяльності проведено перший набір студентів за згаданим вище напрямом підготовки. Ліцензовано підготовку фахівців з перекладу технічної літератури з таких мов: англійська-українська, німецька-українська, французька-українська і польська-українська. Цього навчального року розпочалася підготовка майбутніх перекладачів з англійської та української мов.

В Україні поки що не опубліковано англо-українських та українсько-англійських словників пожежно-технічної термінології, які б охоплювали більшість термінів з цієї тематики.

Під час проведення практичних занять з дисципліни "Комп'ютерна лексикографія" студентам було запропоновано укласти комп'ютерний "Англійсько-український словник пожежно-технічних термінів", залучивши до цієї роботи професорсько-викладацький штат кафедр університету, які безпосередньо займаються підготовкою пожежників і добре володіють англійською та українською мовами, кафедри управління інформаційною безпекою, а також колишніх випускників університету, які зараз працюють в пожежних частинах англomовних країн.

За основу взято виданий у нашому університеті "Англійсько-український словник пожежно-технічних термінів", доповнено термінами із зарубіжних словників з цієї тематики. Загальний обсяг комп'ютерного словника становить близько 20 000 термінів і термінологічних сполучень.

Секція 8

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОГО, ТОПОГЕОДЕЗИЧНОГО ТА НАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Комбінаторний підхід до дешифрування рухомих об'єктів

Мінливість бойових дій нового покоління зумовлюються тезисом "Тут і зараз" і зумовлює вимоги від офіцерів Топографічної служби забезпечувати командирів підрозділів для старанної і повної підготовки до бою повною і актуальною інформацією про місцевість театру бойових дій. За для цього у цілях отримання вичерпної і найактуальнішої інформації проводиться аналіз і дешифрування матеріалів ДЗЗ. Вони надають інформацію не тільки про стан місцевості, але й різноманітних об'єктів на ній – як топографічних так і військових, тому ці дії виконуються багатьма організаціями не тільки геоінформаційних служб, але й розвідки різних країн світу.

Класичні технологічні схеми підготовки бойових графічних документів

В сучасному світі високих технологій аналогові матеріали знімань замінили цифровими, основні переваги яких:

- швидкість передачі інформації до споживачів;
- дозволяють отримувати знімки різного масштабу і розрізненості;
- знімки мають різні формати і можуть передаватися різними носіями.

Відхід від традиційних технологій дозволив значно зменшити час на обробку і доведення навіть у друкованому форматі, адже замість цілого комплексу перетворень все обмежується напівавтоматизованим робочим місцем за персональним комп'ютером (ПК), на якому і проводиться обробка. Але для отримання переваги під час бою цього не достатньо – детальне планування зумовлює потрібність в визначені рухомих об'єктів, як своїх, так і противника

Саме поступовий розвиток комп'ютерних та ІТ-технологій дозволяє швидше оброблювати та застосовувати нові шляхи виконання вже більш різноманітних завдань. Так неуспішність автоматизованих розпізнавачів цілей, що застосовувались у літаках нового покоління під час війни у Перській затоці змусила поставитись критичного до недоліків панхроматичних знімків. Вирішення цього недоліку – було знайдено у новітніх технологіях – для визначення об'єктів-цілей почали використовувати гіперспектральні радіознімки.

Особливість їх у тому, що окрім звичайного зображення на знімку (кольорового значення) у панхроматичному відображенні, кожен піксель має свою частотну характеристику (ЧХ) у спектральних каналах – методика еталонного дешифрування отримує новий розвиток, адже завдяки ЧХ об'єкти місцевості виокремилися за рахунок більшої кількості відмінностей об'єктів порівняно зі звичайним зйомками. Основна робота з аналізу знімків виконується на ПК за допомогою програмного продукту ENVI, що містить у своєму арсеналі багато функцій та макросів для обробки таких знімків, як в ручну так в автоматичному і напівавтоматичному режимах.

Впроваджуються засоби автоматизації в процеси обробки інформації і виконання певних умов для проведення таких процесів. Це досягається завдяки:

- налагодження і застосування спеціальних алгоритмів різних методів розпізнавання рухомих об'єктів у програмному середовищі IDL;

– отримання необхідної кількості знімків з мінімальним проміжком часу знімання;

– великої кількості методів й технологічних схем отримання потрібної інформації.

Зокрема, більшість технологічних схем являють собою комбіновані шляхи вирішення проблем.

Мій вибір дослідження радіолокаційних методик був зумовлений тим, що останні технологічні новинки дозволяють отримувати вісім знімків однієї місцевості за один прохід над необхідною територією, що надає найменшу різницю в часі і дозволяє задовольнити основну умову для роботи – наявність не менше трьох зображень для визначення рухомого об'єкту у заданому секторі моніторингу.

Вчорашній М.В. (ВІКНУ)

Фактори картографічної генералізації

Основними факторами, що визначають напрямок (характер) картографічної генералізації, є:

- призначення карти та її тема;
- масштаб карти;
- особливості картографованого об'єкта (території).

Крім цих, визначальних факторів, на характер і ступінь генералізації впливають фактори підлеглі, тобто залежні від основних. До них відносяться:

- способи та умови користування картою;
- засоби картографічного зображення;
- джерела для складання карти;
- технічні способи й засоби, що використовуються при складанні карти, і способи читання з неї картографічної інформації.

Із трьох основних факторів картографічної генералізації визначальними є призначення й тема карти. Ці фактори забезпечують вимоги замовника до змісту й оформлення (способу зображення) карти (які об'єкти, скільки і як показати). До цих факторів безпосередньо примикають умови користування картою (польова, камеральна, настільна, настінна).

Другий з основних факторів – масштаб карти – відіграє обмежувальну роль. Він визначає, що можна показати на карті не на шкоду її читаності, тобто від нього залежать кількісні параметри змісту карти. Масштаб також впливає на вибір способів зображення об'єктів, на малюнок і розміри умовних знаків і шрифтів підписів назв об'єктів.

Третім важливим фактором картографічної генералізації є особливості зображуваної дійсності (місцевості). Усяка дійсність являє собою комплекс об'єктів різного типу, що перебувають між собою в складній залежності й утворюють безліч різних сполучень. Наприклад, для місцевості – це населені пункти, дорожня мережа, рельєф, гідрографія.

Демаркація державного кордону України як одне із завдань Топографічної служби ЗС України

З початку сучасної незалежності України дуже гостро стало питання Державних кордонів України. Поділ меж колишніх республік СРСР відбувся по кордонам адміністративно-територіального поділу станом на січень 1991 року. Пізніше стало питання делімітації (визначення лінії державного кордону документально та на топографічних картах) а потім і демаркації державних кордонів з Молдовою, Білоруссю і Росією.

Кращий стан справ складається на кордонах України, які раніше (до 1991 року) були кордонами СРСР, де демаркація проводилась раз на 7–10 років. Гірше – на кордонах з східними сусідами, де лінія державного кордону місцями навіть не помічена на місцевості.

Сутність демаркації кордону включає в себе декілька окремих видів робіт.

Перший – це визначення координат та висот прикордонних знаків які на місцевості позначають проходження лінії державного кордону з максимальною точністю.

Другий – складання схем-кроків кожного прикордонного знаку, на якому визначаються азимути орієнтирних напрямків на сусідні прикордонні стовпи, стовпи суміжної сторони, а також найбільш видатні орієнтири які є на певній ділянці місцевості.

Третій – складання (оновлення) прикордонних карт ділянки державного кордону масштабу 1 : 25 000, 1 : 50 000, на яких зображені математичні елементи звичайної карти певних масштабів, лінія проходження державного кордону, а також топографічна ситуація на відстані одного кілометра в обидві боки від кордону.

Ці карти складаються в альбоми на ділянку відповідальності прикордонного загону та використовуються на кожній прикордонній заставі для організації охорони і оборони державного кордону України.

За часів СРСР даний вид робіт завжди виконувався частинами топографічної служби. На даний час ці роботи також виконуються військовими топографами і геодезистами.

Частини топографічної служби забезпечені всіма необхідними топогеодезичними засобами, в тому числі і сучасними, автомобільною технікою підвищеної прохідності і цілком спроможні виконувати весь комплекс робіт з топогеодезичного забезпечення демаркації державного кордону.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що Україні яка прямує до Євросоюзу та НАТО, вкрай необхідно знайти кошти та зробити державне замовлення на виконання всього комплексу робіт по делімітації, обладнанню, та демаркації державних кордонів України.

Система динамічного моніторингу параметрів навколишнього середовища у реальному часі

У сучасних умовах часто виникають техногенні аварії та природні катаклізми, що призводять до погіршення екологічних параметрів оточуючого середовища, які можуть швидко змінюватись.

Тому виникає потреба динамічного моніторингу в багатьох точках, визначення охоплених подією зон, районів, конфігурацію розповсюдження.

Це дозволить, отримавши об'єктивну інформацію про значення даних параметрів, враховуючи кліматичні та інші параметри зовнішнього оточуючого середовища (температури, швидкості вітру, радіаційного фону тощо), прогнозувати розвиток ситуації в реальному часі та навіть передбачити варіанти подальшої зміни ситуації з метою послаблення негативного впливу надзвичайних ситуацій.

В зв'язку з тим, що такі вимірювання необхідно проводити в багатьох точках місцевості, постає необхідність у доповненні існуючих систем стаціонарного моніторингу аналогічними мобільними системами.

Варто зауважити, що при побудові згаданих мобільних систем виникає ряд специфічних проблем. Враховуючи те, що в даний час, в основному, поширені стаціонарні системи, необхідно розглянути особливості побудови мобільних систем моніторингу та їх взаємодії зі стаціонарними.

Результати моніторингу повинні бути розміщені на картах відомого сайту в Інтернеті та доступні довільному клієнту. При цьому також виникають питання відображення результатів динамічного моніторингу на картах реального часу.

На основі проведених досліджень пропонуваної системи динамічного моніторингу, яка суттєво відрізняється від існуючих систем наявністю надзвичайно великої кількості мобільних вимірювачів, розглянуто особливості функціонування таких систем динамічного моніторингу параметрів навколишнього середовища та розроблено рекомендації щодо формування оптимальних структур.

Досліджені різні варіанти побудови вимірювачів у залежності від їх застосування (стаціонарні, мобільні) та наявних каналів доступу до мережі Інтернет. У випадку використання мобільних вимірювачів використана система мобільного зв'язку для передавання результатів вимірювань у мережу Інтернет, запропоновано алгоритм цифрової обробки масиву результатів вимірювань, отриманих у системі, з метою їх відображення на ситуаційній карті. При наявності результатів багаточисельних вимірювань в межах країни або декількох країн, особливу увагу необхідно буде приділити вирішенню проблем цифрової обробки отриманих даних для відображення на ситуаційній карті виділеного сайту.

Використання системи ArcView при вирішенні задач надзвичайних ситуацій

В якості практичної реалізації – створення карт екологічного моніторингу. В подальшому показані електронні карти (масштабу 1:1 000 000) впливу місць зберігання отрутохімікатів в Закарпатській області на навколишнє середовище. Цей проект виконувався в відділі екологічного моніторингу Міністерства надзвичайних ситуацій за моєю участю.

За допомогою запитів до бази даних ГІС виділяються об'єкти за їх граничним значенням. Наприклад: в якому сховищі загальна кількість речовини складає 1000 одиниць і більше. Розрахунок радіусу впливу джерел забруднення на територію області. Розрахунок зроблений в системі ArcView Spatial Analyst, яка визначає контури забруднення території.

За допомогою ArcView можна визначати місцезнаходження складу отрутохімікатів. За допомогою ідентифікатора ми отримуємо характеристики складу змішаних отрутохімікатів. Наприклад: в таблиці можна бачити місцезнаходження складу, кількість одиниць отрутохімікатів і що цей склад знаходиться над землею. Аерофотознімок за допомогою якого можна вивчати динаміку забруднення навколишнього середовища. Результат пошуку забрудненого об'єкту за його атрибутом тобто за характеристиками і кількістю небезпечних речовин, що знаходяться на об'єкті. Вивчення атрибутів населеного пункту його характеристик у випадку надзвичайної ситуації – вони необхідні для того, щоб проаналізувати випадки надзвичайної ситуації і визначити швидкість розповсюдження отрутохімікатів.

Таким чином, задачі надзвичайних ситуацій можуть вирішуватись новим сучасним програмним засобом, таким, як геоінформаційна система ArcView з комплексом додатків.

Кузьмук І.Г. (ВІКНУ)

Точність позиціонування системи GPS

Відповідно до вимог уряду США і виробників GPS-приймачів координати, визначені GPS-приймачем, будуть з точністю до 15 метрів.

GPS-приймачі сповіщають вам точність визначення вашої позиції. На підставі якості супутникових сигналів, які отримує пристрій, на екрані відображається розрахункова точність в метрах або футах. Точність визначення залежить від:

- місцезнаходження приймача;
- перешкод, що блокують сигнал від супутників.

Більшу точність можна отримати, використовуючи GPS-приймачі, що підтримують скоректовані дані про місцезнаходження. Скоректовані дані транслуються через радіосигнали, що надходять з:

- супутників не GPS-сегменту;
- радіомаяків наземного базування.

Двома загальнодоступними джерелами уточнених даних місцезнаходження є:

– диференційна система GPS (DGPS) – використовується для усунення атмосферних спотворень.

– глобальна американська система розповсюдження диференційних поправок WAAS – для підвищення точності позиціонування і достовірності даних навігаційних GPS систем. Аналог у Європі EGNOS. В Україні поки немає наземних станцій, але завдяки своєму розміщенню добре покриває Карпати.

Точність, на яку можна розраховувати в GPS-приймачі є такою:

GPS режим	Дистанція у футах	Дистанція в метрах
GPS без коректування	49	15
GPS з DGPS	10-16	3-5
GPS з WAAS	10	3

Ці значення є нормативними, часом можна отримати трохи більшу або меншу точність.

Макух Д.Д. (ВІКНУ)

Видача маршрутного листа пересування за допомогою ARCGIS Network Analyst

ARCGIS Network Analyst дозволяє вирішувати широкий спектр завдань на основі аналізу географічних мереж. Він істотно спрощує вирішення таких задач, як вибір найбільш прийняттого маршруту, створення шляхового листа, пошук найближчого складу або пункту обслуговування, визначення області обслуговування на основі часу в дорозі.

Видача маршрутного листа пересування - одне із стандартних завдань даного розширення. При цьому докладні інструкції можуть бути видані як для проїзду з однієї точки в іншу, так і при розробці оптимального маршруту відвідування декількох місць. Отриманий маршрутний лист може бути збережений в звичайному текстовому файлі і при необхідності виведений на друк. Маршрутний лист пересування за бажанням може включати оригінальну назву початкового і кінцевого пунктів, довжину або час переміщення по кожній з вулиць, докладний опис орієнтирів, повну або коротку назву вулиць або доріг. Формування маршрутного листа відбувається автоматично, що дозволяє широко використовувати Network Analyst для вирішення завдань оперативного управління в Збройни Сил України.

Мартинюк К.Є. (ВІКНУ)

Геоінформаційні системи як перспективний напрямок розвитку картографії

Географічна інформаційна система (ГІС) – це можливість нового погляду на навколишній світ. Якщо обійтися без узагальнень і образів, то ГІС – це

сучасна комп'ютерна технологія для картографування й аналізу об'єктів реального світу та подій, що відбуваються на нашій планеті. Ця технологія поєднує традиційні операції роботи з базами даних, такими як запит і статистичний аналіз, з перевагами повноцінної візуалізації й географічного (просторового) аналізу, які дає карта.

Картам у ГІС відведене особливе місце. Процес створення карт у ГІС набагато більш простий і гнучкий, ніж в традиційних методах ручного або автоматичного картографування. Він починається зі створення бази даних. На основі таких баз даних можна створювати карти (в електронному вигляді або як тверді копії) на будь-яку територію, будь-якого масштабу, з потрібним навантаженням та відображенням необхідними символами.

ГІС загального призначення, як правило, виконує п'ять процедур (завдань) з даними: введення, маніпулювання, управління, запит і аналіз, візуалізацію.

ГІС зберігає інформацію про реальний світ у вигляді набору тематичних шарів, які об'єднані на основі географічного положення. Цей простий, але дуже гнучкий підхід довів свою цінність при розв'язанні різноманітних реальних завдань.

Створена за допомогою ГІС карта дозволяє більш детально вивчити та проаналізувати властивості місцевості, наприклад ділянку річки, більш наочно та реалістично уявити даний район місцевості. Інформація такого типу дуже зручна та проста для сприйняття, а великий набір функцій ГІС дозволяють оперувати із загальними обсягами інформаційних ресурсів і вирішувати складні систематизаційні та аналітичні задачі. Впровадження геоінформаційних систем на різних рівнях дозволяють підвищити оперативність та ефективність розв'язання задач і приймати більш швидкі та продумані рішення.

Минюк Д.С. (ВІКНУ)

ГІС у військовій справі

Для прийняття рішень командир будь-якого рівня так чи інакше використовує відомості про просторове розташування об'єктів. Історично його дії як на стратегічному, так і на тактичному рівні підтримувалися паперовими картами, що створювалися в основному військово-топографічними службами. Що ж таке дозволяють ГІС, чого не можна зробити з паперовою картою? По-перше, крім власне карти можна побудувати тривимірну модель місцевості, більш наочну, за допомогою якої можна не тільки оцінювати видимість з різних точок, але й імітувати проліт над територією, щоб виявляти, наприклад, найбільш вірогідні місця засідок противника.

По-друге, паперова карта на відміну від ГІС не здатна швидко відобразити зміни ситуації. У ГІС інформація ментально оновлюється шляхом передачі по каналах зв'язку оверлейних шарів з поточною обстановкою. Причому це може бути як список координат, що описують місце розташування об'єктів, так і елементи зі складною просторовою структурою (осі руху у вигляді просторового графа, кордони з топологією, маршрути, мінні поля та ін.) Особливе значення мають морські та навігаційні карти, що представляють собою

необхідний інструмент підтримки прийняття рішень для командирів військово-морського флоту. ГІС дозволяють об'єднати і візуалізувати просторову інформацію всіх видів, включаючи навігаційні і батиметричні карти, траси руху корабля, погодні умови, бойову обстановку. Аналогічно застосуванню на суші вони використовуються в автоматизованому виробництві твердих копій морських карт і забезпечують швидке їх оновлення шляхом передачі змін у вигляді оверлейних шарів.

ГІС ВП надають користувачам засоби для:

- збору, накопичення та візуалізації цифрової інформації про місцевість;
- створення та видання топографічних і спеціальних карт;
- розробки та виконання ГІС-додатків.

ГІС-додатки вирішують широке коло завдань від аналізу та оцінки місцевості до моделювання дій військ на різних рівнях: від підрозділу до Збройних Сил у цілому, використання їх в автоматизованих системах управління військами і зброєю. В першу чергу ГІС ВП дозволяють різко скоротити час, необхідний на оцінку обстановки і на розробку планів дій військ за рахунок комплексної обробки та наочного відображення на єдиній основі всіх видів використовуваної інформації:

- власне картографічної;
- оперативно-тактичної;
- розвідувальної;
- фоно-цільової;
- метеогеофізичної та ін.

Михальчук М.В. (ВІ КНУ)

Перспективи комбінаторного використання технологій ГІС (GIS) і САПР (CAD)

Традиційно ГІС призначені для збору зберігання та візуалізації просторових даних. Також існує багато трактувань і визначень відносно структури і функціональності ГІС особливо в картографії, землеустрої, обороні та економіці.

До основних функціональних систем ГІС можна віднести наступні:

– системи управління базами даних (СУБД) в яких зберігаються і обслуговуються різна інформація і не тільки про просторові дані а також опис та технологічні дані.

– система збору і інформації включаючи ДЗЗ і GPS.

– системи відображення інформації, включаючи засоби телекомунікації (інтернет-мережі).

Лідером на світовому і українському ринку ГІС є компанія ESRI яка забезпечує користувачів різноманітними інструментальними засобами, необхідними для управління графічною інформацією. В Україні ESRI представляє компанія ПРАТ ЕССОМ.

Системи автоматизації проектних робіт (САПР або CAD) призначені для складання креслень, технологічних схем, 3D моделей. На сьогоднішній день САПР комплектуються системами інженерних розрахунків.

До основних функціональних систем САПР відносяться :

- засоби створення і редагування 2D і 3D об'єктів;
- засоби для інженерних розрахунків і аналізу;
- засоби візуалізації і публікації;
- системи підтримки користувачів для освоєння САПР;
- системи організації збереження креслень які включають можливість колективного використання даних в кресленнях і додатках.

Світовий лідер на ринку САПР – компанія Autodesk Ins. На території України компанію представляє ЗАО "Аркада".

Також можна згадати інші САПР типу "Топокад", "Топоград", "Геокад" "Геонікс" розробленх російськими спеціалістами на платформі CAD.

Області спільного застосування ГІС і САПР в Україні:

- землеустрій та інвентаризація земель;
- виконання топографічної зйомки та інші види геодезичних робіт;
- виготовлення документації для видачі державних актів на право власності на землю;
- підготовка документації по оформленню земельних ділянок в оренду.

Москалюк І.І. (ВІ КНУ)

Модель як представлення дійсності

Модель виділяє тільки ті фактори, які важливі для вашого технологічного процесу, і створює спрощений вид реального світу. У ArcGIS модель відображається як блок-схема моделі. Ви автоматизуєте свій технологічний процес шляхом вибудовування процесів в пов'язаний ланцюжок в блок-схемі моделі. При запуску моделі процеси будуть виконуватися в певній послідовності. Наприклад, інструмент Буфер використовується для побудови вихідних буферних зон на певній відстані від вхідних водотоків.

Інтерфейс ModelBuilder надає середовище графічного моделювання для проектування та реалізації моделей геообробки які можуть включати інструменти, скрипти і дані.

Моделі та діаграми потоків даних, які пов'язують послідовності інструментів і даних з метою створення розвинених процедур і технологічних ланцюжків виконуваних дій. ModelBuilder є продуктивним механізмом, який дозволяє спільно з іншими користувачами використовувати методи і процедури.

Модель придатності зазвичай відповідає на питання "Де найкраще місце розташування" – чи буде це пошук кращого місця розташування для нової дороги або трубопроводу, побудова нового будинку або військового об'єкту .

Наприклад, створюючи новий об'єкт можна врахувати відстань до основних доріг і інших об'єктів, потім поєднати отримані результати з даними землекористування, щільністю населення та даними про переваги, що стосуються даної будівлі. ArcGIS Spatial Analyst витягує нову інформацію з декількох шарів, що дозволяє використовувати її для визначення кращого місця розташування.

Концептуальна модель рухомого картографічного комплексу для застосування у ТС ЗСУ

Аналіз тактико-технічних характеристик і можливостей рухомих картографічних комплексів, що стоять на озброєнні ТС ЗСУ, показав, що існують наступні недоліки:

- на даний рухомі картографічні комплекси є морально та технічно застарілими;

- незважаючи на високу якість виконання рухомих картографічних комплексів, вони не здатні виконувати завдання ТГНЗВ, що висувуються на даний час, в повному обсязі.

У зв'язку з цим, необхідно вирішувати важливе завдання, що полягає у розробці концептуальної моделі рухомих картографічних комплексів для застосування в ТС ЗСУ, які будуть в змозі вирішувати сучасні завдання ТГНЗВ.

Для визначення переваг та недоліків сучасних рухомих картографічних комплексів з метою їх подальшого врахування у дослідженнях, проаналізовано їх зразки (ПЦТС, СНГО-1, МОТГИД, TACISYS та SOUMOP), що стоять на озброєнні армій країн світу. Встановлено, що до переваг цих зразків відносяться:

- створення карт за допомогою аналізу даних ДЗЗ і геопросторової розвідки;

- отримання навігаційної інформації за допомогою сучасних навігаційних комплексів;

- висока мобільність;

- оперативність виконання робіт і зниження трудозатрат за рахунок використання інформаційних технологій.

Сучасні задачі ТГНЗВ ЗСУ та вимоги, що висувуються до нього, рівень розвитку комп'ютерних систем і технологій обумовили склад і призначення концептуальної моделі рухомого картографічного комплексу. Розроблена модель складається з 4 складових (навігаційна, геоінформаційна, видавничо-поліграфічна, забезпечення процесів) і 7 модулів.

Переваги, що надасть використання розробленої концептуальної моделі рухомого картографічного комплексу, сприяють підвищенню оперативності та ефективності виконання завдань ТГНЗВ і, як наслідок, зменшенню затрат часу, трудових ресурсів.

Ольховая Ю.І. (КНУ)

Тенденції до розширення географії сучасної миротворчої діяльності України

Геополітика як політологічна концепція, що вбачає визначальну роль географічних чинників у політиці держави, за глобальних політичних змін, які гостро постали на зламі ХХ–ХХІ ст., набуває нового значення і змісту.

Для України, яка впродовж своєї історії перебувала в центрі геополітичних інтересів кількох наддержав, зовнішньополітичний вибір має не тільки внутрішню, а й міжнародну вагу. Стратегічна мета її полягає в інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. За багатовекторності зовнішньої політики України принциповий європейський вибір зумовлений не тимчасовою кон'юктурою, а національними інтересами. Об'єднана Європа відповідно перебрала на себе частину відповідальності за становлення України як стабільної демократичної держави, яка своїм пріоритетом визначила повноправне членство в Європейському Союзі, який визначатиме обличчя Європи ХХІ ст.

Конструктивними в діяльності держав молодшої демократії постають адаптація зовнішньополітичних засад, коригування стратегічних пріоритетів з урахуванням нових реалій, формування чітких критеріїв геополітичного й гео економічного становища, врахування складних умов перехідного періоду Європейського континенту.

Україна продовжує процес розширення своєї дипломатичної присутності у світі, поступово стаючи впливовою європейською та світовою державою, дедалі більше перетворюючись на реального та активного суб'єкта міжнародних відносин, який має свої національні інтереси і вирішує їх в колі європейських народів.

Миротворча діяльність на початку ХХІ століття є складним багатогранним процесом, невід'ємно пов'язаним з національними інтересами багатьох держав світу та цілою низкою політичних, економічних, соціальних та інших проблем.

Проблема запобігання воєнним конфліктам та припинення їх міжнародними зусиллями завжди була актуальною. Зростання, взаємозалежність держав у сучасному світі та глобалізація стосунків між ними надають цій проблемі все більшої гостроти.

Сьогодні міжнародна миротворча діяльність стала одним із дієвих способів забезпечення національної та воєнної безпеки держав, недопущення розповсюдження наслідків воєнних конфліктів на інші регіони. Україна є активним учасником та членом міжнародної співдружності саме завдяки такій роботі. Роль України як посередника та миротворця є сьогодні предметом активних досліджень вітчизняних науковців. Тому не випадково, що ця участь України позитивно сприймається як з боку міжнародних організацій, так і з боку сторін конфлікту. Цьому сприяє позитивний імідж миролюбної держави, відсутність будь-яких конфліктів на території самої України, наявність добрих політичних відносин з усіма країнами Близького Сходу та Африки, наявність в українських миротворців досвіду завдяки участі в операціях з підтримки миру. Відповідну роль займає і відсутність в Україні колоніального минулого та експансіоністського сучасного.

Сучасна миротворча діяльність України є активною та має тенденції до розширення географічних рамок, зміцнюючи військово-політичний авторитет держави. Миротворчі операції – це один із найбільш вагомих елементів підтримки високого рейтингу українських військових, що дає можливість на практиці пройти справжню військову підготовку та, у свою чергу, продемонструвати потенціал військової майстерності.

Географічне розташування, розміри території, чисельність населення, потенційні економічні можливості України дають їй змогу мати статус великої європейської держави з власною геостратегічною орієнтацією.

Участь України, на протязі 20 років у миротворчій діяльності, підвищує авторитет держави на міжнародній арені, дає змогу взяти участь у створенні колективної безпеки у світі, зробити свій внесок у підтримання міжнародного миру і стабільності. Миротворча діяльність є пріоритетною для української зовнішньої політики, яка веде до зміцнення зовнішніх гарантій національної безпеки, а поглиблення співробітництва з НАТО та ООН має істотний позитивний вплив на безпеку України і відповідає її національним інтересам.

Зовнішня політика незалежної України, залишаючись незмінною у її принципових аспектах, водночас є динамічною, змінюється залежно від змін міжнародної обстановки. Успіхи цієї політики, роль України в системі міжнародних відносин значною мірою залежатимуть від ефективності внутрішніх економічних, соціальних і політичних перетворень, бо не може внутрішньо слабка держава бути впливовою на міжнародній арені.

Писаренко Р.В. (ВІКНУ)

Створення аналітичних карт для потреб ЗСУ

На сучасному етапі технічного прогресу все ширше застосовуються методи геопросторового аналізу. Можливості сучасних геоінформаційних систем (ГІС) для проведення геопросторового аналізу стану місцевості дозволяють відображати практично необмежені характеристики об'єктів місцевості, подій чи явищ на ній, такі як:

- поля щільності;
- поля інтенсивності явищ;
- поля взаємодії;
- поля небезпек, тощо.

Тобто, ГІС дозволяють створити такий вид документу як аналітичні карти, які надають геопросторово визначену із застосуванням необхідних кількісних характеристик оцінку об'єктів місцевості, явищ чи подій на ній із наданням їх порівняльних характеристик відносно необхідного показника; характеризують можливу динаміку процесу чи явища на визначеній території; являють собою звід відомостей про явище чи події, що вивчаються та надають геопросторово визначену із застосуванням необхідних кількісних характеристик оцінку об'єктів місцевості та можливих кількісних чи якісних змін характеристик об'єктів місцевості.

Для створення аналітичної карти організації оборони підрозділу необхідно розглянути дві складові:

— тактична складова аналітичної карти – в цій частині розробки карти мають бути враховані вимоги бойового статуту Сухопутних військ в частині, що стосується організації оборони підрозділів. А саме – бойовий порядок підрозділу в обороні, організацію системи вогню та взаємодії, інженерне обладнання району, особливості ведення оборони в різних типах місцевості;

– картографічна складова аналітичної карти. А саме обсяг інформації, яка необхідна для відображення на документі; визначення інформативного навантаження картографічного документу для прийняття оптимального рішення; встановити вагові коефіцієнти між елементами зображення для реалізації можливості проведення геопросторового аналізу; визначити форму (зовнішній вигляд та колір) умовних знаків у відповідності до способу подання інформації.

Рябченко В.В. (ВІКНУ)

Використання цифрових зображень в картографії

На сучасному етапі розвитку технологій з виробництва картографічної продукції надзвичайно важливу роль відіграють цифрові аеро- та космознімки, за допомогою яких процеси складання, оновлення та редагування картографічних творів та баз даних геоінформаційних систем здійснюються достатньо оперативно, просто та інформативно для наступного їх застосування в розв'язання прикладних задач, деякі з яких вирішуються лише за рахунок фотознімання в невидимих людському оку діапазонах світлового спектра.

Цифровий знімок – це сукупність елементів, які утворюють матрицю розміром $m \times n$. Елемент носить назву – піксел (pixel) від англійського скорочення "picture JS element". Положення кожного пікселя в матриці визначається номером рядка i та номером стовпчика j . Сукупність пікселів утворює зображення (на екрані комп'ютера, на листі паперу тощо), яке називають растровим зображенням. Кожний піксел несе в собі лише інформацію про ступінь почорніння (для чорно-білого зображення) або інформацію про колір (для кольорового зображення).

Отримати цифровий знімок можна двома шляхами. Перший з них – це перетворення фотознімка в цифровий знімок шляхом сканування. Другий базується на використанні спеціальних знімальних камер – так званих цифрових камер. Вони подібні до фотокамер, проте зображення об'єкта не є фотографічним, а цифровим.

У цифровій камері об'єктив проектує зображення на так званий "пристрій із зарядовим зв'язком" (ПЗЗ) – сукупність світлочутливих елементів, кожен з яких виробляє фотострум залежно від світлової енергії, яка падає на нього. В подальшому фотострум посилюється, перетворюється та фіксується на магнітному або оптичному носії інформації – магнітній плівці, диску, дискеті тощо. Це означає, що цифрове зображення є легкодоступним для сучасного комп'ютера: його можна зчитати з дискети, переписати з оперативної чи буферної пам'яті камери в пам'ять комп'ютера, виконувати різноманітні операції з цифровим зображенням (копіювання, фільтрація, посилення, геометрична корекція тощо).

Зазначимо, що саме прогрес в області мікроелектроніки став причиною практичного застосування цифрової фотограмметрії. Без надійних, високоякісних ПЗЗ з високою роздільною здатністю не можна говорити про цифровий фотограмметричний знімок.

Растрові зображення зазвичай зберігаються в стислому вигляді. В залежності від типу стиснення може бути або можливо, або неможливо відновити

зображення в точності таким, яким воно було до стиснення (стиснення без втрат або стиснення з втратами відповідно). Так само в графічному файлі може зберігатися додаткова інформація: про автора файлу, фотокамеру та її настройки, кількість точок на дюйм при друці тощо. Кожен цифровий знімок має свій алгоритм стиснення (формат знімку). Алгоритми засновані на зменшенні надлишкової інформації (стиснення без втрат) або на відкиданні частини інформації (стиснення зі втратами).

*Савков П.А. (ВІКНУ),
Савкова В.П. (КНУ)*

Концептуальна модель організації і проведення навчально-виховного процесу в ВНЗ підготовки фахівців ГІС та технологій

Представлена узагальнена модель організації і проведення навчально-виховного процесу в вищих навчальних закладах підготовки фахівців геоінформаційних систем та технологій щодо оцінювання якості організації і проведення навчально-виховного процесу, а саме:

$$S = F[X\{xi\}, Y\{yi\}, Z\{zi\}, L(l), V(vi), D],$$

$X\{xi\}$ – множина параметрів (даних) зовнішнього діяння (нормативно-правове забезпечення, кадрове забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, фінансове забезпечення, рівень обсяг державного замовлення, рівень підготовленості вступників);

$Y\{yi\}$ – множина параметрів (даних) вихідних (рівень оцінки студента замовником після року роботи за фахом, виконання державного замовлення, проміжне (модуль, залік, екзамен, рік навчання тощо) оцінювання рівня засвоєння знань студентом;

$Z\{zi\}$ – множина сукупності зв'язків і відношень між елементами системи;

$L(li)$ – дестабілізуючі процеси (впливи);

$V(vi)$ – елемент вимірювання, що здійснює порівняння вихідних даних результатів оцінювання з заданими;

D – нова властивість системи, яка відображає її інтегративність і цілісність.

Сформульовані підходи і математична модель дозволяють більш повно і адекватно (системно) підійти до процесу управління якістю надання освітніх послуг в вищих навчальних закладах підготовки фахівців геоінформаційних систем та технологій, так як вони дозволяють: проводити неперервний моніторинг; оцінювати набуті знання та навички в зазначені терміни, крім цього співставляти їх з вимогами замовника в практичній діяльності випускника за фахом; враховувати дестабілізуючі процеси (впливи), що можуть виникати в процесі організації і проведення НВП; оцінювати повноту та якість матеріально-технічного забезпечення; формування управлінських рішень для забезпечення рівня якості освіти не нижче заданого. Таким чином розроблені концептуальні підходи та узагальнена модель організації і проведення навчально-виховного процесу в вищих навчальних закладах з метою забезпечення якості освіти на рівні не нижче заданого.

Актуальні проблеми навігаційного забезпечення військ

На Центральне управління воєнно-топографічне та навігації Головного управління оперативного забезпечення Командування сил підтримки Збройних сил України покладено організацію нового виду забезпечення військ – навігаційного. Військові фахівці топографи, коли почали працювати, виявили існуючі проблеми забезпечення навігаційною інформацією і визначили підходи до їх вирішення. Для сучасного навігаційного забезпечення армії як повноцінного інституту високого рівня, по підрахункам спеціалістів, буде потрібно не менше семи-десяти років. За цей час можна, зокрема, провести модернізацію моделі геоцентричної системи координат та забезпечення навігаційним обладнанням, які необхідні для виконання завдань сухопутними військами, морськими силами та авіацією.

У результаті підвищення точності навігаційних систем, їх затребуваність широким колом споживачів буде підвищеною. Також не викликає сумніву інтеграція новітніх навігаційних систем в сучасні системи озброєння. При детальному розгляді використання високоточної зброї нас чекає розчарування: ракета приземляється успішно тільки на один і той же полігон, на який зроблена, як кажуть військові топографи, матриця району цілі. Тому ракета легко сканує місцевість і влучає в ціль. При цьому, для прикладу, в Росії при веденні бойових дій за деякими відомостями з Північно-Кавказького військового округу, під час конфлікту у Південній Осетії намагалися застосовувати високоточну зброю, але не вийшло – не було технологій швидкого створення районів цілі. Одна з можливих причин – неготовність системи інформаційно-геодезичного забезпечення. Крім того, координати цілі залежать від точності карт, які створюються за різними технологіями.

Також актуальною проблемою навігаційного забезпечення є впровадження нової автоматизованої системи управління військами і зброєю, яку необхідно встановлювати у військах – аж до взводу, відділення, а потім і конкретного солдата. Також ця система дозволить проводити оперативне доведення навігаційних параметрів мобільних засобів до пунктів управління і штабів забезпечуваних військ.

Створення системи забезпечення військ цифровою інформацією про місцевість, перш за все цифровими і електронними картами, повинно дозволити створити у військах повноцінні автоматизовані системи управління. Для топографічної служби цей напрямок потрібно розвивати в розробках і створенні рухомого геодезично-навігаційного комплексу, який потрібно вносити в плани переозброєння та поставляти у війська.

Інтеграція навігаційних параметрів з цифровою інформацією про місцевість з метою отримання просторової динамічної моделі навігаційної обстановки, розв'язання задач наземної навігації та взаємодії окремих мобільних засобів і підрозділів дозволить підвищити ефективність застосування підрозділів при веденні бойових дій.

Моделі баз даних

Організований певним чином масив даних, збережений в обчислювальній системі, називається базою даних.

Основні ідеї сучасної інформаційної технології базуються на концепції, відповідно до якої дані повинні бути організовані в бази даних з метою адекватного відображення реального світу, що змінюється, і задоволення інформаційних потреб користувачів. Ці бази даних створюються й функціонують під управлінням спеціальних програмних комплексів, що мають назву системи управління базами даних (СУБД).

Ядром будь-якої бази даних є модель даних. Модель даних являє собою множину структур даних, обмежень цілісності та операцій маніпулювання даними. За допомогою моделі даних можуть бути представлені об'єкти предметної області та взаємозв'язки між ними.

Модель даних – сукупність структур даних та операцій їх обробки. Модель даних визначає правила, у відповідності з якими структуруються дані. За допомогою моделі представляється велика кількість даних і описуються взаємозв'язки між ними. Найбільш поширені такі моделі даних: ієрархічна, мережева та реляційна (таблична).

Чим же принципово відрізняються реляційні моделі від мережових та ієрархічних? Коротко на це можна відповісти наступним чином: ієрархічні і мережні моделі даних – мають зв'язок за структурою, а реляційні – мають зв'язок за значенням.

Кузьмук І.Г. (ВІКНУ)

Схема функціонування підсистеми управління користувачами навігаційних засобів ГІС ЗС України

Процес функціонування підсистеми розпочинається з отримання каналами зв'язку від користувачів навігаційної інформації повідомлень про їхнє місцеположення. Ця інформація постійно приймається модулями зв'язку підсистеми в реальному вимірі часу і далі поступає в модуль управління. В цей же модуль, за запитом, поступає інформація з відповідних баз даних ГІС ЗС України. На наступному етапі дані про місцезнаходження військ (сил) та керованого рухомого об'єкту (КРО) накладаються на картографічну, спеціальну (тематичну) та оперативну (тактичну) інформацію. В результаті цих операцій на екрані спеціального пристрою (АРМ) на електронній карті автоматично з'являються позначки місцеположення об'єктів (користувачів навігаційних засобів). Далі, в залежності від обстановки, можуть прийматися відповідні рішення і каналами зв'язку доводиться до виконавців (користувачів навігаційних засобів). Одночасно інформація про місцеположення об'єктів та прийняті рішення передаються в бази даних ГІС.

Користувачі навігаційними засобами повинні мати спеціалізовані радіо-модеми для передачі навігаційної інформації у режимі реального часу.

Найбільш важливі мобільні частини та підрозділи, а також їх органи управління додатково можуть бути оснащені комп'ютерами типу "Notebook" та комплектами електронних карт на CD.

Тому, застосування мобільних тактичних інформаційних систем підтвердило свою ефективність і є пріоритетним напрямком у розвитку топогеодезичного та навігаційного забезпечення в арміях провідних країн світу.

Чернявський О.О. (ВІКНУ)

Проведення екологічного моніторингу

Моніторинг – це діагностика, прогноз і управління станом ґрунтів або контроль заради управління розширеним відтворенням їх родючості.

Завданням моніторингу є періодичний контроль динаміки основних ґрунтоутворних процесів – фізичних, хімічних, біологічних, та інших – у природних умовах при антропогенних навантаженнях.

Екологічний моніторинг навколишнього середовища – це організація системи спостережень за станом об'єктів навколишнього природного середовища для оцінки їх фактичного рівня забруднення і попередження про виникнення критичних ситуацій, шкідливих для здоров'я людини і інших живих організмів.

При проведенні комплексного екологічного моніторингу:

- а) проводяться постійні спостереження за факторами, що впливають на навколишнє природне середовище, і за станом цього середовища;
- б) проводиться оцінка екологічних умов середовища існування людини і біологічних об'єктів (рослини, тварини, мікроорганізми тощо);
- в) створюються умови для визначення регулюючих заходів у тих випадках, коли цільові показники екологічних умов не досягнуті.

Система комплексного екологічного моніторингу передбачає такі функції:

- виділення об'єкту спостереження;
- дослідження виділеного об'єкту ;
- створення для об'єкту спостереження інформаційної моделі;
- планування змін об'єкту спостереження;
- оцінку стану об'єкту спостереження і ідентифікацію його інформаційної моделі;
- прогнозування змін стану об'єкту спостереження;
- представлення інформації в зручній для роботи формі і доведення її до користувача.

Серед головних задач екологічного моніторингу можна виділити такі:

- спостереження за джерелами антропогенного впливу;
- спостереження за факторами антропогенного впливу;
- спостереження за станом довкілля і процесами, що відбуваються в ньому під дією факторів антропогенного впливу;
- оцінка фізичного стану природного середовища;
- прогноз змін стану довкілля і оцінка цього спрогнозованого стану.

Метод вивчення природних комплексів за матеріалами аерокосмічних зйомок

Виявлення і розпізнавання на знімках об'єктів місцевості, морфометричних і морфологічних характеристик, встановлення взаємозв'язку їх з іншими об'єктами складають суть географічного дешифрування.

Процес дешифрування знімків може бути представлений трьома послідовними ступенями:

1. Виявлення об'єктів, що зобразилися на аерознімку, що визначається сукупністю багатьох чинників (чутливістю ока, роздільною здатністю знімка і ін.);

2. Індикація цих об'єктів, тобто встановлення в найзагальнішому виді їх кількісних і якісних характеристик, а також зв'язків, що існують між об'єктами;

3. Інтерпретація об'єктів, тобто формування понять і відповідних висновків про суть об'єктів, що дешифруються.

Залежно від призначення і вирішуваних задач розрізняють два види дешифрування знімків: загальногеографічне і галузеве або спеціальне.

Загальногеографічне дешифрування знімків виконується з метою узагальненого відображення елементів ландшафту місцевості – рослинності, рельєфу, гідрографії, населених пунктів, дорожньої мережі. Воно включає два види дешифрування знімків: **ландшафтне і топографічне**.

Ландшафтне дешифрування полягає в регіональному або типологічному районуванні місцевості для виконання різних досліджень по вивченню ландшафтів земної поверхні.

Топографічне дешифрування знімків полягає у виявленні й розпізнаванні на знімках об'єктів місцевості, топографічних карт, що є елементами змісту, тому топографічне дешифрування є однією з головних частин аерофототопографічного методу створення карт.

У процесі топографічного дешифрування на аерознімки наносяться також об'єкти, які з будь-яких причин не відобразилися на знімках, а також проводиться відбір і узагальнення топографічних об'єктів і предметів місцевості.

Матеріали аерокосмічних зйомок широко використовуються при вирішенні численних задач, пов'язаних з вивченням природних ресурсів тієї або іншої території.

Галузеве, або спеціальне дешифрування має на увазі вивчення по знімках окремого компоненту ландшафту або явища. Тому галузеве дешифрування знімків може бути геологічним, гідрографічним, ґрунтовим, лісовим, метеорологічним, геоморфологічним і ін.

Процес дешифрування знімків може приймати різні форми. У методичному відношенні основою географічного дешифрування знімків є поєднання камеральних і польових робіт.

Польове дешифрування знімків проводиться безпосередньо на місцевості, шляхом зіставлення об'єктів місцевості з їх зображеннями на знімках. У процесі польового дешифрування визначаються положення всіх об'єктів, що

зобразилися на знімку, їх характеристики і взаємозв'язок, а також наносяться об'єкти, що не одержали своє відображення на аерознімках.

Камеральне дешифрування знімків виконується в камеральних умовах шляхом розпізнавання об'єктів по їх фотографічному зображенню з використанням різних картографічних і довідкових матеріалів, еталонів дешифрування.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Агаєва А.Н.	17
Агранов А.І.	157
Андріянова Н.М.	109
Андрущенко А.О.	18
Андрущенко Л.О.	19
Арадовська Д.	249
Афанасьєв А.А.	129
Афіцька М.І.	20
Бабій Д.Д.	158
Бажан А.А.	85
Балашова С.П.	21, 23
Беженар Н.О.	159
Безбах В.Г.	25, 26, 27, 28, 29
Березовська Ю.В.	98, 99
Берило Е.	255
Берназ Н.М.	86
Бєлошевич Я.С.	249
Богдан П.С.	160
Бойко В.М.	161
Бондар В.В.	162
Боревич О.О.	250
Борзак О.М.	110, 120, 123
Бородій Я.В.	130
Боряк К.В.	110
Брижеватий В.М.	187
Бугера І.О.	30
Бутримович Ю.С.	281
Бухало Л.В.	268
Бухман О.С.	163
Валієв Д.О.	311
Василюк О.А.	164
Вдовиченко Д.О.	165
Вишнівський О.В.	111
Вінярський Я.Я.	86
Власов І.М.	131
Вовк А.Г.	32
Вовчасти Н.Я.	282
Волошин Р.В.	166
Ворона В.В.	173
Вчєрашній М.В.	312
Гальчус А.О.	282
Ганєва Т.І.	112
Гапюк В.М.	113
Гарькавий Є.М.	33
Гичка С.С.	34

Глухов С.І.	114
Гогонянц С.Ю.	115
Годлевська І.В.	167
Гойко Д.О.	251
Гончар О.А.	168
Гортовлюк М.Ю.	169
Грецишин С.В.	25
Гудима Д.Я.	91
Гулей Т.В.	284
Гурняк О.Г.	133
Гущин О.О.	134
Давидюк О.О.	170
Данилюк Ю.В.	285
Данчинов О.Ф.	171
Дейнега Н.В.	176
Дем'яненко В.С.	252
Демидко А.В.	172
Дементьев С.Ю.	159, 198
Джава Ю.О.	286
Дживак П.Б.	172
Джулій А.В.	87
Джулій В.М.	88, 89
Дзядзя А.М.	287
Димарецький І.В.	135
Дмітрієв В.Є.	113, 117
Добровольська О.Б.	35
Дорохов М.С.	35
Дранник П.А.	115
Дудкін Д.С.	173
Євтушенко В.А.	37
Євтушенко Ю.О.	174
Єрмаков І.В.	175
Єфімова А.О.	38
Жарков Я.М. О.	253
Жеребчук С.В.	255
Жиденко А.І.	256
Жиров Г.Б.	116
Забалуй Л.В.	39
Залеська К.М.	40
Зарицька А.І.	41
Златніков В.Г.	287
Зубовський Д.С.	43
Зубченко О.В.	44
Ільченко С.М.	194
Іовенко В.В.	176
Ісаєнко О.В.	176
Казанцев Ю.О.	117

Каленик В.С.	178
Капковська Л.М.	179
Капмоль А.П.	257
Каптюрлова В.В.	289
Каптюрлова О.В.	288
Карп'юк І.О.	45
Карпенко О.В.	90, 118
Карпук Т.С.	45
Кац М.В.	181
Кац С.В.	180
Кириченко М.С.	46
Кишкан В.	182
Клімчук Р.О.	183
Клінчева А.А.	184
Кобзєв В.В.	115
Кобилянський А.О.	26
Коваль О.О.	27
Коваль С.В.	184
Кожедуб О.В.	137
Козлова К.О.	138
Коліщенко Р.О.	185
Коломієць Р.М.	187
Колосова Т.В.	90
Кольцов Р.Ю.	313
Комарова Л.О.	314
Коміренко Ю.А.	290
Конах В.К.	258
Кондик Ю.П.	187
Короленко О.С.	315
Коропатнік І.М.	140
Корчак О.В.	47
Космацька Ю.С.	292
Костішко Р.В.	293
Котій Д.М.	171, 176, 189, 202, 218
Красильников С.Р.	88
Криворучко В.Д.	294
Криворучко О.С.	188
Крижний А.В.	119
Кужель О.А.	48
Кузьменко А.Д.	189
Кузьменко І.В.	137
Кузьменко М.Д.	49
Кузьмич І.І.	142
Кузьмич О.І.	190, 206
Кузьмук І.Г.	315, 326
Кукарцева О.	249
Куліш Є.О.	91

Куманченко М.О.	259
Кутана Д.В.	51
Кучеренко О.О.	189
Кушнір В.Ю.	51
Левченко М.А.	120
Легка А.А.	190
Лехновський І.П.	191
Лещенко Ю.П.	92
Ленков Є.С.	94
Ленков О.С.	86, 143
Лепехін А.О.	65
Ликуш Д.Л.	192
Лисак Я.А.	144
Литвиненко М.В.	193
Лісовський В.І.	237
Лісовський В.М.	295
Лога С.І.	194
Лойшин А.А.	194
Лубенець А.С.	195
Лук'янчук В.В.	126
Лук'янчук В.К.	196
Любченко В.В.	93
Ляпін М.В.	197
Макарова Ю.А.	202
Макух Д.Д.	316
Мансуров В.С.	198
Маринченко О.О.	260
Маркевич М.М.	261
Мартинюк К.Є.	316
Марченкова С.В.	121
Мась К.В.	149
Мась Н.М.	71
Матвеева Ю.М.	199
Мацюк В.С.	52
Медведєв Ю.Б.	164, 200, 214, 222
Мельник М.М.	201
Мельник Я.І.	54
Менько Т.О.	202
Миненко В.С.	296
Минюк Д.С.	317
Михальчук М.В.	318
Міркамілов М.С.	21, 23
Місяць О.О.	203
Міхалєв С.О.	261
Молокопій О.Л.	55
Момот О.В.	296
Морозовська Н.В.	56

Морозовський П.П.	205
Москалюк І.І.	319
Музиченко-Козловський В.С.	320
Муляр І.В.	94
Мясіщев О.А.	95
Невмержицький І.В.	297
Немченко В.В.	122
Нешута Т.В.	206
Ніцевич Д.В.	207
Огнева А.М.	96
Огнєвий О.В.	97
Ольховая Ю.І.	320
Опанасенко О.О.	146
Опенько П.В.	110, 115, 119, 123, 126
Опришко Р.Г.	208
Орлов І.О.	57
Остапенко О.П.	165, 174, 209, 211
Охрамович Л.В.	298
Охрамович М.М.	124
Охримчук Д.О.	58
Охріменко Ю.О.	210
Павлишин І.О.	211
Павлов Д.Д.	212
Падалка С.С.	27
Палагіцький Н.В.	59
Паламарчук О.А.	212
Палашкевич В.О.	60
Пампуха І.В.	98, 99
Панін В.Г.	110, 120, 123
Панько О.Ю.	61
Параніч О.П.	262
Пасіка С.П.	147
Паталаха В.Г.	120
Пахачук Я.Й.	213
Пахольчук В.В.	214
Петергова О.О.	263
Петроченков О.В.	215
Печоріна Ю.В.	62
Пилипенко О.М.	63
Писаренко Р.В.	322
Поздишев С.О.	63
Поймало А.О.	216
Покотило Л.О.	265
Поліщук О.Ю.	217
Понипаляк О.Д.	28
Поштаренко Є.В.	217
Приліпко І.В.	266

Прокопів О.І.	218
Прокоф'єв А.	219
Проноза В.О.	299
Радін В.	220
Рак Н.В.	308
Ращенко В.В.	300
Репетій О.О.	221
Римар Є.Ф.	300
Римар Т.В.	222
Рихтюк В.Л.	223, 237
Рогов П.Д.	268, 269
Рожков В.В.	148
Розсоха І.В.	64
Розумний О.М.	29
Росомака А.М.	225
Ряба Л.О.	89
Рябченко В.В.	323
Савков П.А.	324
Савкова В.П.	324
Самсонов А.В.	226
Санталов М.І.	302
Сафін О.Д.	65, 66
Сидоренко Т.А.	302
Сизов А.І.	168, 188, 220
Сівков С.В.	325
Сірий С.В.	68
Скалозуб В.М.	226
Сліпченко В.В.	228
Слободян Н.В.	270
Слободяник С.П.	228
Слуцький Є.В.	230
Сміловський О.М.	326
Соловей В.В.	231
Солодєєв А.В.	68
Солодєєва Л.В.	89
Сташинський О.П.	100
Степанов В.П.	69
Степанюк О.В.	271
Сторожук Н.А.	71, 72
Стринадко В.Д.	73
Ступакова Н.С.	73
Сухецький Н.С.	303
Татаренко К.В.	74
Тимофієва М.А.	125
Тимошенко О.П.	304
Тиرون І.В.	305
Ткачов В.В.	126

Трещов С.В.	232
Трошин А.В.	232
Тупікова Л.О.	75
Турченко О.В.	149
Турченко Ю.В.	149, 150, 269
Тюріна В.В.	76
Узбек Д.А.	272
Улибін Я.І.	234
Уліч В.В.	235
Ульянов К.Є.	166, 196
Устьянцева Н.К.	273
Феняк М.	77
Фесюн В.В.	274
Хаейн Т.М.	101
Хакімова Ю.О.	306
Харитончук О.В.	209
Херсонюк О.В.	235
Хоменко О.Є.	236
Храбан М.І.	275
Чеберяко О.В.	237
Черевко Д.Г.	307
Череповська А.Я.	239
Черніченко О.П.	276
Чернявський О.О.	327
Чешун В.М.	102, 103
Чешун Т.І.	103
Чистик О.М.	189, 192, 200
Чімишенко С.М.	163, 197
Чорна Т.В.	78
Чорненький В.І.	104
Чумачов О.М.	150
Шайдюк С.В.	277
Шатиоров А.В.	240
Шваб В.К.	119
Шевченко В.В.	114
Шевчук А.А.	242
Шевчук Л.П.	242
Шевчук Я.В.	278
Шеян О.О.	79
Шкуліпа П.А.	105
Шмаль С.Г.	328
Шостак В.В.	243
Шрамко О.В.	172, 213, 217, 244
Шулдик С.С.	244
Шульгін В.	151
Шуневич Б.І.	308
Щербинський Є.Г.	80

Щипанський В.В.	126
Юсипович В.В.	66
Яблочков Д.А.	245
Янішевський О.О.	81

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів,
слухачів, курсантів і студентів**

**"Сучасні проблеми розбудови
Збройних Сил України"**

Тексти тез подані в оригінальному авторському варіанті.

Технічний редактор – Сидоров Ю.Т.

Комп'ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Залеський Є.М.

Підписано до друку Формат А5; Вид. №.....
Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк офсетний. Тираж.....
Умов. друк. аркушів Заказ №.....

Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
03680, Київ, вул. Ломоносова, 81
т. 521-32-89

